

خدا آفرین

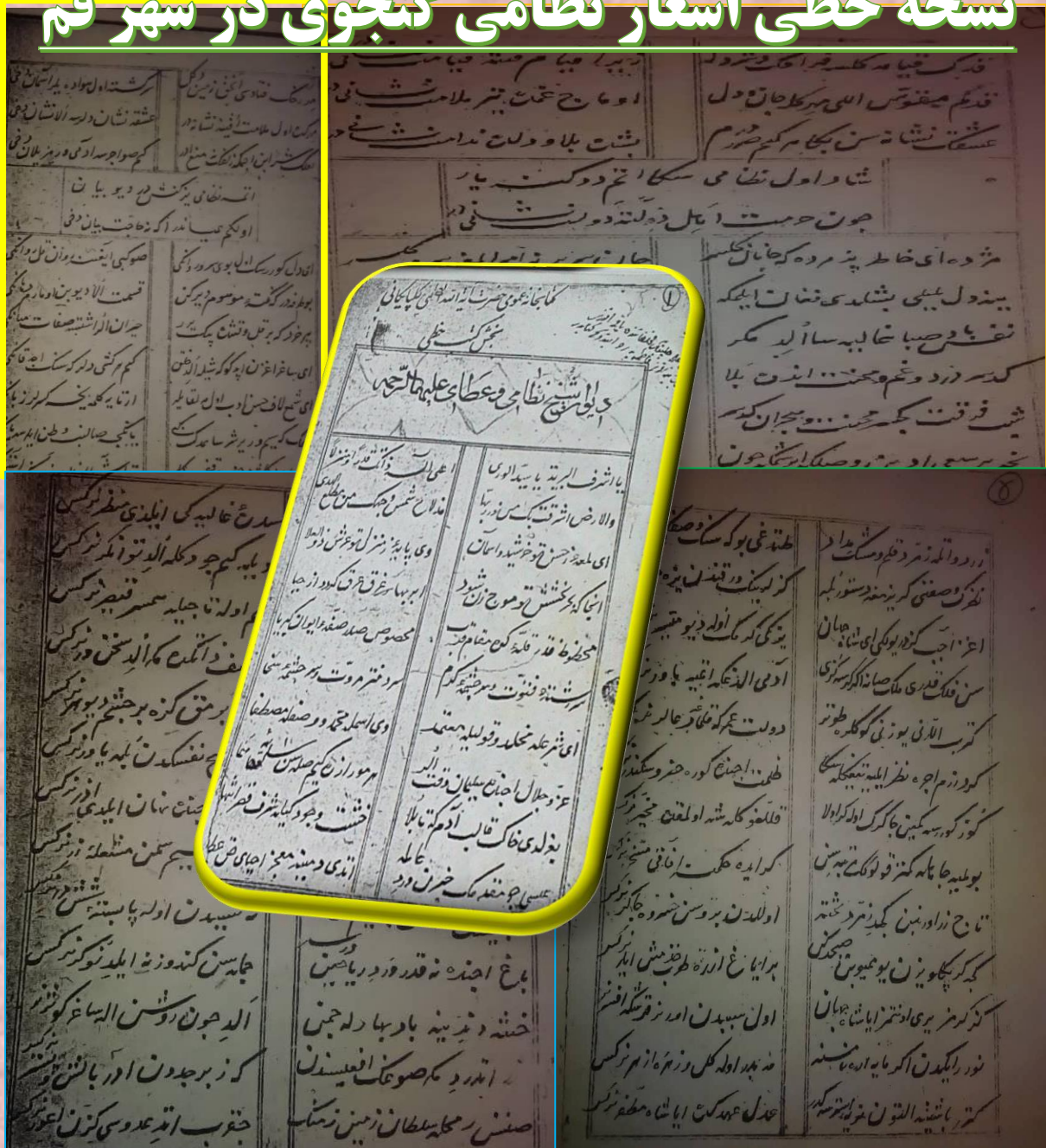
تورکجه - فارسی

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

دی ۱۴۰۰ - شمارگان مسلسل ۲۰۱ - سال نوزدهم قیمت ۸۰۰۰ تومن

NIZAMI GƏNCƏVINİN QUM ŞƏHƏRİNDƏN TAPILAN YENİ ƏL YAZMASI

نسخه خطی اشعار نظامی گنجوی در شهر قم

شماره مسلسل ۲۰۱ - دی ماه - سال ۱۴۰۰ - ۱۰۲ صفحه

مدیر مسئول، سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: علی محمدنیا

تانای شرقی دره جک

ویراستار: سمیه ستاری فر

مدیر سایت: مهندس فرید ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی، مسائل اجتماعی، معلومات عمومی، طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی، تحلیلی، خبری، اطلاع رسانی، پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی، غربی، اردبیل و تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/ب ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶ / فاکس: ۰۶۶۴۶۰۸۹۵

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت wrd به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۵۰۰۰۰ و یکساله ۲۵۰۰۰۰ هزار تومان

به شماره کارت بانک تجارت ۶۲۷۳۵۳۳۰۱۰۳۸۸۷۰۷ به نام حسین

شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin managing Directr cncessiner

and chief Editr: Dr. HÜSEYİN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktır: Dr. HÜSEYİN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

say 201 Aralık - OCAK 2021, Tehran

tiraj: 3000

www.khudafarin.ir

Telegram: @xudafarindergisi

khudafarin@yahoo.com

Xudafərin 201 خدا آفرین

خدا آفرین

تورکجه - فاورس
موسسگی، اجتماعی، علمی

دی ۱۴۰۰ - شماره مسلسل ۲۰۱ - سال نوزدهم قیمت ۸۰۰۰۰ تومن

NIZAMI GƏNCƏVİNİN QUM ŞƏHƏRİNDƏN
TAPILAN YENİ ƏL YAZMASI

نسخه خطی اشعار نظامی گنجوی در شهر قم

ایچینه کیلر:

- ۲- اولوسال چیخارلار میلی دیبرلر فونوندا گله جه بین یاشیل ایشغیدیر
- ۳- آختاریشلار- تاپینتیلار (۲) دیوان شیخ نظامی گنجوی (تورکجه و فارسجا)
- ۳۸- گنجه لی نظامینین تورکجه دیوانی
- ۴۹- نظامی نین تورکجه دیوانی حاقدا
- ۵۱- نظامی گنجونین نسیل شجره سی حاققیندا
- ۵۵- گییا پاچخانا شویلی کیم دیر
- ۶۰- امام حسین مکتبیدن درس آلان شهید
- ۶۳- تورک بودن و بخشی از ملت تورک بودن منافاتی با آذربایجانی بودن ندارد
- ۶۶- آیین شب یلدا "چیلله گنجه سی" در آذربایجان
- ۶۸- فلسفه نامگذاری چیلله گنجه سی
- ۷۷- چیلله گنجه سی و آداب و رسوم آن در آذربایجان
- ۸۳- شعریمیز - شاعیریمیز

دیرلی اوخوجولار یثنیلنن خدافرین

سایتیندا اوز درگینیزی اوخویا

بیلر سیز...

www.khudafarin.ir

اولوسال چىخارلار مىللى دىرلر فونودا گله جه مین ياشیل ایشیغى دیر.

ULUSAL ÇIXARLAR MİLLİ DƏYƏRLƏR FONUNDA GƏLƏCƏYİN YAŞIL İŞİĞİDİR.

مدیر مسئول : دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

SORUMLU MÜDÜR: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK SOYTÜRK

عنصرلردیر. بونلارین آدی توره ، دویون ، توی ، بایرام و میلی ادبیات و کولتوردور. بیز کیملرله برابر یاشامایمیزدان آسیلی اولمایاراق اوز دیرلریمیزین اینسانلیق. دیرلریمیزین و گنکلریمیزین بویروقلاری اساسیندا حیاتین حکمونو سوردورمه لیک. شر و خایین قوه لر نه قدر ده دیرلریمیزه قارشى اولسادا بیز اونلاری توپلوم اولاراق یاشاتماغی باجارساق اونلارین پیس عملرینین عهده سیندن گلمه یی باجارجاییق.

بو اولوسال چىخارلارین بیری ده کوکتور گتیرگه لری دیر. ایلین دورد فصلی وار بیز هامیمیزی بونو بیلیریک. لاکن هره سینین اوزونه خاص گوزللیکلری واردیر. یاز یعنی باهار طراوتی یای

چیلله اولاراق اونا گوره آدلاندیرمیشیق کی آجیلاری بیر آز رقمسال دا اولسا خفیف لتمیش اولاق.

بو اولوسال دیر میلی چىخارلاریمیزین گیریش قاپیسی دیر. بونلاری وارلیق اولاراق کیمسه یه قاپدیرماق حاقیمیز یوخدور. ساده جه پایلاشیب و اونو سئوینجینی یاشاماق حقوقونو باشقالارینا بخش ائده بیلیریک.

خالقیمیزین اولوسال دیرلر میراثی بیزیم یاشام پاسپورتوموزدور.

یئنه خدافرین درگیسی بو سایدا بویوک بیر بولومونو کلاسیک ادبی میراثیمیز اولان نظامی گنجوینین قم شهریندن تاپیلان ال یازماسینا حصر ائتمیشدیر. اینانیرام کی هم اوخوجولاریمیز هم ده بیلگینلریمیز اوچون یئنی آچیلیمیش بیر پنجره اولاجاقدیر.

دونیا بوتون اینسانلیغین میراثی اولسادا و هر بیریمیز بو میراثین پارچاسی اولساقدا گننه فرقلی - فرقلی ماراقلاریمیز واردیر. اونا گوره ده همیشه فرقلیلیین گوزللیکلرینی و کوتولوکلرینی یاشاماغا مجبوروق. اونوتمامالییق کی یئر اوزونون اینسان تورو وارلیغی اولدوغوموز اوچون چوخ شانسلییق. عینی زاماندا هم ده چوخ مسئولیتلیک دوغایا قارشى ، عدالت و حاقسزلیغا و بوتون دیرلره قارشى اویانلیق اولماغیمیز گره کیر.

اولوسال دیرلر گنچمیشدن

بو گونه یاشاییب و یاشادن

سخاوتی پاییز ایسه اینجه

لیله و قیش ایسه چيله

سی ایله مشهوردو. داها

دوغروسو یاددا قالیر.

ایندی ایسه بیز قیش

فصلینی یاشاییریق و ایلک بیلدیمیز بویوک چيله

و کیچیک چيله دیر. ایسته ییردیم. بیزدن اونجه

کیلرین طبیعی و کولتورل سرر اولاراق بیزه

میراث قویدوغو سرر حاقیندا ایک جومله دانیشیم

: بون میلی وارلیغی باشقا یونده یوزانلار بیلسین

کی ، چيله تورکجه چکیلک و یاییلماق یعنی

کش آمدن معناسیندادیر. یای چيله دن

چیخدی. سوزو کیمی . هم ده اوزونتو و

زورلوقلارین یاشاندیغی آنلامدیر. چيله چکمک

یعنی آجی چکمک و دارالماق ، یوخسونلاشماق

حتی آجلیق چکمک دئمکدیر. اونا گوره کی

طبیعتین ان زور بولومونو یعنی قیشی یاشاییریق.

و بو چتین گونلری بویوک و کیچیک چيله یا

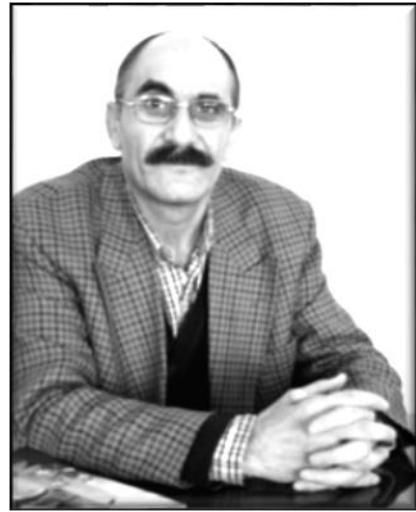

آختاریشلار – تاپینتیلار (۲)

دیوان شیخ نظامی (تورکجه – فارسجا)

DİVANI ŞEYX NİZAMİ (Türkcə-Farsca)

صدیار وظیفه (ائل اوغلو)

قم شهرینده "آیت الله گلپایگانی" کیتابخاناسی نین فهرستینده (فهرست نسخه های خطی کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی گلپایگانی^۱) سهو اولراق "دیوان نظامی تبریزی" عنوانیله قئید اولونان ال یازمانین شمسه سینده «دیوان شیخ نظامی» یازیلدیغی باره ده و همین دیوانین میصیر اولکده سینین پایتاختی قاهره شهری نین "خدیوئه" کیتابخاناسیندا (ایندی دارالکتب آدلانیر) ساخلانیلان مشهور "دیوان نظامی" آدلی ال یازماسیله عینی اولدوغونا داییر دیرلی خداآفرین مجله سینین ۱۹۹۹ نومه سینین ۱۳ نجوصحیفه سینده چاپ اولان آختاریشلار- تاپینتیلار باشلیقلی آراشدیرمالاریملا حؤرمتلی اوخوجولارلا فیکیر موبادیله سینده اولدوق. ایندیسسه همین «دیوان شیخ نظامی» نین متنینی چاغداش ایفبا گرافیکاسیله حؤرمتلی اوخوجولارلا بیر لیکده اوخویوروق. بورادا قئید ائتمک ایستردیم کی، یاخین گلجکده هر ایکی ال یازمانین (خدیوئه نسخه سی و آیت الله گلپایگانی نظامی) نین اوخوجوسو اولاجاغیق.

یقین کی موافیق عالیملریمیزین و

^۱ فهرست نسخه های خطی کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی گلپایگانی / ابولفضل عرب / ناشر: دارالقرآن الکریم / جلد ۱ / چاپ ۱۳۷۸ / چاپلاریندا اوخوجولارلا سوناچاغیق چاپ اوصولو ایله صفحه ۳۱۶

سر دفتر مروّت و سرچشمه سخا
ای شرعیله مخد و قولیله معتمد
وئی اسمیله محمّد و وصفیله مصطفی
عزّ و جلال ایچینده سلیمان وقت اولار
هر مور اوزره کیم سالاسان سایه هما
یوغرولدو خاک قالب آدم کی تا بولا (تاپا)

خیشت وجودنیله شرف، قصر انتها
عیسی چو مقدمین خبرین وئردی عالمه
ائندی دمینه معجز احیانی، حق عطا
دئر: خلقونه عظیم، اوخور: نفسینه کریم
تشریف ائدیب صفاتیله ذاتینی خدا
ذاتین تنزهیله صفاتین بیلینمه به
شأنینده ائندی سوره «والنجم اذا هوا»

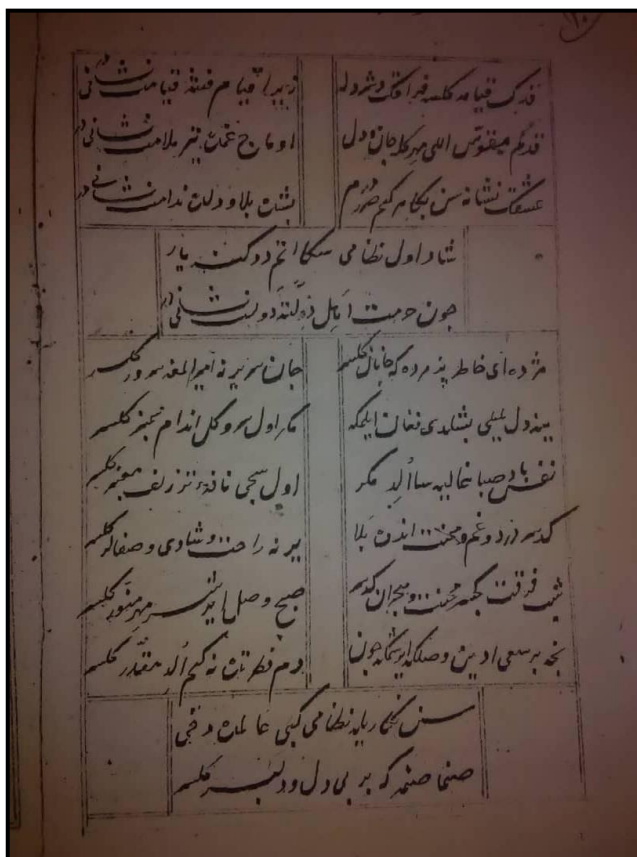
*****

لوطفون نعیم آب بقا کبی روح بخش
خولقون نسیم باد صبا کبی دلگشا
نولیدی توپراغ اولیدیم دئییه رشک ائدر
سن نئیره ((آیاق)) باسدیغین گؤروب اصفیا
چون وصف بارگاه اذاتم دیر یئرین
فقرله فخر ایله سن اولار سنه سزا
شرعین اساسی اولمویا شاهها خلل پذیر
لو بسط الجبال اذا شقت السماء
یازمیش ازلده خلعت و وصفین طرازینه
کلک قضا که دام لکه الغز و البقا
کونینه ذاتی عللت غایی دگیلمسه
"لولا کله" خیطاب اولایدی عجب اونا
لایق کریم دئمک اونا کیم خیطاب ائدیب

ائشیتمه دی دیلیندن اونون بیر کمیسه حرف لا
لفظی رموزی مخزن اسراره دیر گونوز
ایاغی توزی دیده ی ارواحه توتییا
کیم دئییه سنه یوسف ثانی جمالیه
یوسف گؤره رسه حوسنونو ثانی اولار سانا
آلنین قاشین نمونه سیدیر بدرله هیلال
زولفون روخون نمونه سیدیر صوبح له مساء
ای ماه چارده شبه دئییه حیطاب ائدر
حق سنه آندا کیم دئدی قرآندا ها و طا
قدینله زولفون و آغزینا ائیلر ایشارتی
قرآندا حق نه یئرده کی کالف لام میم اونا

سوناجاغیق. چاپ اوصولو ایله دونیادا بیرینجی دؤنه اولاراق
ایشیق اوزو گؤرن « دیوان شیخ نظامی » نین ایلك چاپینی
۱۳۹۹-نجی گونش ایلی ۹۶ یاشیندا تهران شهرینده
تاترینین رحمتینه قووشان آذربایجانلی عالیمیمیز، بؤیوک
نظامی شوناس مرحوم پروفئسور دوکتور «برات زنجانی»
نین عزیز خاطیره سینه حصر ائدیرم.

دیوان شیخ نظامی

یا اشرف البریه یا سید الوری
اعلی الله ذاتک قدر ا و منزلاً
و الارض اشرفت بک من نور ربّها
مُد لاج شمس وجهک من مطلع الهدی
ای لمعه زحُسن تو خورشید و آسمان
وی پایه زمَنزل تو عرش ذوالعلی
آنجا که بحر بخشش تو موجزن شود،
ابر بهار غرق عرق گردد از حیا
محفوظ قدر قلّه کوه مقام قرب
مخصوص صدرصفه ایوان کبریا
سر رشته فتوت و سرچشمه کرم

ذات شریفینه نه عجب سایه ائتمسا
 نورون اولارمی سایه سی ای فخر اصفیا
 چشم و چراق جومله ی آفاقدیر تن یین
 هر یاندان گؤرونر اونونچون علی السّوی
 آلنین ، اوزون صفاتینی ائشیتدی دئدی عقل
 امنت بالّدی خلق النور و ضیاء
 تایینده پرتو علمیندن جمال فتح
 کالنور فی الضلام و کالبدر فی الدجا
 دوشردی معجزونله بیر آیلیق یولا نهیب
 باسسان رکابه ایغینی قصد ائدیب غزا
 بیر زخمه قئلئرسپر ماهی ایکی شقّ
 انگشت معجزون نه عجب تیغ اولار شها
 وقت خطرده چوب اونا صمصام آبدار
 وقت خضرده خاک اونا جام جهان نما
 گه بیر اووج سو ایله سپاهینی قندرر
 گه بیر اووج توز ایله ائدر دوشمنی هئبا
 مطلوب ایراق قئلیرآنه کیم سنه اؤیومه یه
 محبوب حق اولار سنه کیم ائتسه اقتدا
 نکبت آنه کی رد یین الی آنی منع ائدر
 دولت آنین کی سن دئییه سن آنه مرحبا
 قالارسا یاوه رحمت حقندن عجب گیل
 هر کیم محبتینله سنین اولماز آشینا
 تیز آزدرددی جهلیله عقلی غول نفس
 شمع شریفین آنا اولماسا رهنما
 غواص عقل بولمی حدیدین صفاتینین
 چون قلزیم صفاتینه یوخ حدد و منتها
 کیم دئر کی وصف ذاتینه اقدام ائده سن
 حق کندو عزّتیله ائدر چون سنه ثنا
 اولسون سنه و آئینه و اصحابینه سلام
 مادامت السماء و مادامت التری
 آنلری کیم کواکبه تشبیه ائدیب دئدین
 کیم بولار اقتدا ائدن آنلره اهتدا
 شرعن سرای صفه سنین چار رکن دور
 اول چار یارکانلاری حق قیلدی مجتبی
 صدیق کی اولدو ثانی ائنین غارده
 ائتمیشدی صدقله یولونا جان و دل فدا
 فاروق کی ائدی فرق خطایی صوابدان
 اصفای اصفیاییدی اولای اولیا

عثمان کی بولدو گؤزلری نورینیله نور
 هم منبع عطا ایدی هم معدن حیا
 کیم دیر کی وصف ذاتینی عد ائده حیدرین
 حقیقینه لافتا ایله چون گلدی هل اتی
 اولسون رضای حق قمونون روحینه قرین
 کیم دین یولوندا چکدی بونلار زحمت و عنا
 یا شافع الخلاق یا قانع الضلال
 یا جامع الفضائل یا راجم النهی
 اشفع الختئیتی و ذنوبی و ذلتی
 کن لی وسیله و ذلیلاً الیالمنی
 سن امتینی ذکر ائده سن نفسینه قییب
 انده کی نفسی نفسی دبییه جمله انبیا
 اول بزم ده ائده کاستی شفاعتین
 حاشا کی بیزی سایه لطفون سوسوز قویا
 یا رب محمدین که شرف و فضلی حورمتی
 بو خسته گوناوه سن ائت رحمتین شفا
 سنسن وئرن آنا دخی مولک کرامتی
 والملک فی یمینک تو تی لمن تشا
 عفو ائت نظامی نین کرمیندن خطالربین
 شه دن چو عطا عاده دیر بنده دن خطا
 اول بنجه جرمه توتار سنه اومیدینی
 سن بونجا لطفله قووسان آنی دگیل روا
 چون سن کمال لطفله لاتقطوا دئدین
 جورموم ندکلو چوغیسه قطع ائتمزم ریجا
 *****

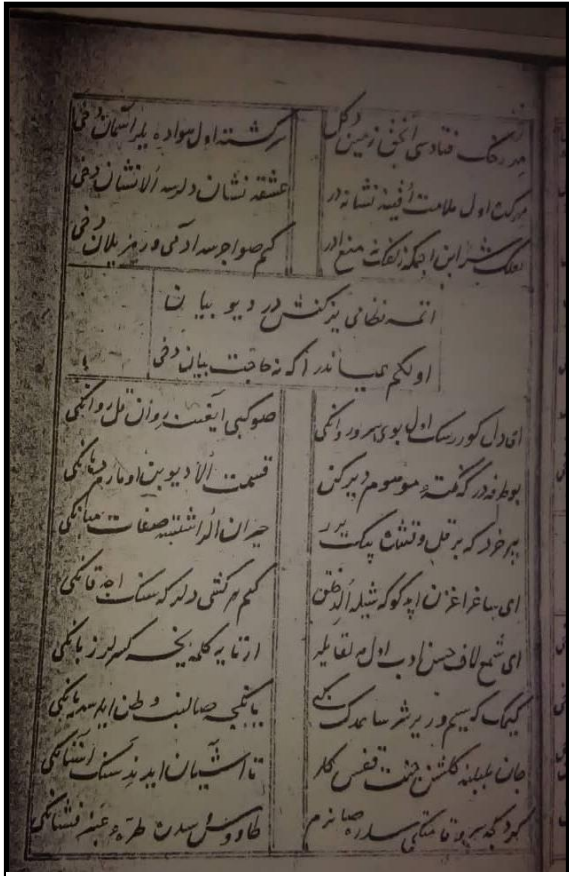
نرگیس

دولدوروب خون-ی جیگردن قدح زر نرگیس
 نوش ائدر لعل لبین یادینه ساغر نرگیس
 بیر آیق جام شرابیله کی وار باشینده
 شویله مست اوله کی دوغرو توته مز سر نرگیس
 بوکولوب بئلی، سردی، دخی تیتره ر باشی
 طفل ایکن اولد مگر پیر معمر نرگیس
 سین ایچنده دورار ایاغینه مغرور اولوب
 نو جوان کیبی توتار سبز ده ساغر نرگیس
 اهل دل کیبی صباح ایچمکچون جام صبح
 دوکدو سیمین قدحه باده احمر نرگیس
 گوزو دونیایه باخارکن قومز الدن قدحی
 عجا خه مرلیمی؟ اولدو مخمر نرکیس

اولسا مڭار و سیه کار و سیتمگر نرگیس
 قالدیریپ باشینی باخمادی حسدند یوخاری
 سروین اوستونده گۆرهندن ایکی عبهر نرگیس
 سارالیپ بنزی، عصایه نه سبیدن دایانیر؟
 خسته اولمادی گۆزون مگری ایله گر نرگیس
 هانی آغزین کیمی بیر شیوهیه مظهر قۇنچه؟
 هانی چشمین کیمی بیر فیتنه یه مصدر نرگیس
 اوز ووروب توپراغا او اوزلر اۆزلر لاله
 گۆز آچیپ باغده اول گۆزلری گۆزلر نرگیس
 باشدان آیاغه گۆز اولدو اوزونو گۆرمکچون
 ائی اوزو گول، ساچی سونبول، بویو عرعر نرگیس
 گۆزی واردیر آخی باشیندا، دئییلدیر اعما
 گر ائدر کندیسین اول چشمه برابر نرگیس
 دهنین کیمی اولار گر اولاملح پوسته
 گۆزلرین کیمی اولار گراولا احور نرگیز
 طیفل مکتب کیمی باشینی اؤنینه بوراخیب
 گۆزلرین شیوهسی وصفین ائدر ازبر نرگیس
 دون و گون چون کی گۆزون وصفینی تکرار ائدرم،
 نه عجب گر اولاملح شعریمده مکرر نرگیس
 باغ حوسنون کیمی بیر باغ بو عالمده هانی؟
 کاندان گول گئییه زره یا توتا خنجر نرگیس
 بارماغی اوجون امرسه نه عجب حئیرتله
 گۆردو چون قدینی، ائی قدی صنوبر، نرگیس
 گۆستر اولدوغوچون چشمینه بو وجه ایله قول
 نقش صیفر و الیف اصفر و اخضر نرگیس
 دهنین حقهسی نین دورجی لبالب گۆهر
 گۆزلرین خانهسی نین باغی سراسر نرگیس
 گر نظر قیلا خداوند قدر- قدرتن
 گۆزلرین کیمی اولامدحته درخور نرگیس
 بیر خداوند جهان بخش سما قدر، کانن
 باغ قدرینده مه و مهر اولامکتر، نرگیس
 کیمدیر اول؟ خسرو آفاق محمدخان کیم
 گرد راهیندن ائدر دیده منور نرگیس
 کشف اولام گۆزلرینه غیب سماواتیله ارض
 تاب نور نظریندن بولا گر، فر، نرگیس
 گر شفاخانه لطفوندن ایره شربت خاص
 یئیر قان رنجیله، اولمغه لب تر نرگیس
 زر دوات ایله زمرود قلم و میشک میداد

نکته-ی پیرهن یوسف-ی گولدن آچیلار
 نئیه کیم دیده-ی یعقوب-ی پیمبر نرگیس
 سبزه گۆز نورنی ارتیدیغین ائشیتدی مگر
 کایله دی منظره سین شاخ-ی صنوبر نرگیس
 ید بیضا و عصا و شجر الاخضر و نار
 جومله سین ائیهله دی شکلینده مصور نرگیس
 قورو تاجیله عصاصین قیلیر عالمه عرض
 صوفیلر کیمی دوزوب شکل مزور نرگیس
 کاسه اودناتماغیله باشدا توتوب هنگامه
 بیر اووج سیم و زر آتدی ساناسان جر نرگیس
 سئحر ایله شعبده علمینده کمالی یوخ ایسه،
 بس نه حیلله یله آلیر اووجونا آذر نرگیس؟!
 اؤردی اوستینه یئنه چتر-ی سلیمان لاله
 گولودو باشینه اوروب تاج-ی سکندر نرگیس
 ساناسان دوشدو نوجوم ایله فلک عکسی یئره
 صحن باغ اولالی، سبزیله سراسر نرگیس
 حؤکم قیلدی کی جهانی تونادا باد-ی بهار
 چون چمن مولکونه شاه اولدو مقرر نرگیس
 سلب و ساز ایله زین ائیهلهدی هر بیر چیچهیی
 چمن ایچینده چو عرض ائیلر لشگر نرگیس
 علم و سنجق زرکش نه سبیدن گۆتورر؟
 گر سریر چمنه اولمادی سرور نرگیس
 آلدی خنجر الینه شؤیله کی رستم سوسن
 قویدو گورز اوموزونا، نیته کی نوذر نرگیس
 لاجوردی سیپر وئردی گول نیل الینه
 اؤردو اؤز باشینه آلتین سولو مغفر نرگیس
 لشکر وردی چو جمع ائیهلهدی بو صورت ایله
 لشکر بردی هلاک ائیهلهدی ینکسر نرگیس
 گۆزو گۆیه تیکیلیب، باشی دیکلیدی سؤکویه
 اولدو سان دوشمن دارای دلاور نرگیس
 عرض ائدر «سونبوله» «میزان» صیفتین سونبول و گول
 گۆسترر صورت دلو ایله دو پیکر نرگیس
 نجه دلیبر کی اوزو شمعیله ائیلرسه نظر،
 یاندیرار شوقونا پروانه کیمی، سر نرگیس
 بیر غزل گۆزلره وصفینده دئدیم کیم یئری دیر
 گر ائده چشم بیاضینده محرر نرگیس
 ****
 دئر ایدییم گۆزلرینه، شیوهده، بنزر نرگیس

تو تدوغو بو کی سنین مدحینی یازر نرگیس
 نظریں وصفینی گر یازماغا دستور بولا،
 گوژلری نین ور قیندن یازا دفتر نرگیس
 سن فلک قدری، ملکسانه نی گر گوژسه گوژو
 آدمی اولدوغونا ائتمه یه باور نرگیس
 گوژوروب اللرینی اوزونو گوژیلره توتار
 دولت و عؤمرونه قیلماغا دو عالر نرگیس
 گرد رزم ایچره نظر ائیلیه تیغینله، سنه
 ظلومت ایچینده گوژر خیضر و سکندر نرگیس
 گوژو گوژرسه کمین چاکرین اوله گر اولا
 قوللوغونیه شه اولماقدا مخیر نرگیس
 بولمایا جاهله کمر قولونون مرتبه سین
 گر انده حؤکموه آفاقی مسخر نرگیس
 تاج زر اؤرونوبن کئچدی زمرود تخته
 اولالیدن بری سن خسرو چاکر نرگیس
 گئجه کپی ریکلی گوژون یومما ییان صؤبحه دکین
 بیر آیغ اوزره دوروب خیدمتین ائیلر نرگیس
 گوژو گوژرمز، اوزو اوتانماز، ایا شاه جهان!
 اول سبیدن اؤرونر قرشینه افسر نرگیس
 نور راییندن اگر مایه ایره نامه سینه
 مه-ی بدر اولا گول و زؤهره ی ازهر نرگیس
 گوژوروب باشینه آلتون نریه ایسترسه گئدر
 عدل-ی عهدینده، ایا شاه مظفر نرگیس
 چیقزینار باشی قارالار گوژو زمینده (ظلمتده)، مگر
 سدره-ی غالیه نی ائیله دی منظر نرگیس
 گر زر و سیم گوژوندن یاغیر ایسه نه عجب
 بؤیله کیم جودینیه اولدو توانگر نرگیس
 حیشت و جاه ایله دوشمن سنه اول دم اریشر
 کیم اولا تاجیبله همسر قیصر نرگیس
 دولدورار دور ایله آغزینی سحرگه شبنم
 وصف ذاتیندا مگر اولدو سخنور نرگیس؟
 اول شهین گرد سمندیندن ائدین سورمه، دئدیم
 قویدو بارماق گوژه «بر چشم!»، دئیب هر نرگیس
 بیتمه یه اکمه و ابرص داخی گولشنده، شها
 گر مسیح نفسیندن بولا یاور نرگیس
 یاساغین جامع اضداددغن ائشیده لی
 پنبه ایچینده نهان ائیله دی آذر نرگیس

ساقی و مشعله دارین اولوبان الده توتار
 قدح سیم سمن، مشعله ی زر نرگیس
 کعبتینینده گلیر نقش چو داییم ایکی شئش
 نه سبیدن اولا پایسته- شئشدر نرگیس
 باغ ایچینده نه قدر ورد و ریاحین وار ایسه
 جومله سین کندیسینه ائیله دی نؤکر نرگیس
 حرز ائتدیردی مگر سویوغون افعی سیندن کی
 کی زبرجددن ائدر بالیش و بستر نرگیس
 ساناسان رمح ایله سولطان زمین و زمانین
 چیخاریب ائتدی عدوسی گوژون، اعور نرگیس
 نئچه کیم باغ جمالیندا پری چؤهره لرین
 اوزدن و گوژدن اولا تازه گول و تر نرگیس
 سبزه زار فلک اوستونده اولا خیمه گه یین
 کانداخورشید و قمر دیر گول و اختر نرگیس
 * * *
 وصفینده اول جمالین ذکر ائتدییینی بو دلیل،
 هر کیم ائشیتسه ایدر (آیدر)، لله دیر، قاییل
 اوزونه قارشى گوژوم یاشینی کیم گوژرسه
 اولدو، سانیر، ثریا خورشید ایله مقابیل
 اول زلف، اول بنا گوش، ثعبان و دست موسی

اول خال و اول زرخدان، هاروت و چاه بابیل
 پورخشم چشمنی چون، قاشین ایچینده گوردوم
 ساندیم کی ائیله میشدیر خورشید قوسی منزیل
 دیوانه دیر گوردن سو، عارضین صفاسین
 باد صبا اونون چون وورار اونا سلاسیل
 تیغ ایله هئیکلینی سی پاره ائیله یه یدیم
 بوینونا هر کیشی کیم قیلیر قولون حماییل
 اینس و پری نولور کیم، حور و ملکده یوخدور
 بو حسن، بو لطافت، بو شکل، بو شماییل
 اوئیله لطیف و پاک و بی غل و غش درر، کیم
 اولماسا بئلی دئردیم: یوخدور تنینده بیر قیل
 بو صورتیله سنی گر گورسه ایدی لیلی
 مجنون کیمی اولاردی البتّه عقلی زایل
 لعل حیات بخشین قانیم تۆکرسه حؤکمو،
 چون طالعیلمده اولور: آب حیات قاتیل!
 مخمور خواب اولارسا غمزه عجبمی، چون کیم
 هر فیتنه نی، او یئندی، عهدینده شاه عادل
 اول قیبله اعالی، اول کعبه معالی
 اول منبع معانی، اول مجمع فضاییل،
 سولطان ابوالفضایل پیراحمد، اول ملک کیم:
 بیر بحر دیر کی بولماز، عقل اونا هیچ ساحیل!
 اول کیم قاتیندا دونیا بی قدر دیر، نجه کیم
 جاهیل قاتیندا عالیم، عالیم قاتیندا جاهیل
 آیات فتح و نصرت شأنینده اولدو منزل
 رایات عزیز و دولت، راییندن اولدو نازل
 نعل سوم سمندین، تاج سر سلاطین
 خاک در سرایین آب روخ افاضیل
 جمشید کیمی حؤکمون اینس ایله جیننه نافید
 خورشید کیمی فئضین برّ ایله بحر شامیل
 ائی خطّ اوستوایه عدلین سنین مووازی
 وی سطح آسمانه قصرین سنین مشاکیل
 برجیس کیم اولوبدور اقصی-القضات گردون
 ایرمز سنه، نه قدری، علم ایچره اولسا کامیل
 بحر محیط اولوبدور قاپین گدالریندن
 گورمزمی سن کیم آیدیر هر کیشی اونا ساییل
 اطباق آسمانی قهرین اودا یاخاردی
 گر آرا یئرده لطفون اولماسا ایدی حاییل

حؤکمون قاتیندا شاها کوه گران سبکسر
 عزمین قاتیندا حقّا برق عجول کاهیل
 مین حشمت سلیمان بیر موره وئره یزدان
 گرهمیتین هماسی اوستونه بیرغا ظلّ
 رایین شعاع سیله آفاق روشن ایدی،
 اوج فلکده انجوم یاندیرمادان مشاعیل!
 کیوان کیم ائیله میشدیر یئددینجی چرخ مسکن
 قصرینده پاسبانه اولماز داخی مما (مماثل)
 برجیس کیم اولوبدور اقصی القضات گردون
 ایرمز سنه ندکلو علم ایچره اولسا کامیل
 میریخ کیم توتوبدور خشمیله اده خنجر
 ایستریکی دوشمنینله اول، سنین، مقابیل
 خورشید کیم توتوبدور حوسنیله کابیناتی
 بیر ذره دیر جمالین قاتیندا بؤیله بالکل
 ایلر دورور کی زؤهره تعلیم ساز ایلر،
 بزمینده توتماغا چنگ، اولمادی داخی قابیل!
 بندن کیمی عطارد آلمیش الینه خامه
 وصفین یازیب توتکتمز، ائی شاه مهربان دیل
 مه کعبه ی حریمین ائدم دئیسه، زیارت
 دونیانی هپ دولانار، قطع ائیله ییب منازیل
 حکمت جریده سینده ذهنین تأمل ائتسه
 سیر قدر ایچینده قالما یا قیلجا مشکل
 سن شهسوار، وصفین ائتمکده فیکر عاجیز
 سن شهریار، مدحین قیلماقدا عقل راجیل
 هر عؤمر کیم قاپیندا کئچمه دی، عؤمر ضایع
 هر فیکر کیم دئییلدیر مدحینده، فیکر باطیل
 ای خسرو زمان کیم عزم رزم اندجک
 شب دیز جونبیشیندن عالم دولار زلازیل
 گه طعن نیزه سیندن چشم زیرئه تۆکر قان
 گه خنجر سویوندان اعدا ایچر هلاهییل
 ارزانی اولدوغو چون وئردی و وئرسه حق
 عز و صفای عاجیل جاه و جلال آجل
 سئی آغین (آزغین) عدونین فرقینده یوخ جومردی
 کس باشینی حسودون تحتینده یوخ چو طاییل
 تیغ عدو شکارین، کف کرم شعارین
 کوشی شده برق خاطیف، بخشیده موزن ناییل
 گر مجلسینده ساقی جرعه ن یئره تۆکه یدی
 «عظم رمیم» اولاردی فی الحال روحه واصل

من نجه تشبیه اندیم فوسحتده سنی عالمه
 کیم سنین ایشین کرمدیر، عالمین افسون و دم
 سن دورارکن کیمسه یه لایق دئییلدیر سلطنت
 گون دورارکن آیه لاف حسن ده یمز لاجرم
 قیبله ی اقبال اندرلردی آیاغین توپراغین
 گر دیریلسه قیصر روم ایله کسرای عجم
 دعوت حشمت سنه دیدیگینه شاهها بوکیم،
 قاضی چرخ ائشیگین توپراغینا قیلیر قسم
 اول سکندر سن کیم اولدو شرق و غرب اونا مطیع
 اول سلیمان سان کیم اولدو انس و جن اونا خدم
 هم جلال قدر ایله، قدرین ائشیگی دیر فلک
 هم کمال امن ایله ملکون حریمی دیر حرم
 سیدره جنت کیمی قدرین مقامی منتها
 ساحت صحن حرم کیمی حریمین محترم
 چرخ گردون گر تماشا ائده چترین قوتیه سین
 نیلگون شکلی خجالندن توتارنگ بقم
 لطف ایله احسانینی ذکر ائیده جک جان بولبولو
 دم- بدم بو مطلعی تکرار ائدیپ ائیلر نیغم:
 ائی کی قاپیندان «بولاممی؟» دئیهن «انواع نیغم»
 اولماز احسانین لیسانیندان جواب آلا «نعم»
 طالب مغروقدن یوخدور قولاغی کیمسه نین
 کیم سنین قاپوندان ائشیتیمیش اولا «لا و کم»
 ذاتینی بو لطف و جود ایله گؤرن، دئر: مظهری
 رازق معطی النیعم دیر خالق مُحی الرّم
 ائی مسیحا دم، نسیم- ی لطفون اسسه عالمه
 یئر یوزونده قالمایا درد و الم رنج و سیتیم
 حیثمت ایله دوشمنین اول دم اریشر سانا کیم
 حاق قاتیندا بولا احمد حؤرمتینی، بوالحکم
 دوشمنین عؤمر و گونونون یازالی دوندن کئچر
 شویله کیم سرعتله گئدر قنده دیردئییب عدم
 سئومه ینلر ذاتینی بیر درده اولسون مبتلا
 کی اونلارین دردینه اولمایا اولومدن غیری ام
 دوشمنی نین ائیله سین حدیث وجودین ممتنع
 اول کیم آنین ذاتینین وصفینه لازیمدیر قدم
 بولونا باش قویما یانلارین حریمی دیر بلا
 قاپینا قول اولمایانلارین ندیمی دیر نیدم
 کیمسه ائشیتیمیش دئییل عهدینده فریاد و فغان
 چنگ و بریطدن، مگر کیم ناله زیر ایله ہم

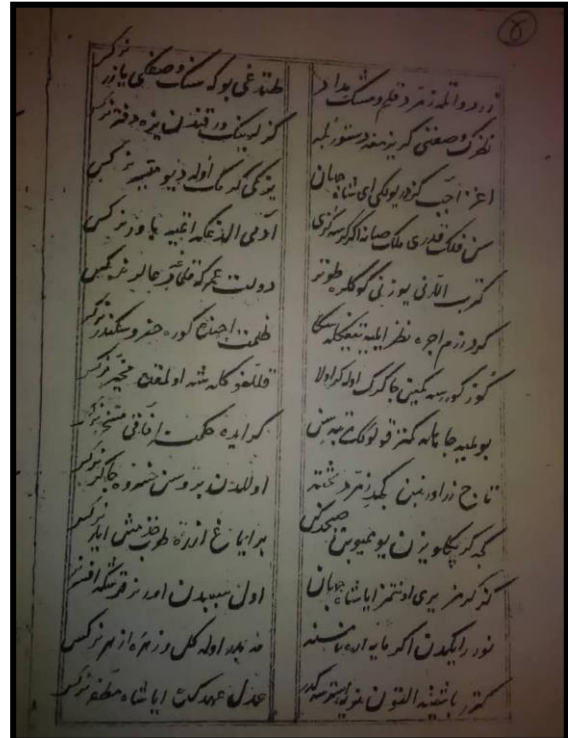
گر تربیت گؤزویله خاک سیاهه باخسان
 لعل و عقیق اولار سنگ مشک و عبیر اولار گیل
 فضل و شرفده شاهها بورهان سنه نه حاجت
 خورشید حسن ایچینده لازیم دئیل دلایل
 عزیز و جلال ایچینده فضل و کمال ایچینده
 هر قول قاپیندا دارا، هر کول تنینده بیر قیل
 قوللار کیمی قاپیندا، تاپین اندرلر ایدی
 بو عصره قالسا شاهها، شه سنجر ایله طغرل
 قو سنجر ایله طغرل وصفینی، ائی نظامی
 سن جر موراد اندرسن شه قاپیسینا طغرل
 اول شه کی جود وصفین مین ایله آخر ائتمز
 گر یوز مینینده بیرین نقل ائیلر اولسا ناقیل
 چون ذاتی وصفه گلمز، ائی دیل سؤزو اوزاتما
 کولا صداعه منجر! ختم ائیله ییب، دعا قیل
 نئچه کی اولا عؤمرون میزانی گون له ایل
 نئچه کی اولا مدحین عالمده مورد دیل
 خالقین دیلینده مدحین، اولسون مدام اولسون
 هر بیر ایلین تومن گون، هر بیر گونون تومن ایل
 عزت باشیندا افسر، دولت قاپیندا چاکر
 مطلوب هپ میسّر، مقصود جومله حاصل
 * * *

شوکر کیم سولطان گردون حشمت انجوم حشم
 عزیز ایله باسادی بساط سلطنت اوزره قدم
 رزم بهرام ایله یونان تختینی فتح ائیله ییب
 قصر دارا کیمی کیخسرو دا، توتدو بزم- جم
 درّ - ی چرخ و جلال درّ و دریای جمال [کمال]
 قانع کوفر و ضلال و جامع خلق شییم
 آفتاب اوج دولت ماه بورج سلطنت
 منبع جود و مروّت معدن لطف و کرم
 شهریار نوجوان سولطان جمال اول شاه کیم
 خسرو عالی علم دیر، والی والا هیمم
 خسرووا، سنسن بوگون اول شاه صاحب عدل و داد
 کاب تیغین یئر اوزونده قویمادی گرد سیتیم
 سرور! بئش بارماغیندان دیر کیفیت جود ایله،
 آفتاب و ماهتاب ایله سحاب و کان و یم
 بحر اولوب جودون، غمیله گووه ری اولدو یتیم
 بار احسانینلا تا توتدو فلک پشتینی خم
 چرخ اعظم، خوان احسانینله بولار امتیلا
 گرچی کیم باشند آیاغا ده ک وجودی دیر شیکم!

اولمویا شمدن گئرو (کئری) ظلوم ایله گردون متهم وار امیدیم حاققا کیم حاق ایله باطیل فرق اول اول ایکی نین آراسیندا اولدو چون حؤکمون حکم ایلر اولدو کیم شها سعی ایله ائتدیم جست - جو دفتر عالمده بولمادیم سعادتدن رقم بونو بولدوم چاره کیم بیر سعدله اولام قرین اول کیم فیض اولا ذاتیندان سعادت بانا هم سن سن اول اهل سعادت کیم وجودیندن سنین نئجه منیم کیمی لر اولدو، و اولور مغتنم تربیت قیلیب گوش دئرلر کی، داشی لعل ائدر سن (نه) گوشدن سن آشاغاسن، نه داشدان من ده کم اولموشام شاهها حقارت تورپاغیندا پایمال منی تورپاقدان گؤتور، چون سن گوش سن، من ده نم باشیمی تورپاغا ایبرور عز و جاه ایله منیم یعنی کیم قاپیندا کمتر قوللارینا ائیله ضم عاریفه بیر حرف بسدیر دئدیله اهل کمال شه چو عاریفدیر نه حاجت کیم سؤزو تطویل ائدم نئجه کیم ذوق و الم دیر همدم شادی و غم نئجه کیم شادی و غم دیر موجب ذوق و الم سانا شادی ایله ذوق و دوشمنه درد ایله غم همدم اولسون خسرووا، داییم سنه و دوشمنه اکسیک اولماسین جهان ایچینده ذاتین عز ایله اثرته دورسون دولتین ساعت به ساعت دم به دم

***

ای تهمتن تن سکندر وی خدیو روزگار
وی مویدید، مظفر فر، امیر کامکار
شهریار شهر رفعت، آصیف جم مرتبت
آفتاب اوج دولت سایه پروردگار
ای محمد حلم و حیدر علم و عمر معدلت
وی حسن خلق و حسین اخلاق و نور کردگار
تیغ برق آسان ایله عالی جنابین وصفی دیر:
لافتی آلا علی، لاسیف آلا ذوالفقار
اونودولدو، ختم اولالی سنده جود صدفی
حاتم و بهرام و آل و برمک و اسفندیار
نعل پای اسبینه بنزتمه سه اوزون هیلال
اولمازایدی گوشه - ی گوش فلکده گوشوار
قوللوغون ایله سلیمان اولماغی عرض ائتسه لر
عاقیل اول دور کیم سنین قوللوغون ائده اختیار
سده باب سیبیلین مسکن ارباب فضل

عدلین ایامیندا، ائی سولطان عادل دیل، همین زولف دیلبردیر پریشان چشم، ساقی دیر، دوژم سرور! آخیر یاساغین ایریشه بیرحده کیم شیر و آهو همدم اولوب صولح ائله رگرگ و غنم حال عالم شؤیله بولا نظم راییندن، کی اولا مرتعی، آهو شیرین (چنین) بیشه چینین (شیر) آجم راینین نورینه نیسبت، خسرووا بیر ذره دیر گون کی تابیندان جهانی دولدورار هر صبحدم سینه سینده آدینی چو نقش اندیسر، خسرووا! خالق ایچینده محترم اولسا عجب اولماز، درم خسرووا گر عکس تیغین دوشه عمان اوزونه لعل کیمی دور - صدف ایچینده اولا قرق دم آفرین ائیلرلرایدی گؤرسه لردی زرینی اردشیر و رستم و پور پشنگ و گستههم ارمه یه قدرین رکابین اوپمه یه دست خیال گر دوققوز کورسوسون افلاکین قویا تحت - القدم یاراشار سانا خداوندا، بو میقدار ایله کیم چنبر طبل اولا گردون و گوش تاج علم عقل آزاندا ائشین کی چرخه نیسبت ائیلهدی چیغریناردی چرخ اول ذوق و صفادان دم به دم مینده بیرین مدحی نین یازماغا یئتمز خسرووا بحر حیر اولوب اولورسا مدت دؤوران قلم چونکی رایین اولدو شاهها قهرمانی عالمین

آغزینی اوپسم دئدیگیمجه سورهرسن لعلینی
 یوخ یئره من خسته نین جانینه ائیلرسن جزا
 عاشیغین بوینونا قول سالماق گوناهدیر، دئیرسن
 سن گوناھیندان قاییرما، دولا منیم بوینوما!
 گرد-ی راهین گر ایره فیردوسه حوری لر، دئیهر:
 مرحبا ائی توتیای-ی چشم-ی دؤولت، مرحبا!
 بلیرین اوستونده دوشموشدور گؤزون غایتده خوب
 خوب اولور اوستونده حلوانین کی بادامی اولا!
 یاشکی نین باران قوموشلاردیر نظامی آدینی
 خوش دئمیشلر: تنزول الالقاب من صوب- السّما
 * * *

ائتمه ده سئیل فنا عؤمر دیارینی خراب
 حُذْ مِنْ الْعِيشِ نَصِيْبًا مِنَ الْعُمْرِ نِصَابِ
 فتح باب حرم عشق ز میخانه طلب
 رَحِمَ اللهُ لِمَنْ عَلِمَتِي فَتْحِ الْبَابِ
 عئیش ائت ائی عاشیق-ی شئیدا کی باهار ایله، یئنه
 زَيْنَ الرَّوْضَةِ كَالجَنَّةِ بِالْوَرْدِ وَ طَابَ
 کولونو بنجیلیین، بیر بوته وئر کیم دئیهر
 زَيْنَ الرَّوْضَةِ كَالجَنَّةِ بِالْوَرْدِ وَ طَابَ
 سرو نازی که ز رخساره تو روز شود،
 لَوْتَجَلِي لَكَ فِي الظُّلْمَةِ مِنْ غَيْرِ حِجَابِ
 از غمت آنچه بجان من دلسوخته است
 لَو وَضَعْنَا أَثْرًا مِنْهُ عَلَى الصَّخْرِ لَذَابِ
 منه سندن غم و اندوه و بلا اولدو نصیب
 قسمتی منیک بلاء و غناء و غذاب
 گنج سودای تو در کنج دلم معتکف ست
 مَسْكَنَ الْكَنْزِ وَ مَاوَاهِ خِرَابِ وَ يَبَابِ
 محنت هیجره نظامی نئچه بیر ائیلییه صبر
 سَادَتِي، إِخْتَرَقَ الْقَلْبَ بِشَوْقِ الْاَصْحَابِ
 * * *

نئجه فریاد ائتمه سین درد ایله میسکین عندلیب
 کیمسه گؤرمز چون حبیبینه رقیبیدن قریب
 روضه-ی جنت جمالین گولشدن بیر ورق
 آتش-ی دوزخ فراغین سوزیشیدن بیر لهیب
 یوزونوو کیم گؤرسه، آیدیر: الصّلات اهل- الصّلوات
 زولفونه کیم باخسا، آیدیر: الصّلیب اهل الصّلیب
 سونبولون آلتیندا روخسارین، بنفشه آلتیندا گول
 غبغبین اوزره زینخدانین تورونج اوستونده سیب
 دمبدم کویونده آه ائتسه م تعجوب ائتمه کیم

صّفه صف نفالین منزل صف کبار
 لشکر دوشمن نه دکلو چوخ ایسه یئلدرز کیمی
 آفتاب طلعتین گؤردوکده اولور تار و مار
 سرعت ایله ایلسا مین ایل یئل کیمی فلک - فلک
 بولاماز جاه و جلالین بحرینه حدّ و کنار
 نئجه کیم ارباب جهلین نیک خواهی دیر فلک
 نئجه کیم اصحاب علمین دوشمنی دیر روزگار،
 محنت و رنج ایله عزّ و بخت ایله اولسون مدام
 نیک خواهین تاجدار و کینه خواهین تاجی دار
 * * *

رشته شهر مروت خسرو عالم پناه
 آفتاب اوج دولت سایه پروردگار (لطف ایلاه)
 قلعه جاهیندا کمتر پاسبان کیوان دورور
 خوان افلاکینده کمتر قرص، قرص مهر و ماه
 نسبت ائتمیش سهو ایله، لطفون نسیمینه اؤزون
 اول گوناھیندن قیلار باد سحرگه هر گون آه
 خینگ گردون گرد ایله سیارهوش سیر ائیله سن
 دولت و بخت و شرف اولار اؤنونه پیک راه
 جود و جاهله شهرتین ایریشدی بیر حده کیم
 حاتم و بهرام گور ین شهرتی اولدو تباہ
 اولمادی تشویش فرعون حوادیدن امین
 هر کیمه کیم فرّ عونون، اولمادی پشت و پناه
 شهریارا قاندی لطفون قندینه چون خاص و عام
 نولا بیز قوللارا هم لوطف ائیلر ایسن گاه - گاه
 نئجه کیم فرّاش چاپین شیوه لیل و نهار
 گه دؤشویه فرش عنبر، گه توتا چتر سیاه
 دولت و در دولتیله ایله هر زمان در دایما
 صحن تخت و بخت چتر خیره، اول سن پادشاه
 سنه دوشمن اولانین اولسون لباسی دایماً
 تنده تصحیف قبا و باشدا مقلوب کلاه
 * * *

جان و دل دیر، سن مه-ی بدرین مکانی، دایما
 اول سبیدن دئرلر: ائی دیلبر، سنه، بدر-ی دجا
 و عده سینه هیجری نین غایتده اولار جان حسد،
 کاندان آرتیق کیمسه یه عالمده ائتمز سن وفا
 دیل خم-ی زولفونله وصل ایستر، نچون اولماز قبول
 چون شب-ی قدر ایچره دئرلر: موستجاب اولار دوعا
 شفقت ائدیگیندن آجیر ساغر و صهبا بنی
 ایچی یاندیغیندان آغلار شمع-ی جمع آرا منه

گولستان ایچینده اولماز ناله-ی بولبول غریب
 بورج خیبردن عوض دیر زولفون ای کافر نژاد
 چاه بابیلدن بدل دیر چشمین ائی جادو فریب
 ائی نظامی جورعه لر داییم نصیب-ی خاک اولور
 خاک-ی راه اول جورعه-ی وصلیندن ایسترسن نصیب
 ***

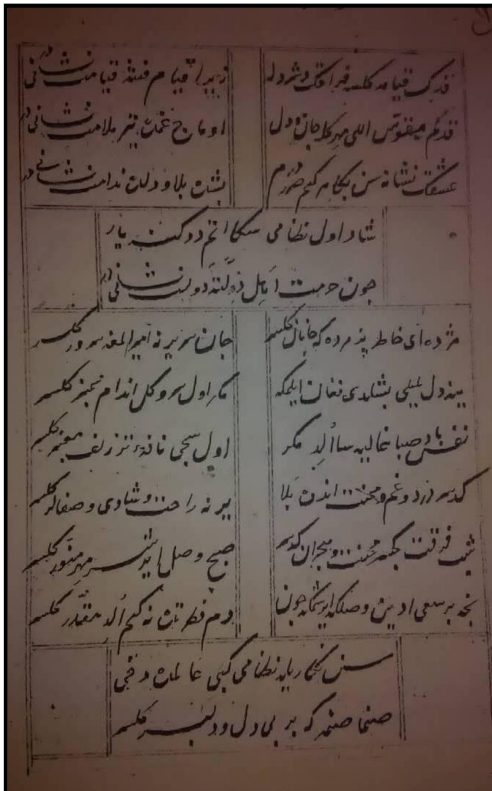
چون که دهقان ازل کشت روانها را کشت
 چرخه گردان قضا رشته جانها را رشت
 خاک من دست ارادت به می ناب سرشت
 عیب رندان مکن ای زاهد پاکیزه سرشت
 که گناه دگران بر تو نخواهند نوشت
 رقم زرق و ریا از ورق دل بتراش
 پیش حق جرم نپنهان به بود، از طاعت فاش
 خاطر هیچ کسی را به ملامت مخراش
 من اگر نیکم اگر بد تو برو خود را باش
 هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت
 گرچه در کار گنه نیست مرا هیچ بدل
 همچو من نیست بالطف خدا نیز محل
 دارم امید به دارای جهان، عزوجل

نا امیدم مکن از سابقه روز ازل
 تو چه دانی که پس پرده که خوب است و که زشت
 در همه دیر مغان نیست چومن شیدایی
 زانکه من مست خراب آدمم از عهد الست
 چون جز او نیست در آفاق جهان هر چه هست
 همه جا خانه عشقست چه هشیار و چه مست
 همه کس طالب یارند چه مسجد چه کنشت
 من ازین پس نروم در پی هر بی سر و پا
 بس بود گوشه میخانه مرا راهنما
 تا بود پیر مغان معتکف دیر فنا
 سر تسلیم من و خشت در میکدهها
 مدعی گر نکنند فهم سخن، گو: سر و خشت
 از ریا چند زنی طعنه به این مشتی خس
 شرم از خلق جهان دار به خود دار نفس
 کین حکایت چو تو دانند به عالم همه کس
 نه من از حلقه تقوی بدر افتادم بس
 پدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت
 زان می ناب کز و پخته شود هر خامی
 دم آخر به نظامی بنما انعامی

کین بگفتست گهی صافی درد آشامی
 حافظا روز اجل گر به کف آری جامی
 یکسر از کوی خرابات بردت به بهشت
 ***
 عارضت صفحه گلبرگ و خطت ریحانست
 دهننت حقه پر درّ و لبنت مرجانست
 تا به آن وقت کس از دور رخت خط نوشت
 همچو خط تو که در دور مه تابان است
 تا شد از دیده من زلف و زرخدان تو دور
 بر دلم رشته جان بند و جهان زندانست
 ای پری چهره رخ خود بمالیک بنما
 تا بدانند که خوبی صفت انسان است
 چون سر زلف دلایز تو در دور قمر
 دل سودا زده آشفته و سرگردانست
 ز غم خال لب و لاله رخساره توست
 این همه داغ بلایی که مرا برجانست
 گفته نظم نظامی زچه شیرین باشد
 دایما وصف لب لعل تو گوید زانست

***

دلبر به گشت رفت و رقیب از پی ویست
 چون شادی که محنت و اندوهش از پی است
 گویم نهنید داغ منت، گفتمی وقت داغ
 دل سوخت زانتظار بگو وقت آن کی است
 در راه جان کسی به مقامی رسد که او
 دایم گشاده چشم و میان بسته چو نی است
 زانست زنده دل که تواش هم قبیله ای
 مجنون به آن حی است که لیلی به آن حی است
 روی مراد دیده، ز رخسارت آینه است
 با کام جان رسیده زلعل لبنت می است
 از شبنمت، شب نم رخسار گل چنین
 یا خود زشرم آنکه رخت غرقه در خوی است
 تن چیست بهر دوست نظامی زجان گذر
 کین لاشه پیش اهل حقیقت چولاشی است
 ***
 تا خرد در سر و دل در بر و جان در بدن است
 کار من با غم تو سوختن و ساختن است
 دانه خال سیه بر لب تو دانی چیست
 حب مشکست که در خاتم جزع یمن است

گر چی کیم بیر دانه یوخ آغزیندا دندانی دوروست
گونلونو بیخما نظامی نین کی یاپیلماز دخی
شیشه کیم اوشندی کیم دیر ائیله یین آنی دوروست
***

قانیم تو کرسه غمزه لرین ائی پری صیفت
شیرین لبیندن ایله موعیتن اونا دیت
غمزه ن گلیرسه قصدیمه، اهلا و مرحبا
لعلین ایچهرسه قانیمی، صیحا و عافیت
تن قالمادی غارت ائتمه دیکی گؤزلرین همین
گور نئجه قاره چولده قویدو منی عاقیبت!
ایرمز بساط-ی قوربه گونول کیمسه سعی له
دؤولت اونون کی طالع ائیلر معاوینت
افلاکه ایردی آهی نظامی نین، ائی عجب
نه ایچون ائشیتمز اول مه-ی خورشید منزلیت
***

قیلالی ساقی-ی بزم-ی ازل صلا-ی قدح
کونول ائدهر هوس-ی جام-ی جان هوای قدح
جمال-ی ساقی ایله رونق و صفا بولالی
موکدر ائیلهدی جام-ی جهان نمای-ی قدح
صدای-ی چنک و شراب-ی صفایی خوش گؤر کیم
صدا، صدای-ی نغمه دیر صفا، صفای-ی قدح
رقیب یوزونو گؤرمک شراب-ی لعلینچون

در میان خط سبز آن رخ گلگون توست
چون گل سرخ مزیبی که میان چمن است
به فدای رخ و قد و بر سیمین تو باد
هر چه در باغ جهان لاله و سرو و سمن است
چو جوام داد چو که خرمن هستی بر باد
دانه خال تو کاندر تک چاه ذقن است
دال لامی که نظامی در زلفش پیدا است
می نماید که رخس در دل مسکین من است
***

ساجدی کافور اوزره عنبر کاکول-ی موشکین-ی دوست
توتدوجان مولکون سراسر کاکول-ی موشکین-ی دوست
اورتمیپه ایدی ظولمت-ی کوفر ایله، ایمان اوزونو
گر دیلمیش سئیدی کافر کاکول-ی موشکین-ی دوست
ائندی اطرافی مونور چؤهره گولگون-ی دوست
قیلیدی آفاقی موعطر کاکول-ی موشکین-ی دوست
ایره شردی ائی کؤنول سررشته-ی مقصوده ال
اولسا ال وئرمک مویستر کاکول-ی موشکین-ی دوست
چیخسا زولفو کیمی باشیندان عجب اولمایا کیم
بوینوما سالینماق ایستر کاکول-ی موشکین-ی دوست
زولفوا یله چیخدیغیچون باشه عئل-ی فیتنه ده
اولدومولک-ی حوسنه سرور کاکول-ی موشکین-ی دوست
مونتها قدی نین اوستونده نظامی توغراسی
سدره-ی طاووسینه بنزه رکاکول-ی موشکین-ی دوست
***

خط رئیحان کیم دولانمیشدی گولوستانی دوروست
هاله دیر کیم دور ائدییدیر ماه-ی تابانی دوروست
دانه-ی خال-ی سیاهی یار گندوم گون یمین
اودلارا یاندیردی غمدن خرمن جانی دوروست
قورخورام اولدورمه یه عهد ائتدیگیندن منی، کیم
بولمادیم عالمده بیر عهدی و پئیمانی دوروست
مرشد اولماز مصحف حوسنون روان ائتمزه شیخ
کیم ایمام ائیلر اونو بیلمز چو قرآنی دوروست ؟
مه، نه لاف ائیلر خوان حوسن آچماقدا کیم
قاپو قویماز گزمه دن بولونجا بیر نانی دوروست
منی گؤردوکجه سنینه مئهر اندیب نئیلر رقیب
کافی رین خود جانی وارکن اولماز ایمانی دوروست
خانقاه ایچینده ائتسن آستین افشان سماع
قالمایا بیر خیرقه اهلی نین گریبانی دوروست
تیز ائدهر شیرین لبینه شیخ دندان-ی طمع

هر که جان و دل به زلف و عارضت پیوست و بست
چون نظامی روز و شب حیران و سرگردان [بود]
***

دندین ائتمه‌میم ایراق سنه بیداد
موبارک اولدو اوندان ائتدین آزاد
چوکسیدی باشینی مرغ اسیرین
گرکسه، چؤزسون آیاغینی صیاد
نه اصی خسرووین آجیدیغیندان
که شیرین جاندان آیری دوشدو فرهاد
رقیبین من دورارکن توکمه قانین
منی اولدوروب ائتمه دوشمنی شاد
پری لر یئری دئرلر! چئشمه اولور
گوزومدن گئتمه بیردم ائی پریزاد
نه جاندیر عشقینین یولو کی اوندان
قم و درد و بلا و قوِصّه‌دیر زاد
جهانین شادسی گیرمز گوزونه
اولاندان عشقینه شاه معتداد
نظامی، آدینی - سانینی ترک ائت
جهان ایچینده سن داخی قو بیر آد
***

رفت منصور و گفت بر سردار
لیس فی الدار غیرنا دیار
هر که شد از خودی خود فانی
قول او چون صد ابوذر ناچار
چون تو از خویشش شده فانی
از زبان تو او کند گفتار
چونکه حق گفت سمعه فرمود
اهل حق را چه میکنی انکار
نرود چون ملک به منزل سگ
تو برون آی تا در آید یار
یار را در کنار کی گیری
تا نگیری تو از میانه کنار
ای نظامی حجاب راه تویی
سعی کن پرده از میان بردار
***

عجب دگیل کی؟ جهنّم اولار جزای-ی قدح
جهان دیلر کی قدح توتا بزم-ی عشقینده
کیم ائیلهدی شفقی باده کیمی آی قدح
صفا بولالی شراب ایله طلعتین، بولدوم
که جانلار آیینه‌سینه وئریر جلای-ی قدح
نظامی غمزهلرینله لبلرینی حرز ائده‌جک
دوعای-ی سئیفی اوخور گاه -گا دوعای-ی قدح
***

تا بر گل ات سنبل و مشکین نقاب شد
خورشید رو گرفت و قمر در حجاب شد
عکس رخ و جبین تو بر آسمان فتاد
نامش میان خلق مه و آفتاب شد
این عیش عذب بود چو با آن الف قد
برخاست از میان پی رفتن عذاب شد
هر زاهدی که آن رخ و لب دید هر زمان
آشفته گشت و در پی شمع و شراب شد
دی وصف عارض تو مرا بر زبان گذشت
از ذوق آن حدیث دهانم پر آب شد
چشم‌ت که شاه ملک حبش بود بر سرش
ابروش چتر آمد و مزگان طناب شد
ای گنج حسن و خلق کجایی که از غمت
حال دل جمالی مسکین خراب شد
***

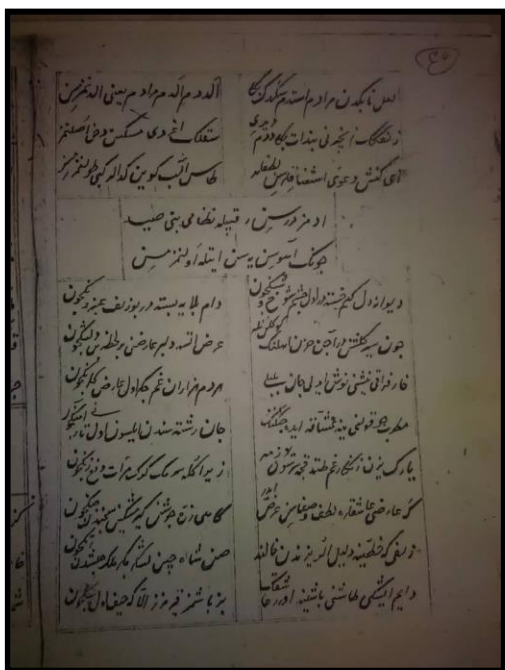
جان ندارد در جهان هر کس که بی جانان بود
آنکه مر جانش به جان داد مرا جان آن بود
من ملک می خوانم او را زانکه از نسل بشر
نام این سان هر که انسان خواند او حیوان بود
این دل سرگشته شیدا از شکنج زلف اوست
حال گوی آشفته دایم از خم چوگان بود
هر که را با مهر رویش در میان آید حجاب
جز سیه رویی نبیند گر مه تابان بود
آنکه آن گویند مردم این زمان اندر جهان
غیر او آن کس نمیدانم که غیر آن بود
هر که را با مهر رویش در میان آید حجاب
جز سیه رویی نبیند گر مه تابان بود

منه یارائندی درد و مؤحنتی یار
 منه یار ائتدیگین ائتمه دی اغیار
 ندن بی مئهرسن دئرسم، ائدهر خشم
 منه بیلسه ندن خشم ائیلر اول یار
 اینانماز مؤحنت-ی هیجره رقیبین
 عذاب-ی حشره، کافر ائیلر اینکار
 ساچی نین عنبر-ی سارا قولامی
 گوزونه نرگیس-ی شهلا پرستار
 یوزونه گلدی کس زولفون او جونو
 گوزون دردینه گلدی قطع زونار
 دئدیم آیاغینا دوشمک اولارمی
 تامول ائندی بیردم دئدی ؛ دوشوار
 نظامی چشم و زولفون یاد ائدیجک
 اولور کندی پریشان، کونلو بیمار
 ***

ای به بازار غمت هر دل بسودای دگر
 وی زسودای تو هر کس را تمنای دگر
 دلبرا در دور چشمانت که عین فتنه اند
 نیست جز سودای ابرویت مرا رای دگر
 زاهدا ما و سرزلفش تو و دلغ سیاه
 هر کسی را در ازل دادند سودای دگر
 زهد ورزیدن مرا زبید که دارم بهره یی
 خرقه در جایی گرو سجاده در جای دگر
 صوت صمصامت صدای «قم باذنی» می دهد
 زانکه هر زخمی از او باشد مسیحای دگر
 گر مثال خویش می خواهی نگر در آینه
 زانکه در حسنت نمی یابیم همتای دگر
 ای نظامی کشور جانرا نظام از نظم توست
 نیست دارالملک دل را چون تو دارای دگر
 ***

گون یوزون گورمه بدن کی گونوم دون کیمی دیر
 منه بیر ایلجه گلیر، گر چی سنه دون کیمی دیر
 روز و شب زولف و روخون فیکری انیسیم اولالی
 نه گئجهم گئجه به بنزر، نه گونوم گون کیمی دیر
 شادمانم کی فراغین منه مخصوص دئیل
 کی دئمیشلر قره گون ال ایله دوگون کیمی دیر
 سن زر و سیم ایله صئید اولدوغونو ائشیده لی
 گوزلریم گوموشه بنزر یوزوم آلتون کیمی دیر
 یاندیریب، یاشیمی توکسه نه عجب زولف و روخون
 کی بیر آتسه بنزر، بیر توتون کیمی دیر

چشم و زلف و غمزه و ابرو چو خوبان دگر
 این همه داری و داری کاکلی مشکین به سر
 هم نماند با قد و رخسارت اندر لطف حسن
 ماه اگر پوشد قبا و ماه اگر بندد کمر
 هر که چون کاکل به خورشید جبینت سر نهد
 همچو زلفت می شود آشفته در دور قمر
 آب دارد در لطافت با لبانت نسبتی
 زان چو ببند آب را از شرم بگدازد شکر
 رحم آور بر نظامی ای بت پیمان شکن
 چون ندارد در جهان غیر از تو رحمان دگر
 ***

یئیشدی قدر-ی وصله روزگار هیجر
 سلامٌ فیهِ حتّی مَطَّلَعُ الفَجْرِ
 ایتینه قوللوق ائت جنت دیلرسن
 عیبادت ائدهنه جنت اولور اجر
 کسانرا ضجر از زجرست لیکن
 مرا بی زجر آن مهرو بود ضجر
 دمیدیر، لوظف و احسان و وفا قیل
 نئچه بیر درد و رنج و مؤحنت و زجر
 غم آن ماه رو را منع نبود
 بلای آسمانرا چون بود حجر
 نظامی روز حسرت بر سر آمد
 بدأ نور التقا من مطلع الفجر
 *****

ائى نظامى لىي اوستونده كى خال اول صنمين
قوڭىڭىدەن عاشىغى جانينداكى دوگون كىمى دىر

***

هر نسيم جانفزا كول زولف پورچيندن چىخار
شرمسار ائدەر قوخوسو ميشكى كىم چيندن چىخار
سوكدوكجه چىخمادى ديلدن خيالىي زولفونون
گر چى دئرلر ياخشى سؤز ايله ايلان ايندن چىخار
يارى بندن يارينين چىخماز خيالىي سينه دن
دينى يوخ كافر دكىلدىر، دوزخ ايچيندن چىخار
چون يوزون دين دىر نولا زولفونه كافر دىر دئسه م
كافر اولور شوپهه سىز اول كىمسه كىم دىندن چىخار
يار بندن يارين چىخماز خيالىي سينه دن
دين يوخ كافر دئىلدىر دوزخ ايچيندن چىخار
ديده دن چىخسا لب و دندانى يارين هيجر ايله
لعل و دورى عالمين چشم-ى جهان بين دن چىخار
راه-ى و صلين آلدىم عاشيق چىخمادى لعليندن جاواب
يعنى دئر عاشيق بو يولدا جان-ى شيريندن چىخار
ائى نظامى اومما يارين چين-ى زولفوندىن خيلاص
كىم گوربدور پشه نى كىم چنگ-ى شاهين دن چىخار

***

كونلونو عاشىقلارين اول زولف-ى عنبر رنگ آلىر
جانينى بيدىل لرین اول چشم-ى شوخ و شنگ آلىر
يارنمدىر دئديگىچون كونلومو ژنگار-ى قم
توتسا اولمايا عجب آينا نم دن ژنگ آلىر
زهره قانون و گونش دف دپردر آهنگ اوچون
چنگينه اول مطروب مه روى چون كىم چنگ آلىر
گويلون آلىم دئيه لب وئرمه رقيبين آغزينا
كىم وئرىر ياقوتى و بى قدر و قيمت سنگ آلىر
لوطف-ى ختدن شيكست آيينه-ى چينى بولور
نقش-ى حوسنوندىن خجالت نوسخه-ى ارژنگ آلىر
ديل كى قانه بويانير سينمده اوزون شووقيله
كان ايچينده لعله، بنزر كىم، گونش دن رنگ آلىر
هاردا ساخلار چون كى يوخ بىرذره يئرى آد اوچون
بونجا ديللر كىم نظامى اول دهان-ى تنگ آلىر

***

هر سينه ده كىم مهر و محبت اثرى وار
خوش ناله-ى شىگير ايله آه-ى سحرى وار
عشق اهلى سپير تيرينه يارين جىگر ائيلر
گلسين برى، مئيدانا كىمين كىم جىگرى وار

هر حلقه ده موشكين ساچى نين ذىكرين ائدەرلر
هر گوشه ده فتان گوزونون فيتته لرى وار
عالمده زئهى طالع-ى فرخونده اونون كىم
بىر سنجلين يوزى گون، آلنى قمرى وار
ائى دورر-ى گيرانمايه گوزومدىن گوزر ائتمه
درىا سفرى نين چو بيليرسن خطرى وار
نرگيس نئجه كى گوزلرينه اؤيونه ائى دوست
گورمزمى گوزون فيتته سين آخىر بصرى وار؟
منع ائتمه نظامى روخ و زولفون گزديرسه
كىم دؤور تسلسله حكيمين نظرى وار

***

شووقى يوزونون ذره يه دوشسه قمر ائيلر
ذووقو سوزونون زهره ايره رسه شكر ائيلر
قمنن چو رقيب ايله اولام قصد-ى ديل ائتمز
اوغرو نه قدهر جوستسه ايتدن حذر ائيلر
عقل و ديل آلىب قويمادى قمنن كى، حرامى
هم رخت و متاع آلا ر و هم قصد-ى سر ائيلر
دل كى ايستريدى جوورونو تا كندىنين اولدو
ايندى منه هر جوورى كى كونلو ديلر ائيلر
چئشمين كىمى بىر گوشه نيشين ريندى-ى سپه پوش
گورمز نئجه كىم اهل-ى بصيرت نظر ائيلر
هر كيشى كى قوجماق ديلر اول موى-ى ميانى
بىر قتلجا قئلىر جانين و قددىن كمر ائيلر

***

شمسه-ى شمسه دوشر خيجلت شرم آيا دوشر
چون يوزون شعشعه سى طاق-ى معلّاه دوشر
هر نه لىلى ساچين آشوفته سى دىر نافه صيقت
پوست پوش اولار و مجنون كىمى صحرايه دوشر
غمزه سين ايسته ريسن دوش ذقنين چاهينه كىم
سهم اعلا يه ايرن قدح معلّاه دوشر
نئجه كىم غمزه لرین قانيمى توكمك ديله سه
زولفون آياغا دوشوب گوزلرين آرايا دوشر
ديش لرین عكسى هاچان كىم دوشه گولگون لبينه
بنزر اول ژالبيه كم لاله-ى حمرايه دوشر
آشيان سر زولفونده چو گوردو ذقنين
دخى ديل مورغى هاچان بيضه بيضاه دوشر
هر نه زاهد كى، لبالب لىي، جامينى گورر
دورد-ى بى دردى قويوب صافى-ى صهبايه دوشر
ايره مى وصله نظامى، دئديم آسان ايره مى

عنبرین خالین لب-ی لعلینده ائی سیمین بدن
 داغ-ی حسرتدیر کی، من دیلخسته نین جانیندادر
 گووهری ائیلر خجیل، یاقوتی ائیلر شرمسار
 اول لطافت کیم اونون لعلیله دندانیندادر
 زولفونون چووگانینا باشینی توپ اتمک گره ک
 هر کشی کول شہسوارین عشق مئیدانیندادر
 جنتہ گیرمز نیگارا چون کی کافر زولفونون
 بس نہ یثردن مسکن -ی حوسنون گولوستانیندادر
 یئی دیبی دین طورہ نہ یئی کیم نظامی خسته نین
 جانینی ظولم ایله آلدی ، قصدی ایمانیندادر

داغ-ی غمین کی، مئهر و محبت نیشانیدیر
 سینمدہ ساخلارام کی سعادت نیشانیدیر
 قدین قیامہ گلہ فراغین دوشر دیله
 زیرا قیام-ی فیتنہ -ی قیامت نیشانیدیر
 قدیم مقوس اولالی مئهرین ایله جان و دل
 آماج-ی قمدہ تیر-ی ملامت نیشانیدیر
 عشقین نیشانه سین منہ هر کیم سورا، دترہم
 باشدا بلا و دیلده نیدامت نیشانیدیر
 شاد اول نظامی سنہ ایتیم دئدیگینہ یار
 چون حورمت اهل-ی زیلته دؤولت نیشانیدیر
 * * *

موزده ائی خاطر-ی پڑمورده کی دیلبر گلہ سر
 جان سارایینا امیر اولماغا سرور گلہ سر
 یئنه دیل بولبولو باشلادی فغان ائیلہ مگہ
 مگر اول سرو-ی گول اندام سوسنبر گلہ سر
 نفس-ی باد صبا عالییہ سا اولدو مگر
 او ساچی نافہ-ی تر زولفی موعنبر گلہ سر
 گندہ سر درد و قم ومؤحنت و اندوہ (و) بلا
 یئرینہ راحت و شادی و صفالار گلہ سر
 شب-ی فیرقت کئچہ سر، مؤحنت و ہیجران گندہ سر
 صؤبح وصل ایریشه سر ، مئهر-ی مونور گلہ سر
 نئجہ بیر سعی آندیبن وصلینہ ایریشمک اوچون
 دم-ی فیطرتہ نہ کیم اولدو موقدر گلہ سر
 سن نیگار ایله نظامی کبی عالمده دخی
 صنما، سانماکی بیر بی دل و دیلبر گلہ سر
 * * *

دیل کی ہیجرانینلہ خسته و درمانده یاتار
 درد ایله همدم اولوب حسرت و درمانده یاتار

دئدی بدر آیا ایرم دیرسه، بد رایہ دوشر
 * * *

اول ایکی یوز کی شمع کن فکان دیر
 ایکی آی دیر کی گؤزومدن نہان دیر
 الہ جان وئرمک ایله گیرسه وصلین
 نہ قیز(کز) اوجوز دئییلدیر رایگان دیر
 یاراشار کیپر بیین گؤزون قاشینلا
 کی بوتیر و کمان اول تور کمان دیر
 دهانین یوخلوغو قطعی دئییلدیر
 آرادہ سوز دخی وار کیم ، گومان دیر
 دهانین له بتلین سرینہ واقیف
 خدای بی نیشان، قئیبدان دیر
 نہ خوش طاووس اولور زولفون نیگارا
 کی منزیلگاہ -ی طورف گولسیتان دیر
 قاشین سرنامہ-ی حوسن و ملاححت
 گؤزون سرفیتنہ-ی آخر زامان دیر
 قرہ تورپاقجا قدرین یوخ نظامی
 اگر چی سؤزلرین آب-ی روان دیر
 سنین بیر بحر دیر عشقین کی جانا
 اونون کمتر حوبابی آسمان دیر
 * * *

یوزونہ اهل-ی نظر جنت-ی اعلا دئدیلر
 حوسنونہ پرتو،-ی انوار-ی تجلا دئدیلر
 زاهیدین یوزونہ باخمادیغینی ائشیدہ جک
 پرتو-ی شمسی نہ دیر؟! دیدہ-ی اعما دئدیلر
 گوردولر منی محللیندہ ملامت اهل
 وای نہ بیلیمیش یئرینی، اهل-ی محلا دئدیلر
 دایه لر مہد و ملاححتہ یوزونہ باخجاق
 خلق-ی عالم هامی بو طیفله طوفئلا دئدیلر
 اهل-ی معنی گورجک صورتین آیینہ سینی
 حق بیلر کیم نولا بو صورت معنا دئدیلر
 ائی نظامی گورجک نظمینی ارباب-ی نظر
 یاراشار سانا، مرید اولماغا شئیخا دئدیلر
 * * *

اول پری پئیکر کی دیل زولف-ی پریشانیندادر
 آیت حوسن و ملاححت اول پری شانیندادر
 سلسیلین لوطفی و آب-ی حیاتین لذتی
 کوثرین خاصیتی لعل-ی دور افشانیندادر

کونج-ی قلبیمده وطن توتدی خیال-ی دهنین
 بیلدی کیم گنج-ی نهان گوشه ویراندا یاتار
 آفرین خال-ی سیه کار-ی جفا پیشنه کیم
 برگ-ی نسرین دوشنب صحن-ی گولوستاندا یاتار
 شویله مجروح دورر قمرزن اوخوندان کی کونول
 قانه موستغرق اولوب فهم اندهمز قاندا یاتار
 دیل ساچین هوردوگو یئرلرده قرار ائندی دئدی
 گئجه هر قاندا کیم ایررسه، قریب اوندا یاتار
 عاریضین اوزده یاتار طوره-ی زولف-ی سییه هین
 سان، بیلال-ی حبشی روضه-ی رضواندا یاتا
 وصلنین نورینه ایریشمه دیگی، حسرت ایله
 بو نظامی صنما آتش-ی هیجراندا یاتار
 * * *

تبسوم ایله نیگاریم کی قتل مردوم ائدهر
 بو خسته نی دخی اولدور دئسم، تبسوم ائدهر
 رقیب حالیم نئیچون ترخوم ائیلهمییه
 کی گورسه حالیمی کافر دخی ترخوم ائدهر
 بلا و مؤحنت و دردله خوش عئیش ائدهرم
 کیمین کی بو قدهر اسبابی وار تنعوم ائدهر
 یوزونده زولفونو گوردو و دئدی خسته کونول
 نه سایه دیر بوکی مئهر اوستونه تقدوم ائدهر
 قاپونی قویوب اگر کعبه قاپیسینا وارام
 حرم حمامه لری اوتورونجا قم - قم ائدهر
 نظرده عاریضینی بولماییب سویا باخارام
 کیمین کی الینه سو گیرمییه تیمم ائدهر
 نظامی یه یوزون آچسان خراب و بیخود اولار
 گونش طولوع ائده جک ذره کندوزون گم ائدهر
 * * *

نیگارا سنسیز اولان دم نه دم دیر
 دم درد و قم و وقت یدم دیر
 بویون طوبا لبین دیر آب کوثر
 اوزون حوری، اوزون باغ-ی ایرم دیر
 کونول زولف و دهانین دال و میمین
 هاچان کیم گورسه، آیدیر! دم، بو دم دیر
 قاشین مئحرابینا گر سجده ائتمز
 هیلالین قدی نئیچون بویله خم دیر
 موسلسل صاچی داوودی زیره لر
 موعنبر زولفی عباسی عئلم دیر
 عجب می یار مندن عار ائده رسه

کی من غایت حقیر، اول مؤحترم دیر
 آیق باسمیش کی قانیم تۆکه دیلبر
 بحمدالله یئنه دم دیر، قدم دیر
 نظامی نظمینی آغزی ایله ختم ائت
 کی قامو نسنه نین سونو عدم دیر
 * * *

بئل باغلابیب کی جانیم قصد حبیب ائدهر
 نازین خیال باغلار و قصد-ی قریب ائدهر
 اوخ کیمی من عبیدی اوزوندن بعید ائدی
 یای کیمی (کندیسینه رقیبی) قریب ائدهر
 ترک ائدی اؤپسه زولفونه، ایمان-ی محض دیر
 تسبیحی کندیسینه کی صوفی صلیب ائدهر
 یئسین رقیب میوه-ی وصلی کی روزگار
 بیتمیشین ائیسینی دونوزا نصیب ائدهر
 * * *

لذتی روح-ی روانین لعل-ی دور پوشینده دیر
 فیتنه سی آخیر زامانین چشم-ی مدهوشینده دیر
 گوشه سینده ماهین ائیلر خوشه-ی پروینه طعن
 گوشواره دیر کی دیلدارین بناگوشینده دورر
 چونکی هر شئی دن تجلی سن سن ائی دیلبر ائدهن
 هاردا کیم باخسام جمالین گوزلریم توشینده دیر
 خیضردیر کانیین مقامی دیر لب-ی آب-ی حیات
 خط سبزی کیم کنار چشمه-ی نوشینده دیر
 قاشلارین مئحرابینی گورسه بوراخار دیده دن،
 زاهید اول سجاده پشمین کیم دوشینده دیر
 طره-ی روخسارینا باخیب تماشا ائت گونول
 رومی روزی کی هیندوی-ی شب آغوشینده دیر
 قولاغیندا اولسون ائی دیلبر نظامی سؤزی کیم
 یاراشار سیمین بدن دیلبر لرین گوشینده، دیر
 * * *

برقعیندن جان و دل مئهرین غمام قم توتار
 پرده دن چیخ.....عالمی خورم توتار
 دی نه ظالیم دیر گوزون کیم گوتورر بی ایجتیناب
 اول قدهر بار-ی تظلم کیم بئلینی خم توتار
 گوزومه یوزی توخوندوقجا حیادن دور توکر
 گور نئجه نازیک دیر اول یوز کیم، بولاقدان نم توتار
 گوره لیدن دال-ی زولفونله دهانین میمینی
 صوفی-ی آشوفته-ی شیئدانی هر دم، دم توتار
 گوردوگونجه من ضعیفی سنه قدح ائیلر رقیب

منزلی-ی میریخ دئر.....اب اوستونده دیر
چشم-ی گیر یانیمده ائی دیلبر خیبال-ی قدینین
بیر نهال-ی تازه دیر کیم خون-ی آب اوستونده دیر
قامتیم اول داله دونموشدور کی درد آلتیندادیر
گوزلریم اول عئینه بنزر کیم عذاب اوستونده دیر
خاک اول ائی دیل پرتو-ی حوسنوندن ایسترسن نصیب
کافتابین تابینا منزلی توراب اوستونده دیر
زولف و ابرونی گوره نلر دئر هزاران آفرین
اول موضبر چتره کیم موشکین طناب اوستونده دیر
ائی نظامی وصله شاد اولما و هیجرانه ملول
کایناتین حالی چون کیم اینقیلاب اوستونده دیر
***

گوزلرینه فیتنه و آشوب اول قاش آندیرار
شوخ فتان مردوم-ی سرمسته ساواش آندیرار
چرخه جور اول قمزه-ی قماز خونریز آندیرار
دهره قهر اول چشم-ی کافر کیش قلاش آندیرار
کونلومه جان قاتی کونلوندن شیکایت لر قیلیر
گور نجه بی عقل دیر کیم ده لی یه داش آندیرار
گوزلریم حالینی عرض ائت ائی صبا اول ماهه کیم
حالینی سقالارین سولطانا فرآش آندیرار
دیل شب-ی هیجراندا کویین ایتلرینی یاد ائدر
یالقیزلیق خسته یه قوربتده یولداش آندیرار
حوسن-ی لئیلی دیر وئرن مجنون لئیلادان خبر
نقش-ی دیلکش معرفت اهلینه نقاش آندیرار
آفرین ائیلر نظامی گوردو گونجه حوسنونو
صورت-ی موزون، نظر اهلینه شاباش آندیرار
***

دولاشیب دیل زولفونه چاه-ی زینخدانان قاچار
ریسمان بولان کیشی البته زیندانان قاچار
گورسه یوزون مصحف ین زاهد قرار ائتمز، گندهر
غالیبا شیطان دیر اول کیمسه کی قرآن دان قاچار
تیغ آلیب گلر گونش سنینله جنگ-ی حوسنه لیک
قورخوسوندان تیتتر اندامی و مئیدانان قاچار
اول لب و خد ایله قاچسا اشک و آهیمدان نه طعن
کیمده کیم وار شمع و شکر باد و باراندان قاچار
عقل کو-ی عشقندن نیچون قاچار، دئدیم:
دئدی: روستایه شهر ایچی زیندان گلر، اوندان قاچار
کو-ی یاره طعن-ی دوشمندن قاچان وارار هاجان
کعبه یه وارماز شو کیم خار موغیلاندان قاچار

ایت سوموک، گوردو کجه هاجان آغزینی اوپسم، توتار
زولف-ی کافر کیشی کم دوشموش لب-ی جان بخشینه
سانکی سولطان-ی حبش دیر، الهه جام-ی جم توتار
خلق ایله ال بیر ائدیپ توتدو جمالین عالمی
دوغرو دئرلر ایتیفاق ائتسه کیشی، عالم توتار
وصلتی عیدینه ایرهه دئییه سن عیسی دمین
ایللر اولموشدور کی کونلوم روزه-ی مریم توتار
آغزینین لطفینی یاد ائتسه نظامی شاد اولار
گور نه ابله دیر کی گؤگلون یوخ یتره خورم توتار
***

هر سحر کی شاه-ی انجوم مشرقی مسکن توتار
زنگی-ی زولف-ی سیاهی اوستونه روشن توتار
یوزونه گؤز تیکمه مکچون ساخلار ائی جان، جومله سین
مردوم-ی چشمیم الینده، بونجا کیم سوزن توتار
یاشیم آخدیغینا نیچون لوطف یا قهر ائیلهمز
چون مونجیم خئیر و شری جومله انجوم دن توتار
اوستور-ی سرمست گر گؤتورسه هیجرانین یوکون
زولف و خالین کیمی کافر جنتی مسکن توتار
خدای دوورونده نظامی توتدوغو کویین مقام
بوکی، گول وقتینده بولبول گولشنی مسکن توتار
***

آیاغین آلتینا هر کیم یوزونو خاک ائیلر
گون کیمی کندینی تاج-ی سرافلاک ائیلر
ذره جه بولمادیغیندان دهنین سرینه راه
قونچه دیلتنگ اولوبان یاخاسینی چاک ائیلر
لب و دندانینا باخدیقجا گندهر قوصه و قم
دور و یاقوت(دیر)، جانی فرحناک ائیلر
زولفونون تابینی منع ائتدیگی آب-ی دهنین
بوکی بی طاقت و زور افعی نی تریاک ائیلر
توتوبان الهه گوزوم مردومی جاروب-ی موژه
غئیردن گوزلریمین گوشه سینی پاک ائیلر
دیله اندوه و غم اول طورره-ی بی دیندن ایره ر
جانه جوور و سیتیم اول غمزه بی باک ائیلر
زاهد اول طوره-ی روخسار(ی) نظامی نه بیله ر
گنجه دن گوندون اعمی هاجان ادراک ائیلر
***

خطین اول پیروزه دیر کیم لعل-ی ناب اوستونده دیر
لبلرین اول لعل در، دور-ی خوشاب اوستونده دیر
یوزون اوستونده وطن توتسا گوزون اولماز عجب

ائى نظامى اول صنمدن قاچسا زاھىد طن (دان) دئىيل
ئىلھسین خوقاش دیر خورشید-ی تاباندان قاچار
***

هر سحرگه کی صبا طرف گولوستاندان اسر
جان داماغینا ایره ر نیکهت-ی جاناندان اثر
روز-ی نوروز(و) شب-ی قدری، بیر آرادا گۆرر
هر کم اول طورّه یی روخسار-ی دیلارایه ایره ر
نئجه بیر پرده ده پونهان انده سن طلعتینی
یوزون آیینه نظر قیلسه نظر اهلی نه ضر
مرحم-ی لوظف ایله اول لعل موداوالار انده ر
نئجه کیم قم زده لر سینه سین اول قمزه دله ر
دیلمی لذت ایله شکره نیسبت انده نین
اولسون ائی تورک-ی پریوش دیلی آغزیندا شکر
زولفو یوزونه باش اوردوغونو دیل گۆردو دئدی
گۆر-گۆر اول هندوی-ی بد مذهبی کیم آیه ته پر
قمزن اوخلاری هاچان ایریشه جانیمه دئییه
بو نظامی گۆزدور، آنچه کی جانینا کئچر
***

زولفونو باد-ی صبا ترپتجک جان تۆکولر
سۆزه گلدیکجه لبین، چئشمه-ی حئیوان تۆکولر
ائشیدن آهیمی آغلار، یاناغین دوورونده
موسم-ی گولده چو یئل ترپنه باران تۆکولر
گولجک قۆنچه لبین قۆنچه-ی شادی آچیلیر
گولجک گول یاناغیندان گول-ی رئیحان تۆکولر
توکولورسه نه عجب هول-ی قیيامینده نوجوم
کی فراغیندا گۆزوم یاشی فراوان تۆکولر
کسجک زولفون اوجون یاش یئرینه قان توکوره م
عشق اولان یئرده نئجه باش کسیر قان تۆکولر
داغیدیر زولفونو روخسارینه باد-ی سحری
سانکی گول خرمنینه سونبول و رئیحان تۆکولر
لب و زولفون صیفتین یازسا نظامی صنما
نافه یی چین ساچیلار، لعل-ی بدخشان تۆکولر
***

دیلا؛ بو یولدا جهانندان سنه گوذر گورونر
کی عاشیق اولانا یا صبر یا سفر گورونر
یوزون خیالی گوزومده عجبمی آغلارسام
کی بورج آبی یه گلسه گونش، مطر گورونر
یئر کئچر اوتانیب هر گئجه جمالیندان

گونش کی حوسنله عالمده مؤعتبر گورونر
شودکلو آتدی گۆزون تیر-ی قمزه ئی کیم
سیپر یئرینه همین ناوک-ی سه پر گورونر
یوزونده نقش-ی دهانین خیال-ی وهم گلیر
گونش قاتیندا بلی، ذره اول قده ر گورونر
همیشه عاریض و قدی، صیفاتی دیر ذیکرین
نظامی، نظمین اونونچون روان و تر گورونر
***

ائشیکین توزون عجبمی توتسا چشم-ی تر عزیز
جؤوه ری اولان قاتیندا چون اولار جؤوه ر عزیز
زولف و گیسونی عجبمی توتسا باش اوزره گۆزون
چون چلیبا ایله زوناری توتار کافر عزیز
گوتوروب باشدا آتین نعلین نه فخر ائیلر رقیب
چون کی افسار اهلینی ائندیکگی یوخ افسر عزیز
زاھیدا عیزت گره کسه گل سبوی-ی مئی گتیر
یوک گتیرمکدن اولور عالمده چون کیم خر عزیز
نئچه یوسف حوسنو، حبس ائتدی زینخدانین چهی
مبصر-ی حوسنه تاکیم اولدون ائی لبی شکر عزیز
هر کیشی کی ایشگینه چیخار، اثر زنبیل ایله
گویدن ائتمیش کیمی زنبیل ایله توتارلار عزیز
عیزت ایسترسن نظامی نفسینی خوار ائیله کیم
نفسینی خوار ائیله مکدن بولدو عیزت هر عزیز
***

اولمادان گول یاناغین شمع-ی شب افروز هنوز
ایر مه دن بولبوله پروانه کیمی سوز هنوز
عؤمرونون ایرمه ده ایتام-ی بهارینه کمال
حوسنونون موسمی دیر اول-ی نوروز هنوز
جان و دیل میصرینی لوظفیله عیمارت انده گۆز
اولمادان روما حبش لشکری پیروز هنوز
موهر مئهرین فلک-ی دیلده طولوع ائتمیشدی
اولمادان ماه-ی فلک سطحینه مرکوز هنوز
بونجا عئل ایله سنین مکتب-ی عشقینده دئیل
پیر-ی دانای-ی خیرد، طیفل-ی نوآموز هنوز
جامه-ی صبریمی چاک ائیلهدی میقراض-ی قمین
اولمادان قمزه لرین ناوک-ی دیلدوز هنوز
مال-ی قارونجا اگر چی کی قازاندی قمینی
دویمادی قوصته نه بو جان-ی قم اندوز هنوز
شمس-ی عومر اولدو نظامی اوفوق-ی موته قریب

آه کیم ائیرمه دی وصلت شبینه روز هنوز
***

سن یوزی گولسن، کونول، باغ ایسته مز
کیمسه باغی کندونه باغ ایسته مز
کونلوم اوچوب کویونا وارماق دیلر
دونیا دا کیمدیر کی اوچماق ایسته مز
خسته ایستر گۆزلرین عاشیقلا ری
صیرد اولان کیمسه نی ساغ ایسته مز
زاهیدین مئیل ائتمه دیگی حوسنونه
بوکی، طوطی طوعمه سین زاغ ایسته مز
مست دیر دیل کایاغین اوپمک دیلر
کیمسه مست اولمادان آیغ ایسته مز
دیل دیلر جوور و جفاسین دوستون
کونلو کیمین بال ایله یاغ ایسته مز؟!
درد وار کایستر نظامی خالینی
دردی اولمایان کیشی، داغ ایسته مز
***

وارمی دیر بیر فیتنه کیم اول چشم-ی خونریز ائيله مز؟
یا جفا و جوور کاول زولف-ی دیلاویز ائيله مز
روخ لارین دوورونده لعلیندن نجه پرهیز اندیم
اهل-ی دیل مئی دن چو گول وقتینده پرهیز ائيله مز
گر چی تیغین تیز ائده ر قمن منی اولدورمه یه
اینیظاریله من اولدوم کیم نچون تئز ائيله مز
بی گونه قانیم یئره توکمک لیه قمن کیمی
دم می وار کیم گۆزلرین مین دورلو انگیز ائيله مز
حوسن ایچینده عیشونه ائتمز گول-ی صد برگ-ی باغ
حوزن ایچینده ناله می مورغ-ی سحرخیز ائيله مز
قیلماز آفاقی موعطر تا کیم انفاس-ی نسیم
گرد-ی راهین گووهرینی عنبر آمیز ائيله مز
اول لب و دندانن نظم ائتمز نظامی نظم ایله
تا کی شعرین شکر آمیز و گوهرریز ائيله مز
***

شول دکلو ایچدی نرگیس-ی مستین شراب-ی ناز
کی اولدو شراب-ی ناز ایله مست-ی خراب-ی ناز
گۆردوم یوزونو پرده ی زولفونده ائی پری
دئدیم سحاب-ی فیتنه دورر آفتاب ناز
روز-ی حئساب و روز-ی عذاب اول گون اول کیم
یارین حسابله ائده دلبر عیتاب-ی ناز
شول دکلو ناز و عشوه بیلر اول نگار کیم

گۆرن سانار آنی کیم اوخوموشدور کتاب-ی ناز
ائی موصحف-ی جمال، جمالین کیتابینین
هر فصلی فصل-ی شیوه دورر، هر بابی، باب-ی ناز
یاغموردا فتح-ی بابه وار اومید، من دخی
آغلادیغیم بو کیم ائده سن فتح-ی باب-ی ناز
بیر نازنینه باغلا دی کونلون نظامی کیم
دردی دوا و جووری جفادیر، عذاب-ی ناز
***

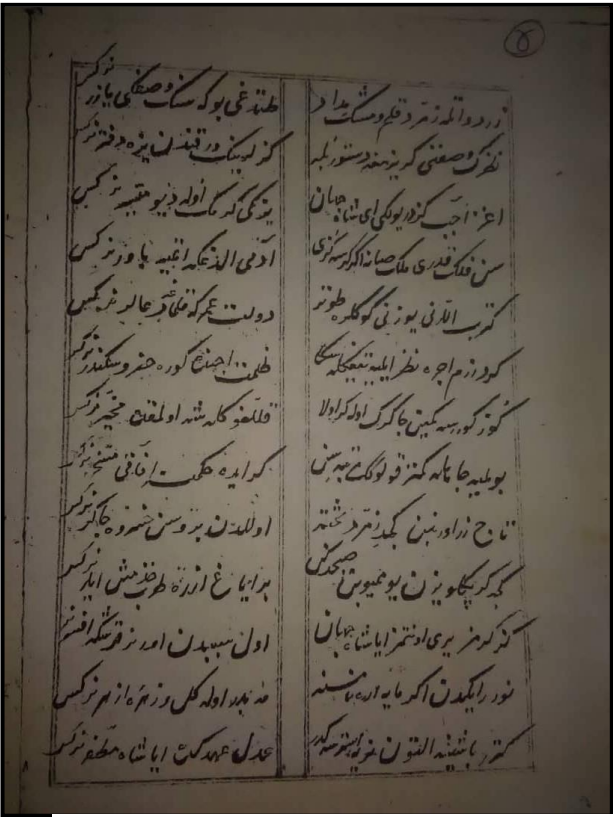
چون اولدو صبا طرف-ی چمنده یئنه گولریز
ساقی بری سون جام-ی شراب-ی طرب انگیز
من نجه سی پرهیز ائده م اول اوزده لبیندن
جئنده چون اولماز صنما کوثره پرهیز
بیر قیلدا آسام جانینی زولفومده دئر، آساماز
بیر قیلدان آسام جانیمی اول شوخ-ی دیلاویز
جان وئردی مگر سرو-ی چمن قددی یولوندا
کایدیر! باشی اوستونده فغان مرغ-ی سحرخیز
کسیلدیگی جورمیندن اوتانیب قیلیچیندان
مقتول سوا باشین اؤنینه بوراخیر تئز
عاشیقلا رینا وعده-ی هیجرین دهنیندن
بیر زهر دیر ائی دوست کی اولدو شکر آمیز
چون تشنه سودان قاچدیغی بو وهم ائده، سانار
گوسترسه نظامی قولونا دیشنه-ی سرتیز
***

گول عاریضینه اولسا معارض عجب اولماز
کیم یوزی آچیلیمیشدا حیا و ادب اولماز
طوبا ایره مز لوظف ایله اول سرو بولنده
بد اصل اولان، همسر-ی عالی نسب اولماز
کونلومده گۆزون فیکری ایله ذؤوق و صفا یوخ
بیر ائوده کی بیمار اول، عئیش و طرب اولماز
آنلسا لبین جان و کونول جنگه دوشر لر
مئی مجلسی بی فیتنه و شور و شغب اولماز
اول قده و زینخدان و لب ائیلر منی حئیران
کیم سرو-ی سهی میوه سی، سیب و روطب اولماز
یوز سورمه یه اثرم الی سن سرو آیاغینا
هر کیم سو کیمی دیده تر و خشک لب اولماز
عاشیقلا رینا خشم ایله خنجر نه چکیر سن
جنگ ائتمه یه چون مئهر و محبت سبب اولماز
آیدین کی یوزی شووقونه قیما یا رقیبه
کیم بو لهب ین یانچسی "بولهب" اولماز

گلمز یوزی شووق ایله نظامی گۆزه زولفی
 بیر گوشه ده کیم پرتو-ی شمس اولسا شب اولماز
 ***
 آنرا که چون تو شوخ و جانان خوبست دلبرش
 گرچه خون شود ز غصه عجب نیت دابرش
 هندوی دیده آیینه در جمال توست
 زانست شانه در کف و آیینه در برش
 گفتم بتا این همه آزار چیست
 بنما بمن بتی که نبودست آذرش
 عکس لبش بر دیده من دید و شد ملول
 چون خواجه به آب در افتاد شکرش
 ***

کئچدی عومروم گونو اوش - اوش ایله اوش - اوشدن اوش
 سوزوم آلتون کیمی اولدوغونون اصیسی نه دوست
 کئچیریر حلقه-ی زولفی زولفی کیمی چون گوشدن اوش
 خسرووا آدینی جهد ائت کی اولا داد ایله یاد
 کی بیر آد قالدی همان سام و سیاووشدن اوش
 عقده-ی راس و ذنب توتدوغو ایکی یوزونو
 گۆرمه دینیسسه گۆر، اول زولف-ی قمر پوشدن اوش
 کیش-ی بحرین کونول، عشقین ایله جوشا گلیب
 طیشره دوشدو نئچه دورنه لر او جوشدن اوش
 مجلس-ی باغ-ی جمالینی نظامی گۆره لی
 مست و دیلخسته یه م اول نرگس-ی مدهوشدن اوش
 ***

ائی طلعتی شمس حوسنه موطلعیع
 ائی ساچلاری گون یوزونه بورقع
 عالم هامی دولدو ظلومت ایله
 گؤستر یوزون ائی مه-ی موبرقع
 دیوان-ی ملاحظ ایچره قاشین
 خطّ (و) لبین ایله چار میصرع
 سیلاب-ی توکر گؤزوم سحابی
 گئیسه نه عجب یوزوم موشمع
 بیر چئشمه درر گؤزوم بیناری
 کیم بحر-ی دیل اولدو اونا موضع
 بی رحم گؤزون جفایه معدن
 شیرین دوداغین وفایه منبع
 اول مه ده نظامی، حوسن اولار ختمم
 زی مقطع-ی حوسنو حوسن-ی مقطع
 ***

ائی پرتو لیقانه بی نور و فر چیراغ
 نیسبت اوزونه شمس و قمر، مختصر چیراغ
 دیلدن، اولونجه سوره نوری گیدرمه دیی
 تا مصحف جمالینه قیلدی نظر چیراغ
 ائی مصحف جمالینا نور و ضیا ورن
 وی شام زلف و خطینه شمس و قمر چیراغ
 بارماغینی گؤتوردو امام، مجوس ایکن
 ایمانه گلدی، یوزونو گؤردو مگر چیراغ
 اریتدی مگر نار شووقینه ایچ باغینی
 اولسا هوانیله نه عجب نامور چیراغ
 وصلت شبینده پرتو حسنوندن ائی پری!
 کؤنلوم سراچه سینده یانار اول قدر چیراغ،

چون بندگان به خاک درش روی می نهند
 سلطان چار بالش اقلیم داورش
 شعرم به وصف آن لب و دندان عروسکیست
 کز لعل ناب دور خوشابست زیورش
 چون اشک در ره تو نظامی ز سر گذشت
 با کس نگفت آنچه گذشتست از سرش
 ****

مست-ی دیل خسته یم اول نرگیس مدهوشدن اوش
 مورغ-ی پابسته یم اول سونبول-ی گولپوشدن اوش
 سن اوش - اوش مئهر اندیم و من اوش اوش انده دئییین

يار حثيف اولدى نظامى يه بو قمخوار دريغ
***

گه وار دئيبب آغزينه گه يوخ دئسه عاشيق
بو سوزده نه كاذب دئر اونا، كيمسه نه صادق
چوخ قانا گيرر قمنز انديب قول رقيب
قمازا مووافيق گورونر راي-ي مونافيق
دئ گوزلرينه كيم انده، قان ايچمگه پرهيز
زيرا كي اولار خسته يه پرهيز مووافيق
هر وصلين اگر آخيري هيچرانسه ائي دوست
مندن بو جداليق نييه بولمادي جداليق
من مستي لبين فيكري عجب كي انده هوشيار
كيم گوردو سوجي دن بونو كيم مست اولاييق
آغزينا لبين نوكته سيني فهم انده مز دل
ديوانه نه فيكر ايله انده فيكر-ي دقايق
لاييق يوزومه سورسه نظامى يوزوني دئ
هر كيمسه كي خود سوزو اولار يوزونه لاييق
***

گول صفحه سينده چونكي بيليردي نيشان-ي موشك
ائتمه نهان كي سعييله اولماز نهان موشك
زولفوندى ائي صبا بيزه بير بويه مو گتير
چين دن گلن لرين چون اولار ارمغانى موشك
خالين كيمي امير-ي حبش كيم گوروب دورور
كيم تختگاهي عاج اولو و سايه بانى موشك
خالين كي يوزونه طرفه زولفوندى گلر
سان، روم ائلينه چين دن ايرير كاروان-ي موشك
بوينوندا بونلرينله ساچين ريسته سيميدير
يا طوق-ي عنبرين كيم اولو ريسمان-ي موشك
شىء لله ائيله يم، ائريشه م زولفونه دئيه
بير پوست پوش اولوب دولانير بو جهان-ي مشك
شعرين نظامى قدر ايله شعرايه ايره كيم
اول آستانا عرض اولو بو داستان-ي موشك
***

توتدو موشك-ي ختن اطرافيني برگ-ي سمنين
قوشادي سونبول-ي تر دايره سين ياسمنين
عنبرين زولفونه اويندويونو ائشيدى لي
تنده قاني قورودو قهر ايله موشك-ي ختن ين
سيب هر قاندا كيم اولارسا، سو اوستونده اولار
عجا عاريضين آلتيندا نندير ذقنين

كيم بنزر اونا كيم توتا قدر و براتده
صحن حريم كعبه يوزون سرتسر (سرتاسر) چيراغ
مهر روخون كؤنولده نه وجه ايله گيزلنه
اولماز نهان چو شيشه ده، ائي سيمبر! چيراغ
شك ظولمتينده گورمه يه نور يقين يوزون
شمع جماليني بيلر اهل نظر، چيراغ
گوردوم يوزونو قامتين اوستونده، ائي صنم
سانديم كي شاخ سيدرده توتدو مقر چيراغ
جلوهن گوروب ديريلسه عجب مي دير، اهل دل؟
پروانه جمع اولار، اولجاق جيلوه گر چيراغ
جان وئرسه صبح وصل ايرجك شمع دل نولا؟
صوئح ايرجك جهانندان ائدر چون گذر چيراغ
ايرمز جمال صورت ايله سانا، ائي پري
گر بولا حسن حوري و شيكل بشر چيراغ
دعوى حسنده نه قدر ديلي چرب ايسه
سنييله لاف حسن ائدمز، ائي پسر، چيراغ
قنديل قارشينا بوغازيندان آسلانديغين
گوردو حسدن اولدارا ياخدو جيگر چيراغ
آلنيدان آلدو دئيلسه: ياناغين خطامى نور
زيرا قمر هميشه گونشدن ياخار چيراغ
زاهد جمال طلعتيني گورمك ايسته مز
چون بي بصردير، ايستمير بي بصر، چيراغ
باشيندا اوغرو كيمي مدام اود يانار شها
نور و ضييا اوزوندن اوغورلار مگر چيراغ؟
ياخسان نظاميني نه عجب جورون اودونا
پروانه سيني اودا ياخار چونكي هر چيراغ
***
گور نه غدر ائتدى يئنه عالميمي تار دريغ
سندن آيتردى منى چرخ-ي ستمكار دريغ
وصلين دار-ي شفا سيندان ايراغ ائتدى منى
ايرمه دن خسته كونول دردينه تيمار دريغ
بو دريغ ايله دريغا بيزى ترك ائتديگينه
دميدير، رحم انده اول يار-ي ستمكار دريغ
ترك ائديب يار بيزى قوصه نى يار ائتدى بيزه
بيزه يار ائتديگيني ائلمه ز اغيار دريغ
كيمه دل وئرديك ايسه جوور ايله يانديردى بيزى
يوخ ايميش دونيادا بير يار-ي وفادار دريغ
يار-ي قمخواردان آيرى دوشه لي حسرت ايله

گر ديلرسن كائده اطرافى معطر نفسين
***

پئيوسته مكر و آل ايله قوروب كامان قاشين
ايلر خدنگ-ى قمزه نه ديل لر نيشان قاشين
قوس-ى قزح مى كايله دى ماه اوستونو مقام
يا نون كى نور اوزره دير ائى دلستيان قاشين
يازميش جريده-ى گوله موشك-ى خطا خطين
چكميش كونول باراتينا طوغراى-ى جان قاشين
دل لر ويلايتينده سينيق يايىمى ساندى كيم
اوغراماز اولدو اول يانا نامئهر بيان، قاشين
ابر-ى سيه ايچينده قيليرسان هيلال-ى عيد
عنبر فيشان قاشيندا اولار چون نهان قاشين
گوپا كى طاق-ى كسرى و زنجير-ى عدل دير
موشكين ساچينلا ائى لىي نوشين روان، قاشين
تاب ايچره دير نظامى هميشه طناب وار
سولطان حوسنونه سالالى صولح بان قاشين
***

طلعتين كؤوكبى صر كؤوكبه سين مئهر و مهين
گونشه سايه سالار طوره-ى طورف كولپين
سنه بو رؤونق-ى سيما ندى ائى شمس-ى فلک
مگر اول كعبه-ى حوسن ايشيگى دير جيلوه گهين
توتيبا مينتيني چكمزم ايراق صنما
گوزومه كحل-ى جلا ايسه يتر گرد-ى رهين
شگرين آغزينا سنيپلر اوشردى دهنين
موشكى آياقلارا سالدى سر-ى زولف-ى سپهين
يوزون اوستونده قاشين لطفونه ايريشمز اگر
گله قوس-ى قزح اوستونه مه-ى چاردهين
گر گونا سانيپسان بوس و كنارى صنما
اوده، گوركيم، بيرى مين خئيره كئچر بو گونيهين
ائى نظامى ديلر ايسه ن كى اولاسان عالمه شاد(شاه)،
بنده سى اولماغا سعى ائده، گؤز، اول پادشهين
***

باغ-ى جنت دير جمال-ى جانفزا سى يوسيفين
صؤح-ى دؤولت دير ويصال-ى ديل گوشاسى يوسيفين
گولشن-ى جنت هوا سينا هوس ائتمز كونول
ايريشندن جان مشامينا هوا سى يوسيفين
ميصر-ى قنده حوزن-ى يعقوب ايله اولسون موبتلا
هر كى بو حوسن ايله اولماز موبتلا سى يوسيفين
عئشق يولوندا زولئىخا كيمى عاشيق اولانا

خلق دئرلر كى پرى لر وطنى چئشمه دورور
سن پرى سن كى مگر گوزلريم اولدو وطنين
خطينى خورم انده رسه نولا گؤزونله يوزون
نرگيس و گولدور آخى چشم و چيراغى چمنين
قيلجا نقصين يوخ ايدى، وارميسه ائى دوست بيله ك
ذره اسكيكين اولماز ايدى، اولسا دهنين
صنما سر-ى چمن، قددينه بنزردى اگر
اولسا خورشيد-ى فلک ميوه سى سر-ى چمنين
جانينى زولفو آراسيندا نظامى آراما
بير قيل ايچينده قچن (هاچان) بولونا بونجا روسنين
***

ديلدن قرار صبر اليب قاره پرچمين
اشوفته ائدى جاني سيه كاره پرچمين
دور قمرده دردله ديوانه كؤنلومو
زولفون مثالى ائيله دى آواره بيرچمين
جانا رواميدير كى گوزون جانا قصد ائديب
هردم قانيمى قره يتره قاره پرچمين
گولزار ايچينده سونبول و رئيخانى خجيل قيلير
سالسان بو حوسن و لوظفله روخساره پرچمين
بى قيمت ائدى عنبر ساراني سونبولون
رغبت قوماده نافه-ى تاتاره پرچمين
جور و جفا و ظلومله گؤگلون نظامى نين
بيچاره ائدى، ائيلمه دى چاره پرچمين
***

ائى نسيم-ى سحرى موشك فيشاندير نفسين
واردير اول زولف-ى سمن سايه مگر دسترسين
من كى جان گولشنين نازينه قاتلانماز ايديم
چكرم سن گول اوچون جؤورونو هر خار و خسبين
فيرقتيندن گوزوم اوستونده گوزون قاشى ميدير
كؤرپو كيم ياپدى عجب اوستونه « نيل » و « ارس » ين
عنبرين بونلر كى، بنزه ديگى نئعمتينه
شوكر ائديب ال يوزه سورمكدير ايشى هر مگسين
نه بيلير حالى عشقينده رقيب ايله منيم
بيلمه ين قيصه سيني بولبول و زاغ و قفسين
يوز قاراسيله اگر خولدى مقام ايسترسن
زولفو تك ايزينه يوز سورمه يه اولسون هوسين
راه-ى كويينده وئرهر ناله ديل اهلينه صفا
نئجه كيم كعبه طريقتينده فغانى جره سين
مجمر-ى تنده نظامى دل و جان عود نى ياخ

هر نه جان کیم گۆز لرین سئحر ایله سرگردان دئییل
 اهل-ی دیلیر مذهبینده جان دیر آما جان دئییل
 چئشمه-ی حیوانیمیز دیر دئر رقیبین من دئدیم
 چئشمه-ی حیواندیر آما چئشمه-ی حیوان دئییل
 نور-ی یزدان دیر دئدیم حوسنون، دلیل ایستر رقیب
 بورقعی رفع ائت یوزوندن حاجت-ی بورهان (دئییل)
 صورتین جئتدیر ائی حوری و ریضواندیر قاپین
 یوزونه کیمدیر دئین کیم روضه-ی ریضوان دئییل
 دم می واردیر منه بو درد و قم-ی هیجر یله کیم
 سینه سوزان و جگر بوریان و دیل گیریان دئییل
 زخمیمه کیم باخسا آیدیر: بونا مرهم نئیه سین
 دردیمی کیم گورسه دئر کیم قابیل-ی درمان دئییل
 ائی نظامی چونکی یوخ بونلاردا آیین-ی وفا
 حمدلله کیم بولارین (بونلارین) حوسنو بی پایان دئییل
 * * *

جانا بو ناز و غونجه عجب نولیسر مأل
 دیل خود سنیدیر غرضین جان ایسه، مه آل
 آلدادی آلدی کونلومو قمرن کیم آل ایله
 احسنت سئحر ایچینده گۆزونه زئهی کمال
 اهل-ی صفایه خون-ی صوراحی موباح دیر
 کیم شرع ایچینده خون-ی حرامی اولار حلال
 آنلیندا قاشلارینی گۆره ن دئیر لر ائی صنم
 بیر آی غوره سینده عجب دیر ایکی هیلال
 ائی حور چؤهره باشی ندن اولدو آشاغا
 گر ایرمه دیسه طوبایه قد دیندن اینفیعال
 اولا کی، خاطرینه گؤذر ائیه ییم دئیه
 ضعف ایله ائتمیشم صنما کندیمی خیال
 سان بئیت عنکبوته دولاشمیش مگس دورور
 بو سینه-ی موشبک ایچینده اول خیال-ی خال
 مومکن دئییل نظامی یه سن سیز حیات کیم
 جان سوز جهان ایچینده دارلمک اولار محال
 * * *

یوزون ائی رشک-ی قمر نور-ی تجلیم دئییل
 بویون ائی نور-ی بصر قئیرت-ی طوبیم دئییل
 قامتین سیدره ،اوزون حور و دوداغین کؤوثر
 کویونون هر طرفی جنت-ی اعلیم دئییل
 شاکیرم خئیل-ی خیالیمن منه یار ائتدیینه
 بو قدهر یارلیق ائتدی منه خئیلیم دئییل

یئی گلیر مئهر و وفاسیندان جفاسی یوسیفین
 بولامادی تخت و بخت و تاج و دؤولت یوزونو
 گرد-ی راهین اولماسا کحل و جلاسی یوسیفین
 ائی نظامی جان و دیلدن یار اول یاد ائیلمه
 اولماق ایسترسن هوای آشیناسی یوسیفین
 * * *

پرتو-ی نور-ی تجلی دیر جمالی پیرینین
 گولشن-ی فیردوس-ی اعلادیر وصالی پیرینین
 لشکر-ی مولک حبش روم ائلینی قیلیمیش حیصار
 روخلاری دوورونده یارب خطّ و خالی پیرینین
 قدّ و روخسارینا سرو گول قچن (هاچان) اولار نظیر
 یا رلب و دنداینه لعلی ولاکی [پیرینین]
 گرچی دال و لام عئین اولشسه اولار عئین-ی دل
 عئین ظولم اولدو دله عئین ووصالی پیرینین
 شیوه-ی یاقوتی منسوخ ائتدی منشی-ی ازل
 یازالی خطّینده خطّ لایزالی پیرینین
 شمع-ی روخسارینا ایرشمز دیلا پروانه وار
 یاخمایین عشقی اودونا پر و بالی [پیرینین]
 ائی نظامی گورمه دی اقصای-ی مقصدن اثر
 گورمییه ن حوسنونده نور-ی ذولجلالی پیرینین
 * * *

« وصفینده اول جمالین ذیکر ائتدیینی بو دیل
 هر کیم ائشیدسه آیدیر لله دورّ قابیل »
 یارب چه لطف دارد آن قدّ خیزرانش
 درمانده هر که دیدش چون سرو پای در گل
 دئدیم نهال-ی قد دین عشاقه مئیل ائتمز
 آیدیر: کی سرو اولور اکثر هوایه ماییل
 در چین زلف مشکت آن خال می نماید
 چون پاسبان هندو در قلعه سلاسل
 « اول زولف اول بناگوش ثعبان و دست-ی موسی
 اول خال و اول زینخدان هاروت و چاه-ی بابیل »
 خواهان آن میانرا، دل، پاره پاره باید
 آری به مو رسیدن بر شانه ایست مشکل
 « یوزونه قارشى گوزوم یاشینی کیم گوررسه
 اولدو سانیر ثریا خورشید ایله مقابیل »
 گر وصل یار خواهی بگذر ز خود نظامی
 زیرا به وصل جانان غیر از تو نیست حایل
 * * *

دئدی عومر-ی ابدی وار سنه عئشقیمده دئدیم
 زولفونون سیلسیلهسی نامتناهیم دئییل
 نولا تعظیم اندیب اول یار نظامی قولونا
 گر محللیم ایتی دئریسه محللیم دئییل
 ****

ائی سبیل-ی عئشقی نین آنا هَدینا السبیل
 لعل-ی نابین چشمهسی عیناً تَسْمَا سلسبیل
 قدینه ایرمک دیلر لوظف ایله سرو-ی بوستان
 دوغرو دئرلر بی نصیب اولماز حیماقتدن طویل
 ائی دوداغین شربتیندن بیر اثر خیضرین سویو
 وئی یاناغین پرتؤویندان بیر شرر نار-ی خلیل
 فیکر و ذیکری کونلومون اول قد و عاریض دیر مودام
 فکرة فکر لطیف و ذکرة ذکر جمیل
 لبلریندن شرمسار اولالی میصرین شگری
 گوزلریمین چشمه ساریندان خجیلدیر جوی-ی نیل
 سلسبیل-ی وصلی چون اولماز نصیب ائی تشنه دیل
 جان سبیل ائت گر بیساط قربه ایسترسن سبیل
 گر متاعی چوخ اولان ایرسه وصله، و امنی
 عاشیغین جاندیر متاعی، آنه شیء قلیل
 ائی نظامی عاریف ایسه نثم وجهه الله گور
 قبله العشاق قی الافاق من هذا والسبیل
 ****

حوسنونه اویونمه سین اؤنونده گول
 حالینا قیلسین نظر ائیکنده گول
 گر گوره بو لوظف ایله گول لوظفونو
 اودا یانا رشک ایله گولخنده گول
 من ده، گول و لاله و نسرین سنه
 حوسنونه آشوفته همین من دئییل
 گلمه دی قددین کیمی بوستانا سرو
 بیتمه دی خدین کیمی گولشده گول
 قؤنچه صیفت غنچ ایله گلسه سن سؤزه
 لاله کیمی لال اولاه هر یاندا گول
 روخلارینا نیسبت ائدردیم اگر
 گول کیمی اولارمیسه تابندا گول
 حوسنونو گوروب گول ایکن دیلترین
 گوزلرینه خار اولاه تیکاندا گول
 وئره لی نظمینه نظامی نظام

وصفین ایله اولدو پراکنده گول
 ***

هر پری یوزونو چون توتدی قه افزا-ی سقل
 گیزلی عئیبینی عیان ائتدی سراپا-ی سقل
 یوزونو قارالایب ائیلهدی روسوا-ی سقل
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

اول کی سوزو ایکی اولماز کیمه کیم سؤیلرسه
 سقلی قاووشجاق هر نه قدر دیلبرسه
 سقلیندن سوزو کئچمز کیمه، کیم سؤیلرسه
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

بیر پری چؤهره کی بولونماز ایدی میثل جمیل
 کیمسه لوظفوندن اونون ائتمز ایدی قال ایله قیل
 ایکی دیرهم سقل ایله نه عجب اولدو سقل
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

اول کی دردیندن اودا یاخمیش ایدی لاله جیگر
 یوزونی گورسه حیادان اوتاناردی گول-ی تر
 سقلی بیتلمی اولموشدور آدی ایندی سقر
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

هر نه حوسنه دایانیب عاشیغین کونلونو صر
 سقلی بیتسه پشیمانلیق اودو جانینی ییه ر
 سقلین یولار و اوغرا دیغینا درد ایله دئر:
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

بیر پری زاد و گول اندام و صنوبر قد ایکن
 لاله روخسار و سمن چؤهره و گولگون خد ایکن
 سقلی بیتسه اولور گول یوزو گؤزلرده تیکان

وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل
 هر کیمه کیم سقل اووچوندان ایرر درد و عنا
 یولدوروب یولماغ ایله بولمایا دردینه دوا
 آندیریب آنانینی باغلامایینجا قومویا
 وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل

ائی نظامی نئجه جؤور ائتدیسه سنه نگار

زولفون اول طاووس کیم گولشنده اولموشدور موقیم
مؤحت و دردنه پورنم دیر نظامی نین گۆزو
توتالی گوزده خییال اول قاشلاری نون، آغزی میم
***

خوررم بو ده م کی، اولموش ایکن جانه ایرمیشم
کیم هیجر ایچینده وصلت-ی جانانه ایرمیشم
افلاکه ایرسه قدرله باشیم عجب می کیم
بورج-ی شرفده سن مه-ی تابانه ایرمیشم
دئرلر کی وصلتینه ایرهن جانه ایرشر
من وصلتیندن ایره لی (دولایی) جانه ایرمیشم
بیردزه یه م کی جهد ایله خورشیده یتمیشم
بیر قطره یه م کی سعی ایله عوممانا ایرمیشم
من اول نظامی-یم کی کمالیندا وصفینین
حوسن-ی نیظام-ی نظم ایله، "سلمان" آ ایرمیشم
***

بولدو چون دیوان-ی حوسنون یازماغا فرمان قلم
قاشلارین طوغراسی وصفین ائیهله دی عونوان قلم
یازمادی حوسنون کیمی بیر نوسخه-ی دیلکیش دخی
گرچی چوخ تحریر اندیدیر دفتر و دیوان قلم
حوسنونون وصفینی یازماغا ایریشمه ز خسرووا
بحر میداد اولوب، اولار سا موددت دؤوران قلم
نقش نین ستوداسییه توموش ایدی اونس جان
یازمادان لؤوح-ی ووجوده نقش-ی اینس و جان، قلم
خطینین وصفین کونول لؤوحینه تحریر ائتمه یه
مقله-ی چشمیم دوات ائده نمیشم موژگان قلم
خط نه وجه ایله گتیردین منی اولدورمه یه، کیم
بولمادی دیوانینا حؤکم ائتمه یه فرمان قلم
حوسنونون وصفین نظامی یازماغا قیلسا شروع
جان و دیلدن دیل دیلر کیم دفتر اولا جان قلم
***

همدمی همدمی اولمایانا همدم دئمهم
دمه کیم همدم ایله کئچمه یه هم دم دئمهم
باش قویوب یولونا اوندان آدیم آدام دئمیشم
من داخی عالم ایچینده آدیم آدام دئمهم
البف و میم دیر آغزین ایله بورنون (قددین) چو سنین
درد مه اول یکی سین من نئچون ام دئمهم
دئرمیشسن دئرسه سیرریم جورموندن اولر
دئدیگین بوس و کنارسه اولورسم دئمهم
چونکی صئید ائتمه دی سن گؤزلری آهونی منه

بیرینه مین عوض ائیهله دی سقل آخیر-ی کار
کیمه اوغراسا اولدوم دئیین ساغو سیغار
وای سقل وای سقل وای سقل ای وای سقل
***

دوشه لی عشقینه ائی روخلاری بدر آی، کونول
اولدو زولفون کیمی آشوفته و بد رای کونول
نئجه کیم های دئدیم، اسله مه ییب های کونول
ائیهله دی خالق جهانه منی روسوای کونول
کونول ائی وای کونول و کونول ای وای کونول

گاه ده لر حسرت ایله یوره گیمی شانه کیمی
گاه یانارشمع-ی روخون شووقونا پروانه کیمی
گاه وئرر عاری یئله عاشیق-ی دیوانه کیمی
گاه توکر گؤزلریمین یاشینی دوردانه کیمی
کونول ائی وای کونول و کونول ای وای کونول

هم نفس اولماغا سن خسروو-ی شیرین لب ایله
وئرمیشم عار یئله، نام و نشان ایله بئله
دیهله دوشموش یالینیز من دئییهلم ائلدن -ائله
دیل البندن نئجه دیل دوشدی منیم کیمی دیله
کونول ائی وای کونول و کونول ای وای کونول

تیر قدیمی کامان ائده لی اول تورک نژاد
شست-ی قمدن دل سئودازده بولمادی گوشاد
دئرییدیم کی ائله میم من دخی دیلبرلری یاد
دیل البندن کیمه فریاد ائده یین کیم وئره داد
کونول ائی وای کونول و کونول ای وای کونول
***

ای جمالین آیت-ی عونوان-ی دیوان-ی قدیم
قاشلارین طوغراسی بسم الله الرحمن الرحیم
سنی بو لوطف ایله گؤررکن هوادان شیخ-ی شهر
تؤوبه عرض ائیلر منه استغفرالله العظیم
لام-ی زولفون، سرنیگون نقشینه اول دوردانه نین
ائی رقیب ال سونما «لاتقربوا مال الیتیم»
نافه-ی چینی ساچیندان قیصه دیر، امما خطا
نرگیس-ی شهلا گوزوندن نوسخه دیر، لیکن سقیم
گؤرسن ائی دیلبر کی سن سیز نئجه سی عئیش ائیلرهم
اشک ساقی، آه مطرب، ناله همدم، قم ندیم
خالین اول هیندو کی روم ائلینده توموشدور مقام

دارد مرا زیان و ندارد ترا زیان
 بی زلف و قد و ابروی او دورم از حیات
 بودن جو زنده بی سبب جان نمی توان
 چشم و دهان و ابروی آن شوخم آرزوست
 وان کیست کو طلب نکند عمر بی کران
 زلف کز تو لام صفت در درون قلب
 سر و قد تو همچو الف در میان جان
 جانا ز جسم خسته روانم روان شود
 گاهی که بگذری ز برمن روان روان
 آنیست در جمال جمیلش نظامیا
 کادراک عقل پی نبرد در بیان آن
 ****

که که به سر کوچه رندان گذری کن
 بر حال دل سوختگان نظری کن
 در ليله قمرا بنما چهره و از شرم
 در پرده نهان ماه فلک را و پری کن
 در ظلمت غم مانده ام ای شمع هدایت
 از پرده برون آی و به من راهبری کن
 جان وصل تو میخواهد و جان می کند آمین
 ای ویس پری چهره به رامین نظری کن
 کربی کنهی می طلبی از پی کشتن
 بر زمره ارباب بلا هم خبری کن
 هر جند که در برج شرف کوکب حسنی
 از آه سماسای غریبان حذری کن
 خواهی که رسی بر فلک وصل نظامی
 چون ناله به آه، سحری، هم سفری کن
 ***

آخر ائی دیلبر جفا ائتمکدن اوسانمازمیسان؟
 موددت-ی حوسنون نهایت بولا، سن، سانمازمیسان؟
 توتالیم اولدوره سن بو گون هامی عاشیقلا رین
 ائی جفاخو یاندی یارین نئرده سن؟ سانمازمیسان؟
 صؤبخدم یاتارکن اول مه اوستومه گلیب دئدی
 اوستونه گلمیش گونش سن داخی اوینمازمیسان؟
 لعل-ی نابیندان مورادیم ایسته دیم سوندون منه
 آلدادام آلام مورادیم یعنی آلدانمازمیسان؟
 زولفونون زنجیرینی بند ائت منه دئدیم، دئدی
 ساققالین آغاردی میسکین، داخی اوسلانمازمیسان؟
 ائی گونش دعوا-ی ایستیغنا ائده رسن لوظفله
 طاس آلیب کویین گندالار کیمی دولانمازمیسان؟

بس رقیبینه دخی کلب-ی موعلیم دئمه ییم
 چون یوزون کعبه و خالین حجرالاسود ایمیش
 لب و زولفونه نه چون حلقه و زمزم دئمه ییم
 اورونوب تاج-ی بلا کئچمز ایسه تخت-ی قمه
 مولک-ی عشق اولدو نظامی-یه موسلم دئمه ییم
 ***

دئرسم حوسن دیل افروزنه عاشیق دئیلم
 سوزوم ائشیتمه کی بو دعویده صادیق دئیلم
 قوی ائشیگینده منی خیدمته یوزو سوروبن
 مجلس-ی خاص ده چون صؤحبتنه لاییق دئیلم
 زاهیدا فاسیقم و ریند-ی نظر باز ولی
 بو قده ریر کی سنین کیمی مونافیق دئیلم
 ائتمه زولفون کیمی آیاغینا دوشدو گومو عیب
 نئلیب- نئدیگیمی بیلهمزم آییق دئیلم
 دوداغین شربتی دیر درد-ی نظامی-یه دوا
 طیبی یاخشی بیلیرم سانماکی حاذیق دئیلم
 ***

فصل-ی گولدور طلب-ی باده-ی گول رنگ ائده لیم
 نغمه-ی چنگ ایله عئیش ائتمه یه آهنگ ائده لیم
 ایچه لیم جام-ی موصفا وئره لیم جانه صفا
 نئجه بیر جهل ایله عقل آیینه سینی ژنگ ائده لیم
 موطروبا توت نئی و قانون ایله عیشرت سوره لیم
 حاسیدین یوزونو دف، قامتینی چنگ ائده لیم
 خاطیرین بولبول و گول صؤحبتین ائیلرسه هوس
 صؤبخدم گولشنه گل بیر من و بیر سن گئده لیم
 آغزینا نیسبت ائده رسه اؤزونو تونگ شکر
 عالمی باشینا تونگ-ی و شکرین تنگ ائده لیم
 چون خدنگینه اونون مائع اولان جوشن ایمیش
 باری چون جنگ ائده ریز جوشن ایله جنگ ائده لیم
 قدم خسروو-ی آفاقدا جام-ی جم ایله
 تخت-ی کاووسه کئچیب، عیشرت-ی هوشنگ ائده لیم
 نقش-ی خال و خط ایله مطلع-ی دیوانیمیزی
 رشک-ی دیباچه-ی مجموعه-ی ارژنگ ائده لیم
 بزم-ی عشقینده نظامی گر اولاف-ی خیرد
 آلالیم عقلینی بیر جورعه ایله دنگ ائده لیم
 ***

شد عمر در گشاد معمای آن دهان
 آری به روزگار شود مرد، خرد دان
 پایت به دیده سودن و سودی رساندت

هاتیف-ی غیبی می تعلیم ائندی یا «روح الامین»
***

گۆزلریم یاشینی گۆزلر اول بوت-ی سیمین بدن
نئجه کیم گویده ثریا گۆزلر آهو-ی خوتن
خار-ی هیجرین باغری می دلدی منه رحم ائتمه دین
سن عجب خورمامیسان سنگین دیل و شیرین دهن
شیمدی دن ائی دیل دیلر حالین موشوش عاشیغین
حاضر اول وقتا دئدیم سانا حالی ایندیدن
خاتم-ی حوسن اولدوغونا هر کیم ایسترسه دلیل
بورقعی آچیب یوزوندن گؤسترر وجه-ی حسن
دئرسه م ائی جان گۆزلرین آلتیندا نئیلر بنلرین
دئر: اولور موشک-ی خطایه نافه-ی آهو وطن
قددینه کیم باخسا جانا سرو یا عرعر سانار
خدینی کیم گؤرسه، آیدیر: یاسمن دیر یا سمن؟
اول یوزی جنت نظر ائتسه نظامی خاکینه
آچیلار قبری نه رؤون جنت فیردوس دن
***

قوصه نی عالمده شادی بیلمه یین شاد اولماسین
اولمایان عشقین اسیری قمدن آزاد اولماسین
بو صیفته گوردویو یوخ کیمسه نسل-ی آدمی
کی گورهن اول ماه حوری وش پریزاد اولماسین
کونلومون ویرانه سین دئرسن کی معمور ائیله ییم
وعده-ی وصلین کیمی بی اصل بونیاد اولماسین
سرو قددین عاشیغا نخل-ی جهان آرا یئتر
هیچ عرعر بیتمه سین عالمده شیمشاد اولماسین
آغزینی یاد ائدیگی مچه منه جؤور ائیلر رقیب
یوخ یئر عه دینده جانا کیمسه بیداد اولماسین
زولف ایله قمرن چکر چاه-ی زینخداندان منی
حبس ایچیندن چاغیران کیمسه یه جلااد اولماسین
ائی نظامی چون کی یارین گنج دیر، ویران دیلر
قوی ووجودون شهری ویران اولسون، آباد اولماسین

***

ائی کونول مرغی نه رحم اومورسان اول صیاددن
حؤکمو چون سلطان ائده اصتی نه دیر فریاددن
هر خم-ی زولفون منیم چون قیزدیرار آتشد نعل
چون گول اوزره سونبولون اولور موشوش باددن
اویله ایلر کئچدی و بیر دم منی یاد ائتمه دی
کندی ایلر دیر کی هرگیز گئتمه میشدیر یاددان

ائده مز دئرسن رقیب ایله نظامی منی صئید
چون کی، آهوسان، یا سن، ایت ایله اولانمازمیسان؟
***

دیوانه دیل کم خسته دیر اول چشم-ی شوخ-ی شنگ
اوچون
دام-ی بلایه بسته دیر بو زولف-ی عنبر رنگ اوچون
چون سئیر-ی گولشن دیر آچان حوزن اهلی نین کونلون
نولا
عرض ائتسه دیلبر عاریضینی بیر لحظه من دیل تنگ
اوچون
خار-ی فراغین نیشینی نوش ائیله ییب جان بولبولو
هردم هیزاران قم چکر اول عاریض-ی گولرنگ اوچون
مطروب چو زولفو قولونو عشاقه ائده چنگده
جان ریشه سیندن ائیله سین او تارینی آهنگ اوچون
یارین یوزون زنگار-ی قم توتدوقجا سورسون یوزومه
زیرا کوله سورمک گره ک مرآت ی دفع-ی زنگ اوچون
گه عاریضی عاشیقلره ا لوطف و صفاسیز عرض ائدر
گاهی زره، جوشن گئیهر موشکین ساچیندان جنگ اوچون
زولفی کی خطینه دلیل اولار یوزوندن خالینه
سان شاه چین لشکر چکر ملک حبشدن زنگچون
داییم ائشیگی داشینی باشینا وورار عاشیغین
بیز باشیمیز قاییرمزیز، ایلا، کی حئیف اول سنگ اوچون
دئمیش نظامی عار ائدیر یولومدا ترک-ی عاردان
مین عاری ترک ائتمک اولار، عار اولان بیر ننگ اوچون
***

ائی جمالین جیلوه گاهی رؤوضه-ی خولد-ی برین
حوسنونون موشاطه سی «من عنده علم الیقین»
اولالی عشقین خلیلی گوزلریم قیلماز نظر
آفتاب و ماهه «ائی لا أحب الا فلین»
مونهمیم اولدو عطش دن لشکر-ی مولک-ی حیات
گر معین ایرمزسه لعیندن «بکاس من معین»
طلعتین متن-ی کلام الله، خطین شرح دیر

شرح شرح شحیح متنه متن متین
قاشلارین وصفینده گلدی آیت مکر صریح
گوؤزلرین شانینده ائندی «انه سحر مبین»
جنت-ی گولزار-ی حوسنون «حسرت للناظرین»
شربت-ی شیرین دهانین «لذّه للشاربین»
ائی نظامی سنه بو معجز کلامین شرحینی

دئدیم حوسن ائلینه کیمدیر سلیمان
 چیغیردی هدهدی جان دندی بو بو
 یا من دورام قاپیندا یا رقیب
 کی بیر یئرده سیغیشماز ایکی اؤلوی
 یوزون نوروں ازلدن وزن ائده رکن
 مه و خورشید ایمیش کف-ی ترازو
 خیالی بئلی نین کونلومده نئیلر
 کی بیتمز اودا یانمیش یئرده خود مو
 نه چون دریادی کیم گؤزدن اونون چون
 کی دامیزماز اؤلورسه م آغزما سو
 رقیب ایله چیخار سئیرانا دایم
 کی جان اونولا چیخار کیم توتا خو
 شو دکلو یاش تۆکر سنسیز نظامی
 کی گۆره ن دئر بو گؤزده ن وار الین یو
 ***

نیگارا آلدی خطیندن بنؤوشه رنگ و سونبول، بو
 کی باغی خورم ائیلر اول، دماغی خوش دم ائده، بو
 هیلال ابرونه بنزهردی اگر اولسا گونش یوزلو
 گونش یوزونه بنزهردی اگر اولسا هیلال ابرو
 اول اینجه بئلی نین وصفین نئجه تحریر ائده چون خط
 محقق دیر کی فسخ اولور قلم دلیینه گلسه مو
 خیالین اویغودا گؤرمک میسر اولمادی آما
 قم-ی هیجرینه اویغودا گؤرونر گؤزومه اویغو
 دئیل من، تاپینی هر کیم گؤره ر بو خد و قد ایله
 اولوب بنجلین حئیران دورودور قددینه قرشو
 لب و دندانی نین وصفین نظامی نظم ائتدی کجه
 نئجه خوش نثر ائده ر گؤرسن جهانه لعل ایله لؤلوی
 ***

خط-ی موشکین کیم یازیلیمیش لوح-ی سیمین اوستونه
 سونبول-ی تردیر تۆکولموش برگ-ی نسرین اوستونه
 عاریضینده خطینی گؤره ن سانیر کیم مورچه
 پا-ی موشک آلوده باسمیش برگ-ی نسرین اوستونه
 دعوی-ی ایسلام ائده رسن زولفونو یوزدن گؤتور
 مؤمین اولان کوفری ترجیح ائله مز دین اوستونه
 نه قدر اؤلوموش ایسه م دوررام آیاغین اوپمه یه
 سئیر ائدیین خسروا، باسسان قدم سین اوستونه
 چشم پور اشکیمده ائی دیلبر خیالی قددی نین
 سانکی خورشید-ی فلک دیر گلدی پروین اوستونه
 هر ینادان اول لب-ی شیرینه دیلبر جمع اولار

دیل ائدیر چاه-ی زینخدانیندا قمره ندن حذر
 حبس ایچینده نئجه کیم دوسداق اولان جئاددان
 خوبه-ی حوسنی بولند آوازه سییله راست دا
 قددین آدینا اوخور مرغ-ی چمن شیمشاددان
 دیل سر-ی کوپون قویوب ائتمز هوس دارالسلام
 هر کیشی یه کندی شهری یئی گلیر بغداددان
 ائی نظامی ایتلری دالار رقیب، خود نولور
 آشینادان خئیر گلمز نه اومارسان یاددان
 ***

ای نقش بند چین خجل در روی رنگ آمیز تو
 وی غرقه جان در خون دل، از صلح جنگ آمیز تو
 گفتم گفتم نام خویش را خواهم سگ کویت کنم
 گفتا که بیزاریم ما از نام ننگ آمیز تو
 دشنام ما پیوسته با دشنام دشمن می دهی
 تا کی بسوزد جان از این شهد شرنگ آمیز تو
 آواره بلبل در چمن از ناله دلسوز من
 صد پاره گل را پیراهن از روی رنگ آمیز تو!
 عمر نظامی ای صنم در انتظار هجر تو
 آخر شد و آخر نشد، عهد درنگ آمیز تو
 *****

دور از دو چشمت ای صنم آفتاب رو
 چندان گریست دیده که شستیم دست از او
 دیوانه از چه گشت و به دشت ختن فتاد
 گر مشک، بو نبرد از آن زلف مشکبو
 ای باد، آروزی من از زلف او مپرس
 پیش من آرزو که همین است آرزو
 ای دل غمت بخور که بنوشی شراب وصل
 زیرا خدای گفت ثم کلو او شربو
 در جست وجوی سر و قد دلفریب تو
 کوکو زنان چو فاخته گردیم کوبه کو
 رویت بدید گفت نظامی زمه بهست
 رویت ندیده بود از آنت ندید رو
 *****

دیل و جان ائندی جا اول چشم و ابرو
 اونون چون دئدیله اونلارا جادو
 اویاتماز بونلارین فیکری منی کیم
 مگس چوخ اولسا گلمز گؤزه اویغو
 ده لورموشدور گؤزون سئودالاریندان
 اونونچون داغلارا دوشموشدور آهو

سئوینر جان سر-ی کویینه نظامی ایرچک
شول موسافیر کیمی مسکن مالوفه ایره
***

لبیندیر طعن ائدهن یاقوت-ی نابه
دیشیندیر تق توتان دور-ی خوشابه
لب-ی لعلینله روخساریندان آیری
کونول مئیل ائیلهمز شمع و شرابه
گوزون کونلومه مئیل ائتسه عجبمی
کی مستین گویلو مئیل ائیلر کبابه
خییالی گنجینه مسکن اولالی
دیل و جان مولکو اولموشدور خرابه
گوزون، زولفون خییالیندان نظامی
دوشر هر لحظه ده سئودا-ی خوابه
***

تا کی حوسنوندن خبر وئردی صبا گولزارده
قالدی درد و قوصه دن بولبول کیمی گول زارده
عالمی تاتار-ی زولفوندن موعطر ائیلهدین
قالمادی بیر قیلجا قیمت نافه-ی تاتارده
عاشیق-ی حئیران کیمی بیر یئرده قالیر دنگ اولور
گورسه قددین شیوه سین سرو-ی سهی رفتار ده
عوقده سینده زولفونون اول خاله قیلسینلار نظر
گورمه ینلر مئهره ماری دهان-ی مارده
عاریضینده جان سوآل ائتدی خطیندن جان دئدی
سونبول-ی تردیر چمنده یا سمندر نارده
اول دهانین وصلی سئوداسیندا جان ترک ائیله کیم
هئچه آلمازلار جهان مولکونو بو بازارده
مار زولفونسوز حذره قیلماز گوزوندن جان سنین
قووت اولماز چون بیلیر قان توکمه یه بیمارده
ائی نظامی اومما رحم اول قمزه-ی قمازدن
چون وفا اولماز بیلیرسن مردوم-ی مکارده
***

یوزی دیر نوکته اونون حوسنله شمس و قمره
سؤزودور طعنه اوران طعمله شهد و شکره
باخما خار-ی موژه مه گوزلریمه باس قدمین
کی زیبان ائتمه یه خار-ی موژه نور-ی بصره
آهنین حبسه اسیر ائیلهدی طوطینی فلک
قویوبان لعلینی مئیل ائیلهدی گنج چون شکره
اولا کیم باسدی اولا ایتلرین آیاغی دئی
سوره رم یوزومی یوز ذؤوق ایله هر ره گذره

نئجه کیم اشیر مگس حلوا-ی رنگین اوستونه
رشک ائدهر طاووس-ی قودسی لر مگس لر حالینا
کیم تکلوف سیز قونارلار لعل-ی شیرین اوستونه
ایللر اولدو کیم فراقیندن نظامی خسته دیر
شمع کیمی گلمه دین بیر گنجه بالین اوستونه
***

برگ-ی رئیحاندیر ساچین دوشموش گول-ی تر اوستونه
ماه-ی تاباندیر یوزون ائتمیش صنوبر اوستونه
قورص-ی ماه اوستونده ائیلر خوشه-ی پروینه طعن
شام-ی زولفون کیم دوشوبدور شمع-ی خاور اوستونه
لبلرین اوستونده ائی میصر-ی ملاحظت بونلرین
سان مگس لردیر کی قونموش تونگ-ی شکر اوستونه
بوسه وئریب جان و دیل آلماما اول شیرین دهن
سربه سر راضی دئییل، سر داخی استهر اوستونه
مین دوغا وئریب آلالار چون کی بیر دوشنامینی
قوفل-ی مرجان وورما جانا دورج-ی گوهر اوستونه
خوب دور رسم-ی طریق-ی دیلر و بالیق شیوه سی
بیر قبادیر کیم بیچیلیمیش قد-ی دیلبر اوستونه
اول لب مئیگون زینخدان اوزره ائی حور-ی بئهیشت
جام-ی لعلین دیر قوموشلار حؤوض-ی کوثر اوستونه
ائی نظامی حالینی یاقوت-ی چشمین مقله سی
دم به دم لعلین میداد ائیله یازار زر اوستونه
***

کیم گوررسه سنی سانار کی گونش ائندی یئره
یئره کئچسین سنی هر کیم کی بو حوسن ایله یره
یئنه گوردون واریب ائی دوست رقیبین ائوینه
چون بیلیرسن کی ملک وارماز ایت اولدوغو یئره
عاریضیندن صنما او یله حیا ائیلهدی سو
کی اگر یئر دلیک اولسایدی کئچر ایدی یئره
هانئ طالع کی گله بن دیزی می یاسدینا سن
من او په سنی و سن کندین اوراسان او یئره
منی سندن صنما کیمسه جدا ائیله یه مز
مگر اولوم گله کی جانی بدنن آیره
گوزلریم ایچینه سانما یولو قوموندان اونون
تورباغ اول گوزه کی بونون کیمی قومندان قاییره
سئوینیرسه نولا، سن ماهه ایرن کیم سئوینر
گویده ایسته دیبی کیمین کالینه یئرده گیره
او ساراییندا و شهر ایچی دولو آه و فغان
وای اگر چیخسا ساراییندان و بازارا گیره

بونجا یوز مین گوز ایله نیچه کی سئیر ائنده فلک
گتیرنمهدی بو حوسن ایله نظیرین نظره
ایلر اولدو کیم اسیر اولدوق و اسیر گهمه دیک
رحم ائده رسه نولا بو بنده دوشن بنده لره
تورپاق اونون باشینا کیم زر و سیمی قازانیب
قویا تورپاقدا و خرج ائتمه یه سن سیم بره
ائی نظامی نظر ائت اول شه-ی فروخ روخا کیم
گلمه دی، گلمیه سر میثل و نظیری نظره
***

یئری دیر اولسا لقب جام-ی موروق لبینه
یاراشار آب-ی معلق دئرایسه م غبغینه
طیفل-ی مکتب کیمی ائیلر ایف و بایه شوروع
پیر-ی دانا-ی خیرد گلسه بو گون مکتبینه
ایتیحدین وار ایدی یار ایله ائی قلب ازه لی
جوهر-ی روح حولول ائیله مه دن قالیبینه
سانما یولوندا حیجاب اولا منه مذهب و کیش
گیره م هر نجه مذهبه ائسه ن، مذهبینه
سن منیم قانیمی ایچرسن و من قان اوتارام
نولا مثیل ائیلر ایسه ن لوظف ایله هم مشربینه
یا قمین عقرب-ی نیشینه لبین ایله داوا
یا کرم ایله آغوولتما بیزی عقربینه
اوره لیدن یوزون ائی موزه او سرو آیاغینا
کووکب-ی چرخ-ی فلک رشک ائله دی کووکبینه
ائی نظامی لبی چون جان دیر او شیرین دهنین
لبینه اول دم ایرر کیم ایره شه جان، لبینه
***

گورونر غوره-ی عزاسی نیقاب اوستونده
شمسه-ی شمس-ی فلک کیمی سحاب اوستونده
کندی لوظفی دیر اگر یوزومه باسسا قدمین
کندی لوظفو یورودر اونو تراب اوستونده
لبین اورزه نولا قان ائتسه گوزون آغزین چون
یوخ یئره شیمدیمی قان اولدو شراب اوستونده
لبین اوستونده ندیر بونلرین ائی میصر-ی جمال
اول ملک لر کیمی دیر شکر-ی ناب اوستونده
خطین اوستونده گوزن زولفونو ائی بولبول-ی جان
دوم-ی طاووس سانیر پر-ی غوراب اوستونده
کونلومه چشم-ی سییه کارینی حاکیم ائتمه
ظولم ائده شحنه قومه، شهر-ی خراب اوستونده
یارین عشقینده نظامی اودا سال خیرقه نی سن

صوفی سجاده اگر سالدیسا آب اوستونده
***
سونبول-ی تردن گول اوزره عنبرافشان ائیله مه
کونلومون، زولفون کیمی حالین پریشان ائیله مه
یوزونه یوز دورلو گول کیمی گولوب هر بیر حسین
یاوری بولبول کیمی ائی گول زار و افغان ائیله مه
ائت بیزه درمان کی دردین بیلیمیشیز درمانیمیز
هر دوادان بی خبر هر درده درمان ائیله مه
حسرت-ی زولف و زینخدانیندان ائی سیمین بدن
عالمین عئیشین منه بند ایله زیندان ائیله مه
موهر مهرین خاتمینی ساخلا هر نااهل دن
دیو بد روی ین یئرین تخت-ی سلیمان ائیله مه
دیلبرا مولکین نظامی اولماسا، اولور خراب
حوسنون مولکونو معمور ائیله ویران ائیله مه
***

کعبه-ی حوسن و ملاحه دئمییه ن سن صنمه،
محرم اولمادی حریم-ی حرم-ی مؤحترمه
قان ایکن درد ایله دیل هم نفس اولدو لبینه
ائی خطایی بچه چوخ اولدو او دمدن بو دمه
سر-ی زولفونو دهانیندا گوروب خسته کونول
دئدی حیفا کی ایریر آخیری عومرون بو دمه
گوره لی قامت و زولف و دهنین حرفلرین
اوغرادیم فاریغ و آزاده یوررکن الهه
مگر اول دم ایریشه آیاغین اوپمه یه الیم
کی اجل منی برابر ائده خاک-ی قدمه
سئوینر جان گورجک، ایتلرین ایزیندن اثر،
یولدا بیر آج و گئدا اوغرایا بیر قاچ دره ه
لدتیندن ایکی یاریلدی زبانی قلمین
لب-ی لعلین صیفتین تا کی گتیردیم قلمه
ایره می وصله نظامی دئدیم آسان ایره می
دئدی جان وئرمه دن ایرمز کیشی باغ-ی ایره مه

***

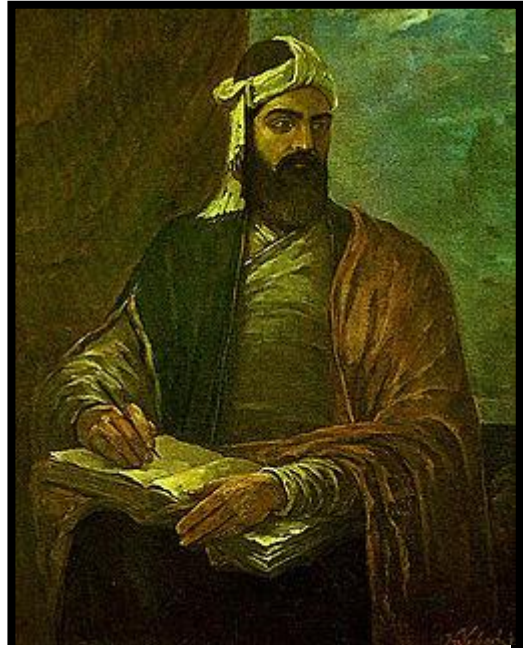
ائتمه نهان جمالینی ائی مه، نیقاب ایله
داییم روا دئیل کی اولابر آفتاب ایله
سوسن چمنده مدحینی سؤیلسه قونچه نین
دولدوردو شبنم آغزینی دور-ی خوشاب ایله
سن سروقد یولوندا سوروندو او قدر کیم
توتدو حیادان تنی اونون آبله

قوزاغه چام چاتالی، ماحال دئرسهن، ائی نیگار
 اویونمه چام آغاجینا سرو-ی بولند ایله
 زئهی پهلوان شو گورزیله هینگام-ی عیشوده
 مین گورزی قالخانا آلا بیر لعب بند ایله
 هر بیر پلید اونونده دئیین اول گول عودارا کیم
 پست اولماسین ایندن؟ دخی سرو بولند ایله
 دیلبر کی یار قیلدی حسودی نظامیا
 اول دوستنئج باش قوشا سن موستمند ایله
 * * *

ای ماه رخت مطلع انوار الهی
 وی زلف سیاه تو سرا پرده شاهی
 آنها که باین روی ترا وصف تو ای دوست
 کویند که ماهی و ندیدند کماهی
 کویند شب قدر به سالی بود اما
 زلفین سیاه تو دو قدریست به ماهی
 در دور جمالت به نظامی شب هجران
 چون سلسله زلف تو شد نامتناهی
 * * *

نیگارین خیال-ی زولف و خالی
 خیالیمدان دئییل بیر لحظه خالی
 ویصالین بالینی نوش ائتمه دن من
 اولورسام بوینونا بالین وبالی
 زعشق ماهتاب با کمالی
 زشوق آفتاب بی زوالی
 زمویه کشت جانم همچو مویی
 تنم از ناله شد مانند نالی
 هر آنکه زان پری رو وصل جوید
 أضاع العُمر فی طلب المحالی
 بزیر طاق نیلی چشم شوخش
 کَانَ الشَّمس فی جوف الهلالی
 قومه آنی مه و خورشیده اول یار
 جمال-ی حوسن ایله حوسن-ی جمالی
 نظامی بی نیظام ائتدی کلامین
 کمال-ی نظم ایله نظم-ی کمالی
 * * *

اولالی خولق ایله سن حوسن ائلی نین پادشهی
 وئردی یغمایه کونول مولکونو عشقین سیپهی
 نیسبت ائتدیگیمچون لعلینه ائی قؤنچه دهان
 سئوینیب گوئیہ آتار لاله-ی نؤعمان کولهی

ائی دیل ساچیندا خط و لبین گؤرنه خوب اولار
 صؤحبت قارانلیق گئجهده شمع و شراب ایله
 زولف و عذار ذیکرینه لاییق دئییل هنوز
 یوز ایل یویارسام آغزیمی موشک و گولاب ایله
 جانا عجب می کونلومه مثیل ائتسه گؤزلرین
 مستین همیشه باشی خوش اولار کباب ایله
 گلدی نظامی دردینه لعلیندن ام سورار
 شافی جواب وئر قویما اونو جواب ایله
 * * *

سئیر ائتدیگیندن اول صنمین هر لوند ایله
 مقصود آدی چکیلمیچک دادایلن دیله
 شیمدی دؤنوز دوشاغینا یارب نه خوش دوشر
 اول شیره صئید اولمایان آهو کمند ایله
 بیز، قورو تاختا بولماریق اغیار خوش کئچر
 آرخاندا عاج آیاقلی گوموش تخته بند ایله
 آری چاناغیندا شونلره کاش وئرمه لی دئییل
 بسلر دهان و قمزه سی بادام و قندیله
 قاپدیرماز ایدی خلقه گوموش حلقه رمح ایله
 شه لیک نیشانی اولماسا اول ارجمند ایله
 بیر آخچایا ساتینجا ایکی کلجه گوموشو
 وئر موفته باری اجرینی آلاهدان دیله
 طالع گره ک کی قددن او بدرین هیلال ائده
 کیم یار اولار، سیتاره سی یوخ دردمند ایله
 آغاج میله حئیف گوموش سورمه دان ولی
 کور اولسا چشم-ی دیل، نه دوا کحل بند ایله

لبالب جامدان مئی سون «الا یا ایها الساقی»

***

شرمسار ائتدی ساچین نافه-ی موشک-ی خوتنی
نئجه کیم گۆزلریمین یاشی عقیق-ی یمنی
ناوک-ی تیر-ی قصادیر گۆزونون هر موژهسی
حلقه-ی دام-ی بلادیر ساچینین هر شیکنی
سن عزیزین خبرین آتالی گولزاره صبا
چاک ائدهر حسرت ایله یوسیف-ی گول، پیرهنی
سئیر ائدهرکن بویونون شیوه سینی گۆردو مگر
کاو تانیب کئچدی حیادان یئره سرو-ی چمنی
دئدیلهر منه کی هر جایه دیر اول یار، دئدیم:

شمع دیر روشن ائدهر سه نولا هر انجومنی
لوطف اوغورلادی دیشیندن دئییه صرراف-ی زامان
گردیرر ایبه دوزوب کوچه ده دورر-ی عدنی
طالع کۆوکبی اولمازدی موقارین شرفه
سنه ایسم ایله قرین اولماسا "وئیس قره نی"

گرچی حوسن ایله سلیمان سان و جمشید-ی زامان
خاتم-ی مولکه امین ائيله مه هر اهریمنی
خار-ی هیجر ایله اولوب بولبول-ی شوریده دیلین
یاراشار کیم اول گول-ی برگ-ی تریدن کفنی
نظم-ی دامینه شکر ساچدی نظامی دانه
کی مگر صئید ائده اول طوطی-ی شکر دهنی
***

شرمسار ائتدی یوزون لوطفی گول-ی نوروزی
طلعتین قیلدی خجیل شمع-ی جهان افروزی
گول-ی نوروزه نظر ائتمه یم ائی دوست دخی
باغ-ی حوسنوندن اولامنه گول-ی نوروزی
نه سودور عاریضین ائی باده وئرن، خاکیمی کیم
اوددان آرتیق ایریشر جانیمه اونون سوزی
باخمادان یاشیما جان وئرمه دی درد ایله رقیب
گۆرمه دن اولمه دیگی گئرچک ایمیش اولدوزی
کشف اولامنه سیر-ی سماواتیله غئیب-ی ارضین
گر اولامنه گۆزلریمه سورمه آیغین توزی
شهریار اولالی سن شهر-ی محبتده، شها
بولا قم لشکری جان مولکتینه پیروزی
وصل-ی دؤولت گونودور جانینی وئر شوکرانه
گر نظامی، سنه حق روزی قیلا اول روزی
***

سویله غنجیله کی دم بسته اولامنه قونچه گۆروب
یورو ناز ایله کی حئیرتده قالا سرو-ی سهی
گۆزلری جؤوریله جان خرمنینی یاخدیغینا
اوشده یوزونده نیشان دانه-ی خال-ی سییهی
یارب اول طوره نه طاووس موکرم دیر کیم
روضه-ی گولشن-ی جئت دیر اونون جیلوه گهی
بولبوله قوصه و قم طوطییه درد ایله الم
شکر و گول مگس و خار زئهی دیر زئهی
اوخ کیمی نیشینه چون گیرمیشم ائی قاشی کامان
گوشه-ی چشمین ایله حالیما باخ گاه - گهی
سئحر اگر بیلسمه ائشگیگنده اولاردیم جاروب
آیاغین توزونا یوز سورمک اوچون گاه - گهی
یاندی ظولم ایله نظامی قولون ائی خسروو-ی حوسن
بیرسور آخیر نه دورر اوشبو (ایندی بو) غریبین گونهی
***

دیلبیر گوتوردو چون کی یوزوندن نیقایینی
چرخین گتیردی چرخه مه و آفتابینی
یوزونه قاپو یاپارسان باجادان دوشر
گۆره لی آفتاب یوزون ماهتابینی
جورعه ن رقیبه سونما، کی، کافر روا دئییل
حوری الیندن ایچمه یه جئت شرابینی
دئرلر پری لرین یئری ویرانه لر اولور
مسکن یئری دیر ائيله سه کونلوم خرابینی
هر خسته نی کی ائيله سه اول گۆزون هلاک
سورمه ائدهر لر اهل-ی بصیرت ترابینی
کافرلرین جهنم ایچینده یانا ایچی
هیجرینده گۆرسلر جیگریم ایلته یه یایینی
کویوندا کئچدی هیجریله عومرو نظامی نین
جئت ایچینده چکدی جهنم عذابینی
***

صبا لوطفین نسیمیدن موعطر قیلدی آفاقی
جمالین نوسخه سین گۆردو یئله وئردی گول اووراقی
نظیرین صورته گلزم، ماحال-ی عقل دیر زیر
کی خللاق-ی جهان ختم ائتدی سنده حوسن-ی اخلاقی
قدیم-ی لم یزل حوسنون موقیم-ی لایزال ایسمین
هؤ الاؤل هؤ الاخر هؤ الدابیم هؤ الباقی
دئمیشسن وصلیم ایسترسه جهان و جانی ترک ائتسین
ندیر جان و جهان تک سن بوتون قیل عهد و میثاقی
نظامی لبلری شووقی ایله دیر زاهید و راهیب

عشقینی جانیمدا جانا ساخلارام جانیم کیمی
 مئهرینی موهر ائتمیشم سینه‌مه ایمانیم کیمی
 فیرقتین دوورونده ائی خورشید-ی ائیوان-ی جمال
 گوپله چاندی دوخانیم آه و افغانیم کیمی
 دوشه‌لی عشقین اودو جانا هوای کونلومه
 یوز سویون تورپاغا سالدیم آدیم و سانیم کیمی
 روخلارین شووقونا ائی دلیبر چمنده هر سحر
 گول قبا ایلر قباسینی گیریبانیم کیمی
 زولف و روخسارین قمیندن دلیبرا هر صؤیح و شام
 قان تۆکر سیمسن شفق بو چشم-ی گیریبانیم کیمی
 باده‌یه عهد ائتمیش ایدیم گۆزلرین عهدینده لئیک
 نیچه پئیمانلر صد(؟) پئیمانه، پئیمانیم کیمی
 پوزالی آغلی نظامین، نظام ایلن قمین
 کی پریشان حالدر حال-ی پریشانیم کیمی
 * * *

عشقین اولالی جانیم همدم دئدیکلری
 درد اولدو دیل حریمینه محرم دئدیکلری
 بزم-ی قباد-ی عشقده جان منی پرست ایکن
 اویرنمه‌میشدی جام آدینی جم دئدیکلری
 هیچرینده بویله اونس توتوبدور منیمله کیم
 بیر لحظه منسیز اولماز او قم دئدیکلری
 بونقش-ی قد و زولف و دهان ایله ائی پری
 سن سن جاهاندا وار ایسه آدم دئدیکلری
 گۆرمز اولالی چشم و قد و زولف و آغزینی
 گۆرونمز اولدو گۆزومه عالم دئدیکلری
 قارون کیمی یئره کنچه لوظفیندن اوتانیب
 گویدن ائترسه عیسی-ی مریم دئدیکلری
 دم‌لر گلیر نظامی باشا عشق ایچینده کیم
 مین ایل جه گۆرونور گۆزه بیردم دئدیکلری
 * * *

عیشرت و عئیش اولانین یار ایله کار- باری
 نئیده ر اول دونیادا ناموس ایله عاری باری
 گۆزو وصلت گونونو گۆرمیسر، گۆرمه سه یتگ
 گۆرمز اولایدی اغیاريله یاری باری
 عشقه صبر ائتمه‌ینه چاره سفردیر دئدیکلری
 ترک ائده‌لیم یئنه بو دار و دیاری باری
 باغ ایله دار تاپانسیز چون اولور باغ ایله دار
 من تاپانسیز نئیدیرم باغ ایله داری، باری
 ایردی چون اوج-ی فلک صحنینه فریاد و فغان

نچون ایریشمدی اول ماهه بو زاری باری
 نئیله سین ائشیدیب افغانینی بو خسته دیلین
 برگ-ی گول-ی ترکه هزار اولا هیزاری باری
 سانما جهد ایله نظامی بولاسان یارایله وصل
 آیه کیم گۆردو کیم ایرشدی قوباری باری
 * * *

تا صفحه-ی روخساره خطین یازدی رقمی
 سرنامه-ی حوسنون خطینه چکدی قلمی
 اول نحس سیتاره‌م بئله جنگ ائیله‌مک ایستر
 آهیم کی تۆکر گوشه-ی افلاکه علمنی
 جانسیز بوته تاپانچا سینه تپمسه عاشق
 معبود آدینه باری سنین کیمی صنمی
 گفتم که به من رحم کن ای شوخ جفاکش
 تورک اوغلوام آنله منم دئدی عجمنی
 چون قددین الیف‌دیر دهنین میم‌دیر ائی دوست
 اول قد و دهندن اومارام دردیمه امنی
 باش اورزه یوروب ، وار سر-ی کویونا نظامی
 عشقی یولونا صیدق ایله باسدین سا قدمی
 * * *

اول سر-ی گول عذارکی چاغیندادیر دخی
 جان جیلوه‌گاهی طلعتی باغیندادیر دخی
 گرچی کی خالی دانه‌لرین دردی مور-ی خط
 جان مرغی قاره زولفونون آغیندادیر دخی
 اول چوخ یاشایسی منی گۆردوکجه خشم ائدهر
 پند-ی پدر مگر کی قولاغیندادیر دخی
 ظولم ایله قانیم ایچدیگینه اول پری صیفت
 شاهد یئتر کی، رنگی دوداغیندادیر دخی
 زولفون اوجوندا لعلینی گوردوکجه سانیرام
 بیر تازه قونجه‌دیر کی بوداغیندادیر دخی
 زولفون خمینده بونلرینه کی بنزه‌مز دئیل
 طیفل-ی حبش کی دایه قوجاغیندادیر دخی
 زولفون قم ایله قددی بوکولنده بنؤشه‌نین
 گۆرمز میسن کی باشی آیاغیندادیر دخی
 قمدن خیلالا دوندی ووجودی نظامی‌نین
 لؤولو دیشین هواسی داماغیندادیر دخی
 * * *

دلیبرکی دیل یولونا رواندیر روان دخی
 یولوندا ترک اولالی جهاندر جهان دخی
 چون زولفو جیم و قددی الیف قاش نون ایمیش

نه چون ایرمز سنه ائی ماه-ی جهان تاب فلک
 کیم ایرر گؤیلره فریاد و فغان سن گندهلی
 دیل گومان ائیلر ایدی کاؤله نظامی سنسیر
 گل، گل ائی جان کی یقین اولدو گومان سن گندهلی
 * * *

گر انده رسم قدا و روخسارین یولوندا جان روان
 بیته سر سینهنده، سینهم اوزره سرو و ارغوان
 شویله حئیران اتندی سرو-ی قدین ائی لئیلی خورام
 کیم باشیندا یاپدی مجنون کیمی قوشلار آشیان
 غایت اوزون گلدیگی چون مردوم-ی بیماره شب
 گؤزلرینه زولفی توش اولدوقجا قطع ائیلر روان
 مجلسیندن خالی اولمازسا رقیب اولماز عجب
 بو مثلدیر کیم ائشیک باشاشینسیر اولماز بوستان
 نقد-ی دیل گیسولرینده خرج اولار دئدیم، دئدی:

گنجه لرده خرج انده لر نقد-ی قلبی بی گومان
 جیم-ی زولف و میم-ی فم بالا الیف سن طوره لام
 سندن اولموشدور جمال-ی خالیق-ی بیچون عیان
 ائی نظامی حوسن ایچینده اول جفاخو دیلبرین
 اسکگی عاشیقلارا مئهر و محبت دیر همان
 * * *

یوزی تا گوندور اونون ساچلاری دون
 یوزو دور ساچی دیر، دئردیم دون و گون
 ساچیندا کؤنلومون آوازی چیخماز
 اگر چه گنجه ده قاتی چیخار اون
 یوزوندن یانا وورسا زولفو طعن می
 گؤزه لردن یانا وارار چو توتون
 نگارا گون وارار ایکن زواله
 عدونین عومرو گونو ائبله اولسون
 جیگر قانیله یوزون یوما عاشیق،
 کی، بی قییمت اولار آغ اولسا آلتون
 یاریم، دوشمن یئتر عشقینده منه
 رقیبی دیء کی قمنز ایکی بیچسین
 نظامی گؤزلریچون اؤل کی، دئرلر-
 اؤل اونونچون کی اولا صیرد سنینچون
 * * *

هر سحر گه آغلاب بولبول ترنوم گؤستره ر
 گول اونون آغلادیغین گؤروب ترنوم گؤستره ر
 لوطفونه اینانما بو دهرین کی دهقان-ی فلک
 جو ساتار معنیده و صورتده گندوم گؤستره ر

دئرسه نولا او سرو-ی گول انداما جان دخی
 مئهر-ی روخون فیتاده سی آنجاق زمین دئیل
 سرگشته-ی اول هوادا ییلار آسمان دخی
 مئهرینده دیل ملامت اوخونا نیشانه دیر
 عشقه نیشان دیلر لسه اوش نیشان دخی
 گر دوزخ ایچره وصلین اله گیرسه عئیش اندهم
 کی اول عئیشه حسرت اندهلر اهل-ی جنان دخی
 لعلین شرابین ایچمه به زولفون نه اندهر
 کیم سو ایچرسه آدامی وورماز ایلان دخی
 جانا جفا بو ایسه کی قمنز قیلیر منه
 چوخ کئچمییه آیدره لر اؤلوموش فیلان دخی
 ائتمه نظامی یوزو گونش دیر دئییه بیان
 اول خود عیان دیر اونا نه حاجت بیان دخی
 * * *

ائی دیل گؤررسن اول بویو سرو-ی روانینی
 سو کیمی آیاغینا روان قیل روانینی
 بو طور فهدیر کی نؤقظه-ی مؤوهوم دئیر ایکن
 قیسمت اولا دئییب، من اومارام دهانینی
 پیر خیرد کی، بیر قیل وقتینده مین یارار
 حئیران اولار ائشیتسه صیفات-ی میانینی
 ائی ساغر آغزین اؤپدویونه شویله اولدو خلق
 کیم هر کیشی دیلر کی سندن ایچه قانینی
 ائی شمع، لاف-ی حوسن اندیب اول مهلیقا ایله
 اورتایا گلمه یوخسا، کسرلر زبانی
 کیمین کی سیمی وار یاراشار ساعدین کیمی
 یانینجا سالییب وطن ائیلرسه یانینی
 جان بولبولونه گولشن-ی جنت قفس گلر
 تا آشیان اننده سنین آستانینی
 گؤردو کجه سرو قامتینی سیدره سانیرام
 طاووس و سیدره، طوره-ی عنبر فیشانینی
 ائتمز نظامی اول یوزو گولگونه چون اثر
 توت کیم عینان چرخه ایریردین فغانینی
 * * *

گئتدی نور-ی بصر ائی سرو-ی روان سن گندهلی
 ترک اندیب جیسمی روان اولدو روان سن گندهلی
 سن ائیدین شمس-ی شمس-ی جهان آرای منه
 گؤزلریمه قره نو اولدو جهان سن گندهلی
 لاله و سرو خورامانه نظر ائیله مزم
 ائی یوزو لاله بویو سرو-ی روان سن گندهلی

چون سر زلف سیاه تو گذشتست از دوش
***

شد ضعیف از درد ابروی مه نو آن چنانک
مینماید استخوان پهلوی از لاغری
***

خورشید چون حوسنله سنه ایرر دئیل
کیم دئردین کی یوزونه بنظر نظر دئیل
لب لعلینی منه سون کی روخ و قامتینین
نقشینی رسم ائده لی جانه کؤنول تشنه کنچر دئیل
***

قانیمی توک ائتمه نالان هیجر ایله قانون کیمی
چون مثلدیر دئدیلر قان ایله قانون ائله مه
***

گر جهانین بیر یئره جمع ائده لر نقاشینی
نه گؤزون رسم ائده لر بو شیوه ده، نه قاشینی
یول داشینا باسار آیاغینی باسماز یوزومه
یگداشیندان آه کیم یئگرک گؤره یول داشینی

***

عشق ورزیدن به خوبان خون دل خوردن بود
اولش سوزو گداز و آخرش مردن بود
***

تمت الديوان نظامی بعون الله تعالى و حسن توفيقه و صلی
الله سیدنا و نبینا محمد و اله الطاهرین علی ید العبد
المذنب الضعیف النحیف ابدال رومی .

اول رقیب رو سییه نئیچون منه رحم ائیلمز؟
کیم سورارسا حالیمی کافر ترحم گؤستره ر
***

چون ائتدی نهان گول یوزونو سنبل ترده
سان ابر سیه اولدوی گونش اوزونه پرده
دؤیمه دیسه کؤکسونو داش ایله قمیندن
بس بو گؤیره نلر نه اولاجیرم قمرده
اکسیک دگیل ای دوست رقیبین ائشیگیندن
دیل نئجه تحممل ائده بو درده، بو درده
قاشین یایی نین یئری گؤز اوستونده دیر ای دوست
قمزه ن اوخونون نئجه کی جانیه جیگرده
***

اؤلدور لحظه ده بیر اهل-ی نیاز
منی اؤلدوردئسم ائیلر منی اؤلدورمگه ناز
ایربین لعلینه زولفونو گتیرسم الیمه
ایریشم چشم-ی حئیوانه بولام عمر-ی دراز
آغزینی آچیبان سؤیله مه هر جاهیله کیم
عاقل اولان کیشی آچماز صنما کیمسه یه راز
***

یوزون کیمی قمر رنگین دئییلدیر
سؤزون کیمی شکر شیرین دئییلدیر
وفا گؤسترمه فیرقت عهدینه کیم
وفا حوسن اهلینه آیین دئییلدیر
گؤره ر هر گون رقیبین کویون ایتین
کیم ائده اونو کیم خودبین دئییلدیر
***

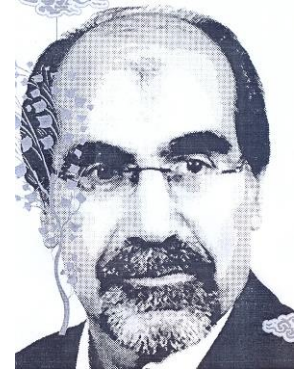
ای از رخ تو خجل (مه) چرخ نشین
در پیش تو رخ بخاک دارد بت چین
بی زلف و رخ تو روز و شب می گردم
چون کافر درویش نه دونیی و نه دین
***

ای روی تو از لطافت آینه-ی دل
ای شمع چگل زحسن روی تو خجل
هر کس که ترا دیده بگوید به یقین
سُبْحانک ما خَلَقْتَ هذا (با(طیل)
***

ای سگ کوی ترا ماه فلک حلقه بگوش
زمزم دل بر چاه ذقنت آب فروش
قصه غصه جال من مسکین امشب

گنجہ لی نیظامی نین تور کجہ دیوانی

دوکتور محمد رضا کریمی

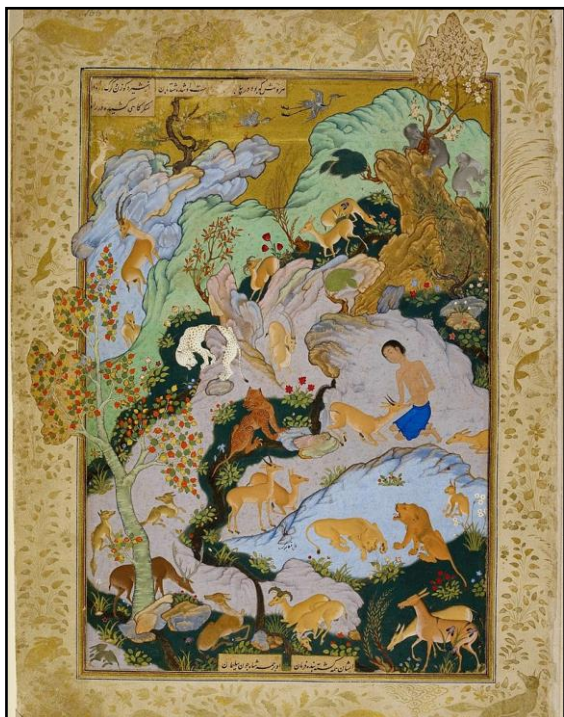
آذربایجان تورک ادبیاتی
نه قدر زنگین، محتوالی،
گوژل و دولغون اولورسا
دا، هله لیک نسیان
اؤرتویو آلتیندا گیزی

قالمیشدیر. کئچن یوزایلده - پهلوی رژیمینین قانلی -
قادالی استبدادی، یوردوموز کؤلگه سالاراق دیلیمیز و
ادبیاتیمیزین یاساق اولدوغو، خالقیمیزی بو ادبیاتدان
محروم ائتمیش و همین یوزایلده - باشقا ملتله دؤرد ناللی
ایرهلی گندهن بیر چاغدا، بیزیم آذربایجان خالقیمیز
یئرینده دایانیب، تکجه بیر تاماشاچی کیمی باشقا خالقلارا
باخمادان آیری بیر چاره تاپمادی. آنجاق بوگون دیلیمیزین
آزادلیغی اومودویلا بؤیوک آددیمیلر ایرهلی آتیپ،
ادبیاتیمیزین اوزه رهینه قونان غوباری اوستوندن سیلمه ده-
دیر. شُبّه یوخدور که حقیقت بیر گونش کیمی همیشه-
لیک بولود دالیندا قالماز. ادبیاتیمیز دا بو حقیقتلردن
بیری دیر. بولودلار دالی چکیدیکده، گونشین شعله لری
گوژلری قاماشدیران کیمی، آذربایجان ادبیاتی نین زنگین-
لیگی تانینمادا چوخلو گوژلری قاماشدیریر. ۶ و ۷ جی
یوزایلده آذربایجان تورک ادبیاتی چین دوواری نین
یانیندان باشلایب مصره قدر اوزانان اؤلکه لرده یاییلاق،
دهیرلی اثرلر یاراتمیش و یوزلرجه عالم، شاعر و
صنعتکارلار میداننا گلمیشدیر. بوگون خراساندان توتوب
آنادولونون باتیسینا قدر یارادیجی شاعرلر آذربایجان
تورکجه سینده تانینیلار. او جمله دن اسفراینلی حسن
اوغلو، بابا الیاس، خواجه دهانی، مولوی، خواجه علی
خوارزمی، حاجی بکتاش ولی، هامیسی خراساندان باش
قووزاییب تورکجه یازیب یارادیلار. یوزایللر بویو بو آخیمی
داوام ائدیب بوگونه قدر ایرهلی سورموشلر. او بیری یؤندن،
آنادولودان باش قالدیران شاعرلر: خواجه احمد فقیه

(نظامی ایله چاغداش و اوچ تورکجه مثنوی یازمیش بیر
تبریزی شاعیردیر و بوگون اونون قبری اسبوس کندینده
- سردری نین ایکی کیلومتر لیگینده اولاراق قبری داشی نین
اوستونده اؤلوم تاریخی ۶۱۸ قمری یازلمیشدیر)، خواجه
یوسف مداح، مصطفی ضریر، سلطان ولد و باشقالاری
(آذربایجان ائللریندن آنادولویا گنده ن شاعرلر اولموشلار)،
حتا مصردن باش قووزاییب گلن سیف سرائی آذربایجان
تورکجه سینده شعرلر یازیرلار. بو شاعرلر ۷ جی یوزایلده
یاشاییب یاراتمیشلار. آذربایجانین اؤزوندن باش قالدیران
شاعرلر و عالمر ده آز اولمامیشدیر؛ شیخ صفی الدین
اردبیلی قارا مجموعه عنوانلی یوزلرجه بویروقلاری
اولموش، حسام الدین خوئی تورکجه - فارسجا
سؤزلوکلری اورتایا گتیرمیش، یوزلرجه درویش مسلک
شاعرلریمیز میداننا گلمیش و مثنویلر، دیوانلار اورتایا
قویوموشلار. بونلار کی بیردن بیره اولمامیش، بلکه بونلارین
کؤکو - ریشه سی بوندان قاباقکی یوزایلرده کؤک
سالمیشدیر. بونو دوزگون تانیماق اوچون اؤنجه یوزایلرله
گندیب کؤکونو آختارماق گره کیر.

۶ جی یوزایلده آذربایجاندا زنگین بیر شفاهی ادبیاتلا اوز
- اوزه گلیریک. بو زامان دده قورقود داستانلاری گنیش
بیر صورتده خالق ایچینده سؤیله نیر؛ آشیقلا و اوزانلار
مختلیف ائپیک و سؤگی ناغیللارینی خالق ایچینده
یارادیرلار و سئویلیرلر. بو زنگین شفاهی ادبیاتلاردان،
نهنگ شاعرلر بهره آلیرلار. خاقانی، نظامی، فلکی، بیلقانی،
و باشقالاری بو زنگین ادبیاتدان یارارلارکن اؤز فارسجا
یازدیقلاری اثرلرله سپه لیرلر. اؤزه للیکلکله نظامی بوتون
مثنویلرینده سؤیله نن داستانلاری خالقین دپلیندن
آلمیش، دده قورقود سیمالارینی بیر داها مثنویلرینده
جانلاندیرمیش، اوزانلارین دئییشمه لرینی بارید و نکیس
دیلله فارس ادبیاتینا یئرلشدیرمیش، آذربایجان
ادبیاتیندان یغنی لیکلری فارس ادبیاتینا بورج وئرمیش و
یوزلرجه آتالار سؤزو، دئییملر، عبارلر آنادیلیندن پای
وئرمیشدیر.^۲ گؤردویوموز کیمی، نظامی حتا عربجه

^۲ سعید نفیسی، دیوان قصاید و غزلیات نظامی گنجوی، تهران، بی تاریخ، چاپ چهارم،
تحت شماره ۱۳۱۹ کتابخانه ملی، کتابفروشی فروغی، ص ۷۹.

بئله لیکله نظامی نین دئدیگینه گؤره، شاعرین خوش دوغباسی شاعرین آنادیلینده دیر کی سارایلار بگنمیرلر و لاجرم اوندان محروم قالیرلار، چونکی آخستان بیگ کیمی پادشاهلار شاعیردن فارسجا و عربجه شعر ایسته ییرلر و شاعر آنادیلینده یازماغی ترجیح ائدیر. سعید نفیسی دیوان قصاید و غزلیات نظامی گنجوی کتابیندا، هم بو قونویا اشاره ائدیر و هم مصرده خدیویه کتابخاناسیندا نظامی نین تورکجه دیوانی نین الیازماسینا اشاره ائده رک اونو قبول ائدیر.^۳

تکجه نظامی یوخ، بلکه خاقانی نین دیوانیندا دا ملمع لر – ایکی دیلده و گاهدان اوچ دیلده اولان شعرلر واردیر. حتا خالق دیلینده خاقانی نین ساوالانا یازدیغی بیر غزلی اوخونماقدادیر. خاقانی آذربایجانلی سنویر، شروانی آنا بیلدیگده، تبریزی اؤزونه آتا کیمی بیلیر؛ بیر اوشاق کیمی آنادان اینجیینده آتا قوجاغینا پناه گتیریر و خاقانی شرواندان ایجیبیب، تبریزه پناه گتیرمیش و عمرونو بورادا بیتیرمیشدیر. یاددان چیخارما یاق کی بو زمانلاردا، تبریز اؤزله بیر دوروما مالک اولاراق، دنیانین باشا – باشیندان بوتون شاعرلر و عالم لری اؤزونه چکمیش و یوزلرجه بیلگینلر تبریزده یاشاییر و مقبره الشعرا بو دورومون یادگاری دیر.

دستانلاریندا – لیلی و مجنوندا – عاشق و معشوقو تورک پالتاری گئیدیریر، اولناری تورکانه روحیه سیله بزه ییر. فارس شاهلاری ایراندان قاچاراق آذربایجان اؤلکه سینه پناه گتیریرلر. بهرام گور، قباد و . . . بئله بیر شاهلاردان دیرلار. حتا مقدونیله اسکندر آذربایجانا گلدیکده بیر آذربایجانلی قادین قارشیندا دیزه چؤکور.

نظامی نین اثرلری باشدان تورک بیر شاعرین یارادیجیلیغی ساییلیر. نظامی اثرلری نین هامیسیندا تورک اولدوغونا، تورکانه گنیشلره اشاره لر ائدیر و اؤزونون تورک اولدوغونو دفعه لرله دیله گتیریر:

پدر بر پدر مرمر ترک بود

که هر یک به نیرو یکی گرگ بود

(دکتر معین فر، ص ۷۸).

او، تورک کلمه سینین و تورک اولماغینین مقدس سایاراق، حتی پیغمبری بئله مدح ائدیر:

زهی ترکی که میر هفت خیل است

و یننه پیغمبرین معراجا گنتمه یینین ده "ترکتازی" آدلاندیریر. (معین فر، ۱۳۶۲، ۵۰۲)

سلجوق شاهی اولان سلطان سنجره یازدیغی شعرده، عدالت، صداقت و گؤزه للیگی تورکلرین خصلتی بیلهرک یازیر:

دولت ترکان که بلندی گرفت

مملکت از داد پسندی گرفت

چونکه که تو بیدادگری پروری

ترک نه ای، هندوی غارتگری

نظامی تورک اولدوغونا گووه نیر، اوغولونا دا ترکزاده اولدوغونو ایناندیری:

اگر شد ترکم از خرگه نهانی

خدا یا ترکزاده ام را تو دانی

نظامی سئوگیلیسینی قیپچاق تورکلریندن اولاراق اؤیور و دئییر:

پروندش درع وز درع آهنین تر

قباش از پیرهن تنگ آستین تر

سران را گوش بر مالش نهاده

مرا در همسری بالمش نهاده . . .

نظامی اؤز تورکجه اثرلرینه ده دفعه لرله اشاره ائدیر و دئییر:

ترکی ام را در این حبش نخورند

لاجرم دوغبای خوش نخورند

^۳ سعید نفیسی، همان، ص ۱۳۱ الی ۱۳۳.

جمله‌دن سعید نفیسی فارس عالیمی و ادیبی دوزگون اولاراق بئله یازیر:

"این نکته مسلم است که زبان شعر فارسی زبان طبیعی و رایج مغرب ایران مخصوصاً آذربایجان و ازان نبوده و زبان مشرق بوده است که از راه ادبیات وارد این سرزمین شده است. شعر دری در آذربایجان از قرن پنجم و زمان اسدی و قطران آغاز شده و در قرن ششم در زمان ابوالعلاء گنجوی و خاقانی و نظامی و فلکی و قوامی و مجیرالدین بیلقانی که بزرگترین سرایندگان این سرزمین در این دوره اند به اوج بلندی خود رسیده است.

ناچار شاعران بزرگ آذربایجان زبان دری را از مادر خود نمی‌آموخته و از آموزگار درمی‌یافته‌اند و اینکه گاهی در آثار ایشان مخصوصاً در شعر خاقانی و نظامی ترکیبات و تلفیقات و تعبیراتی دیده می‌شود که در عرف شاعران خراسان و عراق یعنی جایی که زبان دری زبان طبیعی بوده است دیده نمی‌شود جزین دلیل دیگری ندارد"^۴

بورادا باشقا بیر نوکته ده بودور کی نفیسی مختلف فاکتارلاراً گنجه‌نی آذربایجان بیلهرک، آذربایجانین باشکندی تانیبیر^۵. ارانی دا آذربایجان تاریخیندن سایبیر^۶.

نفیسی حتا خدیویه الیازماسینا اشاره ائدهرک، نظامی-نین تورکجه شعرلرینی تائید ائدیر. آنجاق فلکی، بیلقانی و اونلارجا باشقا آذربایجان شاعرلری بو زمان آنادیلرینه لاقید قالمیرلار؛ اونون گؤزه‌لیکلرینی فارس ادبیاتینا هدیه و پای توتورلار. آذربایجان شیوه‌سی و سبکی آدلاناراق ادبی بیر شیوه ایران فارس ادبیاتیندا یارانیر.

آذربایجان تورکجه‌سی تکجه شاعرلر طرفیندن آلقیشلانمیر، بلکه بؤیوک فقیه، عالم و مفسرلر طرفیندن ده آلقیشلارلا اوز – اوزه گلیر. او جمله‌دن ابوالقاسم زمخشری بو یوزایلین ان بؤیوک عالم‌لریندن اولاراق تورک دیلینه مارق بسله‌یب و اسلام دونیاسی‌نین ده‌یرلی تفسیر کتابی اولان "الکشاف" اثریندن سونرا، "مقدمه‌الادب" اثریله دنیا دا اولمز بیر شخصیت تانیبیر. زمخشری مقدمه-الادب اثرینده تورک دبلرینی آراشدیریب و تورکلرین تاریخیندن ده‌یرلی معلوماتلار وئیر و عربله تورک دیلینی اؤیرتمه‌یه چالیشیر. بو کتابدا عربجه‌نی تورکله اؤیرتمه اساس هدف اولورسا دا، تورک دیلی حقیقده درین

خاقانی دیوانیندا یوزلرجه، بلکه مینلرجه تورک سؤزجوکلری و آدلاری فارس دیلینه داخل اولور. بو سؤزجوکلرین فارس دیلینه داخل اولماسی، تکجه آذربایجان شاعرلری طرفیندن یوخ، بلکه بوتون فارس شاعرلری ده بو دوروما بویون اگمیشلر. یوزلرجه تورک سؤزلری، یوزلرجه عبارلر، دئییم‌لر و آتالار سؤزلری فارس ادبیاتینا هدیه وئریلیر. بو سؤزجوکلردن بیر سیراسی بونلاردیر: خان، آق، قره، خاقان، وشاق، آلم، تنگری، سنقر، پرچم، بیرق، سو، اکمک، قلندر، تتق، منجوق، بیدق، سن، یلواج، تگین، آلم، طغرا، طغان، ارسلان، خزر، بلغار، قیچاق، اتاق، خانه، و یوزلرجه باشقا سؤزجوکلر.

خاقانی آذربایجان شاعرلری باشیندا دایاناراق، مداح بیر شاعیر اولورسا دا، آذربایجان سبک و سایاغی‌نین فارس ادبیاتیندا و شعرینده باش توماسیندا اؤنملی رول اوینامیشدیر. اونون شعرلرینده تورک کلمه‌سی مقدس ساییلاراق، تورکانه روحیه دن دانیشیلیر، ترکتازی، ترکانه، ترکی و باشقا ترکیبلری اؤزه ل بیر یئر آلیر. عاشقانه شعرلره معشوقون "خندنگ غمزه‌ی ترکان" دان دانیشیر، تورکلری قان تۆکوجو، کۆچه‌ری، و باشقا توصیفلره بیلسه ده، عشق شهنه‌سی‌نین ترکتازلیغیندن سؤز آچیر، تورکلری هر یئرده یوخاری یئرده قویور، او جمله دن بئله شعرلری چوخدور:

دل ازرق پوش و ترکان زرق پاشند

دلت را خرقه زایشان تازه گردان

ویا مکه ده تورکلری عربله بئله ترجیح ائدیر:

همخدمت این حلقه بگوشان ختن به

از طاعت آن کعبه نشینان ربائی

عاشقانه شعرلرینده بو تعریفلر داها گؤزلدیر. بورادا همیشه تورکلر گؤزل، دلربا، دل انگیز، کمانکش، ستمگر تانیبیر:

تو ترک سیه چشمی، هندوی سپید من

خواهی کلهم سازی، خواهی کرم بخشی

خاقانی ایلک اؤنجه حقایقی تخلوص ائدیردی، آنجاق گئت به گئت آنادیلینه محبت بسله‌یه‌رک، تورک آدی اولان "خاقانی" تخلوصونو سئچیر. بیلیریک آذربایجانین دیلی بوتونلوکله تورک دیلی اولموشدور و فارس دیلی بو شاعرلره ایکنجی بیر دیل ساییلیردی. بو حقیقتی تکجه بیز دئمیریک، بلکه فارس عالم‌لری ده بونا اشاره ائدیرلر. او

^۴ سعید نفیسی، همان، ص ۱۳۶.

^۵ همان، ص ۶۳.

^۶ همان، ص ۴۴.

یاراتماسینا اشاره‌لر اولونوردو. روس مستشرقلری، "برتلس" کیمی آذربایجان فولکلورونون و کولتورونون، هابئله خلق دیلینین ائتگیلرینی نظامی اثرلرینده گؤسترمه‌یه چالیشیردی‌لار. بو آزادا پروفیسور حمید آراسلی‌نین نظامی دیوانیندا آراشدیردیغی آتالار سؤزلی و اونلارین تورک - آذربایجان کولتورونون آلیب فارس ادبیاتینا اتحاف ائتدییینی اورتایا چیخاری و آیری ادیب‌لر اوچون فاکتارلار الده ائدیر. یئنی آچیلان بحثلرده بو ملمع‌لرین و دئیملرین نظامیدن اؤنجه هئج فارس شاعری‌نین دیلینده اولمادیغی و سونراکی شاعرلرین نظامی‌دن آلدیقاری نظریه‌لر طرح اولونور. آراسلی‌نین بو آراشدیرمالاری بوتون یازیچیلاردا نظامی‌نین تورکجه دیوانی اولدوغو بیر گوجلون اینام یاراتدی و اوندان سونراکی ادیب‌لر و آراشدیرمیلار بو آراشدیرمالاری دوام وئرهرک، نظامی‌نین تورکجه دیوانی‌نین دالیجا گزمه‌یه باشلا‌دی‌لار. بو آراشدیرمالار آراسیندا نظامی‌نین خمسسه‌سینده یازیلان کیچیک حکایه‌لره یول آچیلدی. بونلارین خلق آراسیندا اولان حکایه‌لره اوخشارلیغی یئنی بیر مرحله‌یه دؤندو، سونرا دده قورقود بویالاری ایله خمسسه‌ده گلن حکایه‌لرین بنزریلی آراشدیرما موضوعلارینا چئوریلدی و بو داستانلارین دده قورقود کتابیندان آلیندیغی فکرلر ایرکی سورولدو و تدقیقلر بو اینامی گوجلندیریر و دده قورقود کتابی نظامی‌نین الهام قایناق‌لاریندان بیر اولدوغو فکر اورتایا چیخدی. بورادا ایکی ایره‌لیلمه بیرگه قاباغا سورولدو: بیرری نظامیدن اؤنجه دده قورقود داستانلاری- نین یازیلیش مسئله‌سی و نظامی چاغیندا بو داستانلارین خلق ایچینده یایغین صورت تاپماسی؛ ایکینجی بو کی نظامی بیر تورک دیلی شاعر اولراق فارس‌لارین استفاده ائده‌جه‌یینی نظره آلیبان بو داستانلاری اؤز خلقیندن آلیب فارس‌لارا اتحاف ائتمه‌سیدیر.

ایراندا کئچن جریان، بوتون احتیاط ایله بو موضوعا توخونوردو. صمد بهرنگی بو مسئله‌نی دقیق دوشونرک قیسا و داغینیق مقاله‌لرینده اونا اشاره‌لر ائتدی، دکتر صدیق، برتلسین کتابینی فارس‌جا چئوریدیکده بئله موضوعا توخونموشدور.

بیز نظامی‌نین تورکجه دیوانینین اولدوغونو، ایلك اؤنجه فارس‌جا دیوانیندان دوشونوروک. نظامی بیر تورک دیلی

معلوماتلار وئریر. عربجه سؤزجوکلری سادا و گؤزله تورکجه کلمه‌لرله آچیق‌لا‌یر.

زمخشری بو اثری ۵۱۶جی ایله سلجوق سلطانی اولان سلطان اتسز اوچون هدیه وئریمیش‌دیر. زمخشری‌دن بیر سیرا تورکجه شعرلر ده الده واردیر.

بو دوراندا تورک دنیاسی‌نین بؤیوک بیر عالمی ده فخرالدین مبارکشاه‌دیر. اونون "شجره‌النساب" اثرینده تورک عالم‌لری‌نین یاشاییشی و اثرلریله تانیش اولوروق. فخرالدین بو اثری قطب‌الدین آی بیگ اوچون تقدیم ائتمیش‌دیر. بورادا تورکانه روح ایله تاریخ و ادبیات دنیاسینا باخیلیر و تورکلرین ایگی‌دلیگی، بهادرلیغی تعریف‌لنیر. بو اثر "تاریخ فخرالدین مبارکشاه" عنوانی ایله ده تانیلیر. بورادا اورتا آسیادان توتوب مصره قدر اوزانان اسلام اؤلکه- لرینده تورکلرین امیرلیگی و حکومتلری تانی‌تدیریلیر. بو اثر بوگون دنیا دیل‌لرینه چئوریلیمیش‌دیر. تاسفله بو کتابدان تکجه ۱۳۶ صفحه‌لیک قدر قالمیش و قالانی آرادان گئتمیش‌دیر.

گنجه‌لی نظامی

حکیم نظامی گنجوی ایران ادبیاتی‌نین ان گؤرکملی شاعرلریندن بیر، فارس ادبیاتی‌نین اساس‌لاریندان اولراق، آذربایجان تورک ادبیاتی‌نین دا بانی‌لریندن ساییلیر.

حکیم نظامی "خمسسه" آدلی اثرلری ایله دنیادا شهرت قازانمیش و یوز ایل‌لر بویو شاعرلرین الهام قایناغی اولراق، چوخلاری نظامی‌نی یانسیلاماغا چالیشمیش‌لار و هر زمان نظامی ادیب‌لرین و شاعرلرین دقت مرکزینده اولوب، بو گون ده تازا تاپینتیلار اساسیندا بوتون دنیا دقتی‌نی اؤزونه چکمیش‌دیر.

نظامی‌نین تورکجه دیوانینین الیازما نسخه‌سی اله گلدیکده بو گون بو الیازما نسخه‌نین یاییلماسی، دیوانین تدقیقی - تنقیدی متنین چاپ اولماسی آذربایجان تورک ادبیاتیندا بیر دؤنوش نقطه‌سینه چئوریلیر.

۲۰جی یوزایلین اوللریندن، نظامی‌نین تورکجه دیوانی- نین وارلیغی ادعا اولونوردو. آما الده بیر فاکت یوخ ایدی، الیمیزده اولان فاکتارلار یالنیز شاعرین فارس‌جا اثرلرینده سپیلن بیتلر ایدی کی، اونون تورکجه یازیب -

مملکت از داد پسندی گرفت
چونکه تو بیدادگری پروری
ترک نه ای، هندوی غارتگری

اما، تاسف یغری دیر کی بیر سیرا فارس ادیبلری
آشاغیداکي نچه بیته الده توتوب، نظامی نین تورک
دیلینه قارشی اولدوغونو؟! ادعا ائدیرلر:

ترکی صفتی وفای ما نیست
ترکانه سخن سزای ما نیست.

اما گلین بیر دفعه بو بیتلری اؤزوموز اوخویاق. بو بیتلر،
لیلی و مجنون اثری نین "سبب نظم کتاب" باشلیغی ایله
قلمه آلمیشدیر. بورانی بیرگه اوخویالیم:

روزی به مبارکی و شادی،
بودم به نشاط کیقبادی.

ابروی هلالی ام گشاده
دیوان نظامیم نهاده.

آیینه بخت پیش رویم
اقبال بشانه کرده مویم....

در خاطریم اینکه وقت کار است
کاقبال رفیق و بخت یار است.

تا کی نفس تهی گزینم
وز شغل جهان تهی نشینم؟

دوران که نشاط فربهی کرد
پهلوی ز تهی روان تهی کرد...

در حال رسید قاصد از راه
آورد مثال حضرت شاه.

بنوشته به خط خوب خویشم
ده پانزده سطر نغز بیشم.

کای محرم حلقه ی غلامی
جادو سخن جهان نظامی.

از چاشنی دم سحرخیز
سحری دگر از سخن برانگیز.

خواهم که بیاد عشق مجنون
رانی سخنی چو در مکنون.

چون لیلی بکر اگر توانی
بکری دو سه در سخن نشانی.

تا خوانم و گویم این شکر بین

عایله ده دنیا یا گلیب بوی آتیب، یاشاییب و شاعر
اولموشدور. فارس ادیبلری ده بونو انکار ائده بیلمه ییب-
لر. نظامی فخر ائده رک اؤزونو تورک بیلیر و سسینی
اوجالداراق دئییر:

پدر بر پدر مر مرا ترک بود

که هر یک به نیرو یکی گرگ بود

خسمه ده اؤزونون "اکدش" اولدوغونا اشاره ائدیر:

نظامی اکدشی خلوت نشین است

که نیمی سرکه نیمش انگبین است

نظامی نین اکدش اولدوغونا، آتاسینین تورک اولدوغو
یغتر، نظامی نین قادینی و حیات یولداشی دا تورکدور.

آفاق یا آپباق. شاعرین حیات یولداشی دربند حاکمی
طرفیندن بیر کنیز کیمی اونا گؤندریلمیشدیر، آنجاق

نظامی آفاقا کنیز گؤزو ایله باخمامیش، بلکه اوره یین اونا
تاپشیرمیش، نه یازیق کی تئز ده الدن وئرمیشدیر.

نظامی اؤز سئوگیلیسینی بئله تانیتدیریر:

سبک رو چون بت قبقاق من بود

گمان افتاد خود کافاق من بود.

همایون پیکر نغز خرده مند

فرستاده به من دارای دربند.

پرندهش درع وز درع آهنین تر

قباش از پیرهن تنگ آستین تر.

سران را گوش بر مالش نهاده

مرا در همسری بالش نهاده.

چو ترکان گشته سوی کوچ محتاج

به ترکی داده رختم را به تاراج.

اگر شد ترکم از خرگه نهانی

خدایا ترکزاده ام را تو دانی.

نظامی نین فارسجا یازیلان خسمه سینده "تورک"
سؤزو و اوندان یارانان یوزلرجه ترکیبلر و دئییملر

ایشلنمیش، ترک، ترکی، ترکانه، ترکان، ترکتاز،
ترکوش و... یوزلرجه ایشه آپاریلمیش و هامیسیندا

شاعرین هدفی تورکدن متانت، شجاعت، گؤزه للیک،
یاخشیلیق، قورخمازلیق، اوره کلیلیک و... اولموشدور.

شاعر حتا مدح ائدییی شاهلاری تورک اولدوقلارینا گؤره
اؤیور و پیسلیک لری اونلاردان اوزاق بیلیر:

دولت ترکان که بلندی گرفت

اوغلو دا دایانمادان آیلا ر بویو گنجهنی گوندوزه، گوندوزو گنجیه باغلاب بو الیازمانی اوخویوب، آراشدیریپ و نهایت چاپ اوچون حاضرلابیدیر. شهبه- سیز بو اثرین یایلماسی آذربایجان تورک ادبیاتیندا مهم بیرحادثه و بلکه ده دؤنوش نقطهسی اولدو.

گنجهلی نظامی نین درین دوشونجهسی، بشر سئوه- رلیگی، بوتون دنیا انسانلارینا بسله دیگی محبت، قادینلار قویدوغو سایغی و حؤرمت، هابئله انسان سئوه رلیک و ایده آل بیر توپلومون اؤزه للیکلرینی یارادیب - گؤستره بی، بشرین سعادت اوچون چالیشدیغینا گؤره، ابدی بیر سیما کیمی قالارقی دیر. بئله بیر گؤرکملی انسانی هامی اؤزوندن بیلمه یه حقلیدیر. فارسلا نظامینی اؤز لرینه باغلاسالار، قیناماق اولماز؛ آذربایجان دا بو بؤیوک شاعری باغرینا باسیب اونا فخر ائتسه ده حقلیدیر. نظامی تکجه بیر خلق و بیر ملت اوچون یوخ، بلکه بوتون بشریت اوچون یول گؤستر میس و بوتون انسانلارین سعادت اوچون چالیشمیشدیر. بئله لیکله نظامی نه سنین دیر، نه منیم. او، بوتون یئر کوره سی نین بؤیوک شاعری، عالمی، حکیمی و دیلچی سی دیر. هامی اونو اؤزونه باغلا یای بیلر.

تاسفلر اولسون کی بیر سیرا گؤزو دار آداملار تکجه اونون فارسیجا اثرلری نین اولدوغونا گؤره بئله چالیشیرلار نظامی نی باشقا ملت لر دن قیریپ، تکجه اؤز لرینه باغلا سینلار. نه گؤزل کی بوگون بو داهی شاعرین تورکجه اثرلری ده ایشیق اوزونه چیخمیش، دنیا انسانلاری اونون باشقا اثرلریله ده تانیس اولوب، داهای آرتیق باغر یلارینا باسیرلار.

نظامی نین تورکجه دیوانی نئچه ایللر بویو تانیلمیشدیر، آنجاق چاپ امکانی اولمامیشدیر. نهایت ۱۳۷۹ جو ایله صدره خدیویه کتابخاناسیندا ساخلانیلان الیازماسی ایرانا چاتدی. بیر سیرا عالیم لر اونو اله آلیب آراشدراندان سونرا چاپینا حاضرلاشدیردی لار و زحمتی ائل اوغلو آدینا دوشدو. او گوندن بیر سیرالار اونو آلقیشلاب، بیر سیراسی دا قارقیشلادی لار. گؤزل علمی آراشدرمالار اوزه چیخدی. اورتایا گلن موافق و مخالف نظر لر اولدو. بیر سیراسی باشدان دیبه قدهر بئله بیر اثرین نظامی نین اولدوغونا کافر اولدولار و بیر سیرا سئوینچ آتینا مینیپ گؤز لرینی هر بیر مخالف نظر لره باغلادی لار. اما بوگون ۲۰ ایل او زماندان کنچیر. بو ایللرده همین دیوان دیلچی لیک،

جنبانم سر که تاج سر بین...

در زیور پارسی و تازی

این تازه عروس را طرازی....

ترکی صفتی وفای ما نیست

ترکانه سخن سزای ما نیست.

چون حلقه شاه یافت گوشم

از دل به دماغ رفت هوشم...

آیدینجا گؤرونور کی حکیم نظامی بیر گون اوتورموش و بیر ده یرلی اثرلر یازماغا (تورکجه غزلری و . . .) همت قورموشدور کی شاه قاصدی گلیب و نظامی دان لیلی و مجنون اثرینی فارسیجا یا عربجه یازماغینی دیله بیر. یئنه آیینجاسینا گؤرونور کی اوستده گتیردیگیمیز بیت، نظامی دیلیندن یوخ، بلکه آخستان دیلیندن دئیلمیشدیر. شاه شاعر دن ایسته میشدیر بو اثری فارسیجا و عربجه قوشسون و تورکجه اولماسین. فارس ادیب لری بو اثری اؤز لری تصحیح و تدوین ائتدیگی حالدا بونو دوشونمورلر؟ یوخسا ریاکارلیقدان بئله دانیشیرلار؟! بیر سیرا تورک ادیب لری ده بئله دئییرلر کی، نظامی بو اثری تورکجه یاراتماغا جان آتیرمیش آما شاه بو ایشین قارشیسینی آلیر. اودور کی ناراحت اولور:

چون حلقه شاه یافت گوشم

از دل به دماغ رفت هوشم.

آنجاق بیز نه بونو اینانیریق و نه اونو. بونلار، افراط تفریطدن باشقا بیر سؤز دئییلدیر؛ اما بونو دا دئمه لی یم کی فارس ادیب لری نین ایشی ریاکارلیقدان دا بیر آز او یانا، خیانت سایلیر.

نظامی هفت پیکر "بئددی گؤزل" اثرینده ده تورک لری تعریف ائدرک "ترکانه اله قلم آلماق" دان اؤزونه اویونور. بو اثرده و "در ستایش سخن" عنوانی آلتیندا بئله یازیر:

ترکی ام را در این حبش نخرند

لاجرم دوغبای خوش نخورند

همین بیت گؤسته ریر کی، نظامی نین تورکجه اثرلری ده اولموش و اؤز دئدیگینه گؤره اونون، دوغبای خوشو تورکجه اثرلرینده دیر آما نه یازیق کی، سارایلاردا بئله اثرلری خوشالمیرلار. اما نظامی نین الیمیزه چاتان تورکجه اثری میصرین خدیویه کتابخاناسیندا ساخلانیلیر کی، خانیم دکتر فخر واعظی، نسخه نین اوزونو دوستوم ائل اوغلو جنابلارینا گؤندر میس و ائل

گره‌گیر. دیواندا ایشله نیلین شعرلرین دیل اؤزه‌لیکلیکری ادبی دیلیمیزین خصوصیتلرینی زمان به زمان آراشدیران و دیلیمیزین هر زماندا اینجه‌لیک‌لرینه آگاه اولان عالیم‌لرین سونوجلارینا آرخالانماق لازیم‌دیر. آنجاق یئنی الیمیزه چاتان و یئنه ده صدیار وظیفه (اتل اوغلو) تاپدیغی الیازمانی آراشدیرماقلا یئنی سونوجلارا ال تاپیریق. آیت اله گلپایگانی کتابخاناسیندا ۵/۱۹۹ نمره سی آلتیندا ساخانلیلان الیازما جمعا ۷۵ ورقدن عبارت بیر دفتردیر کی ۵۰ ورقی دیوان شیخ نظامی عنوانی دفترباشیندا شمسه‌سینده یازیلیمیش‌دیر. البته قالان ۲۵ ورق ده عطایی تخلصو باشقا شاعیرین شعرلرینی احتوا ائدیر. الیازمانین کاتبی بکتاشقلی آبدال رومی اولموشدور کی ۹۴۲جی ایله یازمانی بیتیریمیش‌دیر. آما بورادا جالب نوکته‌لر وار: بیرر بودور کی شاعرین لقبی کامل اولاراق شیخ نظامی گلیر. ایکینجی بودور کی بو الیازما نظامی‌نین فارسجا معروف بیتی گلیر و بو بیت هامی اوچون تانینمیش‌دیر:

بسم الله الرحمن الرحيم هست گلید در گنج حکیم
هئج کسده بو بیتین گنج‌له‌لی نظامی‌دان اولدوغوندا شوبهه
پاراتماییر. بوندان علاوه همین الیازمادا بیر سیرا فارسجا
غزلر ده گلمه‌ده‌دیر و بو غزلر، گنج‌له‌لی نظامی‌نین
فارسجا دیوانیندا موجوددور. او جومله‌دن:

گذشت آنکه به دست من اختیاری بود

که سیل عشق تو همچون خَسَم ز جای بود

و یئنه باشقا غزل:

مرا هر که خیال خال او در چشم تر گردد

بجای مردمک بنشیند و نور بصر گردد

مطلعلی اولاراق، گنج‌له‌لی نظامی‌نین اولدوغون یقین دیر و فارسجا دیوانیندا دا نشر اولموشدور. بو جهتدن داها شوبه‌لر سیلینیر.

ایکینجی دلیل، شیخ عنوانی و لقبی یازیلماسی‌دیر. شیخ نظامی بیزجه تکجه گنج‌له‌لی نظامی‌یه دئییلیمیش‌دیر. دوزدور کی نظامی تخلصو ایله نئچه شاعیر تانینیر، آما هئج بیرینه شیخ دئمهمیشلر، اؤزه‌لیکله قارامانلی نظامی ۲۸ یاشیندا دونیاسینی ده ییشدییی بیر حالدا باجارا بیلمدی شیخ‌لیک مقامینا چاتسین و اونا شیخ دئیهرک مریدلری اولسون. همین تورکجه دیواندا اوخویوروق کی نظامی اؤزونو شیخ اولاراق مریدلری واردیر. بو نظامی،

ادبی، تاریخی، سؤز خزینه‌سی و باشقا یؤنلردن مختلف ساحه‌لرین اوزمانلاری طرفیندن اینجه‌له‌نیب و دوزگون و گؤزل سونوجلار اله گلیدیر. بوگون بو سونوجلاردان یارارلانیب دوزگون آدیم‌لار آتماق و دوزگون علمی باخیشلار سؤیله‌مک لازیم‌دیر. شوبهه یوخدور کی اونون مخالف و موافق‌لری، هم دوز سؤزلر دئمیش و هم یانلیشلار و خطالارا دا قالمیشلار. آنجاق بو حرکت داوام ائدیلیب آیدین بیر نتیجه‌یه چاتمالیدیر.

یئنی الیمیزه چاتان خبرلر داها آرتیق سنویندیریجی دیر. چونکی بیر الیازما قم شهرینده آیت اله گلپایگانی کتابخاناسیندا تاپیسلیر، بیرر مسکووادا موزه ده ساخانلیلیر و بیر الیازمانین خبرینی پاريسدن آلیریق. بیریندن استسناخ تاریخی ۶۱۰ - نظامی‌نین اولوموندن تکجه ۱۰ - ۱۵ ایل سونرا یازیلیمیش اولور. بو تاریخده هله قارامانلی نظامی دونیایا گلمه‌میش! نئجه اولابیلر کی ایپکتن توپلائییب قارامانلی آدینا نشر ائتدیگی دیوانی قبول ائده‌ک؟ بو دیوان حاققیندا گؤزا آراشدیرمالار گؤسته‌ریر کی قارامانلی آدینا باغلانان و نشر اولان دیوانا شک و شوبهه ایله یاناشماق داها دوغرو و دوزگون ساییلماالی دیر. آنجاق بونو دا آرتیرماق لازیم‌دیر کی آذربایجان و تورک ادبیاتی تاریخیندن باشقا نظامی تخلصو شاعیرلر ده واریمیش. بئله اولدوقدا، بو دیوانا چوخ دقتله توخونماق

علاقه‌سی و اونون سلیقه‌سی، هابئله معلومات دایره‌سی و ده‌یرلری بو آدیغی سونوجا اثر قویا بیلر. ادبیات ساحه‌سی ریاضیات و ایدمانلا فرقله‌نیر. بورادا یاریش یوخدور کی بیر داور ایکی قهرمانین غلبه گلدیگینی بللندیرسین. یا ریاضیات دا دئییل کی ۲*۲ همیشه ۴ اولسون. بورادا باخیش و گؤروش اؤز ائتکی‌سینی بوراخاقدیر. بوندا شبهه یوخدور.

گنجه‌لی نظامی ایله قارامانلی نظامی آراسیندا ۲۰۰ ایل فاصله واردیر. گنجه‌لی سلجوقلار زمانی آذربایجاندا یاشامیش و تاریخی اولایلار اونون شعرینی باشقالاریندان فرقلندیره بیلر. قارامانلی نظامی ۲۰۰ ایل سونرا یاشاییب، گرمیان سارایی ایله باغلی اولموش و ۲۹ - ۲۸ یاشیندا دونیاسینی ده‌ییشمیشدیر. بیر حالداکی گنجه‌لی نظامی قوجالیغینا قدهر سارایین حؤرمتمینی قازانمیش، آذربایجان و فارس ادبیاتی ایله یاخیندان یاشامیشدیر. قارامانلی فارس ادبیاتینا علاقه بسله‌یه‌رک بیر زمان ایرانا گل‌میش، بورادا طب اوخوموش و آنادولویا دؤنموشدور. تاریخی اولایلار و جغرافیا اؤز تاثیرینی بو ایکی شاعرین اثرلرینده گؤرمک لازیمدیر. یاشادیق‌لاری محیطین کولتورو ده ائتکی‌سیز اولمایاقدیر.

ایندی دیوانا دؤندوکده تاریخی اولایلاری بیر نئچه شعرلرده گؤروروک. "نرگس" عنوانلی قصیده‌سینده آذربایجان دیلینین اؤزه‌للیک‌لری، هابئله ایران و سلجوق شاهلارینین ائتکی‌سی دانیلماز شکیلده گؤز قاباغیندا جانلانیر. بورادا فارس ادبیاتی‌نین دا تاثیر دانیلمازدیر:

**علم و سنجاق زرکش نه سببدن گؤتوره
گر سریر چمنه اولمادی سرور نرگس.**

"علم و سنجاق" کلمه‌لری گنجه‌لی نظامی‌نین فارسجا دیوانیندا دا بوللو - بوللو ایشلمیشدیر. بو سؤزلردن و بوتون شعردن فارس ادبیاتی و آذربایجان اییسی گلیر. آنادولو شاعرلری‌نین هئچ بیرینین دیوانیندا "سنجاق" کلمه‌سی علم و بیرق معنا‌سیندا ایشه گئتمه‌ییبدیر.

**دولدوروب چون جگریندن قدح زر نرگس
نوش آندهر لعل لبین یادینا ساغر نرگس**

بو قصیده ده چوخلو فارس ادبیاتی‌نین اصطلاحلاری ایشه گئتمیش و گنجه‌لی نظامی‌نین سؤزلرینه داها اوغوندور. بورادا ایشه آپاریلان ترکیبلر، اصطلاحلار، دئییم طرز آذربایجان شعرینه باغلی و فارس ادبیاتیندا دا

قارامانلی اولابیلمز. ایندی قاینقلاردا گنجه‌لی نظامینی شیخ نظامی آدلایاراق چوخلو اثرلره راست گلیریک:

محمد عوفی لباب الالباب دا شیخ نظامی عنوانی ایله یاد ائدیر، جمفر ابن محمدحسین جعفری تاریخ کبیرده شیخ نظامی آدلاییر، مجالس النفایس، زبده الافکار، مجمع الفضلا، هفت اقلیم، نظم گزیده، سیر الاولیا، تذکره حسینی، آتشدکه، گلستان ارم و بیر چوخ باشقا اعتبارلی تذکره لر و تاریخی - ادبی قاینقلار گنجه‌لی نظامی‌نی شیخ نظامی عنوانیلا آد چکیرلر. آنجاق باشقا نظامی تخلصو بیر شاعیری بئله عونلا گؤروروک.

بو البازمانین کاتبی اولان بکتاش قلی آبدال رومی، اؤزو ده‌یرلی بیر شعر تانییان اولاراق "بوستان خیال" آدی اثرینی ۴۰۰ شاعرین شعرلریندن نمونه‌لر توپلایاراق یازمیشدیر و بو اثری ۱۳۷۶ ایلینده قم شهرینده نه‌اوندی یاییم ائوی طرفیندن محمدعلی کوشا طرفیندن یایلمیشدیر. بونلاردان دئمکله ایسته‌ییرم بونو آرتیرام کی آبدال فارس و تورک ادبیاتینا واقف اولان بیر شخصیت اولاراق گنجه‌لی نظامی‌نی تانییر و اونا گؤره دیوان شیخ نظامی عنوانی‌له بو الیازمانی یازیر.

بو دیواندا اولان شعرلر گؤسته‌یرر کی گنجه‌لی نظامی دن علاوه باشقا بیر نظامی آدلی شاعیردن اولابیلمز؛ او جومله دن آشاغیداکی بیته دقت بویورون:

**فرقتینده گؤزون اوستونده گؤره‌ن قاشیمی دئیر
کؤپرو کیم یاپدی عجب اوستونه نیل و ارس‌ین.**

بللی دیر بو بیت بیر شاعیردن اولابیلر کی آرازلا تانیش اولموش و بلکه ده اونون کناریندا یاشاییر و بئله بیر دوروم قارامانلی نظامییه عایید اولابیلمز.

منجه تورکیه ادیبلری حقلی اولاراق چالیشیرلار هر بیر شعر دیوانینی اؤز شاعرلرینه باغلا‌سینلار، بلکه ده حقلی دیرلر. آنجاق بیز بو دیوانین کیمدن اولدوغونو بیلیمک اوچون آشاغیداکی سورونلارا جواب وئرمه‌لی‌یک:

- (۱) گنجه‌لی نظامی و قارامانلی نظامی‌نی دوزگون تانیماق
  - (۲) ایکی شاعرین شعر دیلی و شعر اؤزه‌للیک‌لرینی بیلیمک
  - (۳) ایکی شاعرین دوشونجه و سؤز دونیاسی و شعر مهارتی
  - (۴) ۲۴۰ ایل عرضینده دیلین ده‌ییشلمه‌سی و دیل فرقی
  - (۵) دیوانداکی شعرلرین بیر - بیر آراشدیرماسی و معیارلاماسی
  - (۶) شعرلرین هانسی زمانا و شاعره عاید اولدوغونون بللنمه‌سی
- بو مرحله‌لری کنچیرندن سونرا، دیوانین تکلیفی آیدینلاشار. البته هر بیر آراشدیرجی‌نین اؤز سبکی،

دئییلدیر. بیر سیرا عالم و ادیبیلر بونو ادعا ائدییرلر کی بو دیوان گنجه‌لی نظامی‌نین اولورسا دا، سونرالار تورکجه‌یه چئوریلیمیشدیر و اصلی فارسیجا اولموشدور. آنجاق بو قصیده‌نین قافییه بحئینه گیریشیرسک، اثبات ائتمک چتین دئییلدیر کی بو شعر چئورمه اولایا بیلمز. باشقا شعرلره ترجمه یا چئورمه عنوانی وئریلسه ده، بو قصیده اونلاردان استثنایا ساییلیر. بو بیت اؤزو بو ادعا یا شاهیددیر. عینی حالدا شعرلرین ترجمه اولدوغونو دا اینماییریق، چونکی بئله مفهوما غزلره فارسیجا دیواندا راست گلمه-ییریک. سلطان سنجر و سلطان طغرل دا گنجه‌لی نظامی-نین معاصرلریدیرلر و قارامانلییا هئج باغلیلیغی یوخدور. باشقا قصیده سلطان جمالین مدحیندهدیر. بو قصیده بئله باشلیر:

شکر کیم سلطان گردون، حشمت انجم حشم،
 عز ایله باسادی بساط سلطنت اوزره قدم.
 روم بهرام ایله یونان تختینی فتح ائیله ییب،
 قصر کیخسرودا دارا کیمی توتدو جام جم...

راحه‌الصدور و آیه‌الصدور کتابیندا بئله گؤستریر کی جمال‌الدین آی بیگ، همدان امیرلریندن اولراق، قیزیل ارسلانین اوغلو توغرلون وزیر ایمیش. بئله‌لیکله قارامانلی چاغیندان ۲۰۰ ایل اؤنجه‌یه باغلیدیرلار. بوندان علاوه، دیل و آدلاری چکیلن لر ایران شاهلاری‌نین آدلاری اولراق، گنجه‌لی نظامی‌نین دیل و تاریخینه داها اویغوندور. بو قصیده ده آدلاری چکیلن اسطوره‌وی شاهلارینا بیر باخین:

آفرین لر ائیلرلر ایدی گورسه‌لردی ذره‌نی
 اردشیر و رستم و پورشنگ و گست هم.

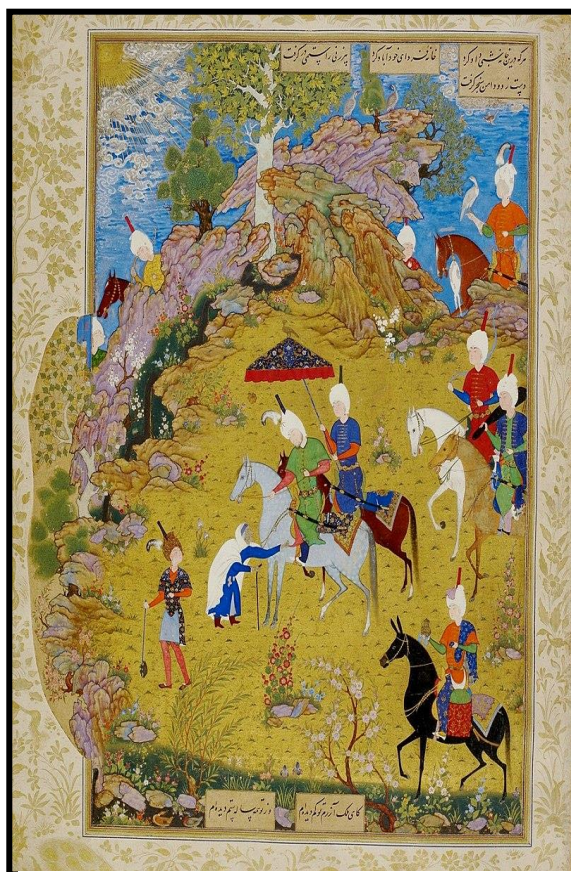
و:

ارمه‌یه قدرین الینی اؤپمه‌یه دست خیال
 گر دوققوز کرسی نون افلاکین قویا تخته قدم.
 بئله قصیده‌لر گنجه‌لی نظامی‌نین دورونه عایید اولان مدحیه‌لرده و فارس شعرینده داها چوخ واردیر. بو قصیده گنجه‌لی نظامی‌نین اثری اولدوغونا شوبه‌ه ائتمه‌ییریک. باشقا قصیده بئله باشلیر:

خسرو ملک مروت، داور عالم پناه،
 آفتاب اوج دولت، سایه لطف اله...

بو قصیده‌نین آردیجا اوخویوروق:

ننجه کیم فراش چاپین شیوه‌ی لیل و نهار
 گه دوشویه فرش عنبر، گه توتا چتر سیاه...

نمونه‌لرینی تاپماق مومکوندور. حتا نجوم اصطلاحلاری، بنزه‌تمه‌لر تماما گنجه‌لی نظامی‌نینکی‌دیر. بو قصیده ده خسرو آفاق - محمدخان دان آد چکیلیر، بوتون مورخلر، اونو جهان پهلوان - سلجوق شاهلاریندن و امیرلریندن بیلیرلر. جهان پهلوان همان سلطان‌دیر کی گنجه‌لی نظامی خسرو - شیرین مثنوی‌سینی اونا پای وئرمیشدیر. پس شوبه‌ه ائتمه‌دن بو قصیده‌نی حقلی اولراق گنجه‌لی نظامیه باغلاما‌غیمیز دوزگون اولاییلر.

باشقا بیر قصیده بو دیواندا سلطان سنجر و ملک طغرل مدحینده یازیلیمیشدیر. بللی‌دیر کی بو سلطانلار ایران سلجوقلاری اولموش و قارامانلی اوچون تانیس بیر سیما دئییللر. هابئله بو شاهلارلا قارامانلی آراسیندا فاصله‌نی - ۲۵۰ ایلی - نجه دولدورماق اولار؟ شوبه‌ه قالمیر کی بو قصیده گنجه‌لی نظامیه عایید اولمالیدیر. بو قصیده ده بو بیته دقت بویورون:

بو سنجر ایله طغرل وصفینی، ای نظامی،

جیزسان، مراد ائده‌رسن شاه قاپی‌سینا دوغرول.

بو قصیده ده قافییه چوخ اؤنملی‌دیر و حتا بونو دا اثبات ائتمک اولار کی بو قصیده هئج عنوانلا چئورمه ده

و باشقا غزلر. آنجاق بیر سیرا غزلر بوگون نظامی‌نین اولاراق تورکجه‌یه چئورمه‌دیرلر. بو ترجمه‌له ده او قدهر گؤزلدیرلر کی اوخوجو تورکجه‌سینی، اصلی فارسیجا اولان غزلر داها آرتیق بگه‌نیر و اوره‌یینه یاتیر. بونون نه‌دنی ده اولارین دیلماجیندان علاوه، شعرین اصلتینده و شاعیرین آنادیلینده اولدوغودور. شاعیر اؤزو ده بو شعرى آنادیلینده یوخ، بلکه باشقا دیله ترجمه ائتمیشدیر. ایندی اؤز اصلینه قاییدیر. دیواندا بیر سیرا ملمعلر ده واردیر، یعنی ایکی دیله شعرلر واردیر. بو شعرلر نظامی‌نین اؤزه للیکلریندن-دیر.

باشقا غزلین باشلانیشی بئله‌دیر:

دلبر گؤتوردو چونکی یوزوندن نقابینی

چرخین گؤتوردو چرخه مه و آفتابینی.

بو غزلین سون بیتى بئله‌دیر:

کوبونده کئچدی هجر یله عمرى نظامی‌نین

جنت ایچینده چکدی جهنم عذابینی.

بو بیت گنجه‌لی نظامی‌نین فارسیجا دیوانیندا بیر نئچه غزله گلیمشدر؛ بئله‌لیکله اونون شعرى اولدوغوندا شوبهه ائتمک دوز دئییلدیر.

بو قصیده ده "چتر سیاه" اصطلاحی گنجه‌لی نظامی زمانیندا عباسی خلیفه‌لرینه عایددیر. نظامی فارسی شعرى نین بیرینده بئله گتیریر:

"سبز بر تن و چتر سیاه بر سر".

بئله‌لیکله بو قصیده ده قارامانلییا هئچ باغلیلیغی اولما بیلمز. آشایداکی غزلره باخالیم. بو غزل چوخ گؤزل، آخیجی-دیر:

یوزونه اهل نظر جنت اعلی دئدیلمر

چنه‌نه پرتو انوار تجلی دئدیلمر.

زاهدین یوزونه باخمادیغینی ائشیدجک

پرتو شمس نه‌دیر، دیده اعمی دئدیلمر.

بو شعرى ائل اوغلو قارامانلیدان بیلیمشدر. او، قافیه‌لری بئله اوخوموشدور:

معلى دئدیلمر / طفیلی دئدیلمر / معنی دئدیلمر / حوری دئدیلمر و نهایت، سون بیتى ده بئله اوخوموشدور: شیخی دئدیلمر. و بئله دوشونموشدور کی بو قارامانلی‌نین اولاراق، اؤزونو شاعر "شیخی" ایله مقایسه ائدیلمر و اؤزونو شیخی کیمی بؤیوک بیر شاعر بیلیر. بیر حالداکی بیز بو شعرى دوزگون اوخومورساق، گره‌ک بئله اوخویاق:

معلا دئدیلمر / طفیلا دئدیلمر / معنا دئدیلمر / حورا دئدیلمر و سون بیت ده "شیخا دئدیلمر" کیمی اوخونمالیدیر. ایندی سون بیتى کامل صورتده اوخویالیم:

ای نظامی، گؤر جک نظمینی ارباب نظر

یاراشار سنه مرید اولماغا شیخا دئدیلمر.

یعنی ای شیخ، سنه مرید اولماغا یاراشیرسان. بئله‌لیکله "شیخی" شاعره هئچ بیر نسبتی یوخدور. بئله اولورسا، بو غزل گنجه‌لی نظامی‌نین اولدوغو شوبهه‌سیز اولور. چونکی قارامانلی تکجه ۲۹ ایل یاشامیش و ۲۹ یاشلی بیر مقلد شاعره شیخ دئمک اولماز. و یا ۲۹ یاشیندا اؤلن بیر شاعر شیخ رتبه‌سینه چاتماسی داها چتیندیر.

باشقا بیر غزله نظر سالالیم:

مژده ای خاطر پڑمرده کی دلبر گله‌سر

جان سارایینا امیر اولماغا سرور گله‌سر.

یئنه دیل بولبولو باشلادی فغان ائيله‌مه‌یه

مگر اول سرو، گل اندام، سوسنبر گله‌سر!...

بو غزل گنجه‌لی نظامی‌نین باشقا غزلرینی یادا سالیر:

هر گنجهم اولدو کدر، غصه، فلاکت سنسبز...

ویا: گنجه خلوتده بیزه سئوگیلی یار گلیمیش ایدی...

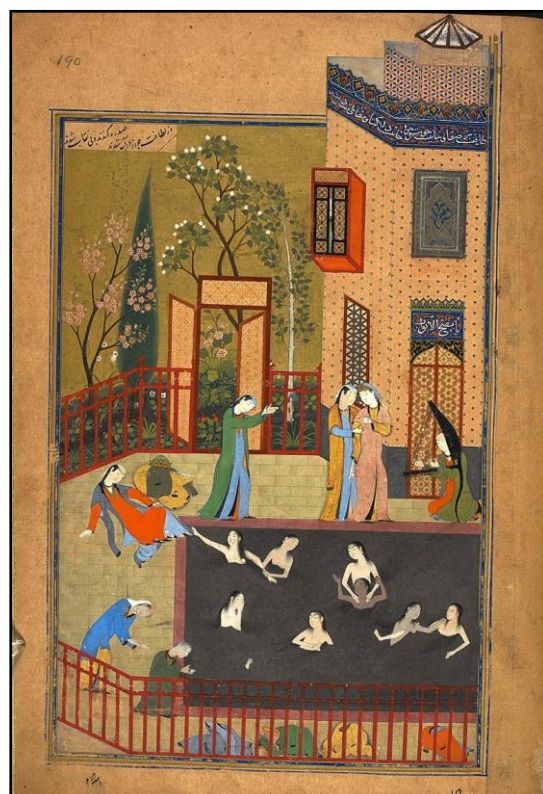
سونوج:

گنجه‌لی نظامی تام بشریت شاعیری اولاراق، آذربایجان ادبیاتیندا بؤیوک بیر رولو اولموش، تاسوفله کئچن یوز ایل عرضینده آذربایجان تورک ادبیاتی‌نین یاساق اولدوغو اوزریندن تورک دیوانلار یاییلما امکانی تاپمامیش و خالقیمیز اوچون باسدیریلی قالمیشدیر. سئویندیریجی بیر حالدير کی ایندی داها بو گیزرلی قالمیش دیوانلار اوزه چیخیر و علمی - ادبی یؤندن بو اثرلر درله‌نیر، اینجه‌له‌نیر و آراشدیریلاراق تثبیت اولونور. بو آرادا گنجه‌لی نظامی‌نین تورکجه دیوانی تاپیلیر و علمی - ادبی آراشدیرمالار بو دیوانین وارلیغینی تثبیت ائدیر. نه یازیق کی بیر سیرا ادیب‌لر ریاکارلیق و بلکه ده خبیث‌لیک‌لریندن بئله - بئله کشفیات قارشینا داش دیبیرلاتمادا اللریندن گله‌نی اسیرگه‌مه‌ییرلر. آما حقیقت گونش کیمی همیشه‌لیک بولوت دالیندا قالماز - دئییه آشکارا چیخیر و حقیقته قارشی اولانلار رسوا اولور.

نظامی‌نین تورکجه یارادیجیلیغی انکار ائدیلمز بیر دورومدا هم فارسجا اثرلرینده گؤرونور و هم بوگون الیمیزده اولان الیازمالار بونو گؤستهریر. شوبهه ائتمه‌ییریک کی بالاجا بیر آزادلیق هاواسی اؤلکه‌میزده اسمیه باشلایرسا، شاعیرلریمیزین تورکجه اثرلری آشکارا چیخاجاق و بشریت عالمینه خدمته اؤزونو گؤستهره‌جکدیر. او گونو گؤزله - ییریک.

قاینقلار:

- دیوان غزلیات و قصاید نظامی، (۱۳۱۹)، تصحیح سعید نفیسی، تهران، کتابفروشی فروغی.
- کلیات حکیم نظامی، (۱۳۳۵)، تصحیح: حدید دستگردی، تهران.
- کلیات دیوان نظامی گنجوی، ۱۳۹۱، دکتر برات زنجانی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- م. کریمی، (۱۳۸۳)، نظامی گنجوی، تهران، انتشارات اندیشه نو.
- نظامی گنجوی، ۱۳۶۲، دیوان کامل - خمسہ نظامی گنجوی، بکوشش دکتر معین فر، تهران انتشارات زرین، چاپ دوم.
- یوسف بالاساغونلو (خاص حاجب)، ۱۳۹۲، قوتادغو بیلیک، ترجمه: م. کریمی، تبریز، نشر اختر.
- نظامی گنجوی، یثنی تاپیلان تورکجه دیوانی، تصحیح: صدیار وظیفه (ائل اوغلو)، تهران، ۱۳۸۱.
- دیوان شیخ نظامی، آیت‌اله گلپایگانی کتابخاناسیندا ساخلانیلان الیازما. Həmid Araslı, (1947), Nzamı və Azərbaycan xəlq ədəbiyyatı, məqalələr məcəməühsı, baki. R, Azadə, 1980, Nəzamı Gəncüy, Bakı.

بو دیوانین ترجمه اولدوغو دا باشقا بیر نظریه اولا بیلر. یعنی گنجه‌لی نظامی بونلاری فارسجا سؤیله‌میش و بیر باشقا شاعیر، بلکه ده قارامانلی نظامی اونلاری فارسجادان تورکجه‌یه چئویرمیشدیر. بورادا دئمک اولار کی فارسجا دیوانیندا بو شعرلر عینی صورته یوخدورلار. آما مضمون یاخینلیغی داها آرتیق‌دیر.

بونلار ترجمه اولسالار دا، ده‌یرلی‌دیر؛ چونکی بوتون گؤزه - لیلیگی ساخلانیلیمیشدیر و اؤزه‌للیکلری ده آرادان قالدیریلیمیشدیر. بونلاردا نظامی‌نین روحو دیویلور. حتا بونلار ترجمه اولسالار دا، دیوانین ده‌یری آزالماییر، بلکه گؤستهریر کی بو عنعنه - تورکجه شعر و غزل یوزایللر بویو داوام تاپمیش و دیلیمیزین زنگینلیگینه سبب اولموشدور. آما بورادا باشقا بیر مساله ده دوشونمه‌لی‌دیر، اگر الیازمارین بیرسی، ائشیتدیگیمیزه گۆره ۶۱۰ ه ایلینده استنساخ اولورسا، داها یقین اولور بونلار اصیل تورکجه اولموش و گنجه‌لی نظامی‌دان اولدوغوندا هئچ شوبهه قالماییر. البته ایندی ده بیز اوستده سایدیگیمیز نه - دن لره گۆره بو دیوان نظامی‌نین اؤزو قلمیندن آخان شعرلر بیلیریک. ئینی حالدا گنجه‌لی نظامی‌نین تورکجه دیوانی - نین داها بوندان دا زنگین اولدوغونا اینانیریق و گله‌جکده باشقا دیوانلارین تاپیلماسینی گؤزله‌ییریک.

نظامی نین تور کجه " دیوان " ی حاقدا

کنان حاجی

نظامی نین فارس دیلینده یازدیغی اؤلزم اثرلر آذربایجان ادبیاتی نین داشینماز مولکیتیدیر، میلی ثروتی دیر. محمد امین رسولزاده " آذربایجان شاعیری نظامی " اثرینده یازیر:

"... گۆزل و اوجایا تورک، گۆزلیک و اوجالیق دیارینا تورکوستان دئییه ن بیر شاعیره یالنیز فارسجا یازدیغی اوچون تورک دئمه مک مومکوندورومو؟ اصلاً! (آذربایجان دؤولت نشریاتی، ۱۹۹۱، ص. ۱۴۸)

رسولزاده داها سونرا یازیر:

" نظامی نین تورکلوگونو اینکار ائتمک اونون ۸۰۰ ایل سونرا دا طراوتینی محافیظه ه ائدن تورکجه سینیی انلامایان فاجیعه وی بیر حبش لیک اولاردی . "

" تورکجه می بو حبش لیکده آلان یوخ " دئییه شیکایتلر ایچینده قهر اولان نظامی دئییلدیمی؟ اینجه، حساس قلبلی شاعیره بو میصراعلاری یازدیران بیر سبب اولمالیدیر آخی؟! تاریخین قارانیقلاریندا چوخ بئله مطلبلر هئچ لییه قویلائیب، چوخ بئله سواللارین جاوابلارینی بو گونوموزه گتیرن یوللار بئله رکدن دولاشیق، چالپاشیق سالیئیب.

۱۸۲۹-۱۸۲۷-جو ایللرده روسیایین ایراندا سفیری اولموش آ.س. قریبویندوون معمالی اؤلومو حاقدا ساییس-حسابسیز فرضیه لر، گومانلار، احتماللار ایره لی سورولوب و بو، ایندی ده قیسماً داوام ائتمکده دیر. اما چوخلاری بیلیمیر کی، اؤلوموندن بیر گون قاباق قریبویندوون ایش اوتاغیندان نظامی نین یئنگانه نوسخه اولان تورکجه " دیوان " ی اوغورلانمیش، بیر گون سونرا ایسه سفیر اوتاغینداجا قتله یئتیریلیمیشدیر. بو حاقدا مرحوم عالیمیمیز ممدادا سولطانوولا صؤحبت زامانی او، منه چوخ ماراقلی بیر فاکت دئدی. او، دئدی کی، " دیوان " ی میلیتیجه اثرمنی اولان خانوئردی بی آدلی بیر شخص (اصل آدی خاچاتور شاهناظاروو اولوب - ک. ح) قریبویندوون اوتاغیندان اوغورلامیش و ائله همین گون یوخا چیخیمیشدیر.

من ممدادا موعلیمدن سوروشدوم کی، بس بو قیمتلی الیازما قریبویندوون الینه نجه کئچمیشدی؟ او، اردبیل کیتابخانالاری نین آدینی چکدی، سفیره همین الیازما او

هله ۲۰۰۴-جو ایلده " عدالت " قزئتینده نظامی گنجوی نین تورکجه " دیوان " ای حاقیندا یازمیشدیم. بو یازیدان سونرا آذربایجان میلی علملر آکادئمییاسی شرق شوناسلیق اینستیتوتوندان، ادبیات اینستیتوتوندان اعتراض دولو رئاکسییالار گلدی. اما من یازینی فاکتلار اساسیندا قلمه آلمیشدیم. بو فاکتلار ندن عیبارت ایدی؟ " نظامی تورکجه یازماییب " دئییرلر. آخی بو، نجه اولو بیلر؟ اؤزو ده دئییرلر، نظامی بوتون عؤمرو بویو گنجه دن کنارا چیخماییب. بوتون حیاتیینی گنجه ده یاشامیش شاعیر نجه اولو بیلردی کی، تورکجه هئچ نه یازماسین؟ نظامینی " فارس شاعیری " کیمی تقدیم ائدنلر چوخدو. " او، تورکجه یازماییب، دئمه لی فارس شاعیریدیر " . تاریخی بیر مقام یادا دوشور. او سببدن تاریخی دئییرم کی، نظامینی " فارس شاعیری " کیمی قلمه وئرمگین تاریخی محض او مقامدان، او زاماندان گلیر. ۱۵-جی عصرده اورتا آسیا حؤکمدارلاری نین سارایینا یول تاپیب اؤزونو شاعیر کیمی قلمه وئرن " ادبیات اوغروسو " دؤولت شاه سمرقندی نظامینی فارسلاشدیرمیش، کاتب لر حؤکم ائتمیشدیر کی، بئله یازین:

" او، قم شهرینده دوغولوب، فارسدیر. سونرالار گنجه یه گلیب و شاعیرلیک ائدیب " .

نظامی نین شؤهرتینه صاحب چیخماق ایسته ینلر چوخدور. قورومادیغین، صاحبلیک ائده بیلمه دیگین ثروتلرین بئلجه، الدن چیخماق تهلوکه سی ده وار آخی!

من ده اونون ایچیندن ان زیننی (پارلاغینی) سئچیب اؤز خزینه می بزیه جگم " .

بئلجه، نیظامی نین تورکجه " دیوان " ی خوراسان کاتبیلری نین رئرئسسیاسینا معروض قالمیش، فارسجا یا دا چوخ بر باد شکیلده ترجمه اولونموشدور.

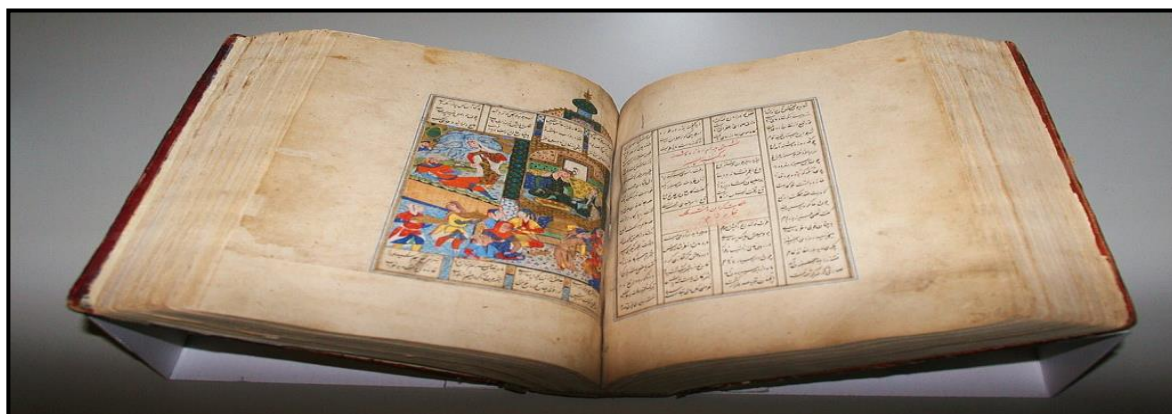
م. صفی یئو داها سونرا یازیر:

" نظامی گنجوی نین مقدس کولیاتنی نین دوغما آنا دلیینده یئگانه نوسخه سی کاتولیکوسون نظارتی آلتیندا اولان ماتئنادارانین الیازمالاری نین آراسیندا باشقا آدلا گیزله دیلیر. بؤیوک وطن محاربه سی ایلرینده نظامی گنجوی نین ۸۰۰ ایلیگی کئچیریلن زامان آیدین اولدو کی، همین نوسخه بیر نئچه مودت وئنتسیا شهرینده یاشایان بیر اثرمنی نین شخصی آرخیوینده ساخلانمیش، ۱۹۴۶-جی ایله ایسه یئنیند ماتئنادارانا آپارلمیشدیر "

کیتابخانالارین بیریندن گؤندریلیب. نییه محض اونا؟ بو سوالا جاواب تاپا بیلمه دیم...

" دیوان " اوغورلارکن سفیر هله ساغ ایدی. او، بو حادثه دن خبر توتوب اؤز ترجمه چیسسی میرزه نریمانان طلب ائدیر کی، بو نادیر الیازما تجیلی صورتده تاپیلیب گئری قایتاریلمالیدیر. بیر نئچه ساعاتدان سونرا قریبویئدووون ایش اوتاغیندا قتله یئتیریلمه سی خبری تهرانا یاییلیر.

قتلدن آز سونرا اثرمنی کاتولیکوسو نورئس اؤز گیزلی امری ایله قریبویئدووون مشایعتچیلری یعقوب مارکاریانی، واصیلی داداشیانی، وزیر مختارین ترجمه چیسسی، شتاب کاپیتانی ملیک شاهنازارووو، دفترخانادا ایشله ین بئژانووو، ایساک سارکیسووو و نهایت خاچاتور شاهنازارووو قیزیل پوللا و دیگر قییمتلی هدیه لره موکافاتلانديرير.

او واختدان بو قییمتسيز اینجی نین طالعیی حاقیندا هئچ بیر معلومات یوخ ایدی. او واخت یازمیشدیم کی، اثرمنی الینه کئچمیش تورپاقلاریمیز کیمی نیظامی نین تورکجه " دیوان " ای دا اثرمنی الیه ایشغال اولونموش معنوی اراضیمیزدیر. بو معنوی اراضینی گئری آلا بیله جگیکمی؟ (شوکور کی آلدیق)

همین " دیوان " دئییلنه گؤره ۲۰۰۴-جو ایلهده میصیرین خدیویه کیتابخاناسیندان تاپیلیب و اونو حسین تورکسوی (سوی تورک) گتیریب. بو گونلرده اوخودوم کی، نظامی نین تورکجه " دیوان " ی نشره حاضرلانیر. آچیغی، چوخ سئویندیم. بو فاکتین اؤزو " الیازمالاری یانمیر " حقیقتی نین دوغرولوغونو بیر داها تصدیقله ییر. قایناق : کولیس.آز

بو فاکت تصدیق ائدیر و یقین لیک یارادیر کی، قتلین پلانینی و ایجراسینی محض بو شخصلر حیاتا کئچیریلیر. آ.س. قریبویئدووو تهران سفری زامانی مشایعت ائدن ایرانلی ممدعلی صفی یئو سونرالار یازیردی:

" وزیر مختار حضرتلری نین حضورنا گتیریلیمیش بو کیتابلار بشرین گوزگوسو ساییلان شیخ نظامی نین اؤلمز " خمسہ " سیدیر. ۱۲ عصرده توپلانیب یازیلیمیش بو بؤیوک صنعت اثری تورک دلیینده ایدی. هر سطرین آردینجا فارسجا ترجمه سی وئرلیردی. تاریخین بو موقدس پارچاسینی قییمتلندیرن او ایدی کی، " دیوان " ین آرخاسیندا ماحمودپور آدلی بیر شخص اؤز خطیله فارسجا بو سؤزلری یازیب:

" نیظامی هر سؤزو تورکجه دئمیش بیرینجی، قویماییب جیلاسیز قالا بیر اینجی "

نیظامی گنجوی نین نسیل شجره سی حاقیندا

زهرا الله وئردی یئو

ZƏHRA ALLAHVERDİYEVA

کۆچورن : ائل اوغلو

خالقا داها یاخین اولان تورک اصیللی ساوادلی شخصلردن سئچیلیردی. تزکیره لرده آذربایجانین موختلیف شهرلریندن اولان آدلی-سانلی وزیر، دبیر، حکیم، معلم و سایر آدمالارین سارایدا خیدمت ائتمه لری حاقیندا زنگین معلوماتلار واردیر.

نیظامی گنجوی نین باباسی ذکی مویدالدین اصلا اوغوز تورکلری نین بوز اوخ قولوندا چيخمیش آدلی-سانلی تورک بی زاده لر نسلیندن ایدی. او، گنجه ده دین خادیمی و سلجوقلار ساراینا یاخین بیر شخص ایدی و "مویدالدین" - (دینده آلاه طرفیندن قووت وئرین، ساخانیلان) تیتولونا لاییق گؤرولموشدو. مشهور شرق شوناس عالیم روستم علی یئو "مویدالدین" - آدینی ایسلامی آدلار و تیتوللار اساسیندا آراشدیرارکن یازیردی کی، "الد-دین" و "فید-دین"، یاخود "بیللاه" کومپوننتی ایله بیتن لقب لری نین خادیملرینه خاص اولار بیلردی. لاکین بعضاً شعیره بو کومپوننتلر آتیلیردی. نیظامی اوغوز "لئیلی و مجنون" اثرینده - آتاسیندان دانیشارکن، باباسی نین آدینی "ذکی موید" آدی ایله یاد ائتمیشدیر:

اگر بابالارین عادتنی ایله آتام -

یوسف ذکی موید اوغلو کؤچدوسه،

دؤورانلا نئجه دعوا سالیم؟

بو، دؤورانین قانوندور، ظولم دئییل، نه سیزلاییم؟

شاعیرین باباسی ذکی مویدالدین گنجه اهالیسی نین اصیل-نسبلی طبقه سیندن اولماقلا، سرعتله اینکیشاف ائده رک صنایع شهرینه چئوریلن گنجه محیطینده عایله ایقتیصادیاتینی دا اینکیشاف ائتدیرمیشدی. عایله عوضولری نین گنجه شهرینده چؤرک بیشرمه سخی و موزهب لیک (پارچا اوزرینه قیزیل ساپلارلا ناخیش سالما) صنعتی اوزره مشغولیتلری وار ایدی.

نیظامی گنجوی نین آتاسی - ذکی مویدالدین نین اوغلو یوسف ده گنجه ده حؤرمه و عزت صاحیبی ایدی. ایران عالیسی سعید نفیسی یازیردی کی، "بیر چوخ تذکیره چیلر تصدیق ائتمیشلر کی، نیظامی نین آتاسی دا گنجه ساکینی اولموش و گنجه ده دوغولموشدور". نیظامی گنجوی نین آتاسی یوسفین صنایع شهری اولان گنجه

نیظامی گنجوی نین نسیل شجره سی حاقیندا مأخذلرده معلوماتلار چوخ آزدیر، شاعیرین اوغوز حاقیندا یازدیقلاری ایسه تأسوف کی، گوجلو تحریفلره معروض قالمیشدیر. بونولا بنله، تدقیقاتچینی حقیقته آپاران فاکتتلار دا آزدئییلدیر.

۱۱-۱۲جی عصرده آذربایجان آتابیلری نین مرکز شهری اولان گنجه اهالیسی نین تورکلردن عیبارت اولدوغونو بیر چوخ تدقیقاتچیلار منبعلر اساسیندا تصدیق ائتمیشلر. تصادوفی دئییلدیر کی، ایران عالیسی بارات زنجانی یازیردی: "بیر حالدا کی، گنجه اهالیسی نین دیلی تورک دیلی ایدی و نیظامی ده تورکجه شعیرلر یازمیشدیر - بورادا شکک-شوبهه اولار بیلمز".

سلجوق سلطانی ۱-نجی ملیک شاه اوغلو "محمد تپ" ی گنجه حاکیمی تعیین ائدرکن، دؤولت ایداره چیلیگینده مدرسه تحصیلی گؤرموش یئرلی تورک اهالی نین سواد و قوووه سیندن یئترینجه فایدالانماغا چالیشدیلار. دین خادیمی، خطیب، شاه ین مصلحت چیلری، مونشیر (کاتبیلر)، سارای محافظه چیلری و باشقا قوللوقچولار یئرلی اهالی آراسیندان اعتبارلی ضمانت اساسیندا سئچیلر رک ایشه جلب اولونوردو.

اونو دا قئید ائدیم کی، نیظامی گنجوی نین یاشادیغی دؤورده ده محمد جهان پهلوان و قیزیل ارسلانین حاکیمیتی ایللرینده آتابیلرین ایستر گنجه، ایسترسه ده ناخچیوان سارایلاریندا فعالیت گؤسترن عیاملارین اکثریتی

نیظامی گنجوی نین دایمسی، یعنی آناسی نین قارداشی خواجه عمر گنجه سارایینا یاخین، یوکسک نفوذا مالیک بیر شخص ایدی. او دؤورده "خواجه" تیتولو شاه سارایی نین محافظه چیلری نین باشچیسینا وئریلدی. مشهور دهخدا لوغتینه گؤره، "سارایین ریسینه - خواجه دئییلدی". اونو دا قئید ائتمک واجیبدير کی، تورک سلطان سارایلاری نین قایدالارینا اساساً، سارای ریسى - خواجه وظیفه سینه جسورلو قدا و صداقتده آد چیخارمیش تورک بی زاده لری سئچیلیدی. ائله بو فاکتین اؤزو اونو تصدیق ائدير کی، نیظامی نین آناسی اصیل-نجابتلی تورک قیزی اولموشدور. گنج ایلیاسین یوکسک تحصیل آلماسیندا، گنجه ساراییندا توپلانان مشهور اوستادلار، علم آداملاری و دؤولت خادیملری ایله تانیش اولماسیندا، او جومله دن سارای کیتابخاناسیندان فایدالانماسیندا دایمسی خواجه عمرین مهم رولو اولموشدور. نیظامی اؤزو "لئیلی و مجنون" اثرینده دایمسی خواجه عمری محبتله یاد ائدير، اونون اولوموندن سارسیلدیغینی بیلدیریر:

خواجه اؤمر کی، منیم دایم ایدی،
دایم اولماغی ایله منیم قانادیم ایدی.

ده چۆرک ایستحصالی ایله مشغول اولماسینی حمید آراسلی، ممد جعفر و باشقا بیر چوخ عالیم لر دفعه لرله قئید ائتمیشلر. نیظامی گنجوی نین بویا-باشا چاتماسیندا و مکمل تربیه و تحصیل آلماسیندا آناسی نین موهوم رولو اولموشدور. نیظامی گنجوی نین آناسی آذربایجاندا اصیل-نجابتلی، زادگان نسلیندن اولان بیر تورک قیزی ایدی. گنجه ده دونیا یا گۆز آچمیشدی. تأسوف کی، بعضی تدقیقاتچیلار اونون تورک میللی منشایی کوبود شکیلده تحریف ائتمیشلر.

۲۰-نجی عصرین ۸۰-جی ایللرینده بیر سیرا شرق شوناسلار بو سؤزون "قورد" - یعنی "ایگید" معناسیندا اولدوغونو سؤیله میشلر. گۆرکملی آذربایجان نیظامی شوناسی خلیل یوسفلی یازیر: "نیظامی دؤورونده، اوندان بیر نچه عصیر سونرا دا کورد و قورد سؤزلری عئینی شکیلده، کاف-ی عربی ایله "کورد" شکلینده یازیلیردی. داها سونرا گلن کاتبیلر ایسه بو سؤزون نیظامی طرفیندن کورد، یاخود قورد آنلامیندا یازیلدیغی اوزرینده دوشونمه میش، اونو کورد، یعنی کُرد (kürd) طرزینده یازمیشلار. بیز ایسه حساب ائدیریک کی، بو سؤزو کاف-ی فارسی ایله قورد (qurd) شکلینده اوخوماق داها دوزدور. بو شکیلده بئیت ين معناسی داها منطیقی و پوئتیکی دیر. عکس حالدا "آنام کورد ایدی، قارشیمدا آنا کیمی اولدو" دئییمی منطیق سیزدیر."

سون دؤورلرده پروبلئمین چؤزولمه سینده مئیدانا چیخان یئنی فاکت مسئله یه یاناشمانی کؤکوندن دیشمیشدیر. بئله کی، آذربایجان نیظامیشوناسلیغی نین یئنی نسلینی تمثیل ائدن تدقیقاتچی حورنیه بشیرووا نیظامی گنجوی نین "لئیلی و مجنون" اثری نین تورکییه ده توپقاپی ساراییندا ساخلانیلان قدیم الیازماسی اوزرینده آراشدیرما آپارمیش و بو مؤعتبر نوسخه ده "منیم آنام کورد ریسه قارشیمدا آنا کیمی اولدو" بئیتلری نین اولمادیغی فاکتینی آشکار ائتمیشدیر. دئمه لی، بو قوندارما بئیتلر نیظامی اثرینه سونراکی دؤورلرده ایلحاق اولونموش و شاعیرین آناسی نین تورک منشایی نین تحریف اولونماسینا یول آچمیشدیر.

آجی عاغيلار لاله انديرم،

بوغازيمين تئللى ناله دن توتولوب.

گۇرونور، ائله ساراي محيطيندن باشلاياراق، يوسف ين آتاسى نين خواجه عمرين عاييله سى ايله ياخين دوستلوق اولموش و هر ايكي عاييله نين قوهوملوق تئللى يارانميشدير. يوسف ين عاييله سينده ايلياس و احمد آيندا ايكي اوغول ائولادى بۇيوموشدور. شعير ياراديجيلىغيندا ايلياس اوزونه نيظامى، احمد ايسه قوامى تخلصونو گۇتورموشدور.

نيظامى نين قارداشى «قوامى مطريزى» گنجوى حاقيندا معلومات وئرن مآخذلر اونون آذربايجانين گنجه بۇلگه سينده دوغولدوغونو، نيظامى گنجوى نين قارداشى، يا عمى سى اوغلو اولدوغونو گۇسترميشلر. منبعلرده اصل آدى محمّد، ياخود احمد كيمي قئيد اولونور - احمد خباز (چۇركچى) - گنجه اى - نيسبه سى و «قوامى مطريزى» تخلصو ايله شعيرلر يازيب-ياراتميشدير. دؤولت شاه سمرقندى " تذكرة الشعرا " نين شئخ نيظامى گنجوى نين ذبكرينه حصر ائتديگى حيصه ده " «مطريزى» " تخلصونو (قيزيل هاشيبه لر، ناخيشلار اوستاسى) نيظامى نين ده كونه سينه عابد ائده رك، نيظامى گنجوى و اونون قارداشى «قوامى مطريزى» حاقيندا بئله يازميشدير: " اونون مؤولودى شريفى گنجه دير و اؤلكه لر ين خريته سينده بو ويلايتى جنزه يازيلار. شئخ ين بۇيوكلوگونو و فضيلت و كاماليني ديرلنديرمكده ديل عاجيزدير. اونون سؤزونون طؤور و ملاحتلى و آنيدير كى، كامال صاحيبلرى نين اونا شئخ نيظام الدّين تخلصو وئرمه سى اونونلا باغليدير و كونه سى - ابو محمّد بن يوسف بن مويدير، «مطريزى» كيمي شؤهرت تاپميشدير و شئخ ين قارداشى «قوامى مطريزى» دير كى، اوستاد شاعيرلردن اولموش، ائله بير قصيده سؤيله ميشدير كى، تامام شعير صنعتينه حصر اولونموشدور و اونون ذبكرينده همين قصيده دن بعضى قئيدلر ائديله جكدير ".

نيظامى نين قارداشى «قوامى مطريزى» نين حياتى و ياراديجيلىغى حاقيندا ضيا پاشا، محمّد على تربيت، ائ.گ.براون، آ.ى.كريمسكى، حميد آراسلى، ي برتيلس، على اكبر شهابى، شيبلى نعمانى، على اكبر دهخدا، ذبيح اله صفا، س.ى.ديباچى، خليل يوسفلى، اوف.آكيم اوشكين و باشقالارى قيمتلى معلوماتلار وئرميشلر.

۲۰عصرين گۇركملى هيند عالي مى شيبلى نعمانى اوزونون مشهور " عجم شعيرى " اثرى نين قوامى گنجوى حيصه سينده نيظامى گنجوى نين عاييله سيندن بحث ائده رك بئله يازيردى: " نيظامى نين عاييله سينده هامى فضل و هونر اهلى ايدى. قارداشى «قوامى مطريزى» عصرى نين مشهور شاعيرى اولموشدور ".

گۇركملى آذربايجان عالي مى محمّدعلى تربيت ۲۰-نجى عصرين اوللرينده يازديغى " دانشمندان -ى آذربايجان " تذكرة سينده - ۱۲ -نجى عصرين ان گۇركملى سؤز اوستادلاريندان بيرى، فصاحتلى و بيليكلى شاعير اولان «قوامى مطريزى» قوام الدّين احمدين نيظامى گنجوى نين دوغما قارداشى، يا دا اونون عميسى اوغلو اولدوغونو خصوصى قئيد ائتميش و اونلارين ايكي سى نين ده عاريف اخى فرجين مريدى اولدوقلاريني، همچينين «قوامى مطريزى» نين يئددى مين بئيتدن عيبارت شعير " ديوانى " نين اولدوغونو يازميشدير.

۲۰-نجى عصرين ۴۰-جى ايللرينده " نيظامى گنجوى نين حيات و ياراديجيلىغى " مؤوضوعو اوزره سلسيله آراشديرمالار آپاران گۇركملى شرق شوناس يئوگئنى برتلئس شاعيرين عاييله سيندن بحث ائدركن يازيردى: " عاييله نين، شوبهه سيز، معين گليرى وارميش، يوخسا

اخصیتانین نیظامی یه عنوانلادیغی مکتوبدا اثرین تورک دیلینده دئییل، عرب- فارس بزرگی ایله یازیلماسینی طلب ائتمه سی، اؤزونون ده یازدیغی کیمی، نیظامی یه سون درجه آغیر تاثیر ائتمیشدی. اول روحدان دوشدویونو بیلدیریر، معلوم اولدوغو کیمی، اوغلونون تاکیددی ایله ایشه باشلاپیر. اما اؤز غورورونو سیندیرمایان شاعیر اثر بویو شیروانشاها یاخشی درس وئریر. اثرین " ملیک اخستان بن منوچهر ین مدحی " حیصه سی نین سونوندا نیظامی اؤز آدینی اووئیس آدلاندیریر:

یارب، منیم آدیم کی، اووئیسدیر،

محمد عشقینده بوتووم.

محمد جاماللی او شاهدان،

منیم اوچون خیال اولانی - روزیم ائيله!

بورادا، دوغورودور، شرح چیلر نیظامی نین « اوئیس قرنی» یه ایشاره ائتدیگینی یازمیشلار. لاکین اووئیس سؤزونون سطرالتی معنالاری دا مؤوجوددور. چونکی نیظامی نین اساس مقصدی یالینیز اؤزونو محمد عشقینده «اوئیس قرانی» یه بنزتمک اولسایدی، بونو ائله پئیغمبره حصر اولونموش حیصه ده یازاردی. شیروانشاه ین مدحی حیصه سینده نیظامی بو آدی تصادوفی اولاراق چکمه میشدیر. " اووئیس " آدیندا تورکلرین توتتم له باغلی کؤکو و تامغا ایشاره سی واردیر. قدیم عربلر اوغوزا " اووئیس "، یعنی " قورد بالاسی " آدینی وئرمیشلر. قدیم عرب و فارس لوغتلرینده " اووئیس " قورد آدیدیر. باشقا بیر طرفدن، اووئیس، یعنی " قورد بالاسی " ایفاده سی قدیم تورکلرده مقدس شامانلارا عاید ائدیلن تیتوللاردان بیر ییدی.

بو حاقد ااهمیت لی بیر فاکت دا واردیر کی، نیظامی نین میصیرین خدیوئه کیتابخاناسیندا تاپیلان، آدی نیظامی نین اؤزو ایسه تالان اولونان نوسخه ده نیظامی نین آدی، کونیه سی " دیوان-ی نظامی: تالیف المولی نظامالدین ابی محمد جمالالدین یوسف بن مؤیدالگنجوی الاویسی " کیمی تقدیم اولونماسی دا فیکریمیزی تصدیق ائدیر.

بو فاکتلاردان گؤرونوبو کیمی، بؤیوک آذربایجان شاعیری نیظامی گنجوی نین هم آتا طرفدن، هم ده آنا خطی ایله میلی منسوبیتی تورکدور. شاعیرین اؤز اثرلرینده وئردیگی معلوماتلار بونا پارلاق ثبوت دور.

اوغللاری گؤزل تحصیل آلا بیلمزدی. نیظامی نین قارداشی دا شاعیر ایدی و « قوامی مطریزی» لقبی ایله یازیردی. لاکین مرگب شاعیر تخنیکاسینی مهارتله منیمسه میش اولان بو آدام باشقا بیر یوللا گنتمیش و سارای شاعیری شوهرتینی اینتیخاب ائتمیشدی " .

هر ایکی قارداش - نیظامی گنجوی و قوامی گنجوی آذربایجان آتابگی قیزیل آرسلانی اؤزلری نین یاخین حامیسی حساب ائتمیشلر. نیظامی گنجوی " خسرو و شیرین " و " ایقبالنامه " اثرلرینده آتابی قیزیل آرسلان ین اونا قایغیسینی حؤرمته یاد ائتمیشدیر. « قوامی مطریزی» گنجوی ده " بدایع الاسحار فی صنایع الاشعار " (" شعیر صنعتینده ان گؤزل (بدیعی) سحرلر ") - مشهور قصیده سینی اؤز حامیسی آتابی قیزیل آرسلانا ایتحاف ائتمیشدیر.

نیظامی گنجوی ۱۱۶۹-جو ایله دربند حاکیمی نین اونا تۆهفه گؤندریدیگی تورک-قیپچاق گۆزه لی آفاقی سئومیش و اونولا عایله قورموشدور. آفاقلا اولان بو ایزدیواجدان نیظامی نین ایکی اوغلو دونیا یا گلیمشیدیر. اوغلونون بیری دونیادان چوخ اثرکن کؤچموشدور. بیر اوغلونون آدی نین محمد اولدوغو شاعیرین اثرلریندن بللیدیر. نیظامی نین اوغلو محمد عاغیللی، فراستلی، آتاسینا دایاق اولان بیر ائولاد، هم ده اؤز دؤورونون ضیالی بیر شخصیتی اولموشدور.

نیظامی گنجوی نین سئوملی آروادی تورک-قیپچاق گۆزه لی آفاق و ائولادی محمد حاققیندا سؤیله دیکلری ده مهم فاکتلاردیر. شاعیر اؤزونون " خسرو و شیرین " اثرینده چوخ گنج اؤلن سئوملی آفاقین اؤلومونه آغی سؤیله میش، اونا " تورکوم " و اوغلو محمد " تورکزام " (تورک بالام) دئییه رک اؤز تورک نجابتی ایله فخر ائتمیشدیر:

تورکلر کیمی کؤچمه یه محتاج اولاندا،

تورکلوگوندن ائویمی تالانا وئردی.

تورکوم چادیریمدان کؤچوب گئتدیسسه،

ایلاهی، تورک بالامی سن اؤزون قوروا

نیظامی نین موعاصیری اولدوغو سولطانلار حاققیندا اولان معلوماتلار دا شاعیرین حیاتینا دایر مهم فاکتلاردیر. بیسیم ماراغمیزدا اولان بیر مثله اوزرینده دایانماق واجیبیدیر. " لئیلی و مجنون " اثرینده شیروانشاه

گیا پاچخاتاشویلی کیم دیر.

Giya Paçxataşvili kimdir

حاضر لایان :

تانای شرقی دره جک

TANAY ŞƏRQİDƏRƏCƏK

گییا رنوازوویچ پاچخاتاشویلی (تخللوصو: گیوی؛ ۲۹ یانوار ۱۹۶۱، آذربایجانین قاخ رایونو) - ژورنالیست، شاعیر، ترجمه چی؛ آذربایجان ژورنالیستلر بیرلیگی نین عضوو، آذربایجان، گورجستان، روسیه یازیچیلار بیرلیگی نین عضوو. ۱۵،۱۱،۲۰۰۴-جو ایلدن سومقاییت شهر مدنیت ایداره سی علی کریم آدینا پوئزییا کلوبونون فخری عضوودور. ۲۰۰۶-جی ایلده صمد وورغون قیزیل مئدالی ایله تطفیف اولونوب.

حیاتی

گییا پاچخاتاشویلی ۱۹۶۱-جی ایل یانوار آیی نین ۲۹-دا قاخ رایونونون قاخ-گورجو کندینده آنادان اولوب. باکی شهرینده کی رئسپوبلیکا کور اوشاقلار اوچون اورتا اینتترنات مکتبینی بیتیرن گییا ۱۹۸۱-جی ایلده عالی مکتبه قبول اولور و رئسپوبلیکانین بیرینجی کاتیبینین سرانجامی ایله سئچلمیش قروپون داخیلینده م.و.لومونسوو آدینا موسکوا دؤولت اونیورسیتتینه تعینات آلیب، ۱۹۸۵-جی ایلده اونیورسیتتین ژورنالیستیکس فاکولته سینی " قیرمیزی دیپلوما " بیتیریر.

۲۰۰۴-جو ایلده آذربایجان پرنزیدنتی نین گؤستریشی ایله AZTV طرفیندن گییانین حیات و یارادیجیلیغیندان بحث ائدن " آغ آدام " سندلی فیلمی، ۲۰۰۹-جو ایلده ایسه ITV- نین ایستحصالی اولان " فوسفور آدام " فیلمینده او باش رولا چکیلمیشدیر. ۲۰۱۶-جی ایلده ایسه ANS تئلوویزییاسی " آغ آدام " (فیلم، ۲۰۱۶) سندلی فیلمی چکیلمیشدیر. ۲۰۲۱-جی ایلده ۶۰ ایلیک یوبیلی ایله علاقه دار گییا پاچخاتاشویلی حاقیندا گورجستان لاحیه سی چرچیوه سینده نؤوبتی " گیوی " سندلی فیلمی تاماشاچیلارا تقدیم اولوندو.

گییا پاچخاتاشویلی آذربایجاندا یاشایان، چوخ تانینان (آغ آدام) آلبینوسدور. گییا پاچخاتاشویلی آذربایجان (۲۰۰۶)، گورجستان (۲۰۰۷)، روسییا (۱۹۹۷) یازیچیلار بیرلیگی نین عضوودور. آذربایجان ژورنالیستلر بیرلیغینین (۱۹۸۹) عضوودور. " ح.ب.زردابی " موکافات ایله تطفیف اولونوب (۲۰۰۵). صمد وورغونون ۱۰۰ ایلیک یوبیلی طنطنه سینده " قولوس QOLOS " آدلی کیتابی نین ترجمه سینده گؤره ۲۰۰۶-جی ایلده " صمد وورغون مئدالی " ایله تطفیف اولونموشدور. آذربایجان مطبوعات شوراسی نین تاسیس ائتدیگی فیکرت موساقولوو آدینا " اومید ایشیغی " ادبی موکافات نین ایلیک و سون لاورئاتیدیر (۲۰۱۲). ۲۰۱۸-جی ایلده " وئکتور " بین الخالق نشرلر ائوی نین " شاهمار اکبرزاده " آدینا بین الخالق ادبی موکافاتینا لاییق گؤرولوب.

حاقیندا ۳ کیتاب یازیلیب:

۲۰۱۱-جی ایلده حیگمت ملیکزاده نین " گییا پاچخاتاشویلی یارادیجیلیغیندا ریتم و اؤلچو معیاری " ، ۲۰۱۴-جو ایلده قییمت محرملی نین " درویش " کیتابی،

چئویریلری:

۶۰- آ یاخین کیتابین ترجمه چیسیدیر.

60-a yaxın kitabın tərcüməçisidir.

1. Asif Ata, "Bədiyyat", (Azərbaycan dilindən Gürcü dilinə)^[6]
2. Ульви Буньядзаде. Жизненный путь. Стихи и поэма. (перевел на русского языка Гия Пахаташвили) // Баку, "Elm və təhsil", 2014. 64 сmp.

Məqalələri [redaktə | mənbəni redaktə et]

- Giya Paçxataşvili. "Əgər gürcülərin Asif Atası olsaydı...". Mütləq İnam Ocağının rəsmi saytı (az.). asifata.com. 2014-01-07 tarixində orijinalından arxivləşdirilib. İs tıfada tarixi: 2014-11-08.

Təltif və mükafatları [Azərbaycan Jurnalıslar Birliyinin "Həsən bəy Zərdabi" — 2005

- "Səməd Vurğun medalı" — 2006
- "Ümid işığı" mükafatı — 2012^[7].
- "Vektor" Nəşrlər Evinin "Şahmar Əkbərzadə" adına Beynəlxalq Ədəbi Mükafatı — 2018
- Əfsanə Bayramqızı. "'Son - əvvələ gedən yol"a yazılan sevgi sətirləri" (az.). giyalamara.blogspot.com. 28 Temmuz 2014 Pazartesi. İstifadə tarixi: 2014-11-08.
- Məmməd Dəmirçioğlu. "Giya Paçxataşvili Məmməd Dəmirçioğlunun təqdimatında" (az.). giyalamara.blogspot.com. 28 Temmuz 2014 Pazartesi. İstifadə tarixi: 2014-11-08.
- Vəliş Zirvəli. "Qara günlərin şahidi ağ saçlı Giya". "Laçın yurdu" jurnalı. №2(13) ("Bəxtiyar-4" nəşriyyatı). 27.06.2014: səh.80-81.
- Həmid Ormanlı. "'Xsovna ikos!'" (az.). giyalamara.blogspot.com. 22.04.2014. İstifadə tarixi: 2014-11-09.
- İradə Kövrək. "GİVİ ÜRƏYİMDƏN DAŞ ASDI..." (az.). giyalamara.blogspot.com. 27 Temmuz 2014 Pazar. İstifadə tarixi: 2014-11-09.

İstinadlar

1. Jump up to:^{1 2 3 4 5} Məmməd Dəmirçioğlu. "Giya Paçxataşvili Məmməd Dəmirçioğlunun təqdimatında" (az.). giyalamara.blogspot.com. 28 Temmuz 2014 Pazartesi. İstifadə tarixi: 2014-11-08.
2. Jump up to:^{1 2} Əfsanə Bayramqızı. "'Son - əvvələ gedən yol"a yazılan sevgi sətirləri" (az.). giyalamara.blogspot.com. 28

۲۰۲۱-جی ایله پروفessor نیظامی تاغیسویون " آذربایجان ادبیاتیندا گييا پاچخاتاشویلی نین یئر ی کیتابی چاپ پروسسینده دیر.

ممد ناظم اوغلو، ائلادا اومودلو " گورجو بالاسی گیوی بی " (پوبلیسیستیک کیتاب) - ۲۰۲۱-جی ایل چاپ اولونوب.

مشهور آذربایجان یازیچیسی مئیخوش عبدالله گييا پاچخاتاشویلی نین حیاتیندان بحث ائدن " ساچلاریندان آسیلان قیز " حکایه سینا (آذربایجان و روس دیلینده) یازمیشدیر. اثر ۲۰۱۹-جو ایله نشر ائدیلمیشدیر. حیات بولداشی لامارا خانیم ۲۰۱۴-جو ایله وفات ائدیپ. یارادیجیلیغی

گييا پاچخاتاشویلی بیر چوخ کیتاب و ترجمه لرین، شعر و پوبلیسیستیک مقاله لرین مؤلیفیدیر. آذربایجان ادبی ایجتیمایتینده همیشه فاللیغی ایله سئچیلیر. ۶۰-آ یاخین ترجمه، ۸ کیتابین مؤلیفیدیر.

کیتابلاری

- گييا پاچخاتاشویلی، " قروزینسکی خور " (روس دیلینده)
- گييا پاچخاتاشویلی، " ائلگیا " (روس دیلینده)
- گييا پاچخاتاشویلی، " یا اووئرن " (روس دیلینده)
- گييا پاچخاتاشویلی، " سوکوتون رنگلری "
- گييا پاچخاتاشویلی، " اوغول آتا ایتیردی " (ایکینجی نشر)
- گييا پاچخاتاشویلی، " سون - اوله گئدن یول "، شعرلر، باکی، " MBM " مطبه سی، ۲۰۱۴. ۴۸ ص. (آذربایجان دیلینده)
- گييا پاچخاتاشویلی، " هه " دئدیم "
- گييا پاچخاتاشویلی، " توت آغاجی " (آذربایجان دیلینده)
- ۲۰۲۰-جی ایله شاعیرین " طولمتدن گلن ایشیق " شعیرینه عالیم و بسته کار ایقبال آغایتو طرفیندن هیمن بسته لنمیشدیر. بو دنیا اولکه لری ایچریسینده گوزدن علیلر اوچون یازیلان ایلك موسیقی اثریدیر. متنی اینگیلیس دیلینده مشهور ترجمه چی ستویل گولتن چئویرمیشدیر. سوزوگئدن هیمنی AZTV نین خورو و سولست کنان قدیمو ایفا ائتمیشلر. دیسک ۲۰۲۱-جی ایله ایشیق اوزو گورموشدور.
- شاعیر گييا پاچخاتاشویلییه حسر اولونموش ۲ خصوصی بوراخیلیش ۲۰۰۶، ۲۰۱۶-جی ایللرده نشر ائدیلمیشدیر.

تکی تار، کامانچا اوخوسون، گلیر
هاوادان قلبه قوخوسو گلیر.

...قوروماسین گوزونده کی یاشین - یان،
پاشینیان!

آرتیق اسیر ال-آیاغین، باشین - یان،
پاشینیان!

۰۹،۱۰،۲۰۲۰

دونیا شاهید اولور مؤحتشم آنا،
موشتولوق وئره رک آذربایجانا...

شاعیر میصراعسی نین جوشقوسو گلیر
هاوادان قلبه قوخوسو گلیر!

۳،۱۰،۲۰۲۰

پاشینیان!

عالی باش کوماندان ای. علیئیوین دیلیندن

" آنا " آمانات ساخلا

وئردیگیم تئلئفونو.

قاییدیپ ائلمه سه م،

قورو، عزیزله اونو...

گئدیرم یاغیلاری

ولوله یه سالماغا.

۳۰ ایل اینیلده ین

قاراباغی آلماغا.

راکت، مرمی، پارتلایش

اصلا قورخوتمور منی...

بیز " ایتی قووان کیمی "

قوودوق خاین دوشمنی.

سؤز وئرمیشدیم گئندنه

قاراباغی آلماغا.

تورپاغی سئوه-سئوه

اوردا شهید اولماغا.

قلبه عزمیندیک،

یوکسکدیر احوالیمیز

آزاد نفس آلماقدا

" دیغا " سیز ماحالیمیز.

زامان دا تاپیریق بیز

خیالارا دالماغا.

سیز طرفه پوسکوردولور اودلو سو،

هوجوم ائدیر آذربایجان اوردوسو...

سن اولموسان سییاستده ناشی - یان،

پاشینیان!

اوردونوزو سیندیرمیشیق بئلیندن،

تئلئفونون دوشمور سنین الیندن،

یالواریشلار ائشیدیلیر دیلیندن...

گئت، ماکرونون یان-یوره سین قاشی - یان،

پاشینیان!

" قاراباغ آذربایجاندیر! " - دئمیشم،

دوز ایکی ایل سنه آمان وئرمیشم...

یئ توپلاردان حاضیرلانمیش آشی - یان،

پاشینیان!

قاج گئریه - یئرگیبیک قاباغا،

بو دؤیوشلر سنلیک دئیل، آی دیغا،

اوردوموزون اونوانی - قاراباغا...

خانکندینده یئیه جیبیک خاشی - یان،

پاشینیان!

دونیا بیلیر: کیم حاقسیزدیر - کیم حاقلی،

آغزیندا سو، دیلین قیفیلا باغلی،

هامیلیقلا بیز اولدوق قاراباغلی...

اذیت چک، مئیتلری داشی - یان،

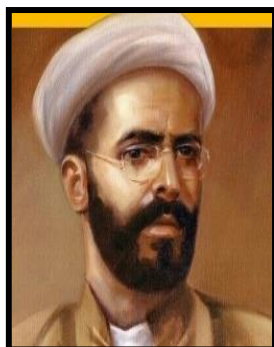
پاشینیان!

قالدیردیغیم بایراغا!
محمود بنی آدم (دالغا)
"شیخ الاسلام"

یاز منی گونش یین قانادلارینا

دار یخیر اوره بیم،
آذنین سسینده تیتره بیر سؤزلر
اٹله بیل یالانچی گوناھین یوزورا!
آنامین اوجاگی گاه آلوولانیر
اوره بیم اود توتور،
هی یانیر، یانیر.
کیم بیلیر دار باشیندا،
بیر قوچاق کیشی
اؤزونون قیزاریق ناغیلین یازییر؟
گونش دیر / ناغیل دیر
بیر توزاق لی یول،
بو یولون ناغیلین هانسی دار یازییر؟
بوغازیم قانلی دیر،

سؤزلریم کسیک!
بو ساری مٹشه ده
بیر بولاق هله،
گؤزلرین اویماییر
یازلی آغلا بیر.
گؤی مجید داریخما،
اوره بیم کیمی
گونلری ساییرام، ساچ لاریما باخ
او قارا گونلرین عؤمرو آزالیب
دار آغاچ سارالیب
دؤشاغ قارالیب،
گونش یین قانادی، قیزیل بوداگی
کؤنلومون ایچینده شلاله سالیب
باغلانان دیل-دوداق
قورو مٹشه ده گؤر نجه، سس سالیب
دورو سئل سالیب
بیر قوجا قوجامان دلی کیشینی
آغلییا-آغلییا یادینا سالیب.

جمع اولموشوق هامیمیز
قاراباگی آلماغا.

آشیریق آسلان کیمی
بئتونلانمیش سنگری...
دونیا یا سس سالیبیر
آذربایجان عسگری.

اؤز قانیندا بوغولور
ایندی او - افعی ایلان.
دوغما نفسی دو یور
جبراییل، آغدام، زنگیلان.

آلیندیقجا رایونلار
قانیمیز گلیر جوشا.
آرد-آردا بایراقلانیر
کلبجر، لاجین، شوشا.

آرتیق یئتیشیب، آنا،
منیم شهیدلیک آنیم:
قاراباغ تورپاغینا
قاریشیر شکی قانی.

ایختییارین دا یوخدور
گؤز یاشی آخیتماغا.
آخی اؤزوم گئتمیشدیم
قاراباگی آلماغا.

روحوم آرتیق گؤیلرده،
تورپاغا گئدن - جاندیر.
سنینله قوررلنن
بوتؤو آذربایجاندیر.

مندن نیگاران اولما،
یئریم راحتدیر داها.
قاراباغدا بوروندوم

امام حسین (ع) مکتبىندىن درس آلان شهيد

İMAM HÜSEYN (Ə) MƏKTƏBİNDƏN DƏRS ALAN ŞƏHİD

اۆكتيابر تاريخينده بۇيوك كولاتان كندينده تورپاغا تاپشيريلىر.

نورالدين عدیل اوغلو

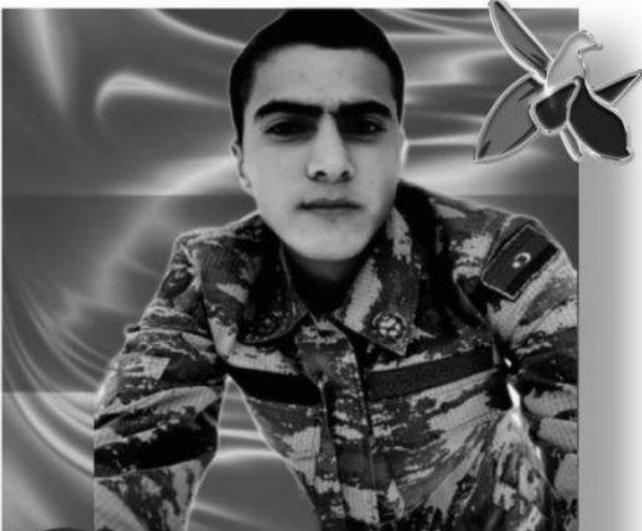
چئوردى : حسين شرقى

جمهور باشقانىنين سرانجاملارى ايله على توراج اوغلو قولبيئو اولوموندىن سونرا " وطن اوغروندا " ، " خوجوندىن آزاد اولونماسينا گوره " و " فوضولى نين آزاد اولونماسينا گوره " مئداللارى ايله تلتيف ائديليب.

" شهادتگاه " دا اوخونان آذانىن هيكمتى

آتا-آناسى علينى بلكه ده موقدس زيارتگاها آپاريب، اسلام عنعنه سينه گوره، اوردا اونون قولاغينا تائينميش

اسلام عالمى اوستاد سيد موسوى نيچاتا آذان و ايقامه اوختودراراتق على آدينى قويموشلار. ۴-۵ ياشلاريندا عاييله سى ايله بيرليكدە كربلانى زيارت ائتميشدير. مدرسه ده اوخودوغو بئش ايل عرضينده على اوزو ده دونبوى علملرله ياناشى موكممل دينى تحصيل ده آليب، اوشاق ياشلاريندان ايدمانين توكوندو نووو ايله جيدى مشغول اولان قهرمانيميز مشهد شهرينده ايكي دفعهيئنيئتمه لر آراسيندا كئچيريلن مسابقه نين غالبى اولموشدور.

..قهرمانيميز حربى خيدمته باشلادىغى ايلك گوندن دينه اولان سئوگيسى ايله عسگر يولداسلارى نين، بؤلوك كومانديرى نين رغبتيني قازانميشدى. رامين آدلى عسگر يولداسى يازير كى، على دينى كيتابلارى مطالعه

قيسا تانيتيم: على توراج اوغلو قولبيئو ۲۲ اۆكتيابر ۲۰۰۱-جى ايلده ايران جامعه المصطفى آدى ايله تائينان مدرسه ده آليب. سونرا عاييله سى ايله بيرليكدە اوز دوغما دده-بابا يوردونا - ماساللى رايونون بۇيوك كولاتان كندينه كۆچوب. ۶-جى صينيغدىن تحصيليني شهيد سيمران رضايئو آدينا بۇيوك كولاتان كند تام اورتا مکتبىنده دوام ائتديريب. ۲۰۱۹-جو ايلده اورتا تحصيليني باشا ووروب. ۲۰۲۰-جى ايلده وطنه عسگرى بورجونو يئرینه يئتيرمك اوچون سفربرليك و حربى خيدمته چاغيريش اوزره دؤولت خيدمتى نين ماساللى رايون شؤعبه سى طرفيندن حقيقى حربى خيدمته چاغيريليب و جبراييل رايونون جوجوق مرجانلى كندينه يئرلشن " ن " سايلي حربى حيصه ده خيدمته باشلايب.

۲۷ سئنتيابر ۲۰۲۰-جى ايلدن اعتبارا باشلايان و ۴۴ گون دوام ائدن ايبى قاراباغ موحاربه سينده فوضولى و خوجاوند ايستيقامتينده گئدن قانلى دؤيوشلرده ايشتيراك ائديب و دوشمىن بير نئچه پوستونون اله كئچيريلمه سينده بۇيوك شوجات گؤستريب. دوشمنه سارسيديجى ضربه لر ووران ايگيد عسگر اۆكتيابر آيبى نين ۲۶-دان ۲۷-نه كئچن گئجه شيددتلى دؤيوشلر زامانى آغير يارالانير و قهرمانجاسينا شهيد اولور. شهيدىن نعىشى ۲۹

ياغديران سيلاحيندان سۆز دوشنده، عميسى ايسفنديار كۆورله رك دئيبير: " بئر دفعه اوشاق واختى، عليه اويونجاق سيلاح آلميشديم. دئدى عمى، سن منه بو سيلاحين آدام اؤلدورنيندن آل. سوروشدوم كى، على سن آدام اؤلدورن سيلاحى نئيبيرسن؟ جاواب وئردى كى، دوشمنلريمىزى اؤلدورجم... على نين مندن ايسته ديگى سيلاح اونا دؤولتيمىز طرفيندن وئريلدى، او دا باجاردىغى قدر همين سيلاحلا دوشمنين جانلى قوووه سىنى، دؤيوش تئخنيكاسىنى محو ائتدى..."

" على جسور اوغول ايدى... "

بو سؤزلىرى بيزه دؤيوشلرده اؤز دىبلقه سىنى كؤنوللو دؤيوشچولردن بيريته وئرن على باره ده ماساللى رايونونون خيرماندالى كنديندن اولان عسگر يولداشى مفتون جيھون اوغلو دئدى. هله آغجابه ديدە ٣ ايليقي كاراتينده اولاندا على ايله مفتون عسگر كمرلرني يادىگار اولاراق بئر-بئرلىرى ايله ديشميشيدىلر... دؤيوش باشلاياندا ائرمينلر آتيشا-آتيشا گئرى چكىليرديلر. على سون نفسينه دك منفور دوشمنله ووروشور. فوضولى رايونونون يوخارى وئيسللى كندى اوغروندا دؤيوشلرده دوشمن طرفيندن گوجلو توپخانا آتشى نتيجه سينده تاقيمين ٤ دؤيوشچوسو ايله بئرليكه على ده شهادته قوووشور. دوشمن اوزرينده تارىخى غلبه دن سونرا مفتون على نين يادىگار كمريني گتيريب اونون آتاسينا وئير: " بو، قهرمان شهيديمىز على نين منه يادىگار وئردىگى كمردير. چوخ حيف كى، بيزيم يولداشليغيمىزىن عؤمرو ده على نين عؤمرو كيمي قيسا اولدو. "

همين كمرى شهيد اوغلونون خاطيره سينه بزه ديلميش گوشه ده ساخلايان كربالايى توراج گؤز ياشلارى ايچريسينده دانيشير: " على ائوله دانيشاندا ايچيمىز راحت اولسون دئيه موحاربيته ده ايشتيراك ائتديگىنى بيزه بيلديرمزدى. شهيد اولاندا سونرا دؤيوش يولداشلارى نين صؤحبتلريندن بيلديك كى، على بئر آى آغير دؤيوشلرده اولوب... دوزدور، اؤلوم هامى اوچوندور، تئزى- گئجى ايسه تقدير ايلاهيدير. اما ان قيسا عؤمرو ده كئيفيتله ياشاماق گركدير. اؤلوملرين ان شرفلىسى اولان شهيدلىك هر آداما نصيب اولمور. بيزيم على ده

ائتمگى چوخ سئوردى، هر جمعه آخشامى آوازلا قرآندان " ياسين " سوره سىنى اوخوياردى. " رمضان آيى على اوروج توتماغين فضيلتلىرى حاقيندا صؤحبت آچاندا اوچ عسگر يولداشيمىزلا اونونلا بئرليكه اوروج توتدوق. آز سونرا بؤلوك كوماندىرى ده بيزه قوشولدو... تام ٣ آى بئرليكه اولدوق. بئر يئرده ناماز قىليرديق. " اورودان ترخيص اولوناندا سونرا على ايله هر ايكى گوندن بئر علاقه ساخلايان رامين سون دفعه اونونلا اوكتيابرين ٢٤-ده دانيشديغىنى بيلديريپ. " آتيشما سسلىرلى گليردى، اما منه يئرينى سؤيله مه دى. "

" اوشاق واختى عليه اويونجاق سيلاح آلميشديم... "

... آغير دؤيوشدن سونرا على نين يورغون عسگر يولداشلارينا روحونا دينجلىك وئرمك اوچون حزين سسله اوخودوغو رؤوضه نين ويدئوگورونتوسونه باخاندا ١٩ ياشلى بو گنجين قلبى نين اهل بيت عشقى ايله دولو اولدوغونون شاهيدى اولورسان. سرىشته لى رؤوضه خانلار كيمي كربلا شهيدلرينه ايمان و كؤنول سئوگىسىنى احسان ائدن على اوتومات سيلاحلارينا سؤيكن عسگر يولداشلارينين تشنه اوركلرينه ملاحتلى سسى ايله سو سىپب، خوشحالانديريپ...

وطن موحاربيته سى باشلاياندا اونونلا چيگين-چيگينه بئر تاقيمدا دؤيوش يولو كئچن موشفيق آدلى سيلاحداشى اوكتيابرين ٢٦-دا دوشمن طرفيندن توپخانا آتيشينه توتولاركن مئشه يه چكىلدليكلىرىنى بيلديريپ: " چوخ يورغون و سوسوز ايدىك. مئشه يه گيرندن سونرا آرتيللئربيا آتشى سنگيدى. آغاجلارين آراسيندان درين بئر چاي كئچيردى. سويو بولانيق اولسا دا ايچيب، بئر آز دينجلىك. " سونرا دؤيوش تاپشيريغىنى يئرينه يئتيرمك اوچون تاقيمين دؤيوشچولرى ايكى قروپا آيريلير. ايره لى گئندنه عسگر يولداشينا على دئيبير كى، اگر شهيد اولسام، شهادتيم امام حسين (ع) علمدارى حضرت ابوالفضل العباس آغانين شهادتينه بنزیه جك. حديث شريفلرده بويورولور كى، الله درگاهيندا ابولفضل آغانين اوجا مقامينا قيامت گونو بوتون شهيدلر قيبته اندرلر... اورخان آدلى دؤيوشچو يولداشى ايسه على نين قومبارا آتان سيلاحيلا دوشمنه آغير ايتكىلر وئردىگيندن بحث ائدير. على نين دوشمنين باشينا، سيغيناچاقلارينا اود

تائىنىمىش لىكرانلى شاعىر توفىق حسنلى ايسه شهيد
 على قولىيئوين خايطره سىنه حسر ائله ديگى شعيرلىرى
 نىن بىرىنده دئيبىر:

گۆزۈنو مشهده آچدىن دونيايا،
 سن امام رضانىن امانتىسن.
 بوردا دردىسنسه آتا-آنانىن،
 او بىرى دونيادا سعادتىسن.

يئىلىمز اوردونون مغرور عسگرى،
 الله اؤز يانىنا روحونو آدى.
 اؤزون آدىن ايله وطنىن اولدون،
 بىزه مئداللارنى تسلىي قالىدى.

ايندى بو مئداللار سندن دانىشىر.
 دانىشىر بىزلره ايگىدلىگىندن.
 قهرمانجاسىنا شهيد اولماقلا،
 آلاھىن يانىنا اوچالمىسان سن.

خالقنىن كىرلايى على بالاسى،
 تورپاغا آخىيدىر او شهيد قانىن.
 ايندى سن بىر كىندىن فخرى دئيبلىسن،
 فخرىسن بوسبوتون آذربايجانىن.

بوتون جاوان شهيدلىرىن آغاسى امام حسين مکتبىندن
 درس آلمىشدى... "

۱۹ ياشلى على نىن شهادتى عادى اؤلوم اولسايدى،
 بلکه آتا-آناسى اوچون اونون ايتكىسى داها چتىن و
 عذابلى اولاردى. لاکىن كۆوره لىب، ايچىن-ايچىن
 آغلاسالار دا، شهيد آتاسى-آناسى اولدوقلارى اوچون
 داخىللىرىنده كى آغرى-آجىلارىنا سىنه گىرىرلر.

شهيد عسگرىمىزىن ياس مراسىمى تکهجه آتا-بابا
 اوچاغىندا دئيبىل، اؤلکه دن كئىرلر دا كئىچىرلىب. يئدىدى
 مراسىمىنده روسىيا فئدئراسىياسى نىن سانكت پئتئربورق
 شهرىنده ياشايان سويداشلارىمىز اونون روحونا احسان
 وئرىپ، دوغالار اوخوتدورولار. مزارى نىن زيارتىنه اوزاق
 شهرلردن گىلبىر. مشهد شهرىنده ياشايان مدرسه
 يولداشلارى تئلفونلا آتا-آناسىنا باشساغلىقى وئرىپ، صبر
 ديله يىلبىر. بؤيوك كولاتان كندى نىن كوچه لریندن
 بىرى نىن شهيد على قولىيئوين آدىنى داشىماسى باره ده
 تشببوس ايره لى سورولوب. ايدمان يارىشلارىندا آلدىقى
 كىبوك ماساللى رايون تارىخ ديارشوناسلىق موزه ينده
 ساخلايلىر. باكىدا س.ج.پيشورى آدىنا رئسپوبلىكا
 هومانىتار فنلر گىمنازىياسى نىن صىنىف اوتاقلارىنىدا
 بىرى شهيد على قولىيئوين آدىنى داشىيىر. آتاسى نىن
 دئدىگىنه گۆره پايتاختىن خطايى رايونوندا موبارىز
 نجفوو آدىنا ۸۶ سايلى تام اورتا مکتبىنده على
 قولىيئوين خايطره گوشه سى يارادىلاجاق. حال-حاضىردا
 دؤولت سرحد خىدمتى نىن " ن " سايلى حربى حىصه
 ده خىدمتده اولان قارداشى محمد واختى ايله على نىن
 ياراتدىقى " اينستاگرام " حسابىنى ائله اونون اؤز آدى
 ايله ايداره ائدىر... بىر سۆزله، شهيد على قولىيئوين
 يارىمچىق قالان عۆمرو نچه-نچه اينسانىن عۆمرونده
 ياشايىر...

بىز ده اؤز نؤويه مىزده شهيدىن خايطره گوشه سىنه
 قويماق اوچون تهراندان نشر اولونموش " آدم و حوا "
 كىتابىمىزى آتاسىنا هديه ائدىپ، آلاھدان عليه و بوتون
 شهيدلرىمىزه رحمت ديله دىك. وطنىن قهرمان
 اوغوللارىنى اونوتماديق، اونوتماياجاقىق،
 اونوتدورماياجاقىق! شهيدلر بئهىشتىن زووارلارىدىر.

تورک بودن و بخشی از «ملت تورک» بودن با آذربایجانی بودن منافاتی ندارد!

مهندس حسن راشدی

فرهنگ و تبار هستند جغرافیای اتنیکی بهم پیوسته ای لازم است که اکثریت مطلق و یا اکثریت نسبی جمعیت آن جغرافیا را در خود جای داده باشد.

مردمی هر چند انبوه، بدون جغرافیای مشخص زبانی- فرهنگی برای زندگی، شبیه خانه بدوشان و قره چیهایی هستند که با ملت شوندگی فاصله زیادی دارند و نام ملت بر آنها نمی توان نهاد، در حالی که تورکها قرنهایست از سد ملت شوندگی گذشته اند.

درست است تورکها با بیش از سی و سه میلیون نفر و حداقل چهل درصد از کل جمعیت ایران، اکثریت نسبی جمعیت کشور را تشکیل میدهند، اما ایران کشور کثیرالمله‌ای است که در آن تورکها، فارسها، عربها، بلوچها، کردها، لرها، گیلک ها، مازنی ها و غیره ساکن هستند و هر کدام از اینها هم در جغرافیای مشخصی که قسمتی از ایران است اکثریت دارند، اکثریت مطلق تورکها هم در «آذربایجان تاریخی» زندگی می کنند هر چند که در استانهای فارس، خراسان شمالی، گلستان و دیگر مناطق ایران هم ساکن هستند.

۱ (ما در ایران چه تورک آذربایجان تاریخی باشیم و چه تورک قشقایی، خراسانی و غیره، جزئی از «ملت تورک» هستیم که فقط محل جغرافیای زندگیمان متفاوت است و برای متمایز شدن از «ملت بزرگ تورک» (بؤیوک تورک

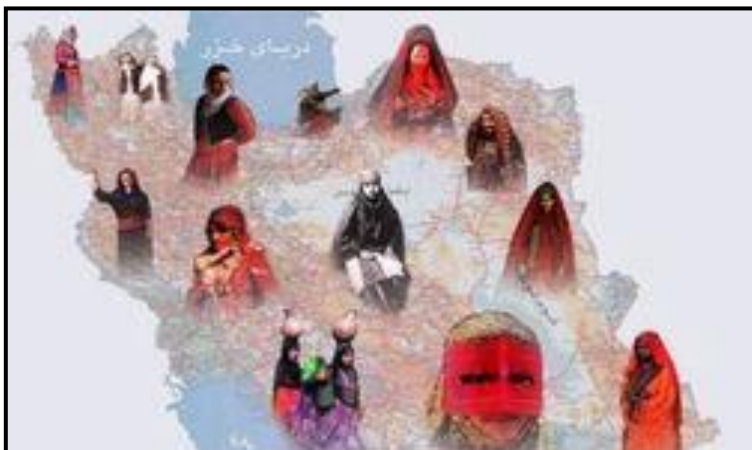

اگر کسی در ایران تورک هست ولی آذربایجانی نیست، این مسئله با تورک بودن و آذربایجانی بودن دیگران منافاتی ندارد، چرا که اکثریت مطلق تورکان ایران در جغرافیای بهم پیوسته «آذربایجان تاریخی» زندگی می کنند که این «آذربایجان تاریخی» به تورکهای داخل ایران هویت و خصوصیت ملت شوندگی می دهد.

«آذربایجان تاریخی» هم به دو استان آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی به مرکزیت تبریز و اورمیه و حتی به مجموع دو استان یاد شده و استانهای زنجان و اردبیل هم ختم نمی شود، بلکه «آذربایجان تاریخی» بنا به نوشته مورخین ده قرن گذشته و سیاحان خارجی از همدان،

ساوه، قم، کاشان، فیروزکوه، دماوند و تهران گرفته، از قزوین، ابهر و زنجان و تبریز گذشته تا به دربند (دمیر قاپی) قفقاز می رسد.

ما به خارج از مرزهای سیاسی ایران کاری نداریم اما اکثریت مطلق تورکان ایران در داخل این جغرافیای وسیع و بهم پیوسته‌ای زندگی می کنند که اقلیتهایی چون تاتها، ارامنه و کردها را هم در خود جای داده است. برای ملت شوندگی مردمی که از یک زبان،

. . . «اول حد از همدان درگیرند تا به ابهر و زنگان بیرون شوند و آخرش به دربند خزران، و بدین میانه اندر هر چه شهرها است همه را آذربایجان خوانند.» - [آذربایجان در سیر تاریخ ایران، رحیم رئیس-نیا، جلد سوم ۱۳۷۹ ص ۳۶۵ / تاریخ نامه طبری، جلد یک، ص ۵۲۹] .

۲ « (پیترو دلا واله» جهانگرد ایتالیایی که در سال ۱۶۱۴ میلادی و در ۲۸ سالگی سفر به شرق را آغاز کرد مدتی در قسطنطنیه، مصر و بغداد ماند و در ادامه سفر به دربار صفوی رسید و شش سال در دربار شاه عباس بزرگ و همراه وی در اردبیل، قزوین، اصفهان و فرح آباد مازندران

ملتی) دنیا، و بخاطر تمرکز اکثریت مطلق تورکان ایران در جغرافیای وسیع و تاریخی آذربایجان آنرا «آذربایجان تورک ملتی» (ملت تورک آذربایجان) می نامیم.

تورک بودن فقط و مختص کشور ترکیه نیست که بعضیها چنین تصور می کنند؛ در تاریخ ده قرن گذشته نیز همه مردم ساکن کشورهای آسیای میانه کنونی و تورکستان قدیم چون قزاقستان، ازبکستان، قیرقزستان، اوغورستان، تورکمنستان و مردم کشور ترکیه و اهالی آذربایجان شمال و جنوب ارس، تورکهای عراق و سوریه را هم تورک و گاهی تورکمن نامیده اند. همه تورکهای دنیا بخشی از « ملت بزرگ تورک» هستند

به سر برد. وی در نامه ای که به دوستش «اسکیاپینو» در مورد سفرش از فرح آباد مازندران به قزوین و برای رسیدن به اردوی شاه عباس می نویسد، چنین نقل می کند: «... عصر همانروز، کمی قبل از تاریک شدن هوا، شخصا اثاثیه مان را بار زدم و با اردویی که به دنبال شاه در حرکت بود، به راه افتادم. از فرح آباد [مازندران] تا فیروزکوه راه همواره بایستی به سمت جنوب حرکت کرد ولی از فیروزکوه به قزوین با گردش به سمت راست پیشروی به سوی غرب آغاز می شود.

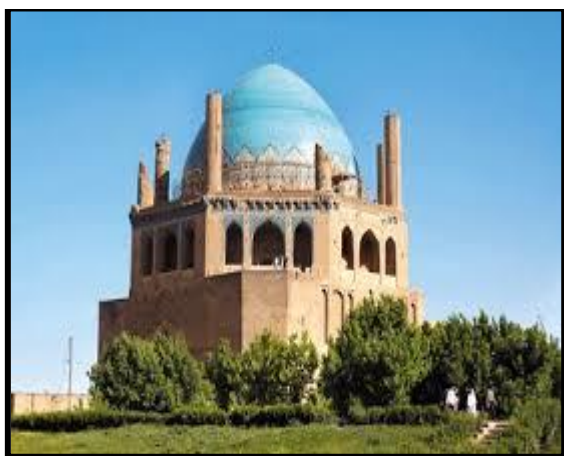
اما به علت گستردگی جغرافیای محل زندگی آنها و تمایز آنها از همدیگر به تورک ترکیه، تورک آذربایجان، تورک قزاق، تورک ازبک و غیره تقسیم می شوند.

در مورد گستردگی جغرافیایی آذربایجان تاریخی هم به چند نمونه از اسناد تاریخی مورخین و نوشته های سیاحان خارجی می پردازیم:

آذربایجان در آستانه حمله اعراب سرزمینهای بین همدان، زنجان و دربند (در جمهوری خودمختار داغستان امروزی در شمال جمهوری آذربایجان) را شامل می-شده است، چنانکه در تاریخ بلعمی در مقدمه «خبر گشادن آذربایگان و دربند خزران» حدود آن چنین ترسیم شده است:

های آبی وجود داشت که معمولاً توقفگاه کاروانهای تجاری است. در این کوههای بینوا که فارس را از آذربایجان جدا می کنند نه درختی دیده می شد و نه خار و بنی. ... صبح روز بعد که سوم ژوئن بود، سفیر در همان ساعتی که روز گذشته حرکت کرده بودیم از این منزل ناسازگار که عباس آباد [نزدیک کاشان] نام داشت بیرون آمد. راهمان را از کوهستانی خشن و بایر آغاز کردیم که جز تعداد زیادی گرگ، موجود زنده دیگری در آن یافت نمی شد... صبح فردا حکام کاشان که پس از خروج از فارس نخستین شهر معتبر آذربایجان است و با باغی که از روز پیش در آن منزل کرده بودیم چهار فرسنگ فاصله داشت، فرستادگانی به دیدار سفیر اعزام داشتند. این فرستادگان دو بار میوه، یک بار برف، و برخی مشروبات خنک کننده‌ی دیگر برای سفیر هدیه آورده بودند که در آن هوای گرم مایه تسکین بسیار شد و بیش از حد مطبوع خاطر وی قرار گرفت. ...» [سفرنامه دُن گارسیا د سیلوا فیگوئروا، ترجمه غلامرضا سمیعی، نشر نو ص: ۲۳۳، ۲۳۸، ۲۳۶] این اسناد و مدارک هم نشان میدهند محدوده آذربایجان در قرون گذشته نه آن چیزی بوده است که ما امروز در نقشه‌ها و تقسیمات کشوری می بینیم، بلکه مرزهای آذربایجان تاریخی از همدان، قم، کاشان، فیروز کوه و دماوند گرفته از تهران، کرج، قزوین، زنجان و تبریز عبور کرده تا دربند ادامه پیدا می کرده است که در اصل مرز زبانی و فرهنگی هم هست.

از نشانه های بارز آذربایجان بودن شرق تهران، وجود رودخانه «دلی چای» (رودخانه دیوانه) در نزدیکیهای شهر دماوند است که این رودخانه با همین نام و نشان در حال جوش و خروش است

فیروزکوه به صورت یک مثلث کامل، مرز سه ایالت است؛ یعنی در یک سمت آن عراق [عراق عجم] و در سمت دیگر آن مازندران قرار دارد؛ مرز آذربایجان قدیم نیز همان جاده ای است که ما در آن به سوی قزوین می رفتیم. آن شب از دو رودخانه عبور کردیم که نامشان را نمی دانم؛ یکی در این سوی کوهها و دیگری در دره عمیقی در میان کوهها بود. پس از آن از کوههای بسیار مرتفعی گذشتیم... در تمامی این کوهستانها که به نظر من جزو آذربایجان یا بهتر بگویم سرحدات آذربایجان است، قاقوله‌ای که آنقدر در جست و جویش بودم و شما آنقدر به من سفارش کرده بودید، به وفور یافت می شد... پس از طی پنج فرسخ و عبور از مناطق کوهستانی، حدود ساعت هفت یا هشت شب به ابتدای دشت وسیعی رسیدیم که از همه طرف، کوهها احاطه اش کرده بودند... لذا باشتاب زیادی از روستاها و قصبات متعددی گذشتم که یکی از آنها به نام «گیلیارد»، [روستایی در نزدیکی شهر دماوند] روستای بزرگ و قابل توجهی بود... راه خودرا همچنان تا سه - چهار ساعت از روز گذشته ادامه دادم تا به رودخانه دیگری به نام «جاجرود» رسیدم... بالاخره پس از طی ده - دوازده فرسنگ، ظهر روز چهارشنبه ششم ژوئن، خسته و کوفته به شهر «تهران» رسیدم و در یک منزلی آن، کنار مسجدی که مورد احترام مسلمانان است شاه را یافتم. «

[سفرنامه پیترودلاواله، ترجمه محمود بهفروزی، جلد اول، نشر قطره، ص: ۷۰۴-۷۰۵]

۳ «دُن گارسیا د سیلوا فیگوئروا» سفیر فیلیپ سوم پادشاه اسپانیا که در زمان شاه عباس اول، دو سال و ده روز در دربار صفوی مانده است نیز در سفرنامه خود که البته توسط یکی از همراهان وی تقریر شده در مورد محدوده آذربایجان در سفر از اصفهان برای رسیدن به دربار شاه عباس اول در قزوین که در هیجدهم ماه مه [می] سال ۱۶۱۸ میلادی (۱۳ جمادی الاخر سال ۱۰۲۸ هجری قمری) صورت گرفته می نویسد:

... «بعد از آنکه سفیر مدتی در اصفهان توقف کرد به حکام شهر فرمانی رسید که به موجب آن سفیر می باید به قزوین عزیمت کند... سفیر بعد از ظهر روز یکشنبه هیجدهم مه، در حالی که حکام و بسیاری از شخصیت‌های دیگر شهر مشایعتش می کردند از اصفهان براه افتاد... بیشتر راه بایر و لم یزرع بود جز آنکه در برخی فواصل رگه

آیین شب یلدا «چیلله گنجه سی» در آذربایجان

دیگر چله کوچک نام می نهند. به اعتقاد مردم این آذربایجان زمستان شدت بیشتری در ۴۰ روز اول دارد. نا گفته نماند، آذربایجانی ها معمولاً **هندوانه** را از چند ماه پیش خریداری کرده و در خانه برای شب یلدا نگهداری می کنند. معمولاً در این شب همه اقوام در منزل یکی از بزرگان فامیل جمع شده و این شب را با خوردن انواع غذای پخته شده در منزل چون کوفته، برنج، مرغ، خشیل، آش و میوه هندوانه، اناز و انواع مرکبات و تنقلات موجود در منزل شامل خشکبارهایی چون انگور، بادام و سنجد، قاورقا (گندم برشته با شاهدانه)، آجیل، لبو، هویج، حلوی گردو و ... و به ویژه با گفتن داستان های قدیمی تا پاسی از شب می گذرانند. یلدا به زمان بین غروب آفتاب از ۳۰ آذر (آخرین روز پاییز) تا طلوع آفتاب در اول ماه دی (نخستین روز زمستان) گفته می شود.

قدیم ها که هنوز پای اینترنت و شبکه های اجتماعی جمع گرم خانواده ها را به هم نزنده بود، خانواده های ایرانی در شب یلدا معمولاً شامی فاخر همچین انواع میوه ها و رایج تر از همه هندوانه را مهیا و دور هم سرو می کردند. پس از سرو تنقلات، قصه گویی بزرگان خانواده برای دیگر اعضای فامیل همچین فال گیری با دیوان حافظ رایج بود. البته نه اینکه چنین مراسمی الان نیز برگزار نمی شود، شاید با رنگ و لعابی بیشتر نیز برگزار می شود اما دیگر از آن دلخوشی های قدیم و محافل ساده و صمیمی کمتر می توان سراغ گرفت.

چشم هم چشمی ها، تجملات دست و پاگیر و بریز و بپاش های آن چنانی چنان رنگ ضایعی به این رسم زده است که بعضاً تعدادی از خانواده های نادر پیش از رسیدن شب یلدا غم و ناراحتی سراسر وجودشان را می گیرد چون باید از دور به آنها بنگرند و دندان بر جگر نهند. یکی از رسوم این شب که در بستر زمان کمرنگ شده است، فرستادن «خوانچه یا خنچه چله» به منزل نوعروسان است که خانواده داماد در نخستین شب چله ای که عروس را برای پسرشان برگزیده اند، این خنچه یا خوانچه را به منزل عروس می برند.

چیلله نشینی در گذشته در شب اول زمستان با یلدا آغاز می شد و تا آخرین روزهای سال ادامه می یافت، از این رو شب یلدا هم در این خطه از ایران زمین به شب چله معروف است.

به گزارش خبرنگار گروه استان های باشگاه خبرنگاران جوان از تبریز؛ یکی از این رسم و رسوم های زیبا، **شب یلدا** یا شب چله یکی از کهن ترین جشن های ایرانی هاست. در این جشن، طی شدن بلندترین شب سال و به دنبال آن بلندتر شدن طول روزها در نیم کره شمالی که مصادف با انقلاب زمستانی است، گرمی داشته می شود.

شب یلدا، روزگار نوین آذربایجانی ها

با این اوصاف، شب یلدا در آذربایجان به عنوان **چیلله گنجه سی**، خوانده می شود. اکثر مردم استان آذربایجان شرقی در این شب طولانی سال، هندوانه و یا به عبارت دیگر چیلله قارپیزی می خورند و معتقدند، به دلیل اینکه فصل زمستان در آذربایجان بسیار طولانی و سرد است، با خوردن هندوانه، لرز و سوز سرما تاثیر چندانی نخواهد داشت.

زمستان با شب چله آغاز می شود و مردم آذربایجان شرقی دو ماه اول زمستان را به ۴۰ روز و ۲۰ روز مجزا تقسیم می کنند که به ۴۰ روز اول چله بزرگ و ۲۰ روز

آن می پرند و در همان حال می خوانند، می رقصند و شادی می کنند و در موقع پریدن از روی آتش این شعر را به زبان ترکی می خوانند:

چله قاشدی ها چله قاشدی ها (چله فرار کرد ها چله فرار کرد)

با این رفتار و گفتار، چله را از خانه و دیار خود بیرون می رانند. برخی ها نیز در شب چله تپانچه دستی درست می کنند تا با صدای آن چله را بترسانند که زودتر فرار کند.

همچنین مردم آذربایجان در شب یلدا «چیلله قاریزی» می خورند و بر این باور هستند که با خوردن هندوانه در این شب سرمای زمستان را حس نمی کنند و بعد از شام انواع تنقلات همانند لبو، باقلا، انواع میوه های خشک همانند انجیر، آلبالو و آلو، انواع میوه شامل انار، هندوانه در سفره های خود می گذارند و در شب نشینی های طولانی شرکت کرده و برای یکدیگر چیستان، مثل، داستان تعریف کرده و با گرفتن فال حافظ شب خاطره انگیزی را در کنار خانواده در طولانی ترین شب سال به ارمغان می آورند.

فرستادن خونچا یا چیلله لبق برای نو عروسان

رسم بردن اول زمستانی یا چله ای برای نو عروس و یا تازه داماد در این شب رایج است و در قدیم برای نو عروسان هدایایی شامل شیرینی، میوه، یک دست لباس، یک جفت کفش، پارچه های رنگارنگ و... می فرستادند که شاید امروزه این رسم تغییر کرده و لباس های زمستانی، زیور آلات و یا لوازم خانگی با برند خارجی جایگزین آن شده است.

فلسفه وجود میوه های انار و هندانه در سفره یلدا

مردم معتقد هستند که با خوردنی های سفره شب یلدا طبیعت گرم خود را می توانند سرد و طبیعت سرد خود را گرم کنند. به این صورت که اگر از گرمی مزاج رنج می برند، هندوانه، انار و اگر از سردی مزاج در رنجند، توت کشمش و خرما و امثال آن بخورند.

فواید خوراکی های شب یلدا به قدری زیاد است که خوردن هریک، خواص درمانی خاص خود را دارند؛ در واقع این میوه ها و خوراکی ها هریک، بار معنایی نمادین با خود دارد. هندوانه که قاچ های مدور می خورد، چون خورشید، یادآور گرمای تابستان و فرونشاندن عطرش است، انار صندوقچه دانه های مرواریدسرخ، نماد زایش و سلامتی است.

این خنچه شامل انواع آجیل و شیرینی و میوه های فصل مانند انار، ازگیل و هندوانه به همراه هدایایی برای عروس خانم است که در بسته هایی آذین بندی می شود.

وقتی کتب تاریخی را ورق می زنیم یا پای صحبت پیرزنان و پیرمردان پایه سن گذاشته فامیل می نشینیم، از تک تک صحبت هایشان به وجد آمده و آرزو می کنیم ای کاش ما نیز به مانند آنها دنیایی زیبا، ساده و بی آلایش داشتیم و کمتر در قید و بند دنیای ماشینی عصر حاضر بودیم.

نیکان ما در ابتدای مراسم و آئین های شب یلدا چنین می خوانند: «اللهم اخرجنا من الظلمات الی النور» و از خداوند می خواستند که آن ها را از ظلمت ها و سیاهی خارج کند و به سمت نور بر تاریکی پیروز می شود و دوره سیاهی و تباهی پایان می گیرد. باتوجه به عربی بودن این دعا، شاید چنین به نظر برسد که این دعا بعد از اسلام رایج شده است، اما مضمون و مفهوم دعا به روشنی مبین این مسئله است که پیشینه دعا در ایران به مراتب، فراتر از زمان ورود اسلام به ایران است.

مدت زمان شب یلدا

تمام کسانی که با نجوم و آرایش فضایی زمین و خورشید آشنا هستند، می دانند که زمین در اول دی ماه هر سال به نقطه انقلاب زمستانی خود می رسد، نقطه ای که در آن، ناظران نیمکره شمالی دارای کوتاه ترین روز و بلند ترین شب سال بوده، برعکس در نیمکره جنوبی بلندترین روز سال اتفاق می افتد. اما باید توجه داشت که در این شب همه ناظران نیمکره شمالی طول شب یکسان ندارند. در استوا طول شب و روز برابر و مساوی با دوازده ساعت است و هرچه به طرف قطب می رویم، طول شب یلدا افزایش می یابد.

آئین های شب یلدا در آذربایجان شرقی

جشنی که در شب یلدا برگزار می شود یک سنت باستانی دارد و از زمان های گذشته تا به امروز در میان مردم مرسوم بوده و مردم آذربایجان شرقی نیز برای زنده نگه داشتن این شب به یاد ماندنی طبق آداب و رسوم خود جشنی را بر پا می کنند.

به عنوان مثال در این استان اهالی شب آخر چله، رسمی دارند به نام «چله قاشدی» که جوانان و بچه های یک کوچه یا هر خانواده، بالای پشت بام یا در یک جای وسیع جمع می شوند و آتش بزرگی درست می کنند و از روی

فلسفه نام گذاری "چیلله"

گنجه سی "(شب چیلله!)"

turk dunyasihttp://turk1359.blogfa.com

در ترکی «یای» یعنی کمان، «چیلله» نیز یعنی زه (در اینجا زه کمان) و نیز محل زه برای گذاشتن تیر در موقع انداختن تیر، «اوخ» یعنی تیر(تیرکمان). در ترکی به تابستان نیز «یای» گفته می شود. از این رو وقتی گفته می شود «یایین چیلله سی» تداعی کننده کشیدگی نهایی کمان به هنگام انداختن تیر(چله ی تابستان) یعنی نهایت و اوج کشیدگی تابستان که چهل و پنج روز رفته از تابستان است.

قیشین چیلله سی(چله ی زمستان) نیز به معنای کشیدگی نهایی سرماست که دو تاست یکی چهل روزه(بویوک چیلله) یکی بیست روزه(کیچیک چیلله)، یعنی زمستان دوبار به اوج می رسد.

چیلله گنجه(شب دارای کشیدگی نهایی) وقتی گفته می شود «چیلله گنجه سی»(شب چله) در واقع یعنی کشیدگی شب. ولی تحت تاثیر تفسیرهای رایج به معنای شروع زمستان تلقی می شود که البته اینگونه نیست.

اینکه چرا «چیلله» یا «چله» که معنای زه کمان و محل نشستن تیر در کمان و مآلاً مفهوم نهایت کشیدگی را در مورد «بلندترین شب»، «شدت تابستان» و «شدت زمستان»(که دقیقاً معادل – climax نقطه اوج- آمده از

←→ خدافهرین ۲۰۱ دی ۱۴۰۰ (2022) Xudafərin 201

بازی های شب یلدا

در اسکو آذربایجان شرقی، آخرین عصر چله بزرگ بچه ها دور هم جمع می شود و بازی «چله دوید» را اجرا می کنند. بازی به این ترتیب است که هر کدام یک قوطی حلبی (همانند قوطی روغن نباتی بر می دارند) در انتهای آن سوراخ بزرگی ایجاد می کنند و چوبی از آن می گذرانند و به سر چوب که از داخل قوطی بیرون می آید، مقداری پارچه می پیچند و رویش را نفت می ریزند و آتش می زنند. به این ترتیب هر یک از بچه ها مشعلی درست می کند و بالا می گیرد و باهم این شعر را می خوانند:

قندیر اوغلی ها قندیر اوغلی ها

بیر جیندا ویر یاندیر اوغلی

چله قاشدی ها چله قاشدی

پسر قندیل های، پسر قندیل

یک پارچه کهنه را آتش بزن

چله فرار کرد ها چله فرار کرد

به در هر خانه ای که می روند صاحبخانه مقداری نفت و یا پارچه نفت آلود بر روی مشعل می گذارد و شعله ها قوت گرفته و بالا می روند، در این هنگام صحنه جالب و تماشایی می شود.

براساس این گزارش، این شب یادمان می دهد که زندگی به قدری کوتاه است که باید یک دقیقه در کنار هم بودن را جشن گرفت.

در این شب نیکو، خانواده های ایرانی ضمن ملاقات با خویشاوندان و دوستان، به احوال نیازمندان و سالمندان بیمار، به ویژه نیازمندان خویشاوند خویش، رسیدگی می نمایند. و از این رو، رسم زیبا و پسندیده دیدار یکدیگر در شب یلدا وقتی زیباتر می شود، که با زیاده روی نکردن در مصرف خوراکی ها و تنقلات، بخشی از آنها را به مصرف یتیمان و افراد بی بضاعتی برسانیم که توانایی تهیه چنین اقلامی را در این شب ندارند.

منبع: باشگاه خبرنگاران

«چیلیمک» اسم تلنگر شدید است که در آن ریگ کوچکی بین پشت ناخن سبابه و نوک انگشت شست قرار گرفته و به شدت پرتاب می شود. یا تلنگری که بر سطح آب- به نیت پخش کردن و افشاندن آب- زده می شود.

شکل دیگری از این فعل نیز هست که «چیله مک» (افشاندن توأم با ضربه) است.

«پیلله» نیز از سیستم «چیلله» (چله) است، حتی به این شکل: «پیلوو (pilov)» و «چیلوو» (cilov) «پلو و چلو» نیز از یک شیوه و سیستم تولید واژگان استفاده می شود. آوردن این مثال از آن جهت لازم بود تا در پیگیری سیستم واژگانی دچار سهو و لغزش نشویم. همانگونه که ملاحظه می کنید در فارسی مصوت ها دچار تغییر شده: «پ» و «چ».

به مثالهای دیگری از این دست (جهت مطالعه بیشتر)

دقت کنید که چگونه سیستم ترکی ثابت است:

چیلله (چله)، شیلله (سیلی)

آبدار)، «سیلله» (سیلی)، «گوله» (گلوله)، هورره، هوررا (نوعی

غذای ساده روستایی)، «شیرا» (شیره)، «شوررا» (احتمالا تبدیل به شوربا شده)، «بلله» (نانی که به صورت ساندویچ در می آورند)، «پیلته» (فتیله) به خاطر وجود «ت» که علامت تعدی است [چیزی که به تدریج پایین آورده می شود]، «گله» ی فارسی نیز احتمالا از این سیستم است که در این صورت باید از فعل «گلمک» (آمدن) «گلله» (هم-آمده) ایجاد شده باشد.

سعید سلیمان پور

چیلله گنجه سی یئتیشدی یولدان

فامیل توکولوبدی س—اغ و سولدان

زبانهای یونانی و لاتین است) بایستی با عدد «چهل» توجیه و تفسیر نمود کاری است که برخی از روشنفکران پرداخته اند و خود نیز بایستی جوابگو باشند.

بدون هیچ تردید واژه «چیلله» یا «چله» با واژه‌ی یاد شده «climax» از یک ریشه و منشأ می باشد. در منبع شناسی تولید واژگان صدای (ل) دارای مفهوم «انتقال» می باشد. مطابق همان منبع تکرار یک صدا مفهوم استمرار تکراری حرکت و عمل را دارد. پس «چیلله» یا «چله» دارای مفهومی است که در آن عمل انتقال به تکرار اتفاق می افتد. اگر «چله» معنی «چهل لا» نیز داشته باشد آنوقت پرسیدنی است که اولاً خود «چهل» از کجا آمده و دوم اینکه معنای پله چیست؟ منطقی است بپذیریم که «چهل» از «چیلله» حاصل شده است. فقط فراموش نشود ادیبان منکر وجود شدید نیز در فارسی شده اند.

اما جان آیتو (John Ayto) تیمولوژیست انگلیسی واژه «climax» را نهایتاً از منشأ هندواروپایی (Kli-) می داند. اولاً شما این مورد را با واژه «چیلله» یا «چله» تطبیق دهید خواهید دید که دقیقاً دارای عناصر فونتیکی مشابهی هستند.

باز می گویند که واژه «lean» به معنی «تکیه دادن» نی زاز همین ریشه است. متوجه می شوید که چرا در «چیلله» یا «چله» مفهوم نشستن ته تیر در کمان نیز مستتر است؟

«چیلله» اسمی است از فعل «چیلیمک» به معنای (زدن پرتابی توأم با ضربه) ساخته شده است. در بازی «چیلینگ-آغاج» (الک-دولک) به زدن «چیلینگ» یا «چیلیک» یا «چیلیه» (دولک) با «آغاج» (چوبدستی) از این فعل استفاده شود: «چیل گلسین!» (بزنی بیاد!). «چیلینگ» نیز از این فعل استفاده شده است.

عجبا بو مجمع الاشرايين كناريندان راحت مي كنجكم اولار؟

قابات قيشدير. كيم نه بيلير نه قدر مال - داوار پيهلرده قيريلاجاق، نجه سود امر كۆرپه بلگينده دوناجاقميش. قيشين ايلك گنجه سينين قره قئيدى هر كسين جانيني آلديقدا، بير ايلنجه لي مراسيمله، بو گنجه نين شرينى بير تهر باشدان آشيريپ و قارا قيشين قارشيسينا گوجلو روحيه ايله چيخماق لازيمدير. منجه چيلله گنجه سي مراسيمي نين اساس فلسفه سي بودور. آما بونا باشقا سبيلر ده سايماق اولار، بو آرادا دكتر ياشار كالافاتين دوشونجه لرى دفته لاييقدير.

ياشار كالافات - آ گۆره چيلله مراسيمي تورك خالقلارينين ايناجلاريندا آلاهدان بركت و بوللوق تمناسي ايله علاقه داردير، او يازير:

« اوزون قيش مؤوسيمي، اينسانلارين و حيوانلارين يئيه جكلرينين، ياخاقلارينين توكنديگي جيدي بير امتحاندير. عاداتا تصوفده كي "چيله" (چيلله) ياشانيلاراق نفس تربيه سيندن گنجميشدير. نجه كي قيشين دؤنملرى آراسيندا "بؤيوك چيلله" و "كيچيك چيلله" ده واردير، چيلله دن چيخيش بير قوتلاماغي و حمدى بايراميني گتيرير، بو روزى يئتيرنه بير شوكران يئنه ده داها بول وئرمه سي اوچون يالواريشدير » (Yaşar Kalafat, S.243).

دونيا گؤروشلىرى اساسيندا قورولموشدور. او طبيعتين بوتون اؤنملى حاديه لرى اوچون ميتولوژيك مدل ياراداراق، اوللارى اؤز چيخارينجا تبين ائتميش، هم ده اوللارلا باريشراق گنجينه بيلميشدير. ايلكين اينسان اؤزونون اويدوردوغو افسانه لره ايناناراق، طبيعتده باش وئرن چتينيكلره قاتلانيب، ياشاماغي باجارميشدير.

ايستر اسكى توركلرين شامانليق اينانجلاريندا، ايستره ده زرتشت دينينده، اود و اوجاق قوتسالدير. آذربايجان خالقي نين اينانجلار سيستمى تركيبينده اسلاميتدن اؤنجه كي هر ايكي دين (شامانليق و زرتشتي ليك) اساس رول اويناميش و بوگونه قدر ده عرف، عادت و مراسيملريميزده اؤزونو ساخلاميشدير. بونلارين هر ايكيسينده ده ايشيق، ايستی و گوندوز خئير، قارانليق، سويوق، قيش و گنجه ايسه شر ساييلير.

(پاشا افنديف صص ۱۳۶-۱۳۳).

بيرينجي بؤلوم:

چيلله مراسيمي حقينده بير پارا ملاحظه لر

چيلله گنجه سي مراسيمي نين منشائي:

- آتالاريميز "قورخ گنجه شريندن" دئميشلر
- ايلين ان اوزون گنجه سي چيلله گنجه سيدير، هم ده قيشين ايلك گنجه سي، قارانليق، سويوق، اوزون بير گنجه،

قیرخ آنلامینا گلن تاتجا " چهل " یاخود " چل " کؤکوندن اولان " چیلله " سؤزونون آنلامی آذربایجان دیلینین ایضاحلی لغتینده بئله قئیده آیینمیشدیر:

۱- دوغوشدان، تویدان و یا اولمکدن کنچن قیرخ گونلوک مدت

۲- قیشین بؤیوک و کیچیک چیللهدن عیبارت ایلک ایکی آیی (ایضاحلی لغت، چیلله مادهسی)

فرهنگ معینده ایسه بونلاردان علاوه " درویشلرین بیر بوغاغا سیغیناراق قیرخ گونلوک ریاضت ایچینده عیبادت ائتمه لری " آنلامی دا قید اولموشدور.

(فرهنگ فارسی، چله مادهسی).

قید ائتمک لازیمدیر کی اؤزبکیستان و قاراچای تورکلری ائلهجه ده ایران تاتلاری آراسیندا قیش چیلله لریندن علاوه، یای چیلله لری ده وار. یای چیلله سی تیر آیی نین اولیندن باشلار. ایلین ان ایستی زامانینا فارس لارین " چله ی تابستان " دئدیکلری ده ائله همین خالق تقویمینه عایید ترمیندیر. یای چیلله لری ده قیشین کی کیمی ایکی بؤیوک و کیچیک چیلله دن عیبارتدیر و جمی ۶۰ گون سورر.

آذربایجان و تورکیه ده " چیلله " سؤزو باشقا بیر آنلام دا داشیماقدادیر، او دا چتینلیک و زحمت دئمکدیر. دئمه لی هله ده خلق ایچینده ایشلمکده اولان " چیلله تۆکمک، چیلله کسدیرمک، چیلله سی چیخماق "، بیر گلینین، زاهی نین، اوشاغین... هانسیسا بیر چتینلیک ویا زحمتدن قورتولماسینا عایید ایشلنن ترمینلردیر.

ناصر منظوریه گؤره چیلله سؤزو تورکجه دیر معناسی ایسه سون درجه گئرلمه و چکیللمه دیر. چیلله گنجه سی ده قیش فصلی نین ان سویوق و ان اوزون گنجه سی اولدوغوندان بو آد اونا وئرلمیشدیر. (منظوری ناصر)

آنجاق بونو دا دئمه لییم کی سایین ناصر منظوری نین چیلله یه وئردیگی بو یئنی معنایه هئچ بیر سؤزلوکده راسلامادیم.

آذربایجان خالق تقویمینده اساس قیش یئتمیش گوندن عیبارتدیر:

۴۰ گون بؤیوک چیلله: دی آیی نین اولیندن (دسامبرین ۲۲-سیندن) بهمنین دوققوزونا کیمی (یانوارین ۲۹-ونا کیمی)

بونا شاهید اولاراق، سالماسدا یاشایان کوره سونولرین بیر عنعنه سیننی قئید ائتمک اولار: سالماسلی کوره سونولر چیلله گنجه سینده قووورغا قوووروب، دامین دؤرد بوغایینا داغیدارلار، برکت رمزی اولان بوغدالاری داغیتماقلا دا اینانارلار کی گلن ایل بوللوق اولاجاق (فیروز سعیدی). بوکیمی عادت و اینانجلار، چیلله مراسیمی نین برکت موتیویله سیخ باغلیلیغینی گؤسترمدهدیر.

ناردوقان، گون دوغان، یلدا:

گوللو یول اوغنونون یازدیغینا گؤره، اسکی تورکلر چیلله نین ایلک گونونو بایرام ائدردی. " نار دوقان " (یاخود گون دوغان) آدیلا مشهور اولان بو بایرامی هله ده تاتارلار، باشقوردلار، چوواشلار و... قئیده آلیرلار. " نار " مونقولجا گونش دئمکدیر. تاتارلار اونا " کویاش تووآ = گونش دوغان "، باشقوردلار ایسه " ناردوقان " یا دا " ماردوقان "، چوواشلار " نارتاوان " یاخود دا " نارتوکن " دئیر و بو گونو بایرام ائدیرلر.

آذربایجاندا " گون دوغان " بایرامی تمامیه اونودولموشسا دا آنجاق بیر عادت اولاراق بوگون بیر - بیرینه راست گلنلر « اوزونه گون دوغسون »، « گونون آغ اولسون » دئییه خئیر - دوغا وئرلر (Güllü Yoloğlu). ماراقلیدیر کی اسکی تورکلرین بو مراسیمی نین آدی، قدیم سوریانلرده و آسوریلرده ده عینی معنای وئرلر بیر کلمه دیر: **یلدا**.

بیلدیگینیز کیمی تورک کلاسیک ادبیاتیندا بؤیوک چیلله نین ایلک گنجه سیننه، " یلدا گنجه سی " ده دئیلمیشدیر. بو گون بعضی شهرلی آذربایجانلیلار یلدا گنجه سی ترمینینی ده چیلله گنجه سی ایله پارالل ایشلدرلر.

اصلینده سوریانجه اولان " **یلدا** " سؤزونون آنلامی " دوغوش " دئمکدیر. آسورجادا ایسه عینی ایله " بت یلدا " سؤزو دوغوشدور. دئمک " **یلدا** " یاخود " **گون دوغان** " دان اعتیبارا گونلر بؤیومگه باشلار، بونا گؤره ده دوغوش معناسی وئرلر بو آدلاری اونا وئرلمشدیر.

آرتیرمالییم بو اینانج دونیانین ایلک کریستیان خالقی اولان آسوریلرین طرفیندن سونرالار حضرت مسیحین دوغوشو (میلادی) ایله عوض ائدیلمک، مسیحیلرین ایچینده

" کریسمس " اولاراق یاییلمیشدیر.

چیلله نین لغته و خالق تقویمینده کی آنلامی:

چیلله گنجهسی اوغلان ائویندن آداخلی قیزا چیللهلیک
گۆندریلر، دئمهلی چیلله گنجهسینه عایید یئمکلر او
جمله دن: پشمک، قوووت، حالوا، قورو یئمیشلر، نار و ان
واجیب اولان چیلله قارپیزی (عموما بزه یرک)، بیر
خونچادا توپلانیب، آخشام باشی قیز ائوینه گۆندریلر.
ئولندیکن سونرا دا بیر نئچه ایل قیز گلینه چیللهلیک
گندر، آما بو دؤنه خونچا اوغلان ائویندن دئیل، قیز
ائویندن گۆندریلر. قیزین آتا - آناسینا گۆره بو هدیه لر
اوغلان ائوی یانیندا قیزلارینین باش اوچالیغی سایلیب.

چیلله گنجهسی اوخونان نغمه لر:

مراسیم و مؤسیم نغمه لرینین بیر پاراسی چیلله ایله
علاقه داردیر. داش ماکیدا چیلله گنجهسی بو نغمه نی
اوخویارلار:

آی چیلله - چیلله قارداش

آتین قمچیلله قارداش

بیر گل دین دانیشمادین

قلبیم آچیلما قارداش (انجوی شیرازی، ص ۴۷)

مشهور فولکلورشناس عزیزه خانیم جعفرزاده ده اؤز
آتاسیندان ائشیتدیگی بو نغمه نی بئله ثبت ائتمیشدیر:

قوووب، قیشی آبازی

کس دیک چیلله قارپیزی

آلاه یئتیر سین روزی

ائل قالماسین تامارزی

کلاسیک ادبیاتیمیزدان، ماکیلی شاعیر "یلدا" نین دیلر
ازیری اولان بو میصراعلاری، دا چیلله گنجه لری
بیغینجاقلاریندا بیر تاپماجا کیمی اوخونار:

یلدا گنجهسی بیری

ایلدیله بیر اولار یلدا

یا رب بو نئجه سیردی

بیر آیدا ایکی یلدا؟

بورادا سئوگیلی سنین آی اوزونون ایکی طرفینده
ساللانان هۆرکلرینی گۆرن شاعیر، اونو بیر آیا و ایکی قارا
و اوزون یلدا گنجه سینه بنزدک بو اسرارانگیز گۆزلیگین
قارشیسیندا حیرته دالمیش و بو اینجه شعر
یاراتمیشدیر.

فالا باخما:

۲۰ گون کیچیک چیلله: بهمنین اونوندان (یانوارین ۳۰-
وندان) بهمنین سونونا کیمی
(فنورالین ۱۹-ونا کیمی)

۱۰ گون قاری ننه چیلله سی: ایسفن دین بیریندن (فنورالین
۲۰-سیندن) اسفن دین اونونا کیمی
(فنورالین سونو مارتین بیرینه کیمی) (انجوی شیرازی
ص ۴۲)

خالق اینانجلارینا گۆره بؤیوک و کیچیک چیلله ایکی
باجیدیر. بو اوچ شر قوه لرین (بؤیوک باجی، کیچیک باجی
و قاری ننه نین) هر اوچونون ده مونث یاخود قادین
اولماسی، اونا عایید اینانجلارین آنارکیلک (
مادرشاهلیق) دؤوروندن گلیب بیزه چاتدیغینی ثبوت
ائتمکده دیر.

ایکینجی بؤلوم:

آذربایجاندا چیلله مراسیمی:

چیلله قارپیزی

آذربایجاندا قیشا گیرمزدن اول قیش تدارکو گۆرولر، بیر
چوخ یئرلرده بوتون پاییز آیلاریندا قادینلارین اساس
چالیشماسی قیش زومارینا صرف اولار. قوورما، تورشو،
لاواشا، دن - دؤش، یئرآما، سوغان، قوروگۆی، روب و ...
بو کیمی یئمکلری حاضر لاییب، قیش زوماری ائدرلر.
بونلارین ایچینده بیر ده " چیلله قارپیزی " اولمالیدیر.

بؤیوک چیلله باشلانان گنجه هامی بیر-بیرینین ائوینه
توپلانا، بیر چوخلو قورو یئمیشلر
(سبزه، جویر و قاخ...)، قووورغا، اییده، بعضا ده نار (و بو
کیمی یاش مئیه لر)، پشمک، قوووت، حالوا قوناقلار
اوچون گتیررلر، ان سوندا دا چیلله قارپیزی دیلیم -
دیلیم کسب هامییا پایلارلار. چیلله قارپیزی هامی
یئمهلیدیر، بیرسی ائوده اولماسا دا پایینی ساخلارلار و
بئله اینانارلار کی چیلله قارپیزی یئسه لر اونلار سوبوق
دیمیجه جک.

سالماسدا یاشایان کوره سونولرین بئله بیر قایداسی وار کی
چیلله قارپیزی مجلیسه اولان آغ ساقالارین بیر
کسیب « قادا - بالامیزی بو گنجه کس دیک » دئیر و
صباحیسی گون چیلله قارپیزی قایقلارینی آخار سویا
وئرلر (فیروز سعیدی).

چیلله لیک:

. چىللە گىجەسى فاللا باخارلار، كىندلردە و اتلات ايچىندە
يايغىن فاللار باياتى فالى و قولاق آسدىدەر. قئىد ائتمك
لازىمدىر كى بو فاللار چىللە گىجەسىندىن علاوه آخىر
چرشىبەدە دە يايغىندىر.

باياتى فالى:

چىللە گىجەسىندە بىر قىز اوشاغىنى بولاق باشىندان سو
گتىرمگە گۆندىرلەر، او يول بويو كىمسە ايله دانىشمالمى،
چاغىرسالار بىلە جواب وئرمەمەلىدەر. قىز گتىردىگى سو
كۆزەسىنى ائودە آغ بىرچك بىر خانىما تاپشىرار، او دا
سويو تۆكر بىر قابا اوستونە دە تمىز بىر پارچا چكر. سونرا
قىز گلىنلەر و فالىنا باخماق اىستەين خانىملار قابىن
اطرافىنا توپلانار، هرەسى اۆزوندن بىر نىشان سو قابىن
ايچىنە آتار. مثلا مىنجىق، اوزوك، سانجاق و سايرە،
قىزلاردان بىرى اىنى سالار قابىن تكىنە و سويو
دولاندىرا-دولاندىرا، مجلسىدە كىلەر دە هرەسى
اىستەدىكلرى باياتى نىن اىلك مىصراعسىنى اوخويارلار،

مثلا بىرى دئىر:

- اىندە بايدا گلىن

او بىرى ايسە:

- قاپىدان بىرى گلىدى

و.....

كىمىن قابا آتدىغى نىشان قىزىن اىنە گلسە، اوخونان
سون باياتىنى كامىل لىشىدەمەلىدەر و او باياتى همىن
شخصىن وصف-حالىدەر دئىرلەر. مثلا:

اىندە بايدا گلىن

دورودو چايدا گلىن

تانرى مورادىن وئرسىن

آچىلان آيدا گلىن

(بونون معناسى بودور كى نىشان صاحىبى گلن آى اۆز
مورادىنا چاتاجاقدىر)

قاپىدان بىرى گلىدى

گۆزومون نورو گلىدى

بو آرخى كىم آرىتدى

سو بىلە دورو گلىدى

(دئمك نىشان صاحىبى نىن يولدا مسافىرى وارسا، او ساغ-
سلامت گلىب، چاتاجاق، يا دا نىشان صاحىبى نىن گلن
گونلرى خئىرلى و ايشىقلى اولاجاق) (يكانى زارع
صص ۶۴-۶۶).

. قولاق آسدى:

كىند ائولرىندە بىر - بىرىنن دامىنا چىخىب، قولاق
ياتىردارلار گۆرسونلر ائو اهلى ندىن دانىشىر. سۆزلرى هر
بىر مۇوضوعدا اولسا، اۆز فىكىرلىرىنچە اونو بىر يىرە يوزوب،
اوركلرىندە توتدوقلارى نىتىن جوابىنى آلارلار.

اونا گۆرە دە بو گىجە هامى چالىشار خوش صۇحبتلر،
ياخشى سۆزلر دانىشىسىن، آغىزىنى خئىرە آچسىن، دئىرلر
ائشىدىن اولار قوى قولاغىنا خئىرلى سۆزلر دىسىن، بلکہ
موشگولو آچىلسىن! (يكانى زارع ص ۶۶).

چىللەلرىن دئىشمەسى:

خالق اينانجلارىنا گۆرە ، بۇيوك چىللە نىسبتا اغىللى و
انصافلىدەر، آما كىچىك باجى عكسىنە چوخ عصبى و
منطقىسىزدەر. آجىغى توتاندا كىمسە يە آمان وئرمز.
اردىبلە چىللە گىجەسى يئىب، اىچدىكدن سونرا جماعت
چۆلە چىخار و شاختايا اوز توتوب، دئىرلر:

- بۇيوك چىللە! سن آلاە برک توتما

بونو دئىركن دە اينانلار كى دوغرودان دا بۇيوك باجى
بونلارىن سۆزونو ائشىدەر و بو قىشى برک توتماياچاق.
بۇيوك چىللە و كىچىك چىللە آراسىندا خالقمىزىن
دىلىندە دولاشان بىلە بىر مىتولوژىك روايت وار:

"بىرگون بو اىكى باجى بۇيوك چىللە و كىچىك چىللە
اىدە آغاجى آلتىندا اوتوروب، دانىشىردىلار، كىچىك باجى
، بۇيوك باجىدان سوروشار:

- سن گىتدىن ئىلەدىن؟

دئىر :

- من گىتدىم هامى نىن اللرىن تىدىرىن اوستونە سالدىم،
دونداردىم، اوشوتدوم، ناخوشلاتدىم، گلدىم!

كىچىك باجى دئىر:

- بولار بىر ايش دئىل كى من گىتسم، قارىلار كوركىن،
لولئىنلرى لولوكدن، گلىنلرى بىلكىن، كۆرپەلرى بلكىن
اىلرم!

بۇيوك باجى دا دئىر كى:

سن دە بىر ايش گۆرە بىلمىسن چونكو قاباغىن يازدى،
عۆمورون آزدى. بو توفارقان وارىانتى اىدى، خويدا دا بىلە
دئىرلر: « بۇيوك چىللە دئىر:

من گىتدىم هامى نىن اللرىن باغلادىم، تىدىرىن اوستونە
سالدىم گلدىم.

کیچیک چیلله ده دئیر:

من سنین کیمین دئییلیم، گنډیب، هامینی تندیردن
قووب، کوفله دن چیخاراجام، اوشاقلارین اللرین
بئشیکده، قوجالارین اللرین بوز سیندیراندا چاتلاداجام،
گلینلرین یینی بولاق باشیندا دوندوراجام».

کوسا - گلین:

ایکی چیلله نین آراسیندا بوتون قیش بویونجا چوخ اسکی
زامانلاردان قالان **کوسا - گلین، خیدیر نبی،**
سایاچی کیمی مراسیملر و بایراملار کئچیریلر.

بورادا میثال اوچون کوسا - گلین مراسیمینه قیساجا
ایشاره ائده جگم:

کوسا- گلین مراسیمی زیرنا، دوهول ایله مشایعت اولار،
کوسا یئل قووندان ساققال قویار، باشینا ایکی بویونز
تاخار، یانینا دا بیر گلین سالار، بیر ده اؤزویله چووال
داشیان بیریسینی دولاندرار. بونلار کند ایچینه گلیب،
چالیب، اوخویوب، اوینایارلار. کوسا - گلین شعرلریندن بیر
نئچه سینا آشاغیدا وئریرم:

کوسا گلیر هاوادان

ساققالی یئل قووادان

کوسانین پایین گتیر

آی خانیم، ائوین آوادان

***

هه جانیم قاراباش قویون

قارلی داغلار آش قویون

اوچ گون، اوچ گنجه کئچر

کوسایا بولدش قویون

***

جانیم او قاتار کئچی

قایادا یاتار کئچی

قیش سویوغو گلنده

بالانی آتار کئچی

*** *

آی خالا خالا دور ایندی

یوک دبیینه سوز ایندی

چؤمچهنی دولدور ایندی

آلاه بالان ساخلا سین

دو بیزی یولا سال ایندی (انجوی شیرازی ص ۹۵-۹۸)

چیلله قوودو:

قیشین باشلانقیندا چیلله لری قارشیلایان خالق،
کیچیک چیلله نین سون گونو ده اونو قووالایارق یولا
سالار.

آذربایجاندا کیچیک چیلله نین سون
گنجه سینه کورداوغلو بعضا ده صیاداوغلو دئیرلر. بو
گنجه قیز - گلینلر داما چیخار و دامدا اود یاندیریب،
قارلاری اونون اوستونه سووورارق اوخورلار:

چیلله قوودو، چیلله قوودو

سحر مینجیق، سحر مینجیق (انجوی شیرازی ص ۴۸)
سحر مینجیق دئدیکه صاباحیسی گون مینجیق -
مینجیق یاغیش یاغاجاغینا اینانارلار. سایین قالادا ایسه بو
شعر اوخونار:

چیلله قاجدی ها چیلله قاجدی

بالالارینی گؤتدو قاجدی

کورد اوغلو:

چیلله نین سون گونو حاققیندا دا میتولوژیک بیر روایت
وار:

« دئییرلر کیچیک چیلله نین ایلك گونونده، لئیلک گلیب
گؤلون دونوق سولارینا قونوب، بوزلاری اریدر. آما بیر دفعه
هاوا بتر کولک ائلیردی. یامان سویوق دوشموشدو،
پیشیکلر میرنوا دوشوب، آج قورد آدام اتینه
یئرکله میشدی. خالق نه قدر حاجی لئیلگین یولونو
گؤزله دیلرسه اوندان خبر اولمادی.

صیاد بابا دئدیکلری بیر تاری تانیان، آغزی دعالی یاخشی
کیشی وار ایدی او جماعته توختاخلیق وئریم، دئییردی: «
نیپاران اولمایین حاجی لئیلک هر یاندان اولسا گلیب،
چیخار. بیر آز دا دؤزمه لیبک».

آما گؤزله گؤزون وار اولسون. لئیلکدن خبر اولمادی
آخیردا جماعت یورولوب، کور - پئشمان ائولرینه دؤندولر.
صیاد بابانین کورداوغلو آدیندا بیر اوغلو وار ایدی، ائوه
گلیب، اوغلونا دئدی: « اوغوم دور پار - پالتاریوی گئی!
باخ گؤر بلکه حاجی لئیلک گلیب، گدیکه قالیب».

کورداوغلو چاریقلارینی گئییب، پاتاواسینی باغلادی،
کورکونو ده چیگنینه سالیب، آلا چلپوو یاغا-یاغا داغ
یوخاری یولا دوشدو. آخیردا گنډیب، یوخوشون باشینا
چاتدی. باخیب گؤردو صیادبابا دئین کیمی لئیلک گلیب،
قاردا قالیب. تنز اونو قوجاغینا آلیب، کنده ساری قایتیدی،

ایکینجیسی اینسانلاری قیشین چتینلیکلرینه قاتلاشماق اوچون روحا حاضیرلاتماق .

۳- آذربایجاندا بؤیوک چیلله دن کیچیک چیلله یه ایکی آی سورن مراسیم اصلینده چوخ مرکب و بؤیوک بیر کمپلکس دیر. اورادا ایلنجه، ماهنی، رقص، اینانچ، فال، میتولوژی، بیر چوخ عادت عنعنه دن بحث ائتمک اولار.

و سون سؤز: بو عادت - عنعنه لرین بیرسی ده چیلله گنجه سینده هامی نین آغیزلارینین خئیره اچیلماسیدیر. قوی منیم ده سون سؤزوم خئیردوعا ایله بیتسین:

یاینینیز یایلاق ، قیشینیز قیشلاق ایچینده اولسون!
یازینیز آیرانسیز، قیشینیز یورغانسیز اولماسین!

قارلی قیشینیز اولسون، کؤلگه لی یاینینیز!
قارشى گلن قیش هاردا قیشلاسا دا، اوغول-
اوشاغینیزین جانیندا قیشلاماسین!

سون

تهران ۱۳۸۸/۹/۱۱

قاینالار:

1- Yaşar Kalafat »Türk Halk İnançları« (Bereket Motivi)

2- Güllü Yoloğlu »Milli deyerlerimizi araşdırarkən« <http://dgtp.org/news/46.html>

3- Əfəndiyef, paşa(1992), Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyatı, Bakı: mə'arf nəşriyyatı.

۴- فیروز سعیدی <http://www.kuresunni.com>

۵- یکانی زارع، پرویز (۱۳۷۷)، آذربایجان شیفاهی ائل ادبیاتینا بیر باخیش، تهران: نشر اندیشه نو.

۶- انجوی شیرازی، سید ابوالقاسم (۱۳۵۴)، جشنها و آداب و معتقدات زمستان جلد دوم استانهای آذربایجان و همدان، تهران: انتشارات امیرکبیر.

۷- اوروجوف، ع.ع. (۱۳۷۶)، آذربایجان دیلینین ایضاحی لغتی، کۆچورن بهزاد بهزادی، تهران: انتشارات درس.

۸- معین، محمد (۱۳۵۳)، فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات امیرکبیر.

۹- منظوری ناصر، دیلماج درگیسی سایه ۳۴

بونو گۆرن کیچیک چیلله لاپ سالدی عینادینا ساغدان سولدان چارپاز قار یاغدیریب، کولک ائله دی. کورداوغلو، لئیک اوشومه سین دئییه اونو کورکونون ایچینه آلدی، آما کیچیک چیلله قارلاری صیاداوغلونون اوز گۆزونه سوووروب، بولونو آزدیردی. کورداوغلو بیر داشین دالیندا گیزلنپ، اؤزونو کولکدن قورویوب، لئیک ایله سحره کیمی اورادا قالدی.

آما گل گۆر کی کورداوغلو گلمه یینجه آتا - آناسی برک نیاران قالدیلار، گنجه نی بیر نجه ساعات یولا گۆز تیکدیلر، خبر اولمادی، کور - پشمان باشلارینی آتیپ، یاتدیلار.

آناسی یاتدیغی یئرده دؤشونو چیخاریب، یئره دایادی، سحره یاخین صیاد بابانی او یاتدی کی « موشتولوغومو وئر، اگر کورداوغلو ایندییه جن دیری قالسا داها بوندان سونرا اؤلمز » دئدی.

دئدی: من دؤشومو یئره دایامیشدیم، سحره کیمی سوپوقدان آز قالا دونوردو، آما ایندی یئر قیزیشدی، دئمه لی یئر نفس چکیب، قیزیشماغا باشلامیشدیر! بیر آزدان گۆردولر کورداوغلو ساغ - سلامت گلیب، چیخدی.

او لئیلگی ده بیر باشا گۆل سولارینا آپارمیش، او دا بوزلاری اریتمگه باشلادی .»

سونوج و سون سؤز:

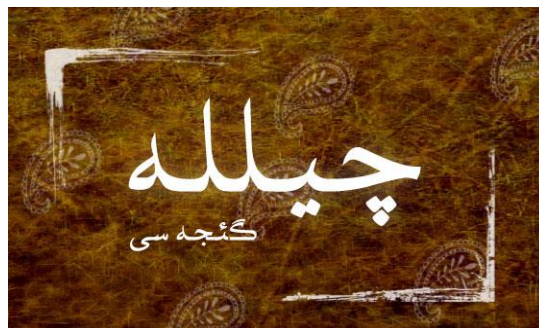
۱- چیلله یه عایید اینانجلار، آنارکیلک (مادرشاهلیق) دؤرونه قایدیر.

۲- چیلله مراسیملری، ایکی هدفی قصد ائدیر: بیرینجیسی بوللوق، آلاهدان برکت ایسته مه و

چیلله گنجه سی و آداب و رسوم آن در آذربایجان

چیلله یک کلمه تورکی است به معنای نهایت کشیدگی به کنار و این شب به خاطر کشیدگی یعنی طولانی بودن آن بدین صورت نامگذاری شده است.

چیلله که جمعا ۶۰ روز است ۴۰ روز چله بزرگ (بؤیوک چیلله) و ۲۰ روز چله کوچک (کیچیک چیلله) البته بعد از بؤیوک چیلله و کیچیک چیلله، قاری ننه چیلله سی هم از اول اسفند تا ۱۰ اسفند ادامه می یابد و بعد از آن بایرام آبی شروع می شود.....

"افسانه دو چیلله"

در افسانه های کهن آذربایجان، دو چیلله وجود دارد که چیلله بزرگ همزمان با شب چله آغاز می شود و چهل روز طول می کشد.

مطابق افسانه های کهن، پیرزنی که در فولکلور آذربایجان "قاری ننه" (مادربزرگ پیر) خوانده می شود، دو پسر دارد که نام یکی "بؤیوک چیلله" یا چله ی بزرگ است و پسر کوچکتر، نام "بالا چیلله" (بالا: کیچیک چیلله) را بر خود دارد و عمرش بیست روز است.

از ابتدای شب چیلله، چیلله بزرگ آغاز می شود، در روزهای پایانی چیلله بزرگ، برادر کوچکتر که مغرور است، نزد برادر بزرگتر می آید و می گوید: "سن گنتدین نئيله دین؟" (در این مدت چه کرده ای)

چیلله بزرگ می گوید: "من گنتدیم دونداردیم. اوشوتدوم. ناخوشلاتدیم گلدیم" (من رفتم سردشون کردم و لرزاندم و مریزشون رکردم!)

برادر کوچکتر می گوید: "اگر من گندسم، قاری لری کورک دن، لو لئهین لری لولک دن، گلین لری بیلک دن، کؤرپه لری بلک دن، ائيله رم" (تو که کاری نکرده ای! بین من چه می کنم!) کاری می کنم که نوزادان در گهواره هایشان یخ بزنند!"

برادر بزرگتر به طعنه به او می گوید: "عؤمرون آزدی، دالین یازدی!" (عمرت کوتاه است و به دنبالت بهار می آید)

چیلله کوچک در طول فرمانروایی خود، سرما را در تمام سرزمین ها حکمفرما می کند و در یکی از همین روزها، در یکی از کوههای قلمرو خود به دست برف اسیر می

چیلله گنجه سی (شب چیلله) یکی از کهن ترین و خاص ترین جشن های ترکان است که در تاریخ میلادی ۲۱ دسامبر در کشورهای ترکیه و آذربایجان شمالی و آذربایجان ایران قید میشود. این جشن، طی شدن بلندترین شب سال و به دنبال آن بلندتر شدن طول روزها در نیم کره شمالی، که مصادف با انقلاب زمستانی است، به جشن و سرور میگذرانند.

چیلله به زمان بین غروب آفتاب از ۳۰ آذر (آخرین روز پاییز) تا طلوع آفتاب در اول ماه دی (نخستین روز زمستان) و سه ماه مانده به اوغوز بایرامی (نوروز) گفته می شود. که اولین خرید هر خانواده ای هندانه و در کنار آن انار و موبه های متنوع و تنقلات و... (چیلله یئمک لری) هندوانه سمبل شیرینی، خونگرمی، سرسبزی و شادابی است و مردم آذربایجان خرید شب چله خود را با انتخاب هندوانه شروع می کنند و هندوانه خریدن از رسومی است که از گذشته تاکنون باقی مانده است. که فرصت مناسبی است که خانواده ها دور هم بنشینند و به رسم گذشتگان تا پاسی از شب، هم صحبت شوند و تاپماجا و بایاتی بخوانند و شادی و سرور کنند.

در زمانهای قدیم، خانواده های آذربایجانی به رسم احترام، در این شب طولانی به ملاقات بزرگ خانواده میرفتند. بزرگ خانواده نیز با فراهم کردن "چیلله یئمک لری" (خوراکیهای مخصوص چیلله)

آنها را داخل یک سینی مسی (مجمعی) میچید و روی کرسی قرار میداد.

آتش زیر کرسی در ابتدای شب روشن میشد و افراد خانواده دور آن نشست، شادی و سرور میکردند.

سردسیر وجود نداشت، هندوانه را در محل مخصوص نگهداری گاه و علوفه برای حیوانات که "سامانلیق" (کاهدان) مینامیدند، نگهداری میکردند. بدین ترتیب که چند هندوانه از آخرین برداشت جالیز را انتخاب و در محل‌های مختلف کاهدان می گذاشتند و روی آن را به دقت میپوشاندند. در شب مذکور، هندوانه‌هایی که بهتر از بقیه مانده بود را برای خوردن انتخاب میکردند. ریش سفید خانواده در حالیکه با چاقو هندوانه را می‌برد، می‌گوید قادا بلامیزی بو گنجه کسدیک (بلایای خودمان را امروز بریدیم) پوستهای میوه و اشغالها را در آب روان ریخته و این رفتار را خوب و خوش یمن می‌دانند. اکثر مردم آذربایجان در شب یلدا "چیلله قارپیزی" (هندوانه چله) می‌خورند و معتقدند با خوردن هندوانه، لرز و سوز سرما به تشنان تاثیر نداشته و اصلاً سرمای زمستان را حس نمی‌کنند.

"خونچا"

در خانواده‌هایی که عضو تازه وارد (عروس) داشتند، هدایایی در این شب آماده میشد. خانواده داماد نسبت به تهیه خونچا (طَبَقِی پر از هدیه) برای عروس اقدام میکردند که محتویات آن، هندوانه ی تزئین شده به بهترین شکل ممکن، تکه ای طلا که در توان مالی خانواده داماد باشد، پارچه های زیبا و نفیس، شیرینی و... بود. خونچا توسط والدین داماد به خانه عروس آورده میشد و طی جشن مختصری با حضور بزرگترهای خانواده عروس، از والدین وی اجازه میگرفتند تا عروس خانم شب چله را در خانه داماد میهمان باشد.

آداب مردم اهر در شب چله به نوشته سید ابوالقاسم انجوی شیرازی:

در شب چله، برای دخترانی که نامزد شده اند از طرف خانواده داماد خوانچه‌هایی فرستاده می‌شود که روی یکی از آنها میوه‌هایی مثل انار، سیب، پرتقال، گلابی و شیرینی مخصوصاً هندوانه گذاشته شده است. برای اینکه به هندوانه خیلی اهمیت میدهند به طوری که هنگام رسیدن خوانچه‌ها میگویند:

شود. خبر به قاری ننه می‌رسد و او برای آزادی فرزندش از زندان برف، به کوه رفته و با سیخی که روی آتش، داغ و به نبرد برف رفته و در نهایت، برفها را آب می‌کند. چیلله ی کوچک بعد از آزادی متوجه می‌شود که در آن روز زمستان تمام شده و "بایرام آیی" یا همان اسفندماه آغاز شده است

"چیلله یئمک لری"

مردم برای پذیرایی در این شب بخصوص و همچنین در شبچره ها، از تخمه آفتابگردان، پشمک، قاورقا (گندم برشته با شاهدانه)، حلوی هویج و "بازار حالواسی" (حلوی که از مغز گردو و پسته تهیه میشد و مخصوص شهر اورمیه میباشد)، تولید حلوا در شهر اورمیه مرسوم است و در ایام نزدیک به شب یلدا، بازار خرید و فروش حلوا بسیار داغ و طرفداران زیادی دارد. (میلانگوری) که از دو-سه ماه قبل بوسیله نخهایی بصورت عمودی به هم بسته شده و در محل مناسبی که سرد هم باشد، از سقفهای چوبی آویزان میکنند) استفاده میشد. همچنین خشکباری نظیر برکه زردآلود، آلبالوی خشک شده، سنجد، بادام، گردو، میوه‌هایی مثل انار، سیب، خربزه‌هایی که بصورت ترشی نگهداری میشد و سایر خوراکی‌ها برای پذیرایی از مهمانان استفاده می‌شد. در این شب به خاطر طولانی بودنش، مردم با خوردن این خوراکی‌ها و گفتن بایاتی، سعی در گذراندن آن داشتند.

در شهرستان تکاب هم در شب سرد چیلله، آش کشک که در زبان محلی به آن کچی می‌گویند درست می‌کنند و بر سر سفره شب چیلله می‌گذارند، همچنین در تکاب رسم بر این بوده که در شب سرد چیلله، گندم برشته پخت می‌کردند و مقداری از آن را برای پرندگان به بام خانه می‌ریختند، تا سال پربرکتی داشته باشند.

"چیلله قارپیزی"

هندوانه جزو لاینفک خوراکیهای "چیلله گنجه سی" به شمار میرود و به نوعی سمبل این شب در آذربایجان است. سابق بر این که امکاناتی نظیر سردخانه‌های نگهداری میوه‌ها و همچنین حمل و نقل میوه از مناطق گرمسیر به

می ایستند و یک عدد کلید زیر پای خویش میگذارند و نیت میکنند و منتظر می مانند و به خوانچه ها و طبق ها نگاه میکنند تا جمله ای از راهگذاری بشنوند.

اگر مضمون آن جمله روشن و امید بخش باشد، آن را به فال نیک می گیرند و معتقدند که تا شب چله آینده عروسی میکنند. البته این کار را از دیگران پوشیده می دارند ولی به طور کلی، دختران بیشتر از پسران این فال را میگیرند.

همچنین در شب چله در تمام خانه ها مجلس شادی به پا میکنند و اهل خانه دور هم جمع می شوند و سعی میکنند شب را خوش بگذرانند. در این شب خوردن هندوانه و چاشنی را لازم میدانند - چاشنی به کف شیره انگور میگویند. موقعی که شیره انگور درست میکنند روی آن مایه سفیدی جمع می شود که به آن چاشنی میگویند. هندوانه را هم به این نیت میخورند که سرمای زمستان به آنان کارگر نشود.

خانواده هایی که وسعشان میرسد از میوه های فصل هم میخورند. مسافرت را در شب چله بد میدانند و عقیده دارند که اگر کسی در این شب به سفر برود تا سال دیگر در سفر خواهد بود. از این رو در خانه خود می مانند و حتی به مهمانی هم نمی روند.

دخترهای دم بخت و پسرهای مجرد که هوس زن گرفتن دارند، در شب چله هنگامی که انار میخورند با آن فال هم میگیرند و برای پیشبینی اخلاق و رفتار همسر آینده شان نیت میکنند

آن هم به این ترتیب که سر انار را خیلی آرام و با احتیاط می برند به طوری که هیچ یک از دانه های انار بریده نشود - چون اگر چاقو به دانه های انار بخورد، نیتشان باطل می شود- آن وقت انار را میچشانند اگر شیرین باشد، میگویند همسر آینده مان خوش برخورد و خوش اخلاق، اگر میخوش باشد عقیده دارند همسرشان معتدل و آرام و

«گورک چيله قارپیزی یولیوبلار یا یوخ»

یعنی ببینیم هندوانه چله فرستاده اند یا نه؟

در خوانچه دومی، حلوا، پشمک، کله قند و در سومی یک دست لباس و چادر و جوراب و کفش، آیینه بخت، شانه و قیچی و در خوانچه چهارمی برای پدر و مادر و خواهران و برادران و مادر بزرگ دختر، چیزهایی مثل چادر، پیراهن، جوراب و چارقد می گذارند.

وقتی که خوانچه ها حاضر شد، خانواده داماد از قوم و خویش های خودشان دعوت میکنند که بیایند و آنها را ببینند.

عصر چله چند نفر از افراد آبادی، خوانچه ها را به سر میگیرند و هندوانه را هم یکی از زن های خانواده داماد برمی دارد و به خانه دختر می برند.

خانواده دختر هم از قوم و خویش های خودشان دعوت میکنند که بیایند و هدیه هایی را که خانواده داماد فرستاده اند ببینند. فردای آن روز خانواده عروسی خوردنی خوانچه ها را بین قوم و خویش های خود تقسیم میکنند. هرکسی که از خوردنی خوانچه ها بخورد باید در عوض چیزهایی مثل جوراب، دستمال، روسری برای عروس بفرستد.

کسانی هم که خوانچه ها را به خانه عروس میبرند از مادر دختر هر نفر یک دستمال می گیرند. چند روز بعد که می خواهند خوانچه ها را پس بفرستند، در یکی از آنها برای داماد یک دست لباس و جوراب و یک جعبه شیرینی و یکی دو تا جانماز - که به وسیله دختر گلدوزی شده - می گذارند و برای خانواده داماد می فرستند...

و نیز در شب چله پسرهایی که نامزد دارند برای نامزد خود «چيله گنجه سی» - هندوانه، کفش، شیرینی، پیراهن و میوه - میفرستند.

البته کسانی که وسعشان برسد، چیزهای دیگر هم میگذارند و آنان که باغ میوه دارند، جزء «چيله گنجه سی» ، سیب هم میگذارند. گذاشتن هندوانه و کفش در خوانچه «چيله گنجه سی» لازم و حتمی است. نزدیک به غروب آفتاب آخرین روز آذر ماه «چيله گنجه سی» را در چند تا طبق میگذارند و به پسر جوانی می سپارند، او چند طبق کش میگیرد و آنها را به خانه عروس می برد. هنگامی که طبقها را می برند، پسرها و دخترهایی که از وقت عروسی کردنشان گذشته است در جلو خانه خودشان

"تاپماجا و بایاتی خوانی"

بزرگترها برای ایجاد فضای شادی و سرور، مسابقه های تاپماجا را دور کرسی راه میانداختند، به این صورت که یک "تاپماجا" (چیستان) میپرسیدند و کسی که پاسخ صحیح میداد، برنده بازی بود. همچنین بایاتی ها از اجزای ثابت هر یک از آیینها و رسوم مردم آذربایجان می باشد. در مراسم شب چیلله به دلیل طولانی بودن این شب و گذران وقت، بزرگترها بایاتی میخواندند. گاه نیز مشاعره با بایاتی انجام میشد و گاهی هم بزرگترها با بایاتی برای کوچکترها فال میگرفتند. بیشتر بایاتی های مرسوم در شب چیلله از منظومه حیدربابای شهریار انتخاب میشد. بعنوان مثال:

چیلله چیخار بایراما بیر آی قالار

پینتی آرواد قوورمانی قوورتارار

گندر باخار گودول ده یارماسینا

باخ فلکین گردش و غوغاسینا

و یا:

قاری ننه گنجه ناغیل دئینده

کولک قالخوب قاپ باجانی دؤینده

من قاییدوب بیرده اوشاق اولیدیم

بیر گول آچوب اوندان سونرا سولایدیم

باورها و مراسم مردم آذربایجان

در شب چیلله:

قوشا چایدا(میانداوب) چیلله آخشامی گون باتارکن اود یاندیریب، اوستوندن آتیلارلار . سونرا دا اودو قاریشدیریب، داغیدیب، بئله اوخویالار:

چیلله قوودو، چیلله قوودو

سحر مینجیق ، سحر مینجیق .

سحر مینجیق دئدیکده صاباحیسی گون مینجیق -

مینجیق یاغیش یاغماسینی آرزیلارلار.

اکثر مردم آذربایجان در شب یلدا "چیلله قارپیزی" (هندوانه چله) می خورند و معتقدند با خوردن هندوانه، لرز

اگر ترش باشد ، معتقدند همسر آینده عبوس و بد عنق خواهد بود.

***

یکی از رسم هایی که کم و بیش در اغلب شهرستان های آذربایجان غربی به قوت خود باقی است، رسم تهیه هدیه شب یلدا، «چیلله لیک» یا همان «چیلله پای» است که خانواده ها طبق رسمی قدیمی، هدایا و سوغاتی هایی را تدارک دیده و به منزل نوعروسان می فرستند. انار میوه ای بهشتی که نماد باروری است و سیب نماد سلامتی، دومیوه ای هستند که در کنار تحفه شب یلدا یا همان چیلله پای نوعروسان، جایگاه ویژه ای دارند و فراموش نمی شوند.

در گذشته این رسم با آداب خاصی همراه بوده است، به این صورت که خانواده داماد هدایای شب چیلله را بر سینی مسی بزرگی گذاشته و بر روی آن دستمالی گلدوزی شده و زیبا می کشیدند و هدیه را به خانه نوعروسان می فرستادند.

این مراسم در شهرستان خوی به شیوه خاصی در روستاها برگزار می شده، به گونه ای که در شب چیلله ظرفی پشمک زعفرانی، کاسه ای پر از سیبهای سرخ، حلواوی گردو، یک طاقه ترمه حاشیه دوزی شده، چارقد قرمز داخل یک خنچه چیده و بر روی سر یک مرد جوان قرار می گرفت و در کوچهها حرکت می کرد تا به منزل نوعروس برسد، و رهگذران هدیه شب یلدا یا همان «چیلله لیک» را به تماشا می نشستند.

"مراسم خیدیر نبی در اورمیه"

این مراسم که طرفداران زیادی در میان جوانان داشت، از رایجترین جشنهای این روز به شمار میرفت. جوانان به ویژه در روستاها، به در منازل همسایه ها میرفتند و از آنها حبوبات میخواستند. سپس همه حبوباتی را که جمع آوری کرده بودند، در ظرفی ریخته و میپختند و خشک میکردند. بعد از آن، این حبوبات خشک شده و پخته شده را در هاون ریخته و پودر میکردند. قبل از خواب، اندکی از پودر را زیر زبان خود گذاشته و دعا میکردند که همسر آینده خود را در خواب ببینند و یا خواستار دیدن رویای صادق در مورد آینده شان بودند. صبح روز بعد، خواب خود را به بزرگترها میگفتند و تعبیر آن را میپرسیدند.

و سوز سرما به تنش‌ها تاثیر نداشته و اصلاً سرمای زمستان را حس نمی‌کنند.

***

در گذشته مردم تکاب هم مانند مردم اهر معتقد بودند در شب یلدا نباید کسی به سفر برود، و اگر کسی در این شب به دور از خانه و در سفر باشد، سال پیش رو را دائم در سفر خواهد بود و دیگر آرام و قرار نخواهد داشت.

***

در اهر زنان معمولاً تا پایان چله کوچک خانه تکانی نمی‌کنند و اعتقاد دارند اگر در طول این دو چله کسی خانه تکانی کند، چله او را نفرین می‌کند و اگر چیله کسی را نفرین کند به نکبت و بدبختی گرفتار می‌شود.

***

در چالدران و ماکو در شب چیلله، جوانان در یک خانه جمع می‌شوند و به اصطلاح فال بخت می‌گیرند و به این صورت چیلله را به در می‌کنند، این فال در شب اول چیلله بزرگ یا همان شب چیلله و همچنین در شب اول چله کوچک مرسوم است.

***

داش ماکیدا چیلله گنجه سی بونغمه نی اوخویارلار:

آی چیلله، چیلله قارداش،

آتین قامچیللا قارداش.

بیر گلدین دانشمادیق،

قلبیم آچیللا قارداش.

شب چیلله با تمام زیباییهایش به پایان میرسد و خوابی خوش دور کرسی، خاتمه آن خواهد بود. رسوم زیادی از این شب زیبا هنوز پابرجا مانده است. هر چند خوراکیها تغییر کرده و یا "حسین مظلوم" (حلوایز معروف اورمیه ای چند سال پیش دارفانی را وداع گفته باشد... همو که کودکان نیازمند را در شب چیلله اطعام میکرد و به این واسطه معروفترین حلوایز این شهر بود و همگان در مقابل مغازه اش صف میبستند تا از حلوای نابس بخرند...)

هنوز هم هندوانه پای ثابت شب چیلله است و هر چند کرسیها جای خود را به رادیاتورها و بخاریهای گازی داده اند، گرمای مهر و محبت خانواده ها به رغم ماشینی شدن زندگیها هنوز هم پابرجاست.

چیلله گلیر قارینان، قاریزینان، نارینان
شنلیک اولسون بو گنجه کامانچاینان، تارینان
هامی چالیب اویناسین یولداشینان، یارینان
چیلله گنجه نیز قوتلو و موتلولوقلا دولو اولسون

***

اما تفسیر علمی و دقیق چیلله:

زبان شناس آذربایجان استاد ناصر منظوری:
یلله (چله) در ترکی یعنی کمان، چیلله نیز یعنی زه (در اینجا زه کمان) و نیز محل زه برای گذاشتن تیر در موقع انداختن تیر، (و نیز معنایی که گفته خواهد شد)، اوخ یعنی تیر (تیر کمان)
در ترکی به تابستان نیز "یای" گفته می‌شود. از این رو وقتی گفته می‌شود "یایین چیلله سی" (چله تابستان)، (تداعی کننده ی کشیدگی نهایی کمان به هنگام انداختن تیر) یعنی نهایت و اوج کشیدگی تابستان که چهل و پنج روز رفته از تابستان است.

قیشین چیلله سی (چله ی زمستان) نیز به معنای کشیدگی نهایی سرما است که دو تا است یکی چهل روزه (بؤیوک چیلله) یکی بیست روزه (کیچیک چیلله). یعنی زمستان دوبار به اوج می‌رسد. چیلله گنجه (شب دارای کشیدگی نهایی) وقتی گفته می‌شود "چیلله گنجه سی" (شب چله) در واقع یعنی نهایت کشیدگی شب.

ولی تحت تاثیر تفسیرهای رایج به معنای شروع چله ی زمستان تلقی می‌شود که البته اینگونه نیست. اینکه چرا "چیلله" یا "چله" که معنای "زه کمان" و "محل نشستن تیر در کمان" و مآلاً مفهوم نهایت کشیدگی را در مورد "بلندترین شب"، "شدت تابستان" و "شدت زمستان" (که دقیقاً معادل "climax" -قطه ی اوج- آمده از زبان های یونانی و لاتین است) بایستی با عدد "چهل" توجیه و تفسیر نمود کاری است که روشنفکران پرداخته اند و خود نیز بایستی جوابگو باشند.

بدون هیچ تردیدی واژه ی "چیلله" یا "چله" با واژه ی یاد شده ی "climax" از یک ریشه و منشأ می‌باشد. قبلاً بحث شده که صدای (ل) دارای مفهوم "انتقال" می‌باشد.

“پ” و “چ” به مثال های دیگری از این دست (جهت مطالعه ی بیشتر) دقت کنید که چگونه سیستم تورکی ثابت است:

چیلله (چله)، پیلله (پله)، شیلله (سیلی آبدار)، سیلله (سیلی)، گولله (گوله، گولوله)، هورره، هوررا (نوعی غذای ساده-ی روستایی) شیررا (شیره)، شوررا (احتمالا تبدیل به “شوربا” شده)، بلله (نانی که به صورت ساندویچ در می آورند). . . “پیلته” (فتیله [به خاطر وجود “ت” که علامت تعدی است] چیزی که به تدریج پایین آورده می شود) “گله” ی فارسی نیز احتمالا از این سیستم است که در این صورت باید از فعل “گلمک” (آمدن) “گله” (هم-آمده) ایجاد شده باشد. کله (کله)، نیز واژه- عربی “قله” از این مجموعه است که نشانگر قدیمی بودن این ساختار واژه ساز است.

***

قایناقلار:

سایت "قره داغ تورکلری (اهرری)"
مجله ی اینترنتی "اٹل اوبا"
وب سایت خبری - تحلیلی "یول پرس"
صفحه فیسبوکی "مفاخر آذربایجان"
وبلاگ کلمه میراث بشر است (ایتمولوژی)
ویکی پدیای تورکی (azb)

نیز گفته شده که تکرار یک صدا مفهوم استمرارِ تکراری حرکت و عملی را دارد. پس “چیلله” یا “چله” دارای مفهومی است که در آن عمل انتقال به تکرار اتفاق می افتد. درست مثل “پیلله” یا “پله” که در آن عمل انتقال و تکرار اتفاق می افتد.

اگر “چله” معنی “چهل لا” نیز داشته باشد آنوقت پرسیدنی است که اولاً خود “چهل” از کجا آمده و دوم اینکه معنای “پله” چیست؟ منطقی است بپذیریم که “چهل” از “چیلله” حاصل شده است. فقط فراموش نشود که ادیبان منکر وجود تشدید نیز در فارسی شده اند. اما جان آیتو (John Ayto) ایتمولوژیست انگلیسی واژه ی “climax” را نهایتاً از منشأ هندو اروپایی (kli-) می داند.

اولاً شما این مورد را با واژه ی “چیلله” یا “چله” تطبیق دهید خواهید دید که دقیقاً دارای عناصر فونتیکی مشابهی هستند. باز می گویند که واژه ی “lean” به معنی “تکیه دادن” نیز از همین ریشه است. متوجه می شوید که چرا در “چیلله” یا “چله” مفهوم محل نشستن ته تیر در کمان نیز مستتر است؟ “چیلله” اسمی است که از فعل “چیلیمک” به معنای (زدن پرتابی توام با ضربه) ساخته شده است.

در بازی “چیلینگ-آغاج” (الک-دولک) به زدن “چیلینگ” یا “چیلیک” یا “چیلیه” (دولک) با “آغاج” (چوبدستی) از این فعل استفاده می شود: “چیل گلسین!” (بزن بیاد!) “چیلینگ” نیز از این فعل ساخته شده است. “چیلیمک” اسم تلنجر شدید است که در آن ریگ کوچکی بین پشت ناخن سبابه و نوک انگشت شست قرار گرفته و به شدت پرتاب می شود. یا تلنگری که بر سطح آب به نیت پخش کردن و افشاندن آب زده می شود. شکل دیگری از این فعل نیز هست که “چیله مک” (افشاندن آب توأم با ضربه) است.

“پیلله” (پله) نیز از سیستم “چیلله” (چله) است، حتی به این شکل: “پیلوو (pilov) ” و “چیلوو [çilov] ” پلو و چلو [نیز از یک شیوه و سیستم تولید واژگان استفاده می شود.

آوردن این مثال از آن جهت لازم بود تا در پیگیری سیستم واژگانی دچار سهو و لغزش نشویم. همانگونه که ملاحظه می کنید در فارسی مصوت ها دچار تغییر شده:

اونون آدی کولگم
 بلکه دوغوشدان
 بو قالما قالدا
 بو اولومده
 بو بولومده
 بو دونیانین هله ایمک چاغیندا
 قویون سوروسونون یولوندا
 بو دونیانین قه هر واختیندا
 کولگه سینده کوزریر
 آلاه دان قاباخ بوغولور
 بو گون کولگه ده دوغولور
 من دونیا دایام کولگه ده
 هنج نه گورونمور
 هامی یاتیب

شعریمیز – شاعیریمیز
 سوزوموز – یازاریمیز
 ŞİİRİMİZ – ŞAİRİMİZ
 SÖZÜMÜZ - YAZARIMIZ

رر آلتای آغ (رستم رستمی)

دییرم

گویده کی اولدوز
 یئرّه سوپورگه ساچیر
 دیلی هله آچیلماز بلکه ده
 قابیق ویریب گت سه ده
 سورونوب یابین سادا هله
 دیترناق دوکولسه ده هله
 بیر قابیق وار
 قابیق دا...

پیرلتی جیغئر تیزی

جئعیر تی دا قابیق ائشیک
 بلکه ده یول قابیق دان کچیر
 ایلان یولدا قابیق دان چیخار
 اینین ده بیشر

***

الرده هرگون بیر دوعا اکیلیر
 تانریلار قالخیر اللرده ن آلاها

ایپ سیز بوجاق سیز

سویسوز چوخ ساییسز

بو گون بیلیرم

بلکه صاباح نه اولاجاق

تانری یوخودان دورسون دییه

الیریم دیلیمدن ...

بیر قابیق یول دییه

***

هاردان گلیب هارا بوبلانیرام
 بویوملا سورونن کلمم وار داییم

ایران؛ لغتی کاملاً تورکی بوده و هیچ ارتباطی با کلمات جعلی آریا و آراین ندارد.

دکتر اختیار بخشی محقق، مؤلف و استاد دانشگاه

لفظ ایران کلمه ای تورکی و مربوط به زبانها و فرهنگهای پروتوتورک است و به هیچ وجه ربطی به زبانهای تحلیلی (هندو اروپایی/ هند و ایرانی و امثالهم نداشته و ندارد. از دیدگاه ریشه شناسی لغت و حقایق مسلم تاریخی و زبانشناختی، هیچ ارتباطی میان ایران و کلمات مجعول و استعماری «آریا» و «آراین» و امثالهم وجود ندارد؛ کلمه ایران با کلمه توران یک جفت- واژه هم-عرض را تشکیل می دهند که دانستن معنای یکی مستلزم دانستن معنای دیگری و نفی هویت یکی به معنای نفی هویت و تاریخ دیگری خواهد بود. بر اساس این، ما سه گروه اتیمولوژی در مورد ریشه نام ایران داریم:

در این نوشته عقیده ما بر این است که واژه «ایران» هیچ ربطی به کلمه و کلمات مجعول و بعدها ساخته شده توسط اروپاییان استعمارگر، یعنی «آریا» و «آرین» وجود ندارد. ارن / ایران، نام سرزمین ایران کنونی در واقع نامی است که بر اساس قوم آرن بر آن گذاشته شده است؛ به عبارت دیگر «اتنوتوپونیم» Ethnotoponim، نامهایی که بر اساس نام قوم درست می شوند، است.

امروزه اسمهای جغرافیایی متعددی که بن «ایر» را دارند در ایران و مناطق تورک نشین جهان وجود دارند؛ برای مثال رودخانه «ایرتیش» irtiş واقع در مناطق تورک نشین سیبری و نیز نام دریاچه ای در بارسقان. در ضمن ایرتیش به معنای هنر، فرهنگ و مردانگی و انسانیت هم هست (ر.ک. همان: ص ۴۲۹). ایرانا/ ایرانا irana (ایر + آنا) نام روستایی نزدیک بستان آباد در نزدیک تبریز و نیز نام روستایی از توابع خیابو/ خیابو/ مشکین شهر، نیز «ایران دره سی» نام منطقه ای بکر از دامنه کوه ساوالان، «ایرانچی» از توابع شهرستان نیر اردبیل و همچنین ایران نام بسیاری از خاتون های تورک نیز بوده و می باشد.

متن فوق تهیه و بمبندی مقاله ای وزیر و علمی از دکتر اختیار بخشی بود که از سایت آزکتاب توران بدون کم و کاست بازنشر گردید؛ علاقمندان می توانند جهت مطالعه مقاله ی مزبور به سایت مزکور مراجعه نمایند.

ادیب جان سؤور

بزرگ اوینایان قادینلار

کؤچوروب اویغونلاشدیران: ج. محمدنژاد
سوسماغین سو کنارینداییق بوگون؛

۱- اگر بنا را بر سکونت یا کوچ بگذاریم: ایرن iran ، صفت فاعلی از مصدر ایرمک İrmək (کسانی که کوچ کرده و به دیگران رسیده و پیوسته اند) با توران/ دوران (کسانی که از ابتدا ساکن و متمدن بوده اند) متقابل و هم-عرض است به عقیده برخی از محققان، لغت تورک نیز در اصل توروق Turuk/ Turuq / دوروق ایستاده، ساکن شده ، یکجا نشین و متمدن است. بر این اساس ساکنان اولیه و بومی فلات آن روز ایران یعنی تورانیان به مهاجمین و تازه واردهای آریایی که از کوههای هندوکش به این سرزمین آمدند ایران(به معنی تازه واردها و تازه رسیده ها و مهاجم) می گفتند.

۲- اگر بنا را بر ویژگیهای انسانی و اخلاقی بگذاریم: آرن arən [ار+آن] (جنگجویان دلاور و والامقام، صاحبان صفات و مناصب والا، آزادگان، مردان مرد، جوانمردان، بخشندگان رادمردان) و با تۆرن (Törən) - که در این شکل به نظر بعضی از محققان هم ریشه با تورک (در اصل و در شکل کهن: تۆروک Törük) است و به معنی «انسانهای شجاع، پایا و نامیرا» است (ر.ک. نگاهی نوین به تاریخ ترکهای ایران، ص ۲۱) - هم-عرض و دارای ارتباط معنایی موازی و پارالل هست. به نظر نگارنده این نظر (آرن و تۆرن) به دلیل این که «ارن» ریشه در سومری و زبانهای پروتوتورک دارد، از نظر قبلی (ایران و توران) که به نظر مربوط به ریشه-شناسی متأخر است، قوی تر و مقبول تر است. در این معنی ارن و تۆرن نام دو قوم از اقوام کهن تورک (پروتوتورک/ پروتوتورک) هستند که در ژرفای تاریخ و غبار روزگاران کهن، به واسطه تحریف متون اصیل تورکی کهن، توسط آریایی های هندوتبار و اقوام تحلیلی زبان، اساطیر؛ آیینهای کهن، راه و رسم ها، جنگها، فتوحات، افتخارات و گذشتها و جوانمردیهای آنان و حتی زبان کهن و اصیلشان به غارت رفته است.

۳- اگر مبنای ما ویژگیهای مکانی و مکان باشد: «آران» با اتیمولوژی «ار = یثر + ان» به معنی زمین صاف، جلگه، گرمسیر، سرزمین غیر کوهستانی، قشلاق و دشت و امثالهم است در تقابل با «توران» (= دوران)؛ یعنی سرزمین «ایستاده»، کوهستانی، بلند، ناهموار، سردسیر و یایلاق (بیلاق در فارسی).

نه قدر سئوگی یله دانیشساق،
 -دانیشریق دا-
 قورخوروق گۆز-گۆزه گلینجه، حیلمی بی!
 قورخوروق.
 سانکی گۆزلر رقیب دیر ده بیر-بیرینه،
 -اویله دئییل می؟-
 و بیر یوخوشدان ائتمیش کیمی اولوروق،
 بیر یوخوشدان بیر یوخوشا، سورکلی.
 - هارایا؟
 - بیلیم کی.
 اللریمیزده آلکول سسلری، ساچلاریمیزدا آلکول
 سسلری.
 داغلاریمیزدا، ایچ دنیزلریمیزده¹
 و گونلر گونلرین ایچینده اویله یاواش دیر کی،
 یئرینه سانجیلیر بیر صوراحی.
 پنجره لر شاشقین،
 پرده لر بیر اوزاق یول قدر اوزون،
 و بالکون،
 اؤز دوداقلاریندا ایندی -
 دونموش بیر طاووس قوشو.
 بیر طاووس قوشو هئیکلی بلکه.
 نه غریب!
 آز اؤنجه آشاغیدان بیر باندو² کئچدی.
 سورماق ایستردیم سنه:
 بیر باندو باشچیسینین حوزنو نه دیر، حیلمی بی!
 بیر باندو باشچیسینین یوخوسو -
 نه تهر بیر یوخودور کی حیلمی بی!
 نه پیس!
 الیمده بیر چیچک له، یای کئچدی.
 و بوگون،
 دؤرد دؤوره اوتوردوق ماسانین باشیندا گئنه،
 بئزیک³ اوینادیق حیلمی بی!
 -هر گون اوینا بیریق، یا -
 گئیسی سیز، ساده جه کومبینزون لاریمیزلا⁴
 -اویله ایشته -
 اوتاق چوخ ایستی ایدی،
 -لعل رنگلی چینی بوخاری -
 «صنیحا» کورسئت تاخیر،
 یهودی مادمازل هاردایسا چیپلاق ایدی؛
 -ترله بیر... ترله بیر... ترله بیر... -
 و «جمال» بیر بو جاقدان بیزه باخیردی،
 باخمیر کیمی باخیردی،
 دورمور کیمی دوروردو دا،
 منیم آنلامادیغیم، ایشته بو.
 دونن دوداغینی کسدی بازردا،
 قیرمیزی بیر بالیقا اوینا بیردی،
 اؤپدو بیر آرا بالیغی -نه دن -
 اؤپرکن دوداغینی کسدی،
 بالیق دا قیرمیزی یدی، قان دا.
 و بالیق اوزه رک کئچدی، - تام گوردوم -
 دوداقلاریندان.
 دوردو «جمال» کیمی بیر آز اؤته ده،
 دورمور کیمی دوردو،
 آغلامادی،
 هئج بیر شئی سؤیله مه دی،
 بو اوشاق آنلاشیلما یانین تام اؤزودور.
 یالنیز جا سوروشدو،
 بو اوزدن سندن سوروشورام من ده:
 ملک لر دیشی می دیر، حیلمی بی؟!
 دیشی دیر دئییه ایصرار ائتدی.
 یعنی من...،
 اویله یسه نه یم -
 الیمده بیر قاییرما چیچکله؟
 آدیم «جمیله»، چوخ سئویرم آدیمی من.
 اینسانین آدی، اوشاقلیغی دیر.
 جمال ایندیلیک جمال دیر -هه، اویله دیر -
 منیم کیمی بیر خاطر لاما -جمیله -
 جمال -جمیله -:

نه قدر سئوگی یله دانیشساق،
 -دانیشریق دا-
 قورخوروق گۆز-گۆزه گلینجه، حیلمی بی!
 قورخوروق.
 سانکی گۆزلر رقیب دیر ده بیر-بیرینه،
 -اویله دئییل می؟-
 و بیر یوخوشدان ائتمیش کیمی اولوروق،
 بیر یوخوشدان بیر یوخوشا، سورکلی.
 - هارایا؟
 - بیلیم کی.
 اللریمیزده آلکول سسلری، ساچلاریمیزدا آلکول
 سسلری.
 داغلاریمیزدا، ایچ دنیزلریمیزده¹
 و گونلر گونلرین ایچینده اویله یاواش دیر کی،
 یئرینه سانجیلیر بیر صوراحی.
 پنجره لر شاشقین،
 پرده لر بیر اوزاق یول قدر اوزون،
 و بالکون،
 اؤز دوداقلاریندا ایندی -
 دونموش بیر طاووس قوشو.
 بیر طاووس قوشو هئیکلی بلکه.
 نه غریب!
 آز اؤنجه آشاغیدان بیر باندو² کئچدی.
 سورماق ایستردیم سنه:
 بیر باندو باشچیسینین حوزنو نه دیر، حیلمی بی!
 بیر باندو باشچیسینین یوخوسو -
 نه تهر بیر یوخودور کی حیلمی بی!
 نه پیس!
 الیمده بیر چیچک له، یای کئچدی.
 و بوگون،
 دؤرد دؤوره اوتوردوق ماسانین باشیندا گئنه،
 بئزیک³ اوینادیق حیلمی بی!
 -هر گون اوینا بیریق، یا -

اوردا بیر دیل اؤیرنمه یئری وار. دئمه لی هامی اؤز بالاسینی اینگیلیس دیلی اؤیرنمه کیلاسیندان کؤتورمه یه کلمیشلردی و آنلامسیزها فیاوانی باغلائییب دایانمیشریلار بالالارینی گودوردولر.

من و باشقالاری دا واریدی کی اوردان کنهیب گئتمه لی دیک. آما فیاوان ائله باغلانمیشدی کی نه قاباغه نه داییا گئتمک اولموردور...

آتفاق اوردان کنهیب گئتمه یه ایمکان وئرمه دیلر و بیر آداملا منیم داولالاشیم اولدو... اینانیلماز بیر دیالوگ یاشادیم اوردا. بو شهیده اوماهرانین موصولوردور و من بئله سینیه قلمه آلمیشام. اوماریم اوره ییزی بیرآزدا اولورسا اولسون اوفشاسین. ۱۸/۹/۱۳۹۵

ترافیک

خیوانین اورتاسیندا دورموشام
دوشونجه دن باش قاتماسی قورموشام

هاممی دوروب بیربیریه دال قاباق
نه دالدالی گئتمک اولور نه قاباق

نه پولیسه آمبولانسا یول قالیب
ائله بیل کی خیوانا داغ یاتیب

اوتای بوتای هاممی دوروب یان یانا
کیمسه باخمیر ترافیکده قالانا

نه سایان وار نه دوشونن وار سنی
بیر دوشون گؤر نه حالدايام، سن منی

هاممی دوروب اوشاغینی گؤزله بیر
سیگنال وورسان هاممی سنی سؤزله بیر

دئییرلرکی نه های هارای سالمیسان
نه اولوب کی!!! بیر ثانیه قالمیسان!!!

دونیا دوروب سنده دایان بیر باشا
بو میللتی سالما داوا دالاشا

بئش اون دقیقه دؤزسن چیخار اوشاغلار
هاممی تاپیب بالاسینی قوجاغلار

میللت مینیب ماشینلاری قامچی لار
هاممی گئدر یولدا سنه آچیلار...

قیشقییر باغیر سالماگینان قارداشیم
یورولموشام چوخ چوخ آغریبیر باشیم

نه دؤزومسوز بیر آدامسان آی کیشی
سه سینی کس چوخ بؤیوتمه بو ایشی...

اؤزوم دالدیم من اؤزومده بیرجه آن
میللته یوخ نه اعتبار نه گومان

فیکره دوشدوم نه دئییم من بو سؤزه
جاماعاتلا گلمه مه ییم من اوز اوزه

طلبکارکن بیر آزدا بورجلو دوشدوم
اینان کی من اولدوغوم حالدان اوشدوم

قیفیل لاندی فیکریم دیلیم باغلاندی
من دینمه دیم او کیشی ده حاقلاندی...

بیر آز کئچدی حالیم گلدی اؤزومه
من اؤزومو سالدیم بیر آز دوزومه

دئدیم قارداش اینسافین اولسون بیر آز
سنی نییه آیری توتدو بس بو فاز

خیوانین اورتاسیندا دورموسان
سن هامی نین اعصابینی یورموسان

سۆزلریمه سۆز تاپمادی یانیغلی
باخدی منه ماریت ماریت آجیغلی

دئدی : قارداش سیاسی سۆز دانیشما
ایش ایچینده باشقا ایشه چالیشما

من چکیلیم سنده سووش گئتگینن
ایش چیخمامیش رد اول بوردان ایتگینن.

اکبر رضایی اردشیر اوغلو (سسسیز) قیز بالاسی

یاندیریب قلییمی اودلاندير اچاق
بو سینیق قلییمه آتش وور اچاق
باشیم اوستونده غمیلن دور اچاق
او اولن قارداشیمین قیز بالاسی

منی چوخ جانلی قوجاغلیر گورن آن
هاممی ساتمیشسادا، واردیر بیر آلان
قالاچاقدیر اوره ییمده باشاجان
او اولن قارداشیمین قیز بالاسی

دون سوروشدو : « آتام هاردا عمی جان؟ »
آغلادیم لال کیمی قالدیم من اینان
"سسسیز" اولدوم منی یاندیردی او آن
او اولن قارداشیمین قیز بالاسی

سانکی دونیا ییخیلیبیدیر باشیما
هئچ باخان یوخ گوزومون قان یاشینا
آغلادیقجا داشی قاندى آشیما
او اولن قارداشیمین قیز بالاسی

مهریبان قیزدی گوزل گول کیمی دیر
یوخدو قارداش نه باجی، بیردیر او بیر

نییه بئله دوشونجه سیز دانیشدین
یالاننان سن آلواندین آلیشدین

سانکی بورا اوز ده ده وین مولکودی
گه لیب گئدن آدام دئییل تولکودی!!!؟؟

آچ گوزونو دیققتلی باخ قارداشیم
آز قالیر کی عصب له نیم من چاشیم

ناحاق ناحاق کندینی حاق سانیرسان
آداملیغی دوشونورسن قانیرسان!!!؟؟

سن میلتنین یولونو باغلامیسان
آداملیغا الینی داغلامیسان!!!؟؟

ماشینین اوز هیکلیندن اوچادیر
فیکرین اوشاق یاشین چوخلو قوجادیر

سن الله سن بیر آز دوشون بیر آز قان
ماشینی چک ، بیر قیراغدا سن دایان...

منیم حالیم سنین حالین دئییل کی
یول اورتاسی سنین مالین دئییل کی...

دوشونجه نی یولداشیغی گه ل قاناق
اینسانلیغین عشق اودوندا جوت یاناق

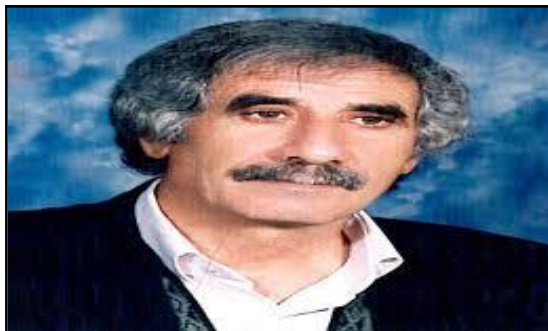
بیز بیر اولساق باغلی یوللار آچیلار
قارانلیغا گونش گه لیب نور ساچار

آخساق ایشلر اولکه میزی یاندیرار
سنی مندن منی سندن داندیرار

سئوگینی ده منلیگین تک بول ائيله
بیر آز چکیل سن قیراغا یول ائيله ...

سئودیم آلی ایمام وئردی سامانی (ایمان) خدیجه گلدی ایلان قاچ

صوفی اول ساخلا منی من دولاشیم پولولولارا
سن گلنده آچیلیم باشلا پارا توپلا مالی

سئودیمین توتدو ایشی ازیر اولوب دیلده آدی
تاکی بیرگون ایلانین خاطیری اولدو یارالی

دئدی بوندان بویانا اوز به اوز اولسان چالارام
دولاشیب شاه قیزینا دؤوره سین آلدی یابالی

شاه دئدی سئودیم آلی هاردا تاپین تئزگتیرین
سئودیمی گؤرگ ایلان سؤیله دی دال دورآرالی

جاواب آلدی بری باخ گلمه میشم آچماق ایچین
گلمیشم سؤز دئمه یه خدجه گلیر واخت دارالی

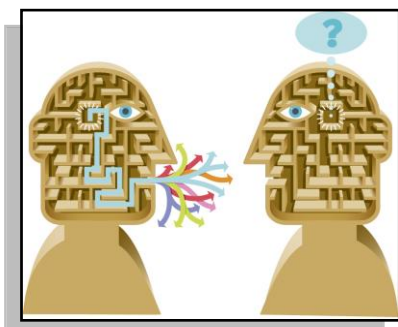
خدیجه آدی گلن قاچدی ایلان معرکه دن
داغ داشا ووردو اؤزون قورخودان آتلاندى یالی

سانماکی قوشمالاریم یوخسا بیر افسانه اولا
خدجه آختارسان اگر مینلری اوندان قادالی

های کویوندن اری هئچ قونشو لاری زارا گلیب
بیر گون آج قالسا اینان هر نه یی گؤرگک پارالی

کاش ایته ائلده خطا خدجه هونرله سارینا
جهلی ده اولسا قاچا حوسنی اولا خوشلامالی

«ایمان»ین سؤز قلمی ائلده اولان وصفی یازار
اودا چوخ خدجه لرین جنگینه گیرمیش شاولی

ائل ایچینده واریدی بیر قاراگون «سئودیم آلی»
شهردن بیر قیز آلیب قددی اوزون فیرتا نالی

«خدیجه» آلدی یئیمجیل دلی ساو بیر قیزی
دیلی قددیندن اوزون جهلدن ایلهام آلالی

داییم هذیان دانیشیب فانماز ایدی یاخشی پیسی
هونره سونجوق آتان عاقلی دابانیندا نالی

های کویوندن آرا سیندا گونوگوندن چوخالیب
قیها حددیندن آشیب اولدو دلی سئودیم آلی

خدجه نی آل دیل ایله سالدی درین بیر قویویا
حیله سی درمان اولوب ائلده کسبیل قیل وقالی

ننچه گوندن سورا گلدی گؤره ایشدن نه خبر
قویودان گؤردوگلیر ناله سسی آغلامالی

دئدی آغلیر چیخاریم ترک قیلار عادتینی
ایپی سالدی دئدی توت سئودیمین آغلارمارالی

چکدی گؤردو دولاشیب ایپ له گلیر نسنه ایلان
ایسته دی قاچسین ایلان سسله دی قاچما اوبالی

قویودان هئیوره بیر آرواد الیندن قاچیرام
ایلان اصلینده ده اولماز بئله بیر شیمر ادالی

بختیار واهبزاده

۵۰ یاشیم

ائله قانادلاندىم، من ائله اوچدوم،
سورعتيم دۇندردى آيى هفته يه.
ارزولار آردىنجا گۆيلره اوچدوم،
يثرين تقويم لرى يارامير گۆيه.

زهر ده ايچميشم، بال دا يئميشم.
عۇمرومون يوللارى مين كشمكش ده.
من واختى هئچ زامان گۆزله مەميشم،
واخت اۇزو قايىمى دۇيوب هميشه.

منى ياشادان دا تلاطوم اولدو،
دالغالار قوينوندا اۆتدو آنلاريم.
منيم زامان اۆلچوم، واخت اۆلچوم اولدو،
اۆلچويه گلمه ين هيچان لاريم.

موحيط دنيزى دير اۆنومده ماسا،
لپه دير عۇمرومون هر آنى، قارداش!
دالغالار اوركده باش قالدير ماسا،
حياتدا آختارما دالغانى، قارداش!
ياشاديم، بيلديريب واختا حدّينى،
دلى دالغالارى من يارا-يارا.
ياشاديم... عشق اولسون واختين حدّينى،
اۆزونه سيغديران چير بينتى لارا!

ذيره دن اۆتوبدور، دۆشه قار ياغير،
يئل اسير، قاپىنى قيش دۇيور... نه غم؟
اللىمى خرجه لهديم... خوشبختليگيم دير،
نئجه م قالد يغىنى دئيه بيلميرم.

گاه مودريك قوجايام، گاه جاوانام من،
يادىما سالىرام گاه دا ايلكىمى.
كۆنلومه سيغمايان تلاطومومدن،
ياشاديم الليمى بير جه ايل كيمى...

من نئجه اولدو كى، چاتديم اللى يه؟
يوخ، دئيه بيلمهرم. دئدىلر: «نبييه؟»
بير ايچيم سو كيمى ايچديم من اونو
الليجه آن ايميش، دئمه، اللى ايل.
ايللرين نه تهر سوووشدوغونو،
بيلهرك ياشاماق، ياشاماق دئيبيل.

بيلمه ديم... كۆنلومون هيچانلارى،
قوولادى بو داغدان او داغا منى.
عۇمرون آرزو دولو پيلله كانلارى،
اوچوردو بوداقدان-بوداغا منى.

گون دوغدو... هوسله، يانان اورك له.
چاليشديم ووروشدوم... گون آخشام اولدو.
اىلى قارشيلاديم تزه ديلك له،
بير ده آيلىدوم كى، ايل تامام اولدو.

يول گئتدوم... سايماديم ياغيشى، قارى.
«مقصده تله سن دىنجلمز» دئديم.
يانيمدان اۆتوشدو وئرسىت آغاجلارى*،
ماجاليم اولمادى، سايا بيلمه ديم.

محمت یوجل

اینسان نه غریب وارلیق دیر!

اؤله جه بیینی بیلن فالچی.
ماتالچی...

اینسان نه غریب وارلیق دیر!
قارنی توخ ایکن بیین جاناوار.
پایلاشماغی بیلمه یین جاناوار.
میراث بوراخان جاناوار.
اینسان نه غریب وارلیق دیر!...

دیز بویو قارلی بیر گئجه

دیز بویو قارلی بیر گئجه...
سوفرادان قالدیریلیب،
پولیس اوتوموبیلینه میندیریلیب،
بیر ترن له گؤنده ریله رک،
بیر اوتاغا حبس اولماق لا باشلادی ماجرام.
دوققوزونجو ایلی بیته لی، اوچ گون اولور.
کوریدوردا، برانکاردا بیر آدم،
اوزونده اوزون دمیرلرین کدری،
آچیق آغزی یلا آرخاسی اوسته اولور.

عاغلا یالنیزلیق گلیر،
- اییرنج و تام دلی لرین و اولولرینکینه یاخین -
ایلکی یئتمیش آلتی گون:
سسسیز دوشمن لیگینده اوستومه باغلانان قاپینین،
سونرا، دمیر بیر گمینین باش آلتیندا یئددی هفته.
لاکین یئنیلمه دیک،
باشیم:

ایکینجی بیر اینساندی یانیمدا.
چوخونون اوزونو اونوتدوم بوس-بوتون،
یالنیز، چوخ اینجه، چوخ اوزون بیر بوروندور
عاعلیمدا قالان،
حالبوکی نئچه یول قارشیمدا اوتوروب سیرالاندیلار.
بیر تک قایغیلاری وار ایدی حاقیمدا حؤکم
اوخونورکن:

اینسان نه غریب بیر وارلیق دیر!
نه ساغی بللی اولور، نه سولو.
دوشمز سئودا تلاشینا، بیخیب کئچمه تلاشینا دوشدویو قدر.
گؤزلرینی بیر حیرص بورویر، گؤرمز اولار گؤزل لیکلری.
الرینه بیر تیترمه دوشر، توتماز اولار...
ندن لرینی سورار آیریلیغین، اما جاوابسیز.
«دوستوم وار» دئییه، اووودار اؤزونو، قیساجیق عؤمرونو.
اوووتمالاری یلا پایلاشار فورصلرینی.
قیشلارینی سویوق، ایستی سانار یایلارینی،

اینسان نه غریب وارلیق دیر!
یاشیل آرزوسوندا یکن، یاخار یاشیل لیکلاری.
حیات دئییه ساریلار حیات اولمایانلارا.
سئوگی سانار بازارلیغی، شرطلری، منفعتلری...
اؤزونه یوک سایار، یوک یونگول لشدیرن دردلری.

اینسان نه غریب وارلیق دیر!
کؤکو اولمایان بیر نئچه ایلیک آغاج.
داشیما سو ایله دؤنن دیرمان.
اؤزونو یوخ ائتمه یه چالیشان قورغو.
آیاقلارینا یوک یارادان فابریکا.
چؤرک دالینجا اولان اووچو.
یولو دئییشکن یولچو...
«قلبیم وار» دئییه، جانلی.

نه آزادلیق، نه اسارت.
نه قادینسيزلیق، نه دوستاقچی، نه تاختا قوروسو،
نه ده قارشیندا اوتوروب اوزونه باخان پیشیک لر،
بو ایش، بیتدی... تامام.

فقط داوام ائدیر بیزیمکیسی،
سئومک، دوشونمک و آنلاماقددا داوام ائدیر بئینیم،
دؤیوشه بیلمه مه بیمین عفو ائتمه یین اؤفکه سی داوام ائدیر.
و صاباحدان بری قارا جیبار، سانجیماقددا بر داوام..

آی نازیک آدانووا تورک میللتی ییز

یوروک تورکمن، اؤغوزلاردان
بوزقیرلاردان گلن منیم
بالقانلاردان قافقازلاردان
اورومچی دن اسن یئلیم

قیرقیز، قازاق، اویغور منیم
قیریم، تاتار، اوزبک منیم
تورکمن، نوغای، قاراپاق
آذربایجان، سئودام منیم

هم درینا، هم مؤستاردا
تاریخیمدن میراث منیم
مقدونیه، روم ائلی ده
قیریس دا بیر سانجاق منیم

هئیبته اولماق...
دئییلدیلر.
اینساندان چوخ، اشیا یا بنزه بیردیلر:
دیوار ساعتلاری کیمی آخماق،
کیبیرلی،
و قاندا، زنجیر فیلان کیمی،
حزین و ردیل دیلر.

اؤسوز و کوچه سیز بیر شهر.
بوللوجا اومید، بوللوجا کدر.
مسافه لر میکروسکوپیک.
دؤرد آیقلی مخلوقلاردان یالنیز پیشیک لر.

یاساقلار دونیاسیندا یام.
یارین یاناغینی قوخولماق:
یاساق.

اوشاقلارین لایتمک یئیه بیلیمک عئینی سوفرادا:
یاساق.

آرانیزدا تیکانلی مفتیل و دوستاق چی اولمادان
قارداشینلا، آنانلا دانیشماق:
یاساق.

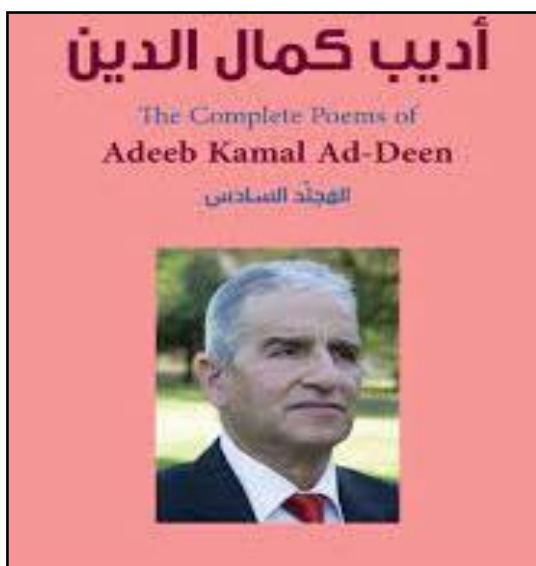
یازدیغین مکتوبون پاکتینی قاپاتماق،
و پاکتتی بیر تیلمامیش مکتوب آتماق:
یاساق.
یاتارکن لامپانی سؤندورمه ن:
یاساق.

نرد آتماق:
یاساق.
و یاساق اولمایان دئییل،
اوره بینده گیزله ییب الده قالا بیلن شئی:
سئومک، دوشونمک و آنلاماق.

کوریدوردا، برانکاردا اولدو آدم.
گؤتوردولر.

آرتیق نه اومید، نه کدر.
نه چورک، نه سو.

شعری از ادیب کمال الدین رضایی

ادیب کمال الدین (متولد سال ۱۹۵۳ — بابل ، عراق) تمام عمر خود را صرف آموختن و نوشتن کرد . او دارای دو لیسانس در رشته های اقتصاد و زبان انگلیسی از دانشگاه بغداد است و در کنار کار موفقیت آمیزش به عنوان شاعر ، به روزنامه نگاری و مترجمی پرداخت و تاکنون ده مجموعه شعر را انتشار داده است .

که بسیاری از شعرهایش به زبان هایی همچون انگلیسی ، فرانسوی ، آلمانی ، رومانی ، ایتالیایی ، اسپانیایی ، کردی و فارسی (توسط مترجم توانا حمزه کوتی) ترجمه شده اند ، و اخیراً در آموزشگاه فرهنگی ولایت جنوب استرالیا به دیپلم ترجمه ی همزمان نائل شد . او اکنون در استرالیا زندگی می کند .

ادیب کمال الدین در موطن مادری اش به « حروف گرا» شهرت یافته و در پژوهشی ادبی در مورد کارهایش، که در سال ۲۰۰۷ در بیروت به چاپ رسید ، ۳۳ منتقد به ستودن و نقد شعرش پرداختند. ادیب کمال الدین به شهرتی همتای شاعران گران سنگ استرالیایی رسید .

او گستره ی وسیعی برای موضوع شعرش انتخاب می کند و با آن توانایی سنگین را می پردازد که از قلب سرچشمه می گیرد و منجر به زیان و اندوه و هم چنین منجر به عشق با اشکال گوناگونش می گردد . ادیب کمال الدین از این نمی هراسد که به مسائلی مثل جنگ ، حقوق بشر و روابط شخصی بپردازد . بلکه این را با مهارتی هنری و تناسخی

آلتای، خزر، چوواش منیم
سیبیر، تووا، باشقورد منیم
بالقار، ساخا، ایدیل اورال
گۆی اوغوزدان کلام منیم

موصل، کرکۆک، تۆرکمئلی
حلب ده بیر یارئم منیم
آخیسقادا تۆرکۆن دیلی
قافقازلاردا وارئم منیم

تۆرکۆ، هۆبرات، آغیت منیم
زئیبک، هالای، هورون منیم
گۆیلرده دیر سانجاق، بایراق
آنادۆلو جانئم منیم

دوغو منیم، باتی منیم
قوزئی منیم، گوئی منیم
هپ قارداشیز، تک میللتیز
آنا یوردوم تورکیه منیم
اسماعیل حاقی اردوغموش (تورک بیلگی)

۱- **العهد الجاهلی:** (۶۲۲-۴۷۵) از اواخر قرن پنجم تا ظهور اسلام

۲- **العهد الراشدی والاموی یا عصر طلوع اسلام** (۶۲۲-۷۵۰ م / ۱-۱۳۲ هـ): که این دوره را عهد نهضت

اول نیز می گویند

۳- **العهد العباسی** (۱۲۵۸-۷۵۰ م / ۱۳۲-۶۵۶ هـ) که شامل حکومت بنی عباس در شرق و حکومت بنی امیه در غرب (اندلس) بود که با حمله تاتارها به بغداد به انتها می

رسد که این دوره را عهد نهضت دوم نیز می گویند

۴- **العهد التركي** (۱۷۹۸-۱۲۵۸ م / ۶۵۶-۱۲۱۳ هـ): که باین دوره عهد انحطاط و همچنین دوره حکومت های پی در پی (المتتابعه) نیز گفته می شود که با حمله ی ناپلئون به مصر پایان یافت.

۵- **عهد النهضة:** که از اواخر قرن ۱۸ میلادی تا کنون ادامه دارد.

العهد الجاهلی: اکثر آثار منظوم و منثور جاهلیه از بین رفته ، علت آن مکتوب نبودن آنها و همچنین کشته شدن راویان آنها در جنگ بوده. آنچه از ادب جاهلی به ما رسیده از طریق راویان بوده که مشهور ترین آنها مخرمه بن نوفل و حماد الراویة ، خلف الاحمر ، الاصمعی و ابی بکر الانباری می باشد . که از اوایل قرن دوم هجری علمای عرب به گرد آوری اشعار جاهلی همت گماشتند زیرا که آن قدیمی ترین منبع زبان عربی و مهمترین دائرة المعارفی جهت آشنای با اوضاع واحوال واجتماع عرب قدیم می باشد واز مهمترین مجموعه های که این ادبیات و به خصوص شعر را در خود جای داده میتوان به مجموعه های زیر اشاره کرد.

۱- **المعلقات السبع :** که حماد الراویة آن را در اوایل عهد عباسی گرد آوری نموده به نظر اکثریت ۲- **المفضَّلَات :**

که المفضل الضبی آن را گرد آوری نموده

۳- دیوان الحماسه ابی تمام و دیوان الحماسه ی بحرئی

۴- کتاب الاغانی از ابو فرج اصفهانی و کتاب الشعر والشعرا ابن قتیبه

۵- مختارات ابن الشجرئ و جمهره اشعار العرب از ابی زید قرشی

المعلقات السبع: که آن المذہبات والسبع الطوال والسُّمُوط نیز نامید اند از طولانی ترین و زیباترین قصیده های شاعران عصر جاهلی می باشد

عاطفی انجام می دهد . این شعرها از غرابت و نمادگرایی سرشارند و دردها مشترک است و رازها و گره های فرهنگ عراق با شکلی عمیق و متفکرانه مکشوف اند که آنچه را که خصوصی است به چیزی جهانی تبدیل می کنند.

مختصری درباره تاریخ ادبیات عرب

مردم عرب: از ملل سامی می باشند که بیشتر تاریخ قدیم شان از بین رفته ، فقط نقوشی مربوط به قرن نهم یا هشتم قبل از میلاد در سرزمین یمن از آنها در دسترس می باشد. و آنچه از این نقوش بدست آمده نشان دهنده آنست که زبانشان با زبان اعرابی که آثارشان به دست ما رسیده فرق دارد

بطور کلی اعراب به دو دسته بزرگ : اعراب باندۀ و اعراب باقیه تقسیم میشوند.

اعراب باندۀ: آنها می هستند که آثارشان از بین رفته و فقط اخباری از آنها در قرآن واحادیث از قبیل قوم عاد و ثمود و طسم و جدیس موجود است.

اعراب باقیه: که خود به دو دسته ی بزرگ یعنی عرب عاربه و عرب مستعربه تقسیم می شوند.

الف) عرب عاربه: که نسب آنها به یعرب بن قحطان می رسد و به همین خاطر به آنها **عرب قحطانی** نیز می گویند که اعراب اصیل همین گروه می باشند و از آنجای که جایگاه اصلی آنها یمن کنونی بوده به **اعراب جنوبی** نیز معروفند

ب) عرب مستعربه: که آنها را **عدنانی** نیز می گویند و نسبشان به حضرت اسماعیل میرسد. کسانی بودن که از بلاد مجاور به جزیره العرب کوچ کرده بودند و در اصل عرب نبودن اما به علت اختلاطشان با اعراب ، زبانشان عربی گردیده بود بیشتر در شمال جزیره العرب ساکن بودند و به همین سبب به **اعراب شمالی** نیز مشهور بودند.

ادیان عربی: اعراب جاهلی دارای ادیان مختلفی بودند از جمله **یهودیان** که در یمن و شهر های یثرب و خیبر می زیستند . و برخی دیگر **مسیحی** (نصرانی) بودند ، علاوه بر این دو کیش بیشتر اعراب بت پرست (وثنیة) بودند و برای خود بتانی از سنگ می تراشیدند که آنها را انصاب می گفتند و به عنوان خداوند آنها را می پرستیدند

دوره های زبان و ادبیات عرب:

شراب) و **ابوالعتاهیه** (در زهد). و در نثر نیز کسانی مانند ابن المقفع سهل بن هارون، احمد بن یوسف از مشاهیر این دوره بودند.

ب) **دوره بازگشت (ادب المعاکسه)**: این دوره بازگشتی است به قدیم و سنن عربی ولی در عین حال این بازگشت از جنبش تجدد و نوخواهی که پیش از آن رواج یافته بود بی تاثیر نبود. از سران این نوع از ادبیات **ابوتمام** و **البحتری** می باشند و از دیگر شاعران این دوره **ابن الرومی** و **دعبل الخزاعی** و **ابن المعتز** می باشند. و در نثر نیز کسانی مانند **ألجاحظ** مشهور بودند.

ج) **دوره استقرار و حرکت تدریجی بسوی تصنع تا حد اغراق**: در این دوره بر شمار شاعران افزوده شده بود اما نوابغ اندک بودند، از میان شاعران این دوره میتوان به **المتنبی**، **ابو فراس**، **ابوالعلاء المعری** و **ابن الفارض** و **الشریف الرضی** اشاره کرد. و در نثر نیز کسانی مانند **ابن العمید** و **القاضی الفاضل** مشهور بودند.

العهد العباسی فی الغرب (الشعر الأندلسی): بعد از اینکه قسمتی از اروپا بدست اعراب و به فرمان **موسی بن نصیر** حاکم مغرب و به فرمانروایی **طارق بن زیاد** فتح گردید نوعی دیگر از ادبیات که برگرفته از محیط اقتصادی و اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن بخش از اروپا بود شکل گرفت که به ادب اندلسی مشهور گردید. و از مشاهیر این دوره **ابن عبد ربه**، **ابن هانی**، **ابن شهید**،

ابن زیدون و **لسان الدین بن الخطیب** و غیره... می باشد **العهد التركي** یا (عهد انحطاط): که این دوره را از نظر سیاسی به دو بخش تقسیم می شود: **الف) دوره مغول**: که با سقوط بغداد به دست هولاکو شروع می شود و با استیلاء **سلیم الفاتح** بر شام و مصر پایان می پذیرد. ب) **دوره عثمانی**: که با حمله ی ناپلئون به مصر پایان می پذیرد. این دوره را از آن جهت عصر انحطاط نامیده اند که بسیاری از عوامل تقویت شعر و تشویق شاعران از بین رفته بود، و قوم مغول اکثر کتابخانه ها را به آتش کشیده بودند و شعر و شعرا واقعی نم نهادند بنابراین شاعران برای گذران زندگی به مشاغل دیگر روی آورده بودند و همچنین در دوره عثمانی به خاطر انتشار زبان ترکی در مخاطبات و احکام دیوانی، ادبیات عربی به پست ترین مراحل خود سقوط کرده بود و در نتیجه شعر عربی

که آنها را بر روی پارچه ای با آب ذر نوشته و بر دیوار کعبه می آمیختند که در مورد تعداد شاعران معلقه نظرها مختلف است اکثر آنها آورده اند که تعداد آنها هفت تا می باشد که عبارتند از **امروء القیس**، **طرفة بن العبد**، **زُهیر بن ابی سلمی**، **ولید بن ربیعہ**، **عمرو بن کلثوم**، **عنتره بن شداد العبسی** و **الحارث بن حلزة** برخی آنها را با اضافه کردن **النابغة الذبیانی** هشت تا شمرده اند و برخی با اضافه کردن **الاعشی** **الاکبر** و **عبید بن الابریص** ده تا شمرده اند.

العهد الراشدی والاموی: که آن را عصر طلوع اسلام نیز نامیده اند و در این دوره بخاطر گرایش اعراب به دین اسلام اکثر قبایل اعراب دور هم گرد آمده بودند و فکر وحدت قومی در بین آنها رواج پیدا کرده بود و پایه های دولتهای عربی در آنان شکل گرفته بود. که در دوره خلفای راشدین فتوحات عربی اسلامی تا شمال آفریقا نیز گسترش پیدا کرده بود و در زمان خلافت حضرت علی (ع) بغلت مخالفت معاویه و جنگ های که بین امام علی (ع) و دشمنانش صورت گرفت اعراب به حزب ها و گروه های مختلف تقسیم شدن که در نتیجه منجر به شهادت امام علی (ع) گردید. و ازین پس حکومت امویان که پایتخت را به دمشق منتقل کرده بودند شروع شد و با قیام بنی عباس به پایان رسید.

برخی از شاعران این دوره: **کعب بن زُهیر**، **حسان بن ثابت**، **ابو ذؤیب الہذلی**، **النابغة الجعدی**، **الأخطل**، **فرزدق**، **جریر**، **الکمیت الاسدی**

و در زمینه نثر نیز بزرگانی همانند **اما م علی (ع)** و کسانی دیگر از قبیل **حجاج بن یوسف** و **عبد الحمید الکاتب**.

العهد العباسی: دولت بنی امیه در شام به دست ابوالعباس السفاح سقوط کرد و پایتخت از شام به بغداد منتقل شد و بدین صورت خلافت به فرزندان عباس عموی پیامبر رسید. پایه های دولت عباسی بر شانه های ایرانیان بطور اخص و دیگر قبایل شعوبیه بطور عام شکل گرفت. و تاثیر ایرانیان در حکومت عباسی سخت چشمگیر بود **دوره های ادب عباسی**: ادب عباسی را به سه دوره تقسیم می کنند:

الف) دوره انقلاب و تجدد: که مهمترین شاعران این دوره عبارتند از **بشار بن برد** (در هجا و هزل) **ابو نواس** (در

این دوره می توان به علی الدرویش، شیخ حسن العطار، ناصیف الیازجی و سامی البارودی اشاره کرد

ب) مرحله نوآوری (نهضت واقعی): در نتیجه احتکاک فرزندان مشرق زمین با ادبیات مغرب زمین تحولی جدید در ادبیات عرب شکل گرفت و از قید و بندهای کهن نجات یافتند و در یافتند که ادبیات باید آینه ی زمان خود باشد. در این مرحله سه مکتب پدید آمد

مکتب مخضرمین: یعنی مکتب کسانی که به نوآوری گرایش داشتند ولی می خواستند کارشان بر بنیان و اساس ادبیات قدیم استوار باشد و از نمایندگان این دوره می توان به **عبدالله البستانی، احمد شوقی، حافظ ابراهیم، معروف الرصافی و خلیل مطران** اشاره کرد.

دوم مکتب افراط کاران (المتطرفین): کسانی که که ارتباطشان با غرب به ویژه آمریکا بیجا شدید بود و در کل فرهنگ غربیشان از فرهنگ عربیشان قوی تر بود. و از نمایندگان این مکتب می توان به **جبران خلیل جبران** اشاره کرد.

سوم مکتب اهل ابداع: مکتب کسانی که سعی داشتند شعر را به راه صحیح آن سوق دهند و آن را از قید فساد غزل، تملق و چاپلوسی مدح، و تقلید عمیق از قدما خارج کنند و به جنبه های اجتماعی و انسانی شعر اهمیت دهند و از نمایندگان آن می توان به **یوسف غضوب، امین نخیله، الیاس ابوشبکه، فوزی معلوف، علی محمود طه، احمد زکی ابو شادی و صلاح لبابیدی** اشاره کرد...
برگرفته از کتاب: تاریخ حنا الفاخوری

به بیماری تصنع لفظی دچار شده بود و رنگ و رونق آن کاهش یافته بود.

برخی از مشاهیر این دوره: الشاب الظریف، البوصیری (که قصیده مهم برده در وصف پیامبر از اوست)، ابن الوردی، صفی الدین حلی و ابن نباته از مشاهیر شعری این دوره می باشند و از علمای مشهور این دوره نیز می توان به ابن خلدون، ابن خلکان، ابن بطوطه در تاریخ و جغرافیا و ابن منظور صاحب (لسان العرب) فیروز آبادی صاحب (القاموس المحيط) و الزبیدی صاحب (تاج العروس) در علم لغت و ابن مالک و السیوطی در علم نحو اشاره کرد.

عهد النهضه: که با حمله ناپلئون به مصر و در نتیجه احتکاک آداب و فرهنگ کشورهای عربی مانند لبنان و مصر با فرهنگ و آداب کشورهای غربی در قرن هجدهم میلادی شروع می شود. که از مهمترین عامل دخیل در نهضت عربی می توان به عوامل ذیل اشاره کرد: ۱- **مدارس**: که نقش بزرگی در بیداری بلاد عربی و حرکت بسوی پیشرفت و شکوفای ادب عربی داشت که مهمترین آنها در لبنان و سپس مصر تاسیس گردید ۲- **صنعت چاپ**. ۳- **روزنامه و مجلات**: تاسیس چاپخانه ها منجر به انتشار مجلات و روزنامه ها شد و مصر نخستین مهد روزنامه در بلاد عربی است ۴- **مجامع علمی و ادبی**: این مجامع ادبا و علماء را جهت تبادل آراء دور هم جمع می کرد و طرق درس و بحث را برای آنان تسهیل می نمود ۵- **کتابخانه ها**. ۶- **خاورشناسی (الاستشراق)**: که یکی از عوامل احیای ادبیات عرب توجه مستشرقین اروپایی به تحقیق و نشر کتب عربی بود. ۷- **تئاتر (التمثیل)**: که یکی از عوامل نشر فرهنگ و فنون و تهذیب عقل و ذوق مردم بود

ادبیات در عصر نهضت: ادبیات در آغاز نهضت متأثر از عوامل انحطاط دارای ضعف و سستی آشکاری بود که در ادامه در اثر آشنای با معرف غرب و اندیشه ی غربی سیر ارتقای و شکوفای را طی کرد که به مراحل گوناگونی تقسیم می شود:

الف) مرحله سنت گرای (رستاخیز و بیداری): که نوعی حرکت شعری به سوی افکار و موضوعات و اسالیب قدیم شعر عربی است با نگاهی رو به جلو، واز سردمداران

درین کوکلرین صداسی، آشیق صیادین بایاتی دونیاسیندا

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

ازل سنویله بسم الله
یاراولسون سنه الله
یاخچی ایش گور دونیادا
إمداد انیله سین الله

معنویاتین اوجا مرتبه سی و هر بیر معنویاتین عظمتی ایله یوغرولان اینسانین الهام قاینای، دوغال اولاراق الله تعالی دیر. شاعر صیادین دا تانری سئوگیسی اونون بوتون یارادیجیلیق خطی بویوک گورونمک ده دیر. منیم بویافدام هم ده اونو دئمه یه قناعت دوغروکی، شاعر صیادین دیوغلارینین تانری وتانریا باغلی سئوگیلی دین بویوک لریمیزه ده بویوک اوره ک سئوگیسی واردیر.

شاه نجف علی دیر
دین ده هدف علی دیر
مظلوملارا یار اولان
بیل کی طرف علی دیر

اسلامی دیرلر میلی دیرلرله یاناشی ادبیاتیمیزین رنگین لشدیرمه سینین گوستریجی سی دیر. تورک روحونون اسلام سئوگیسی ایله بوتونلشمه سیدیر. بوتولویونده مهربانلیق صفتینین و جومردلیک روحونون یارادیجیسی اولور.

عزیزیم مرده باخ
نه نامرده مرده باخ
دار گونده آلدن توتان
بومرد اوغلو مرده باخ

شاعر آشیق صیادین شعر صنعتی یارادیجیلیغیندا اونون دینی اینانجی همیشه آپاریجی اولوبدور. اونون بوتون اثرلرینده دین ودینی اوبرازلار هرزمان شاعرین سئوملیسی و سوزونون مغزینین پرورش تاپماسیندا درین اهمییت کسب ائدیب دیر. شاعر صیاد جعفرزاده نین بایاتیلاری، خویراتلاری، مانی لری، بوگوندن باشلایاراق دیلدن دیله، آغیزدن آغیزا نسیل دن، نسيله کئچه، کئچه هم ده آیری آیری شاعرین الهام قاینای کیمی داوام آنده

تورک لرین آن قدیم شعر فورماسی اولان بایاتی، آذربایجان خالقینین دا آن قدیم ائل ادبیاتینین لیریک فورماسی دیر. عمومیتله تورک جغرافیاسیندا گنیش یاییلان بایاتی شعر فورماسی قدیم و اولو آذربایجان یوردوموزون هر یئرینده اولدوغو کیمی شعر و صنعتین جنت مکانی اولان قاراداغیمیزدادا چوخ یاییقیندیر. بایاتی هر بیر اینسانین دونیایا گلشی ایله آناسینین اونا اوخودوغو لایلالارلا قانینا هوموش اولور. بشیک نغمه لری ایله روحوموزا ایشله یین بایاتی گوزل صنعتکارلاریمیزین و شاعرلریمیزین دیلیندن ده گنیش شکیلده خالقیمیزا تقدیم اولونور. آنالاریمیزین آغیلاری و دده لریمیزین حوزونلو آنلارینی عینی زاماندا شان احوال روحیه لرینی باشقا نسیللره آختاران آن گوزه ل ادبیات نمونه سی دیر. آشیق صیاد جعفرزاده کلیرلی نین ده بایاتیلاری خالقین رنگین معنوی روحوندان قاینالاناراق بیر بولاق کیمی قاینایب آخماق دادیر. اونون اوزونه مخصوص اولوی دیوقولاری ایله بسله نن وکولونون ایستی حرارتی ایله پشیب چیخان بایاتیلار هم اورک لری اوخشاییر هم ده نیسگیله وکدره غرق ائدیر. آشیق صیادین بایاتی خزینه سی اولو تانرینین اونا وئردیگی سئوکیدن باشلایاراق یئر اوزونده سئویدیی اونون یاراتدیقلارینا قدر هر شئی احتیوا ائدیر.

بو مرد اوغلو مرده باخ

عزیزیم آخمه سن
آخار سوتک آخما سن
مرد اوغلو مرد اولگینان
نا محرمة باخمه سن

عزیزیم دوزده دیر
آیریده یوخ دوزده دیر
کئج ایش آخره چاتماز
هرنه دئسن دوزده دیر

عزیزیم دوز اولگینان
آیری یوخ دوز اولگینان
آیرینن آدی قالماز
عومرون وار دوز اولگینان

باب ، الحوایج ، آغام
یاریم اولسا بیر داغام
دئییم اونون لطفوندان
من عاشیق صیاد ساغام

عزیزیم ناردادیر
منیم مئیلیم ناردادیر
حرام یئییب عومر ائدن
جهنّمده ناردادیر

عزیزیم حاققا دول
نه ناحاققا، حاققا دول
حاققی زایع ائیلمه
نه آس گینان نه ده سول

عزیزیم حاق دانانلار
چوخ سئولیب یالانلار
بو دونیادا قالماسین
بو ، شکلیده قالانلار

جکدیر. همانطورکی دیوان الغات تورک دن باشلایان یارادیجیلغین یازیلی فورماسی ایندی اونون اصیل صنعتکا رکوکنلی بیر اوغلونون دیلیندن سسله نرک ، گئنه مین ایللر یاشامعقا داوام ائده جک دیر .
شاعیر و آشیق صیادا گوزل تانریدان آرزوموز بودور یولون گندرلی ، اثرلرین اوخورلو اولسون بویوکدن بویوک اوجا آله دان سیزه باشاریلار دیله بیرم.

تهران ۱۴۰۰/۸/۲۴

آزل سئویله بسم الله
یار اولسون سنه آله
یاخچی ایش گور دونیادا
امداد ائيله سین آله

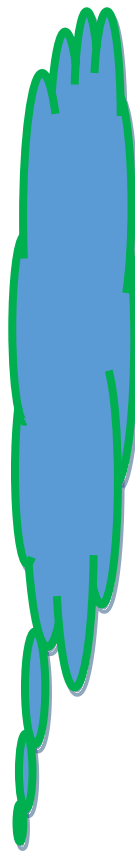
شاه ، نجف ، علیدیر
دینده هذف ، علیدیر
مظلوم لره یار اولان
بیل کی طرف علیدیر

عزیزیم ، کسرلی
پولاد شمشیر کسرلی
شمشیر کسمز ایگیدی
طعنه لی سوز کسرلی

عزیزیم ، زرده دیر
منیم مئیلیم زرده دیر
حاققین آلاماز آدام
عومری واردیر برده دیر

عزیزیم نره باخ
مایه یه باخ نره باخ
زمان بئله بد گلیب
سیز یلدا یان نره باخ

عزیزیم مرده باخ
نه نامرده مرده باخ
دار گوندا آلدن توتان

بنالیدیر

کلیبر بیر شَهْر ، باغلی باغاتلی
گله سن گوره سن ، چوخ صفالی دیر
یا یلاق آرانلی ، بیرده مئشه سی
چوخ بلاگر چکیب ، هم جفالی دیر

آنزا مئشه سی وار ، بابک قالاسی
باغلاردان اوجالیر ، بولبول نواسی
دردلره درماندی ، آب و هواسی
قیز ایله گلینی ، بیل حیالی دیر

مردلر یوردو اولوب ، بیل ازلیندن
شاعرلرده یازیب ، گول غزلیندن
خالق خلق ائيله یب ، هر گوزلیندن
بوتون انسانلاری ، چوخ وفالی دیر

"صیاد" بابکیندن ، دئییر هر زامان
گلمز بو دونیا یا ، بئله بیر جانان
تاریخ تایید ائدیب ، بابکی قانان
آزه لدن کلیبر ، چون بنالیدیر

من عاشیقم سَمایه
اولدوز اولان سَمایه
گوزلرین ، گوزلی
من سئودیگیم سَمایه

عزیزیم سَماده دیر
اولدوزلار سَماده دیر
مَنیمده بخت اولدوزوم
ماوی گوز سَماده دیر

من عاشیقم گوزه بیل
حاقق کلام سوزه بیل
تانری نورین جالایب
اوقاراگوز ، گوزه بیل

عزیزیم ، قرآندادیر
حاقق کلام قرآندادیر
ایستاسان حاقق بيله سن
غیرت اولان جانادیر

صیاد دئدیگی حاقدیر
حاقق ، آزلدن حاقدیر
حاق اولمییان بیرایشلر
الحاق دئییم ناحقدیر

Xudafərin

Türkə - Farsca

yanvar 2022 - İL19 - SAY 201 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ)

[www. Khudafarin.ir](http://www.Khudafarin.ir)

